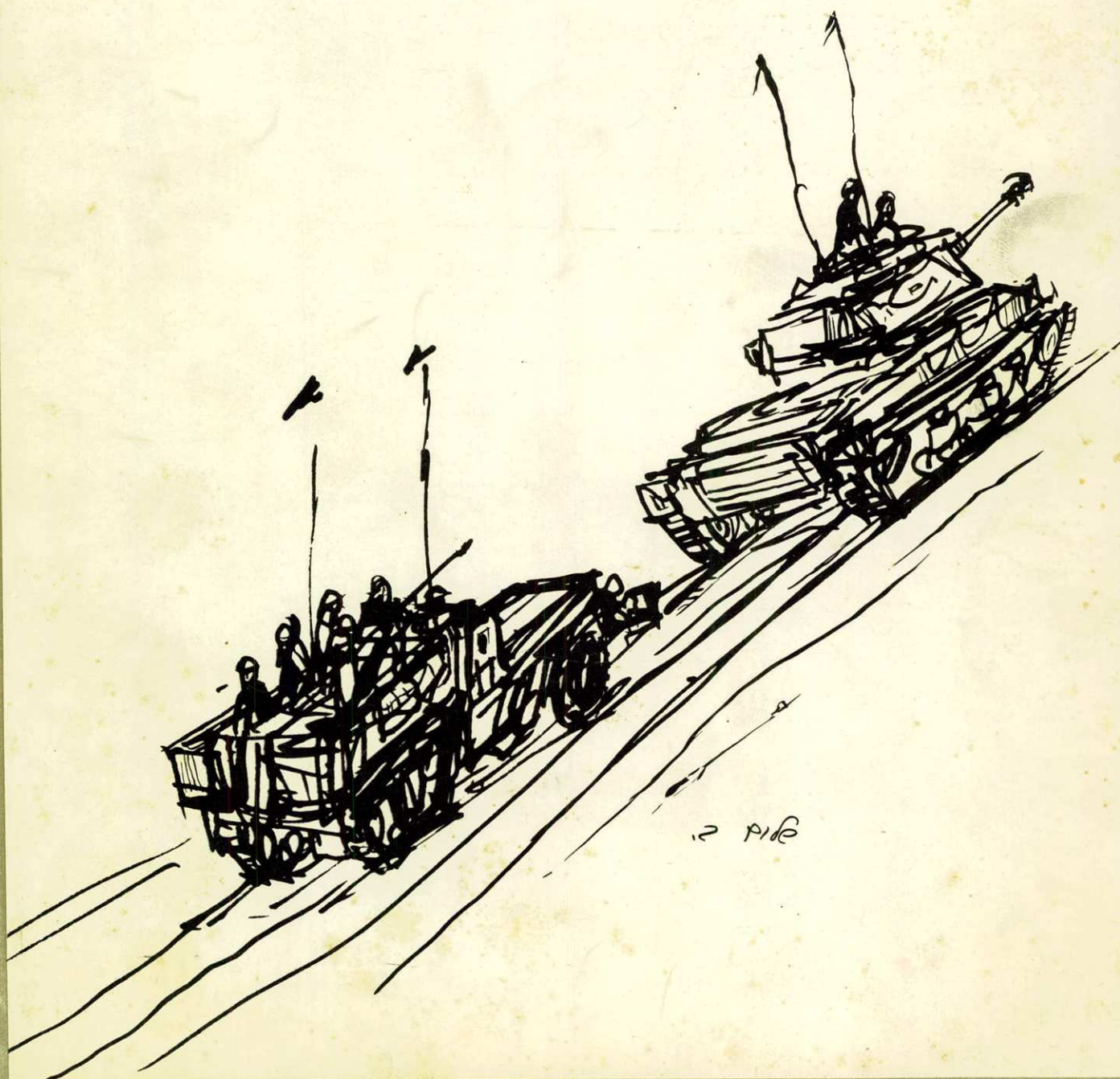

נדערכות

קפ"ה - קפ"ו

2 פד

דבר שרהביטחון, רב־אלוף משה דיין, ליד הכותל המערבי:

„נסתיימה המלחמה, מלחמת ששת הימים. ששה ימים בהם שיחררנו את הר הבית, פרצנו את הסגר השיט וכבשנו את הרמה השולטת על כפרינו שבגליל ובעמק־הירדן.

הצבא הערבי שיצא לכובשנו מוטל שדוד לרגליכם. משארם־אש־שייח' שבדרום סיני ועד לקוניטרה שבסוריה פזורים פגרי טנקים, מטוסים ותותחים, אודים עשנים וקרעי פלדה של צבאות מצרים, סוריה וירדן — חיל אשר חבר למחות את מדינת ישראל.

ניצחנו את האויב, מחצנו את גדודיו ושמנו לאל את מזימותיו, אך במחיר כבד באה לנו הישועה. הטובים שבחברינו, העזים שבלוחמינו, היקרים שבבנינו — נפלו בקרב זה. חולות המדבר וסלעי הגליל רוויים דמינו. הבאנו את הניצחון אך השכול בביתנו.

חיילי צבא־ההגנה־לישראל! הקרב שכך, אך המערכה טרם באה אל קיצה. הקמים עלינו הובסו אך לא השלימו עמנו. השיבו את חרבכם לנדנה, אך שימרוה וניצרוה, כי עוד לא בא יום כיתותה”.

דבר הרמטכ”ל, רב־אלוף יצחק רבין, ליד הכותל המערבי:

„עתה, עם הפסקת האש, נסתיימה מלחמת בני אור באלה אשר ניסו להוריד עלינו את החשיכה.

צבא־ההגנה־לישראל, ביבשה, באויר ובים, מחץ צבאות ארבע מדינות ערב. ירושלים השלמה משוחררת, הגדה המערבית בידינו, כל חצי־האי סיני בידינו, וסולק האיום הסורי על ישובי הצפון.

המלחמה לא היתה קלה. כולה נעשתה בידי צה”ל — וצה”ל בלבד. הקרבות נתפשטו לשטחים גדולים ונרחבים. צה”ל על כל חילותיו, הסדיר והמילואים, ישובי הספר ואוכלוסיית העורף נשאו במאמץ גדול זה.

רבים מטובי המפקדים והחיילים נפלו בקרב. נישא זכרם ביגון ובגאון.

צה”ל עמד בכל המשימות שהוטלו עליו בכוח המאמץ העילאי של מפקדיו וחייליו — ותנופת פעולתו.

המאבק טרם נסתיים. יכול אני לומר כאן, ליד הכותל המערבי, בביטחון, כי כשם שיצאנו להילחם על הישגים אלה, נדע לשמור ולנצור אותם בעתיד.

מפקדים וחיילים, היו ברוכים”.

מערכות

תוכן העניינים

3	לאל"מ א. גלילי — בברכה
6	מכתב ראש-הממשלה לוי אשכול לרמטכ"ל
8	דבר הרמטכ"ל
11	מהלכי המלחמה
28	המערכה בסיני
33	המערכה בחזית המרכז
37	המערכה בחזית הצפון
43	תול"רים מול טנקים
49	פרשי הרפאים הולמים
56	מביר-לחפן עד למיתלה
64	הבקעת מוצבים ברמת-הגולן

נספחים:

חוברת נשק שלל מצרי וסורי
מפת מלחמת ששת הימים

השער: רישום מאת שלום בסקין עורך גרפי: דב קרפטי

בית ההוצאה של
צבא הגנה לישראל

מערכות

העורך הראשי: סא"ל גרשון ריבלין
מרכזת המערכת: מרים דרורי
צוות המערכת: סא"ל מ. שריג, ש. גפני, א. גולדברשט
"מערכות-שריון": קצין-עריכה רבי-סרן מאיר איזנסט
"מערכות-פלס": קצין-עריכה סגן-אלוף שלמה לב
"מערכות-חימוש": קצין-עריכה רבי-סרן יעקב להט
"מערכות-ים": קצין-עריכה סרן אלי שחף
"קשר ואלקטרוניקה": קצין-עריכה רס"ן מהנדס י. בעל-שם

המערכת והמנתלה: הקריה — ת"א, רח' ג' מס. 1 סל. 692237

העורך: סגן-אלוף צבי סיני
עורך-משנה: רבי-סרן ל. מרחב

אלוף-משנה אלעזר גלילי
ממייסדי „מערכות” – בית
ההוצאה של צבא הגנה לי-
שראל – מאז ראשיתו ועור-
כו הראשי, עבר לתפקיד אחר
במערכת-הבטחון.

אל"מ א. גלילי, יליד רוסיה, נאסר בשעתו על פעילות ציונית ברוסיה,
ואחרי שיחרורו עלה ארצה ב-1925. מראשוני קיבוץ אפיקים, בו
הוא חבר עד היום. מאז 1939 עד תום מלחמת העולם השניה עמד
בראש מחלקת החינוך וההסברה ב„הגנה”.

ואלה היו דברי הרמטכ"ל רב-אלוף יצחק רבין לאל"מ א. גלילי בעוזבו
את „מערכות”:

„ידעת תמיד להיות קרוב לבעיות השעה ועם זאת, לראות הדברים
במכלולם הכללי. בהשראתך, היוותה „מערכות” משך שנים מקור
השראה למחשבת מפקדים, מוקד לליבון בעיות צבאיות, וראי נאמן
לנעשה בצה"ל.

חותמך האישי הונח משך כל השנים האלה על בטאונו העיקרי של
צה"ל ומסירותך ושקידתך הוכרו בו היטב.

יכול אתה לפרוש ממפעלך עשיר-העשיה בהרגשת סיפוק רב, ושלוחה
לך ברכת ותודת כולנו ואיחולנו לעתיד”.

צבא הגנה לישראל

מרכיז את דגלו ביגון ובגאווה

לזכר לוחמיו ומפקדיו

אשר חרפו את נפשם במלחמה ואשר נפלו בהגנת ישראל

ביבשה, באויר ובים.

יהיו גיבורי מלחמות ישראל עטוריהם ניצחון

חתומים בלב ישראל לדורידור.

למשפחות השכולות - תנחומי האחים לנשק

ראש הממשלה

ירושלים
ז' בסיון תשכ"ז
18 ביוני 1967

אל הרמטכ"ל, רב-אלוף יצחק רבין

יצחק יקירי!

תמו ששת ימי המערכה הצבאית המפוארת, בה הנחיל לנו צבא-ההגנה לישראל נצחון מזהיר וחסר תקדים בתולדותינו. אפשר שמוקדם עדיין לסכם את הישגי המערכה הזו, נוכח המאבק המדיני הצפוי לנו עתה. אוכל לומר, כי ששת הימים הללו ייפקדו בדורות הבאים כימים גדולים בקורות העם היהודי.

רוצה אני לנצל אתגחתא חטופה זו, שבין המערכה הצבאית לבין המאבק המדיני, כדי להביע בפניך מקצת מרחשי לבי והוקרתי לאישיותך ולמנהיגותך הצבאית במערכה הגורלית, שנכפתה על-ידי שכנינו מדרום, ממזרח ומצפון. היתה לי הזכות לעבוד בענייני הביטחון בארבע השנים האחרונות. בתקופה זו עבדנו יחדיו כשלוש שנים ומחצה. בבואי לסכם לעצמי את השנים הללו יכולני לומר, כי היו אלה שנים של שיתוף-פעולה פורה ושל עשיה גדולה ומבורכת, שאת פירותיה אוספים עתה. בשנים אלה נתעצם כוחו של צה"ל בנשק ובכוח אדם. בתקופה זו עבר צה"ל שלבים רבים של התארגנות, התחד-שות והיערכות, שהגבירו את עוצמתו כמה מונים בכל הזרועות.

בבוא העת להעלות את קורות המלחמה, בת ששת הימים, נעמוד על העיקר: ארגונו והיערכותו של צבא המילואים, תוך ימים אחדים, בשילוב עם הצבא הסדיר, למכונת מחץ אדירה, הכריעו את הכף לצד הניצחון. יצוין מקומן של יחידות השריון ומפקדיהן, אשר מאז "קדש" פעלו להתעצמותו של החיל ולהפיכתו לכוח הולם אדיר.

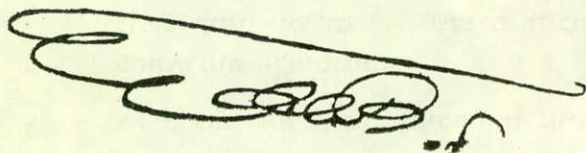
יבורכו החי"ר, חיל-הים והצנחנים, אשר בכושרם ובעוז רוחם הבקיעו את
ביצורי האויב. לא יישכח מקומו של חיל המודיעין, שתרם רבות בידיעותיו
והערכותיו להצלחת המלחמה. אולם, לא ייגרע חלקם של אלה, אם אומר, כי
כוח המחץ האדיר של חיל-האוויר הוא שחרץ המערכה. אין קץ לשלמי התודה
שחייב העם לטייסים הנועזים, כולם מן המיטב שבנוער הישראלי. לא ביום
אחד עוצב וטופח חיל-האוויר להיות הכוח המכריע בשמי איזורנו. תרשה לי,
איפוא, להעביר באמצעותך את תודתי והוקרתי לאלוף עזר וייצמן, שהיה
מבנינו ומעצבי כוחו של החיל במשך שנים, ולמפקדו הנוכחי של החיל האלוף
מרדכי הוד שניצח על מבצעי חיל-האוויר.

מסור נא שלמי תודה והוקרה לאלופי הפיקודים, למפקדי האוגדות, החטיבות
וכל היחידות הלוחמות, שהנהיגו את צבאות ישראל במלחמה. שותפים לניצחון
היו גם יחידות השרותים בקו הקדומני ובעורף, וכל אלה שטרחו ימים ולילות
למען לא יחסר דבר ללוחמים.

זה עתה סיימנו את המערכה הצבאית. שמחת הניצחון הכביר נמהלה בצער
ובכאב על יקירנו שנפלו במערכה. ועוד נכונה לנו מערכה מדינית להבטיח הביטחון
והשלום לאורך ימים.

באגדת הגבורה, שנרקמה מיום התנחלותנו בארץ, נכתב בימים אלה פרק נורא
הוד, שאין דומה לו בשום תקופה אחרת.
יודעני שאין נוחמים ליתום ולאלמנה, לאמהות ולאבות השכולים; אבל כאשר
נבקש להינחם, זכור נזכור כי הישגנו את המטרה הקדושה והמשימה הנשגבה,
שהוצבו בפנינו.

בברכת ניצחון

לוי אשכול
ראש הממשלה

דבר הרמטכ"ל

רב־אלוף יצחק רבין

תמו ימי הקרב.

גאה על ניצחונותיו ומרכין דגליו לזכר החיילים והמפקדים שנפלו במערכה, חוזר צה"ל לחיי יום־יום — לשמירת הגבולות, לקיום הביטחון ברחבי המדינה, להתארגנות ולאימונים.

צה"ל עשה את חובתו והיכה את אויבי המדינה מכה רבה. זרים, שלא הכירו את צה"ל ועוצמתו הקרבית, הופתעו מכושר הלחימה שגילו כל חילותינו. אנו מילאנו את ההבטחה, כי אם תבוא עלינו מלחמה נעבירה לשטח האויב.

ידענו תמיד את אשר לפנינו. יחידותיו הלוחמות של צבאנו בכל החילות והזרועות, מפקדים וחיילים, שקדו והכשירו עצמם, במעשה ובמחשבה, במשך שנים ארוכות, יום־יום ושעה־שעה, ליום־הפקודה. לא מעטנו בערך האויב, במספרו ובשפעת נשקו, אך גם לא הפרזנו בהערכת כוחו. ידענו כל העת את אשר עלינו לזכור ולדעת גם עתה, כי נוכל לאויב רק אם מול עדיפותו המספרית תעמוד עדיפותו האיכותית והמוסרית, ומול שפע נשקו וברזלו נציב את רצוננו הנחוש.

הדבקות במטרה, הטבועה בצה"ל, הכריעה את מערכיו של האויב, והדוגמה האישית של המפקדים היוצאים בראש, הובילה אנשיהם אל האויב — להכותו, להביסו ולרדפו.

סיפור המלחמה טרם נאסף כולו, ועדיין לא נערכו ולא מוצו כל הלקחים והמסקנות. קשה היתה המלחמה. היא התנהלה באויר, ביבשה ובים, בין חולות המדבר, בערים מיושבות ובהרים תלולים. לא אנו בחרנו את הזמן למלחמה, ולא היתה בה הפתעה לאויב. נלחמנו לבדנו, ונלחמנו נגד כל שכנינו.

לא היינו מגיעים לתוצאה כפי שהגענו לולא עשה כל אחד, בצבא ובעם, כל מה שיכול היה לעשות. היתה זו מלחמתנו הראשונה בה לא היתה אף יחידה אחת — חטיבה, גדוד או פלוגה — שלא השיגה את משימתה.

היו בה, במלחמה זו, הרבה דברים גדולים, ושעת הסיכומים הסופיים טרם הגיעה. אולם ללמוד צריך יהיה ממנה הרבה. נצטרך להפוך בלקח ששת הימים ולהתכונן לקראת העתיד, כפי שעשינו לפני המלחמה.

מספר דברים יכולים להאמר כבר היום:

● גם מחר ומחרתים יקבעו את גורל הניצחון מפקדינו וחיילינו. בהכשרתם, בכוננותם ובנאמנותם מופקד יהיה שלום ארצנו ובטחונה גם בעתיד. ראיה בהירה, אמיצה ושקולה של המציאות שסביבנו תכתוב לצה"ל את דרכו בארגון, במבנה, בהצטיידות ובאימונים. כל עוד לא בא השלום — ואין נראים עדיין סימנים מעידים לבואו במהרה — עלינו להיות נכונים ודרוכים לעמוד בכל התמודדות, בכל שעה שתבוא.

● גבולותינו הנוכחים נוחים, אָמנם, יותר להגנה. אך אין אנו יכולים להחליש את עירונתנו ולרפות את דריכותנו. מוטל עלינו להחזיק בגבולות החדשים, להגן עליהם, ואם נאלץ, גם להילחם עליהם.

● פה ושם נצטרך ודאי לסגל פרטים מסויימים באימונים למסקנות שתוסקנה מלקח הלחימה. אך כבר עתה ברור לחלוטין, כי בענייני יסוד הצדיקו את עצמן הדוקטרינות שעליהן הושתתה עבודת הצבא.

● הנכסים הגדולים שטופחו בקרבנו — הדוגמה האישית של המפקדים ההולכים בראש בקרב, הידע המקצועי וכושר התושיה, אחוות-הלוחמים, הדאגה לפצוע, אחדות החזית והעורף — נתנו פריים ושכרם במלואו, ואת אלה עלינו להאדיר ולטפח גם בעתיד.

● חזרנו מן המלחמה כשלארצנו מפה חדשה, ולנו ניסיון נוסף וביטחון נוסף. עתה מוטל עלינו לחזור מחדש למשטר חיינו הצבאיים הסדירים: שמירת הגבולות; הכשרה ואימונים; השבת הציווד לתקינותו ועוד.

● על המפקדים לכל דרגותיהם מוטלת החובה להקפיד כל אחד על הקטנות והגדולות ביחידתו, לקיים עירנות להתפתחות ולחידושים בעולם הצבאי, ללמוד את פרטי מלחמת ששת הימים, מהלכיה ופרטי קרבותיה, ולהכשיר את עצמם ואת אנשיהם שוב ושוב להיות נכונים למלחמת המחר אשר, אם תבוא, תהיה, כנראה, שונה מזו שבה ניצחנו זה עתה. אסור לנו לקפוא על זרי הניצחון שמלחמת ששת הימים העניקה לנו.

אנו חוזרים למלאכה של ימי-רגיעה. ידינו תהיינה מלאות עבודה. עלינו לכבד את אמונו של העם בנו, ולשקוד כי חרבנו, גם בהיותה נתונה בנדנה ועטורה בענף הזית, תהיה חרב מרוטה.

Handwritten notes in Hebrew, including names and dates, written across the bottom of the page.

עם הניצחון — אלופי צה"ל בחברת נשיא המדינה

מלחמת ששת הימים

סא"ל א. איילון / מהלכי המלחמה

פעולות המלחמה בימים 5–10 ביוני 1967 היו ענפות ומורכבות והשתרעו על פני שטחים נרחבים. במהלכן הועתקו יחידות מזירה לזירה, ושב ווהוזזו אחרי-כן לאיזור בו נועדו לפעול תחילה. האירועים נתרשו במהירות ובקצב נמרצים כל כך, עד כי ברור שבידי רבים לא עלה לעקוב אחרי המהלכים לשלביהם. מלחמה זו, על מרכיביה הרבים, תגורר בעקבותיה, בהכרח, ניתוחים, הסקת מסקנות ולימוד לקחים בתחומים השונים. אך לכל אלה טרם בשלה העת; שכן לרבים מאותם נושאים חסרה עדיין הפרספקטיבה המינימלית הדרושה לשם בדיקתם היסודית. וחלק מהם, וביניהם דווקא המאלפים והמעניינים ביותר, ודאי גם לא יינתנו לפרסום עוד תקופה ארוכה. הדפים הבאים, אשר נערכו בעקבות הרצאה שנשא סא"ל א. איילון, ר' ענף היסטוריה, בתחילת יולי — מפרטים את מהלכי המלחמה והאירועים העיקריים בה, אך אין לראות בהם עדיין סיכום רשמי כלשהו. — המער'

הרקע למלחמה

את תולדות צה"ל עד כה ניתן לחלק לחמש תקופות:

- תקופת מלחמת-הקוממיות, בה התגבש צה"ל ונקבעה לראשונה עלינותו על צבאות ערב.
 - תקופת ההתארגנות שלאחר מלחמת-הקוממיות, בה נבנו צבא-המילואים והצבא הסדיר, הכולל את חיילי החובה ואת גרעין אנשי-הקבע. מבחינת בניית צה"ל וגיבושו היתה זו, ללא ספק, תקופה חשובה ביותר, אך היא לא הצטיינה מבחינת כושר הלחימה של צה"ל. די אם נזכיר את ימי 1951 ואת חיילי שירות החובה של אותה תקופה, שמרביתם היו עולים חדשים, אשר לא שלטו אף בלשון העברית.
 - תקופת פעולות-התגמול, אשר הגיעה לשיאה במבצע "קדש", ושעיקרה — יצירת ערכי-לחימה ותרומה לבניין עוצמתו של צה"ל.
 - תקופת ההתארגנות שלאחר "קדש", אשר הניבה את פירותיה במלחמת ששת הימים. בתקופה זאת הושם הדגש על כמה חילות, והללו אכן הוכיחו את עצמם: חיל האויר, חיל השריון, עוצבות הצנחנים וחיל-התותחנים.
 - התקופה שמאז סוף שנת 1964, שהגיעה לשיאה במלחמה האחרונה, אשר בהידפס דברים אלה עדיין שם אין לה.
- בכל חמש התקופות הללו היו משימות-היסוד של צה"ל — שתיים במספר: משימת הביטחון היסודי, ומשימת הביטחון השוטף. משימת הביטחון השוטף, היינו הגנה יום-יומית על שטח המדינה ותושביה מפני ניסיונות פגיעה בהם ומתן תגובת אוזרה על אלה; ומשימת הביטחון היסודי, היינו שמירה על עצם קיום המדינה, בין בדרך השבת מלחמה שערה בשעת מבחן ובין בדרך של בניין וקיום כוח הרתעה למניעת מלחמה

כזו. עד כה נלחם צה"ל בשלוש מלחמות — ליתר דיוק: שתי מלחמות ומערכה אחת. מלחמת-הקוממיות היתה מלחמה, שכן נוהלה בזירות שונות מול חמש מדינות ערב; מבצע "קדש" היה מערכה, שכן התנהל בזירה אחת בלבד, ואילו מבצעי צה"ל האחרונים, נגד ארבע ממדינות ערב, זכאים, ללא ספק, לשם מלחמה.

צה"ל זכה בניצחון בכל ההתמודדויות הללו בשל שהכיר וידע לנצל את תורת האויב, בשל רוח הלחימה שלו ובשל הישגיו בתחום ההכנות בהן נוצרה ונוצקה עוצמתו. עיקרן של הכנות אלו היו: קביעת דפוסי המבנה ובניין היחידות, ייצור, פיתוח ורכש של כלי נשק, ארגון כוח-האדם והדרכתו, ארגון המערך הלוגיסטי והפעלתו, ומעקב מתמיד אחרי האויב ומהלכיו. מאז תום מבצע "קדש" שם צה"ל את הדגש על בניית כוחות אשר יוכלו להגן על המדינה מפני תוקף, להעתיק את המלחמה במהירות המקסימלית לתוך תחומי האויב ולהכריע אותו על אדמתו שלו.

כדי לעמוד בכך בנה צה"ל, ובעיקר בתקופה שלאחר מבצע "קדש", את חיל האויר, את עוצבות הצנחנים, את גיסות השריון ואת חיל התותחנים (לחיל האויר, אשר הפך רובו ככולו סילוני — נוסף אלמנט חדש וחשוב — המסוקים). לאחרונה גדלו מסגרותיו הסדירות של צה"ל, על-ידי החזרת תקופת השירות לשנתיים וחצי, כפי שהיתה במרבית שנות קיום המדינה. הגדלה זו של משך השירות וכן הכוונות הגבוהה בפעולות הביטחון השוטף סייעו להשחזת נשקו של צה"ל. התקריות בגבול הסורי, לדוגמה, בהן הפעלנו את הטנקים נגד מטרות-נקודה, תוך שימת דגש על דיוק פגיעותיהם — היו לנו לברכה מבחינת הניסיון שרכשנו בעקבותיהן וחלקן

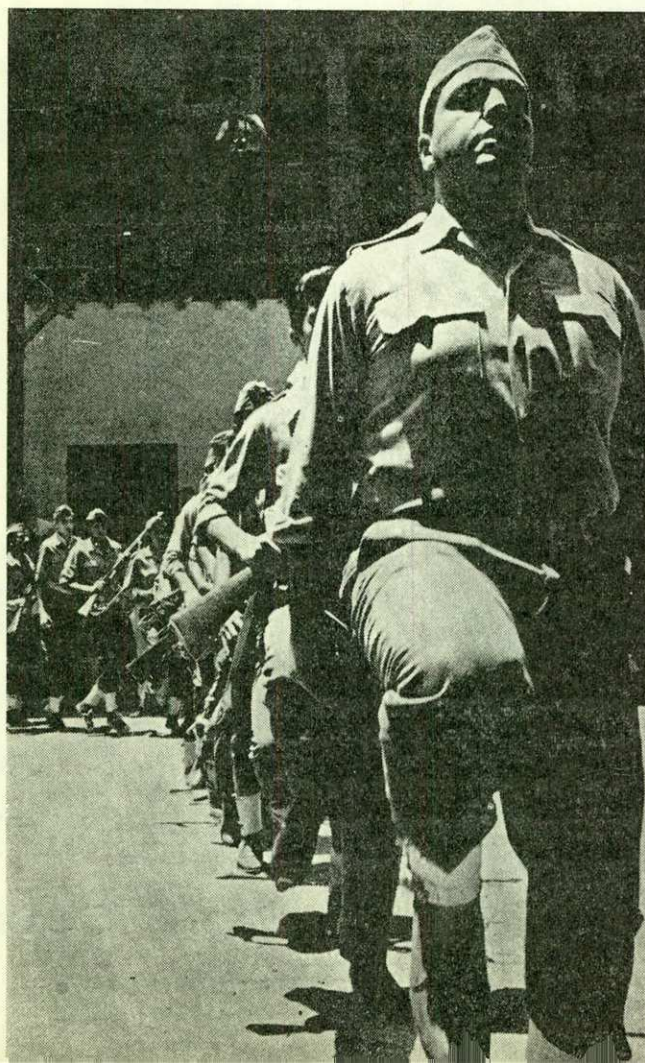
פעולתו הבאה של חיל-האוויר נערכה ב־14 ביולי 1966; ביום זה הופעל חיל-האוויר בקנה-מידה רחב-יחסית, וסייע לשיתוק פעולת הטיית מקורות-הירדן בסוריה.

בעקבות פעולות חיל-האוויר הישראלי פנו הסורים לעזרתה של מצרים.

ואכן, ב־3 בנובמבר 1966 נחתם הסכם הגנה סורי-מצרי. ב־13 בנובמבר 1966 ביצע צה"ל, על רקע פעילויותיהם של ארגון „אל-פתח“ והארגונים הדומים לו, את הפעולה בסמוע. בדברי תעמולה-הנגד שלו נוכח התקפות המצרים עליו, טען חוסיין: „נאצר הגדול, אתה אינך מפעיל פדאיון מגבולותיך; כוח האו"מ חוצץ בינך לבין היהודים; אתה שולח אנשי „אל-פתח“ לגבולי אך אינך חש לעזרתי, ואף אינך סוגר את המיצרים“.

ה־7 באפריל 1967, היה יומו המפואר של חיל-האוויר הישראלי; באותו יום הפיל 6 „מיגים“ סוריים. לפני מלחמת ששת הימים נחשבה הצלחה כזאת להצלחה ראוייה-לציון, ולא בקנה-המידה של ישראל או המזרח התיכון בלבד. כחודש ימים לאחר מכן, ביום-העצמאות האחרון, החל נאצר מגשים תכנית חדשה. מייד אחרי יום-העצמאות באה

הקומנדו המצרי באימוניו

שנלמד מהן; אלה באו לידי ביטוי במלחמת יוני 1967. כן נשאו פרי רב:

● שכלולה המתמיד של מערכת הגיוס של כוחות-המילואים, אשר פעלה גם הפעם ביעילות מופתית.

● האימון המוגבר של איגודי-כוחות על-חטיבתיים.

● שימת הדגש על צמצום הפער האיכותי בין הכוחות הסדירים לכוחות המילואים — פער שאכן היה קטן בהרבה במלחמת ששת הימים — מאשר במבצע „קדש“.

● עיבוי מערך ההגנה המרחבית ושילובה במערך של עוצבות-השדה.

● שכלול וייעול מערכות-הנ"מ.

● הגנת החופים ועורקי השיט.

הישיגינו במלחמה זאת לא באו לצה"ל יש מאין. צה"ל קצר עתה את תגובתה של העבודה הרבה שהושקעה בו משך כל שנותיו, ואשר בלעדיה מי יודע אם היינו מנצחים ניצחון כזה. גם אויבנו העיקרי, הצבא המצרי, עסק מאז מבצע „קדש“ — ולמעשה עוד לפניו, מאז עיסקת הנשק הצ'כית ב־1955 — בהגברת עוצמתו ובפיתוחה.

בפברואר 1960, בתקופת האיחוד המצרי-סורי, חש צבא זה כי הוא חזק למדי ומסוגל לערוך „תרגיל“ דומה לזה שערך ערב המלחמה עתה. בתגובה לפעולת-התגמול שלנו נגד תאופיק שבסוריה, הכניס הצבא המצרי לסיני כוחות בגודל ניכר, והחזיקם שם זמן רב למדי. ואולם אז לא גירשו המצרים את כוח האו"מ ולא חסמו את המיצרים, ועל-כן לא הדרדר המצב לכדי מלחמה.

ב־1962 הסתבכו המצרים בתימן, ורבים העריכו כי כל עוד תקוע הצבא המצרי בתימן, וכל עוד לא השלים נאצר את תכנית ההתעצמות של צבאו ואת איחוד כל צבאות ערב תחת מפקדה ערבית משותפת — לא יפתח במלחמה נגדנו.

אולם הדברים הדרדרו, במיוחד מאז 1964, בעיקר בשל הבעיות בגבול הסורי, בשל הפעולות להטיית מקורות-הירדן ובשל הלוחמה הזעירה שנוהלה נגדנו מאז ראשית 1965, בהשראה סורית.

בעקבות הדרדרות המצב הופעלו על-ידינו גם מטוסים בפעולות תגמול ואמנעה. ב־13 בנובמבר 1964 הופעל חיל-האוויר הישראלי לשיתוק הארטילריה בגבול הסורי. לשם הדיוק ההיסטורי מן הראוי לציין כי חיל-האוויר פעל לראשונה בפעולת-תגמול כבר ב־1951, לאחר רצח השבעה באל-חמה. כן הופעל אף בעקבות פעולת התגמול נגד נוקייב ב־1962, בנסותו לשתק את הארטילריה הסורית שהפגיזה אז את עין-גב; ואולם הצלחה של ממש הושגה לראשונה ב־13 בנובמבר 1964.

פעולת-הראויה של הכנסת הכוחות המצריים לתוך סיני. פעולה זו תוכנה ודאי לצורכי-פנים ולצורכי-חוץ כאחת. היא תוארה עלידי המצרים כסיוע לסוריה, אשר ישראל עומדת, כביכול, להתקיפה.

לאחר מכן בא סילוק כוח האו"ם, אשר ב־19 במאי לא נמצא עוד בגבולות ישראל-מצרים.

עתה בא הצעד המכריע של חסימת המיצרים, אשר משמעותו הברורה היתה — אתגר למלחמה עם ישראל. אתגר זה לא בא בהיסח-דעת. נאצר סבר והעריך, כי אם תשיב ישראל מלחמה — יוכל לצאת מן ההתמודדות וידו על העליונה; ואם לא תגיב ישראל על חסימת המיצרים — ודאי וודאי שיהיה זה בגדר „כולו ריווח“.

ב־30 במאי הצטרף חוסיין למרכבתו הדוהרת של נאצר וכרת עמו ברית-הגנה, וב־4 ביוני נחתם הסכם דומה בין מצרים לעיראק.

עתה שוב לא היתה הבעיה חסימת המיצרים בלבד — אלא הסכנה לעצם קיומה של מדינת ישראל, אשר עיקר צבאות ערב המתרכזים בגבולה נתונים לפיקוד אחד מצרי.

תכניות האויב והיערכותו

לפי החומר שכבר נתגלה, מסתבר כי מן ה־26 במאי הוכרזו במצרים מצב-הכן וקיימות היו תכניות מתקפה על ישראל. התכנית המצרית היתה להשמיד בראש-וראשונה את חיל-האוויר הישראלי, ולאחר מכן — לנתק את אילת ואת הנגב הדרומי ממדינת ישראל. כיבוש אילת היה משלים את ההשיג המוקדם של חסימת המיצרים באיזור ראס-נצראני ושארם-אש-שייח'.

התכנית הסורית

תכניות ומפות שנפלו לידינו מלמדות על תכנית מתקפה סורית בשני צירים, שהם, למעשה, אותם צירים בהם תקפו הסורים במלחמת-הקוממיות: האחד: ציר משמר-הירדן — צפת-נצרת; ואילו הציר השני אמור היה לעבור בעמק-הירדן, מדרום לכנרת, לעבר עפולה. הכוחות הנעים בצירים אלה עמדו להתלכד בסופר-שלידבר בחיפה.

התכנית הירדנית

הירדנים התעתדו, כנראה, להשיג שני דברים: — ראשית, לכתר את ירושלים העברית, ולהביא לניתוקה מישראל ולכיבוש חלקים ממנה. שנית, היה בכוונתם לשתק את שדות-התעופה שלנו, ולשם כך הועברו לירדן שני גדודי-קומנדו מצריים; למטרה זו אף הפעילו הירדנים את תותחי ה„לונג טום“ שלהם.

עיראק אמורה היתה לסייע בכוחות-צבא; סיועה יועד תחילה לסוריה, אך לאחר מכן נקבע כי כוחותיה יסייעו לירדן דווקא; לבסוף הגיעה לירדן חטיבה עיראקית אחת בלבד.

תכניתה של ישראל

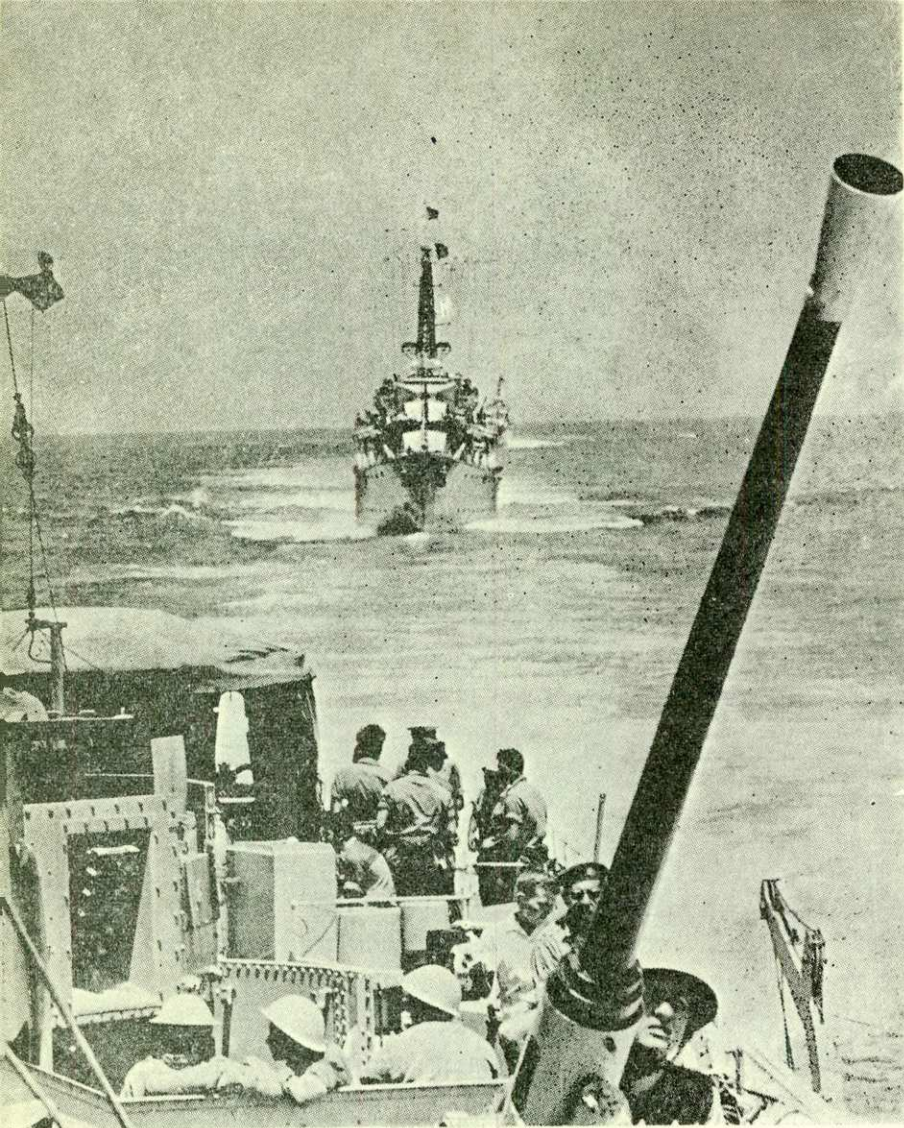
תכניתה של ישראל היתה ביסודה תכנית הגנתית, העשויה, בעת הצורך, להפוך התקפית. סדר הקדימות ההתקפית יהיה כדלהלן: ראשית — תקיפת הצבא המצרי בסיני, השמדתו ופתיחת המיצרים; שנית — בלימה בגזרות אחרות. ואולם אם וכאשר יתקוף האויב גם בגזרות אלו — מעבר למתקפה גם בהן.

היערכות האויב

● בגזרה המצרית: ברצועת-עזה — דיביזיה פלשתינאית מס' 20, אשר לחמה בצורה טובה יותר מאשר אחיותיה המצריות. בקטע רפיח-אל-עריש — דיביזיה מס' 7; בציר המרכזי אוס-כתף-אבו-עגילה-קצימה — דיביזיה מס' 2 — קו ראשון. בג'בל-ליבני דיביזיה מס' 3 — קו שני; דיביזיה מס' 4 המפורסמת, „העתודה האסטרטגית“ של מצרים, נמצאה באיזור ביר-גפגפה-מלא' ושימשה כקו שלישי; בציר הדרומי נמצאה דיביזיה מס' 6; בגזרת הקנריה מצוי היה הכוח המשוריין המיוחד, אשר אנו נקרא אותו כאן על-שם מפקדו — כוח שולי. כוח זה — שהיה דיביזיה משורינת מאולתרת — היה תחילה בציר הצפוני, ולאחר מכן דילג לאיזור הקנריה, כדי להיות נכון לבצע משם את ניתוק הנגב. לאותה תכלית הופנו גם כוחות מדיביזיה מס' 4 לגזרת דיביזיה מס' 6. דרומה יותר, באיזור המיצרים, ישבה כחטיבה מצרית. בסך-הכל כלל הצבא המצרי בסיני כמאה-אלף איש, למעלה מתשע מאות טנקים, וכמספר הזה קני-ארטילריה.

● בגזרה הירדנית נמצאו 7 חטיבות חי"ר, אשר נערכו כדלהלן: חטיבה אחת באיזור מוצבי הברק, מול בית-שאן — אשר תפקידה היה למנוע את ניתוק הגדה דרך בקעת-הירדן; חטיבה אחת במשולש הצפוני, למניעת פריצתו לגב-הגדה מצפון; שתי חטיבות יועדו למנוע בעד צה"ל מלפרוץ לגב-ההר ממערב; חטיבה אחת נוספת נמצאה באיזור ירושלים, כשהיא מתוגברת בגדוד טנקים „פטון“ ובחטיבת-עתודה במעלה-האדומים, וחטיבה אחת נמצאה באיזור הר-חברון. אל כל אלה יש להוסיף חטיבת חי"ר אחת מתוך חיל-המשלוח העיראקי, אשר הגיעה דרך מפרק לאיזור בקעת-הירדן.

בבקעת-הירדן היו ערוכות גם שתי חטיבות-השריון של

חיל'הים באבטחת חופי הארץ

הירדנים, שהיו מצויידות בטנקים חדישים מסוג „פטון“, האחת באיזור דמיה והאחרת באיזור יריחו. לבד מזאת היו לירדנים אף שני גדודי-טנקים עצמאיים — האחד מפוצל בגזרה הצפונית, והאחד מרוכז בגזרת הר-חברון. בסך-הכל כלל הכוח הירדני כ-270 טנקים וכ-150 קני ארטילריה.

● בגזרה הסורית ישבו בקו הקדמי ארבע חטיבות-חי"ר במקום שלוש כרגיל; ואילו בקו השני נמצאו שתי חטיבות-חי"ר נוספות. כוח-ההלם, שהיה מורכב משתי חטיבות משוריינות ושתי חטיבות ממוכנות פוצל: הטיבה ממוכנת אחת הדרימה לכיוון דרעה, כדי לסייע — כביכול — לירדן, ואילו חטיבה משוריינת אחת קודמה לעבר ראש-הגשר (באיזור גשר בנות-יעקב). כל שאר כוח-ההלם היה מרוכז בין דמשק לקונייטרה. בסך-הכל לחמו בנו בקו-החזית הסורי כ-260 טנקים, וכמספר הזה קני-ארטילריה.

היחס בין טנקים לקני-ארטילריה במצרים וב-סוריה — הוא כמעט אחד לאחד. בעוד שב-גזרה הירדנית היחס הוא קטן יותר; ואולם בסך-הכל עמדה לרשות אויבינו כמות בלתי-מבוטלת של קני-ארטילריה (כ-1300) ושל טנקים (כ-1500).

ההיערכות הישראלית

מה העמיד צה"ל מול עוצמתו זו של האויב בכל אחת מגזרות המלחמה?

● בגזרה הדרומית העמדנו מול 7 הדיביות המצריות 3 אוגדות — האוגדה של אלוף ישראל טל, האוגדה של אלוף אברהם יפה, האוגדה של אלוף אריק שרון — ומספר כוחות עצמאיים: כוח חי"ר ושריון מול גזרת הרצועה; כוח משוריין מול גזרת כונתילה; כוח באילת; וכוחות משולבים: כוח ד' וכוח מ/, אשר כבשו אחר-כך את שארם-אש-שייח, אט-טור, אבו-זנימה וראס-טודר.

● בגזרה הירדנית, העמדנו מול 9 חטיבות ירדניות וחטיבה עיראקית — כוח שלא הגיע במספרו לכוח האויב. בהמשך הקרב הצטרפו לאלה עוד חטיבה משוריינת, אשר יועדה לצפון, וכן חטיבת-צנחנים — שיועדה תחילה לדרום.

● בגזרה הסורית היה המצב גרוע מלכתחילה, וביחוד הוחמר לאחר שכוחות מפיקוד הצפון הופנו אל הגזרה הירדנית. בשעה שנלחם צה"ל במצרים ובירדנים, היו לנו

בגזרה הסורית, מול 10 חטיבות סוריות כוחות פחותים בהרבה. רק משעברנו למתקפה בגזרה זו, הועברו אליה כוחות נוספים.

לסיכום ניתן לומר כי בכל הגזרות היינו נחותים מן האויב מן הבחינה המספרית. אולם הניצחון הושג בשל עליונותנו האיכותית ועדיפותנו האוירית.

מהלך המלחמה

המלחמה באויר ובים

מן הראוי לציין כי משפתחו המצרים במתקפתם קידמנו את כוחות-היבשה שלנו עוד בטרם הושגה העדיפות באויר. חיל-האויר הישראלי הצליח להשמיד תוך שלוש שעות — על-ידי תקיפת מטוסים על הקרקע — את עיקר כוח האויר המצרי, ותוך משך זמן דומה השמיד אף את חילות האויר של ירדן וסוריה. לאחר שאלה פתחו בפעולות בשמי ישראל.

המצרים הודו בהטבעת ספינות-טילים משלהם באיזור פורט-סעיד — ויש לשער כי אין זה המעשה כולו. יש להניח שנפגעו גם צוללות מצריות שהתקרבו לחופי ישראל והוברחו. בפעולה של אניות חיל-הים ומטוסי חיל-האוויר נפגעה האניה „ליברטי“, אשר נכנסה לאיזור הקרבות. היתה זו טעות מצערת, אך היא מעידה על יכולתו של חיל-הים להטביע כל אניית-אויב המתקרבת לחופי הארץ. זאת באשר לחיל-הים — ועוד יוזכר חלקו בכיבוש שארם-אש-שייח'.

כוחות היבשה - הנוערכה בזירה הדרומית

בזירה הדרומית היו המהלכים העיקריים — שלושה במספר. הראשון — שלב ההבקעה, אשר בוצע בציר הצפוני ובציר המרכזי, תוך החדרת עוצבתו המשורינית של ישבה, מן האוגדה של האלוף יפה, בין שני הצירים הללו — בשטח שאמנם לא הוחזק כמעט עלידי האויב, אך היה קשה מאוד לתנועה.

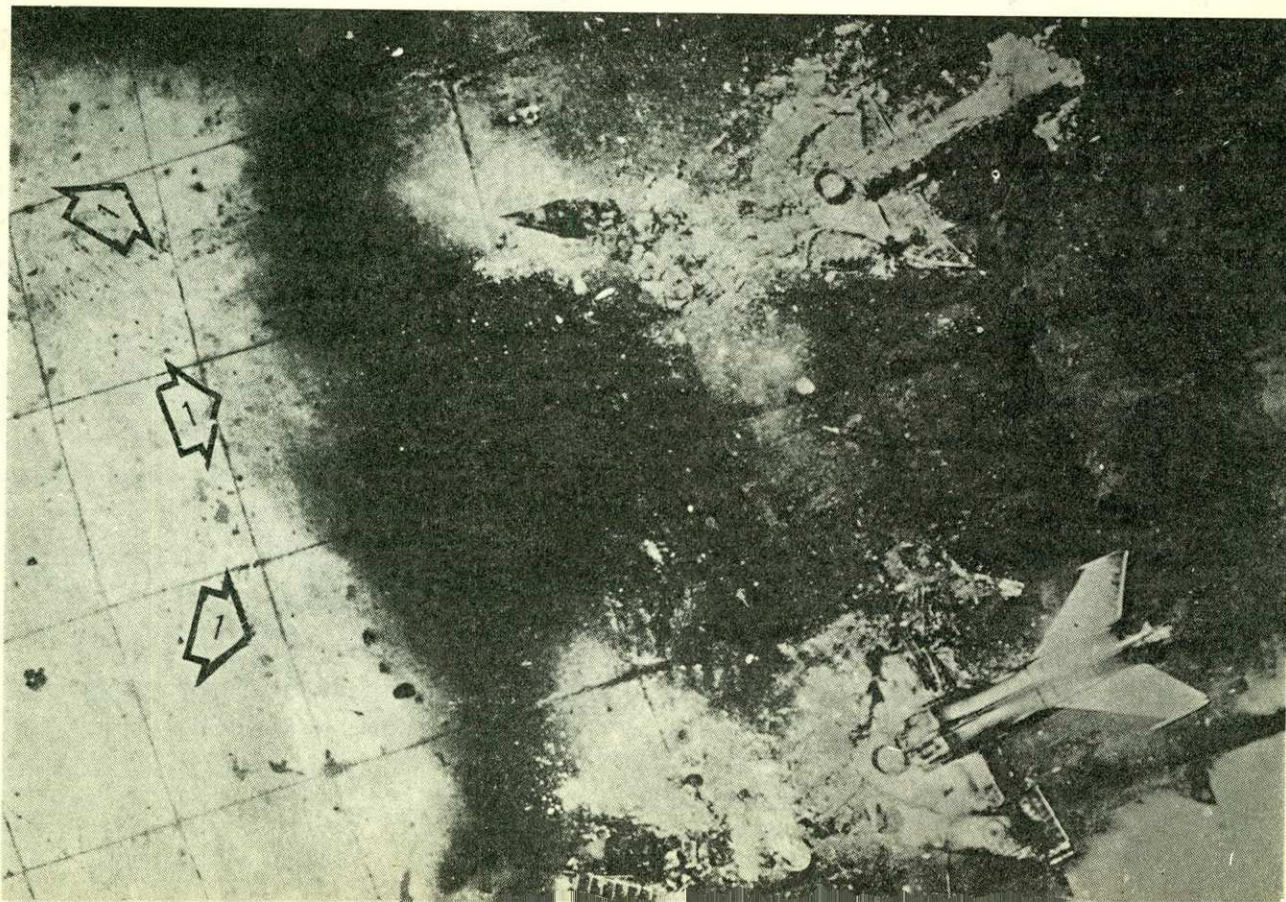
בשלב השני באו ההתכתשות ולחימת הריון-בשריון. אָמנם, כמעט בכל שלבי המלחמה נערכה לחימת שריון-בשריון; אך עיקרה נעשה בשלב ההתכתשות. ההתכתשות קובעת לעתים קרובות את תוצאות הקרב, שכן אם יודע האויב להפעיל את עתודותיו כראוי, יש ביכולתו לשבור את ההתקפה הבאה לאחר שלב ההבקעה — ולמנוע מן התוקפים את ביצוע

כן פגע בכוחות-האוויר העיראקיים, שהופנו לשדה התעופה H-3 שליד גבול עיראק-ירדן. החיל ביצע את מלאכתו במהירות רבה כל-כך, עד כי כבר מן היום הראשון ללחימה היה ביכולתו להגיש סיוע רב-עוצמה ומהיר ביותר לכוחות היבשה. יהיה קשה מאוד להבין את הצלחתנו במלחמה זאת אילולא הסיוע שנתן חיל-האוויר לכוחות היבשה. זאת ועוד: חיל-האוויר סייע במטוסי-התובלה ובמסוקים לביצוע אותם ממהלכי המלחמה שנעשו בדרך-האוויר: כיבוש שארם-אש-שייח' וראס-טודר; הפשיטה על התותחים באום-כתף; העלאת חלק מן הכוחות לרמת-הגולן; פינוי מהיר של פצועים מן החזית (קרוב ל-1000 פצועים הועברו עלידי המסוקים); והעברת אספקה לכוחות אשר חדרו לעומק שטחי האויב, עלידי הצנחת מים ותחמושת או הנחתתם.

בפעולותיו השמיד חיל-האוויר למעלה מ-400 מתוך 600 המטוסים שעמדו לרשות כל צבאות ערב אשר לחמו בנו — כ-15% מהם הופלו בקרבות אוויר-אוויר — וכן סייע סיוע מקסימלי לכוחות היבשה.

עובדה זו גם השפיעה על הזירה הימית, אם כי העובדה שחיל-הים המצרי — העולה על חיל-הים שלנו פי כמה בכמותו ובטיב כלי-השיט שלו — לא הצליח לפגוע בשום מטרר לאורך חופינו, היא בזכות חיל-הים הישראלי. הצי המצרי, למרות עדיפותו נמנע להיכנס בקרב עם כוחותינו הימיים. חיל-הים לא הסתפק בהגנה בלבד. אחדים מן הטובים שבאנשי חיל-הים נפלו בשבי, ונמצאים עדיין בידיו.

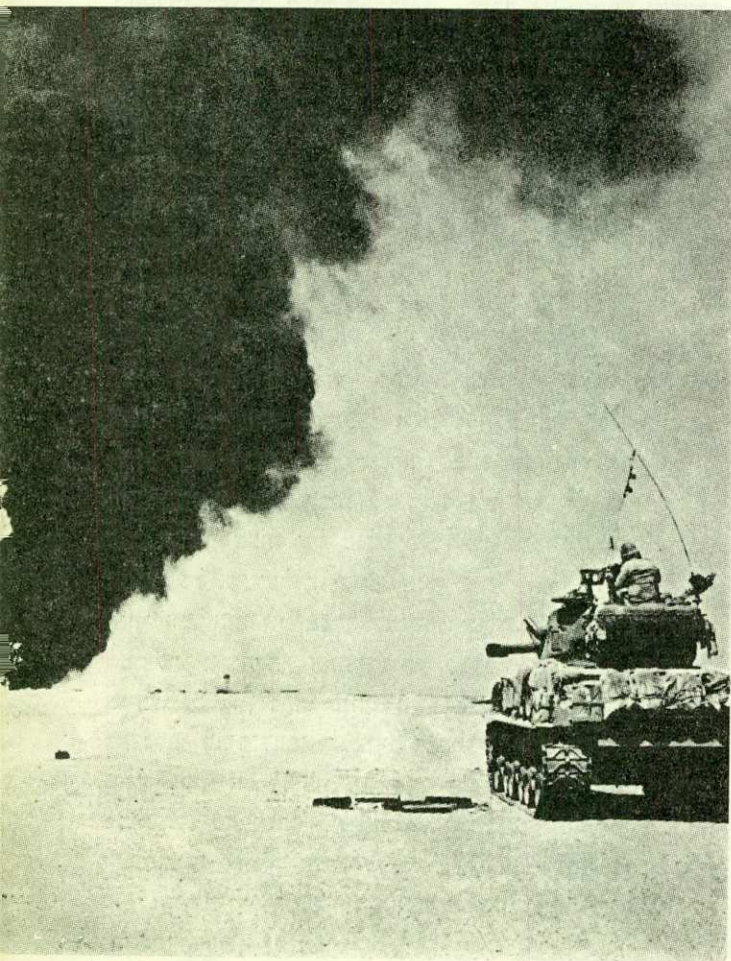
עקבות חיל-האוויר הישראלי בשדה-תעופה אויב

ככל שקרבו כוח השריון והצנחנים לתעלה — נתקלו בקשיים גוברים והולכים. האוירה המצרית, אף שהוכתה ברובה, פעלה נגד כוח זה. אולם קשיים אלה לא עצרו את תנופת ההתקדמות לתעלה שהיו בה גילויי גבורה, כגון זה של אנשי התול"רים, אשר לחמו נגד כוח עדיף של שריון ונ"ט — ויכלו לו.

המאמץ העיקרי של אוגדת האלוף טל פנה ב־6 ביוני מאל־עריש דרומה, ובאיזור ביר־לחפן חל שינוי בטקטיקה שלו. כוח השריון של שמואליק עבר משיטת ה"פריצה" לשיטת ה"צליפה", בה נתנסה השריון בגזרה הסורית בתקופת תקריות הגבול. שיטה זו ננקטה בביר־לחפן, שעה שהכוח של ישכה, מאוגדתו של האלוף יפה, כבר נמצא בעורפה. כאן נתגלתה איכותם המעולה של צוותי־הטנקים שלנו לעומת איכות צוותי־הטנקים של האויב. "צלפי" שמואליק השמידו בזה אחר זה את כל התותחים הנ"ט ואת כל הטנקים אשר בחלקו הקדמי של מערך האויב — בטרם עברו הטנקים להסתערות ולכיתור היעד. לאחר מכן, משכבשו את ביר־לחפן בלא אבידות לכוחותינו, המשיכו כוחות־השריון של אוגדת־טל

עשן ואש בסיני

המשימה. ואולם במערכה שלפנינו היה המצב שונה לחלוטין, ושלב ההתכתשות במערכה זו הפך עד מהרה לשלב הרדיפה. השלב השלישי היה שלב רדיפת־האויב עד לתעלת סואץ, תוך השמדת כוחות שריון משהים או נסוגים. בין השלבים השני והשלישי בוצע הצעד האסטרטגי של כיבוש המיצרים וההשתלטות על חופיו המזרחיים של מפרץ סואץ.

מכאן נעבור לתיאור מהלכיו העיקריים של כל אחד מן הכוחות אשר פעלו בגזרה הדרומית. תחילה — אוגדתו של האלוף טל, אשר כונתה בשם "אגרוף־הפלדה". היא כללה שלושה כוחות שריון — אחד מהם מאולתר — וכוח צנחנים מונע בוחל"מים. משימתה היתה להבקיע את הציר הצפוני בקטע חאן־יונס — אל־עריש, בו החזיקו 5–6 חטיבות חי"ר וכ־100 טנקים. למצרים היה שפע של ארטילריה, ומוקשים לרוב. כדי להימנע מפגיעתם נבנתה התכנית כך שהכוחות יגיחו אל מערכי האויב מחוץ לטווח הארטילריה, ושארטילריה זו תועסק על־ידי מטוסי תקיפה. ההתקדמות היתה צריכה להיעשות, במידת האפשר, לאורך צירי תנועה חופשיים ממוקשים. בשל חשיבות ההבקעה נאמר בתדריך לכוחות כי עליהם לבצע את המשימה בכל מחיר.

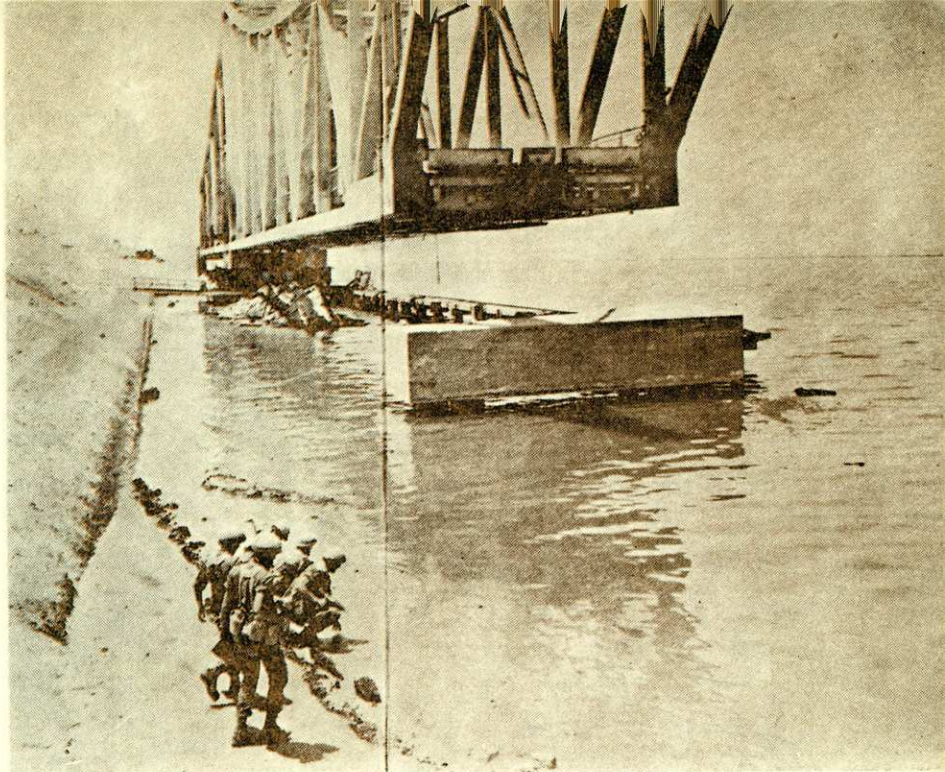
בהתאם למתוכנן פרץ הכוח המשוריין שבפיקודו של שמואליק דרך חאן־יונס אל הכביש המוביל אל אל־עריש, ונע לרפיח, שייח־זוויד וג'ירדי בואך אל־עריש, בלוח זמנים מהיר, מעבר למתוכנן. אולם השטח שנפרץ לא טוהר מיידית — וחייב להילחם מחדש בכל אחד ממערכיו, אשר נתפסו מחדש על־ידי המצרים. כבדה היתה כאן הלחימה על מתחם הג'ירדי, שבוצעה על־ידי החרמ"ש של כוח שמואליק.

במקביל לשמואליק, מדרום, נע כוח אשר היה למעשה כוח־הסיוע האוגדתי של האלוף טל — ובעקבותיו כוח הצנחנים של רפול, אשר ביצע, ביחד עם כוח טנקים של אורי, את אחת המשימות החשובות והקשות בזירה הדרומית, בכבשו את מערך פתחת רפיח. מערך זה, שהיה דו־חטיבתי, עם טנקים, עלה על הכוח שלנו ביחסי כוחות של שניים לאחד, אם לא שלושה לאחד.

כוח הטנקים של אורי טיפל בטנקים מצריים שאיימו על תוקפי פתחת רפיח מכיוון שייח־זוויד ואילו הכוח השני איבט את אגף התוקפים הדרומי. לאחר מכן הצטרף כוח זה לכוח המילואים המשורייני, שנע בציר חולות קשה לעבר אל־עריש, מדרום לציר הכביש.

לאחר ביצוע שלב ההבקעה התפצלה אוגדתו של האלוף טל לשניים. המאמץ המשני שלה נע לאורך ציר החוף והוא שהגיע הראשון לתעלה, כשמצטרפים אליו בשלב האחרון כוחות הצנחנים של רפול, לאחר שנתפנו מטיהור רצועת עזה.

נעבור עתה לתיאור מהלכי אוגדתו של האלוף שרון, אשר ביצעה את ההבקעה בציר המרכזי. היתה זו אולי מן ההבקעות היפות שנערכו במלחמה זו. המערך אותו הבקיעה אוגדה זו היה חזק ביותר מכל המערכים החטיבתיים המצריים בסיני. על מערך זה, מערך אום-כתף-אבו-עגילה, התכתשנו עוד במבצע "קדש" — ולא הצ' לחנו אז להבקיעו. אם אמת-המידה להיש' גים במערכה היא מילוי המשימה בזמן קצר ותוך מינימום של אבידות, ניתן לומר כי הבקעת מערך אום-כתף-אבו-עגילה אכן הצטיינה גם בזאת, שכן הושגה במינימום של אבידות, יחסית, לכל קרב-הבקעה אחר במלחמת ששת הימים.

על גדות הסואץ

ארטילריית-האויב היתה ערוכה על פי הדיק' טרינה הסובייטית, ומנתה בגזרת אום-כתף-אבו-עגילה בלבד שישה גדודים ארטי-

לריים, אשר היו עלולים לגרום לכוחותינו אבידות כבדות ביותר. כדי להתגבר על איום זה החליטו האלוף שרון ואנשי מטהו לבצע את ההבקעה כדלהלן: למרות הסיכון של הפגזה ארטילרית יכבשו את מוצבי החוף ביום, על-ידי הכוח המשוריין של מוסקה, אשר ינוע צמוד לציר ניצנה — אבו-עגילה. הארטילריה של האוגדה לא תפוצל לכוחות-משנה, אלא להיפך, תאוגד כמעט כולה ביחד; זאת על מנת לאפשר את קידומה המהיר פנימה לתוך המערך, כך שתוכל להעסיק באש את מתחם-האויב במלוא היקפו, עד עורפו ממש. כוח אוגדתי משוריין אחר, שיעשה דרכו מצפון למתחם האויב בשטח החולי, יתקוף את מתחם האויב מעורפו. כוח משוריין שני, שינוע מדרום למתחם יבודד אותו מן המתחם החטיבתי בקצימה, אשר ירוחק על-ידי כוח חי"ר בפיקודו של אורי ב', שיבוא מכיוון גבול ישראל. כוח-חי"ר אחר, הכולל אנשי-מילואים ואנשי נח"ל, בפיקודו של קותי — ינוע באוטובוסים על הציר המרכזי קדימה ככל שיוכל, ולאחר מכן ירד וינע ברגל בחולות — אל אגפו של האויב — יתקוף את חפירות המתחם העיקרי — מצפון; כוח מונחת במסוקים, בפיקודו של דני, יפשוט על הארטילריה המצרית בעיצומה של ההתקפה העיקרית, שנועדה להתחיל כשעה לפני חצות. סיכומי-ש'ל-דבר: עיקר התכנית היה תקיפת מערך האויב בעת-ובעונה-אחת מחזיתו, מאגפו בצפון ומעורפו — במקומות הסכנה של פגיעת כוח אחד במשנהו. ואולם כל הכוחות היו אחדים. בשטח הפתוח, נשקפת, כמובן, בהתקפה מעין זו, מתואמים ומתורגלים והובטחה שליטה-אוגדתית מרכזית ומלאה

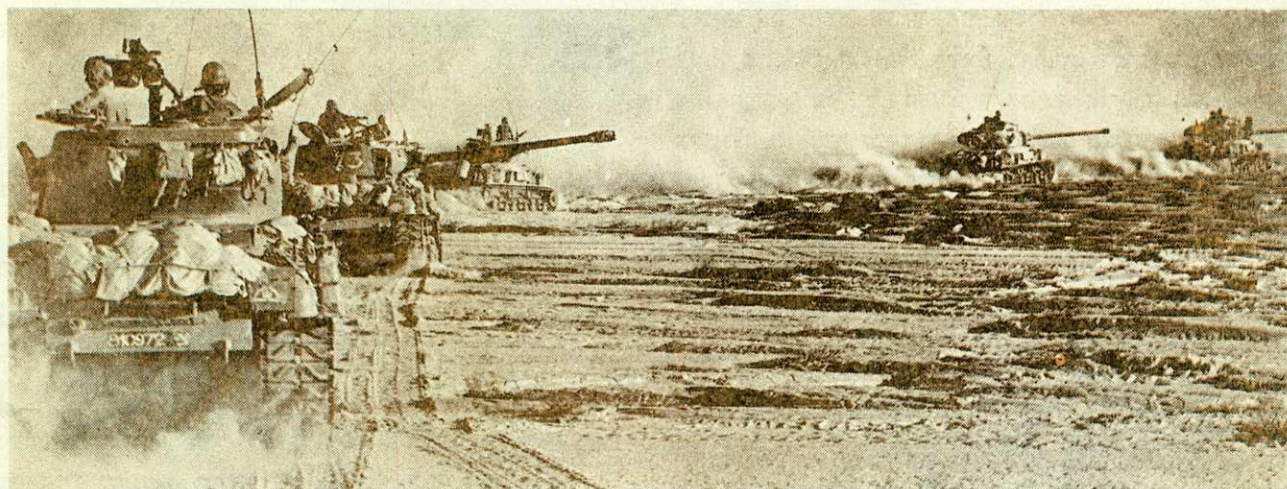
לעבר ג'בל-ליבני, כשהכוח של ישכה נע לפניו, ומשם התקדמו מערבה בציר המרכזי — לעבר ביר-ג'פגפה והתעלה. בדרכם ניהלו קרבות שריון-בשריון במשך כל העת. קרב השריון-בשריון הבולט נערך באיזור ביר-ג'פגפה. בקרב זה נלפתו והושמדו כוחות-שריון של האויב, תותחיו ורכבו על-ידי תנועה עמוקה של ה"פטיש", המורכב מאנשי שמואליק ואורי, כשהם נשענים על ה"סדן" של השריון של מנחם, שהמשיך לנוע לעבר ביר-ג'פגפה. לאחר הקרב נערך הכוח לחניון לילה. באותו לילה, ה'8/7 ביוני, תקפו המצרים, תוך הפתעה, מטווח-ימגע את כוח שריון המילואים של מנחם, אשר הטנקים שלו היו נחותים בטיבם מן הטנקים של המצרים — מסוג "טי-55" ו"טי-54". מצבה של עוצבה זו היה קשה למדי — אך לא למשך זמן רב. עד מהרה התאוששה וחסלה רבים מטנקי האויב, העולים עליה. לאחר זאת הוחלף הכוח של מנחם בתנועתו לעבר התעלה על-ידי הכוח של שמואליק, ביום ה'8 ביוני.

אותו יום, היה יום מפרך לאנשי השריון. לאחר קרב-האיגוף המוצלח, התנהלה ההתקדמות לעבר התעלה עקב-בצד-אגודל. גם כאן נקטו כוחות-השריון של שמואליק, בטכניקה בה נקטו בביר-לחפן. המצרים, שהפעילו כאן כחטיבת שריון, גילו עקשנות מרובה ובמשך למעלה מחצי-יום התקדם שמואליק כחמישה קילומטרים בלבד. אולם אף שהיתה ההתקדמות איטית, הבטיחה כי כל טנק שעמד בדרכה — חוסל. לאחר חיסול הטנקים המצריים, אשר לחמו בעקשנות — נפתחה הדרך לתעלה.

בו הושג ניתוק הדיביוזה השביעית מן המערך המצרי, ובכך נמנע תגבורה. המצרים הניעו כוחות לתגבור מערך זה לאחר תחילת הלחימה — אך ישכה — שהוא מאז ומתמיד חסידן הנלהב של פעולות-הלילה — השכיל לחסל את כל התגבורות הללו ולהסיגן לאחור בקרב שריון-בשריון בלילה.

בעוד ישכה נלחם בתגבורות האויב ומתקדם תוך-כדי קרב, לכיוון ג'בל-ליבני, התקדמו גם הטנקים של כוח-השריון השני של האלוף יפה, זה שעבר דרך אוגדתו של אלוף שרון, לעבר אותו מקום. ואולם הדרגים שלו לא הגיעו למועד, שכן לא יכלו לעבור בגזרת ההבקעה בטרם יוכשר הציר שבה לתנועה. גם לאחר שהגיעו הדרגים לכוח השריון השני של האלוף יפה — המשיך עדיין הכוח של ישכה, זה שלחם קודם-לכן בקרבות קשים, להיות הראשון בסדר תנועת כוחות האוגדה של אלוף יפה. הכוח נע לציר הדרומי דרך ביר-חסנה, כשפניו לעבר המיתלה. תוך כדי תנועה ניהל הכוח המשוריין של ישכה, ללא הפסק, קרבות שריון-בשריון. קרבות אלה היו

בכולם. הקרב נערך ממש על-פי המתוכנן, למעט הבדלים קטנים. מוצבי-החוף קופלו; כוח-המשנה המשוריין הדרומי איבטח את האגף, כוח-המשנה המשוריין הצפוני אמנם נתקל בקשיים, שעה שנהדף בתקפו מוצב אויב גדודי בדרכו, אך חזר ותקפו שנית — והפעם הצליח; הארטילריה קודמה לפנים — ונתפרסה; כוח החי"ר קודם באוטובוסים, ירד ונע בחולות עד אל מול פתחי הפירות האויב, אותן איכן הודות למטח ארטילרי מדויק שנורה למענה, כסימון. לאחר מכן פרץ החי"ר אל החפירות הקדמיות; הצנחנים הונחתו מצפון למערך — ופשטו על תותחי האויב. אמנם חיסלו בפעולתם שלוש טוללות בלבד, אך כתוצאה מההלם בו הוכה האויב, דומה היה כי באה הפסקה מוחלטת-כמעט של כל אש-הארטי-לריה של האויב. עתה תקפו הטנקים של כוח-המשנה המשוריין הצפוני, שהגיעו אל עורף המתחם העיקרי, את אבו-עגילה — כשהם מאובטחים, לצד צפון-מערב, על-ידי כוח-משנה אחר, אשר הופנה מהכוח המשוריין של ישכה.

סור משוריין ברדיפה

אמנם קטנים בעיקרם, והם נערכו כשהכוח מתערב מדי פעם בתוך כוחות-האויב הנסוגים. בכל קרב כזה הושמדו טנקים אחדים, ובסיכומי-של-דבר היה מספר הטנקים שהושמדו על-ידי כוחותינו של ישכה גדול למדי.

לציון מיוחד ראוי קרב השריון-בשריון אותו ניהלה אחת מיהדות-הטנקים של ישכה באזור המיתלה. הקרב בוצע, אמנם, תוך התמוטטות האויב, אך אף-על-פי-כן תוך יחסי-כוחות בליי-אמנו. עקב מספרם העצום של כוחות האויב הנסוגים לעבר המיתלה, נוצר מצב מוזר, בו עמדו פחות משתי עשרות טנקים שלנו — חלקם נגררים על-ידי חבריהם — כשהם מעורבים בכוח-אויב נסוג, שכלל רכב-קרב וטנקים העולים עליהם פי כמה. בשל כך היה על הטנקים שלנו להמשיך ולנוע עד לכניסתם לתוך מיצר המיתלה, בו יכלו

במקביל לאלה, התקדם „מכבש“ כוח-השריון של מוטקה, זה שכבש את מוצבי-החוף, מן החזית עד אל החפירות. בקרבת החפירות נתקל בשדות-מוקשים, ואותם פרצו אנשי-ההנדסה שלנו תחת אש. משנפרצו שדות-המוקשים, יכול היה הכוח של מוטקה לטהר את המתחם משריון האויב לעומקו — ולמוטטו סופית, יחד עם כוח השריון שתקף מן העורף.

עוד בטרם סיימו הכוחות למוטט את האויב, ניתנה להם ההוראה לרדת מן הציר המרכזי לאגפים — ובכך לאפשר לאוגדתו של האלוף יפה להעביר את כוח-השריון השני שלו דרך הפרצה. הדבר בוצע בשחר יום ה-6 ביוני. באותה עת כבר נמצא כוח-השריון האחר של האלוף יפה — זה של ישכה — מעבר לביר-לחפן. לאחר שנע דרך החולות ונאבק בשטח יותר מאשר באויב, היה זה מהלך מחושב היטב, שכן

לפת מוטקה את חטיבת-האויב ההמומה מדרום על-ידי כוח טנקים, בעוד שאלוף שרון, אשר חש למקום אישית, יחד עם יחידת-חרמ"ש של מוטקה — לפת אותה מצפון. כשהיא נתונה בצבת, חוסלה חטיבת האויב עד תום צהרי יום ה-8 ביוני. בזאת סיימה אוגדתו של האלוף שרון, שלקראת ערב הצטרף אליה הכוח המשוריין הדרומי, את עיקר פעולתה במערכת ששת הימים.

נעבור עתה לתאר את פעולתם של הכוחות העצמאיים. כוח ח"ר מילואים שבפיקודו של יהודה, אשר תוגבר בטנקים ובצנחנים מן הכוח של רפול, תקף דיבזיה פלשתינאית, ביחסי כוחות של אחד לשלוש, אם לא למטה מזה. עם פרוץ הקרבות היה הכוח הזה והכוחות הנלווים אליו ערוכים להגנה מול הרצועה, ומשנתקבלה הפקודה לנוע ולכבוש את הרצועה, היה צורך לכנס את כל הכוחות המפוזרים, לקימוץ אגרוף למתקפה. יהודה הטיל על כוח של הצנחנים, שהיה בפיקודו, לכבוש את מוצב עלי-מונטר, אשר נראה לו כיעד הקשה ביותר (במקום זה נפלו חללים בריטיים רבים שעה שתקפו את התורכים במלחמת-העולם הראשונה, ואף בקרבות "קדש" היה יעד זה קשה לכיבוש). אולם הפעם הצליח כוח-הצנחנים הקטן יחסית לכבוש, כמעט ללא אבידות, את עלי-מונטר. הוא עשה זאת כשהוא מסתער על המוצב מעורפו. יתר כוחות העוצבה של יהודה נתקלו, לעומת זאת, בקשיים מרובים, בשל הלחימה העקשנית שגילו הפלשתינאים ברצועה, ובשל עדיפות האויב. למרות התנגדות זאת הצליח יהודה, בשלב הראשון, להגיע עד מבואות עזה — אך לא לכבושה. רק בסיוע כוחותיו של רפול — שנתפנו מטיהור מרחב רפיח וכבשו למעשה מחדש את חאן-יונס — הושלם כיבושה של הרצועה כולה, עם כיבושה של עזה. ואולם, גם לאחר גמר הכיבוש הוסיפו צלפי-האויב לצלוף בחיילינו, והמוקשים במקום גבו אף הם חשבו-דמים משלהם. מחמת אופי הלחימה היו אבידות הכוח של יהודה גדולות בהשוואה לכל יחידות המשנה שפעלו בפיקוד דרום.

הכוח המשוריין הדרומי, ריתק למקומם את הכוח המשוריין המיוחד של שולי בקוריה וכן את דיבזיה מס' 6 בציר הדרומי, ומנעו בעד הגשמת תכניתם של המצרים לניתוק אילת. יתר-על-כן, כוח זה כבש ב-5 ביוני את מוצבי-החוף של כונתילה ואף ניהל קרבות עם מוצבי אויב בפתח הקוריה. משהוכפף הכוח לפיקודו של האלוף שרון בבוקר ה-8 ביוני זינב, כאמור, בדיבזיה מס' 6 בעת נסיגתה.

הכוח שבאילת, אשר תוגבר בכוחות מן הצפון — איבטח את גייסותינו כנגד הכוחות הירדניים שישבו בעקבה, ואשר לרשותם עמד כוח ניכר של טנקים. כוח אילת והטנקים המעטים שעמדו לרשותו, הצליחו למנוע התקפה על העיר.

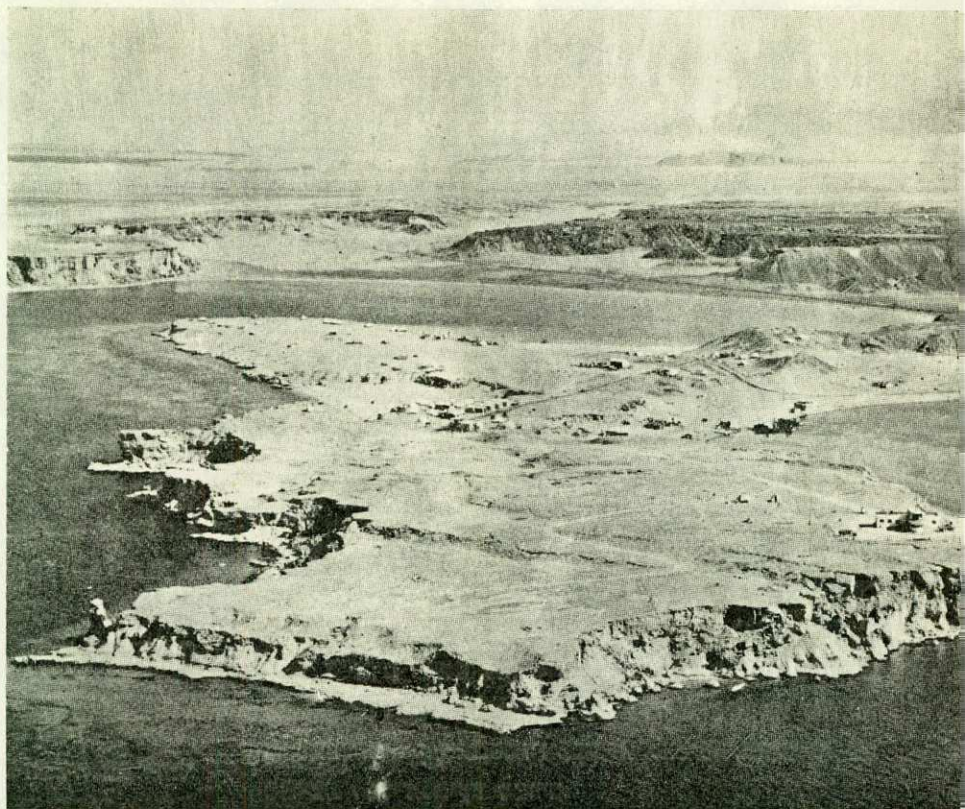
למצוא לפחות מחסה קרקע. אולם, כאן כמעט שטפוס המוני הנסוגים. חיילים מצריים מבולבלים ניסו לחפש מחסה בתוך הטנקים שלנו, ואנשינו נאלצו להשליכם החוצה. בהתנגשויות באיזור המיתלה נגרמו לאויב אבידות כבדות. כאן גם הגיע הכוח של ישכה לגבול יכולתו והיה זקוק להתארגנות. כיוון שכך החליף הכוח השני מאוגדתו של האלוף יפה, אשר המשיך בעקבות הכוח של ישכה, את זה האחרון בתנועה דרך מיצר המיתלה לעבר התעלה. הכוח השני של ישכה שב מאיזור המיתלה צפונה, והתקדם אף הוא לעבר התעלה דרך מעבר הג'די. כן הפנה האלוף יפה יחידות מן הכוח שהחליף את ישכה באיזור המיתלה לעבר ראס-סודר.

נחזור עתה אל אוגדתו של האלוף שרון. כבר תואר לעיל קרב-ההבקעה הגדול שלה. להלן נעקוב אחר המשך פעולותיה. על אף שבשלב הראשון נאסר עליה לכבוש את מתחם קצימה — היא עשתה זאת לקראת צהרי ה-7 ביוני על-ידי תנועה מצפון-מזרח ומצפון-מערב, כמעט ללא קרב, שכן האויב במקום נס על נפשו. כן הוטל על האוגדה לשחרר את הכוח המוצנח של דני ולהפנות אחד מכוחות הח"ר שלה — זה של קוטי — לגזרת אל-עריש, בה עדיין המשיך האויב לגלות התנגדות. בשל התנגדות זאת היה על כוחו של קוטי שהגיע לאל-עריש, אשר פונה על-ידי כוחות אוגדתו של האלוף טל — להילחם לכיבוש העיירה מחדש. בעוד קוטי נלחם באל-עריש, המשיכו יתר כוחות האוגדה של האלוף שרון בתנועה לעבר נחל. בדרכם צפויה היתה להם היתקלות בכוח-המשוריין המצרי המיוחד, זה שבפיקודו של שולי, וכן במרבית כוחות דיבזיה מס' 6, אשר היה על האוגדה למנוע את נסיגתה.

משהגיעה האוגדה בליל 6-7 ביוני לשטח בו אמור היה כוחו של שולי להימצא, הופתעה למצוא כי האויב איננו. תחתיו מצאה "עוצבת רפאים" במתחם מסלה ערוכה למלחמה ומוקפת מוקשים — אך ללא אנשים; הללו מיהרו להסתלק ב"רכב הרך" מהירה-התנועה. כך הותירו שלל בידינו כלי-מלחמה רבים, בלתי-פגועים, בתוכם טנקים חדישים.

לא כאלה היו פני הדברים בגזרת דיבזיה מס' 6. כאן באיזור נחל — נזדמנה לאוגדתו של האלוף שרון — שעיקרה היה בשלב זה הכוח המשוריין של מוטקה — פעולת חיסול חטיבת-שריון אויבת. אותה חטיבה נסוגה מכיוון ת'מד מערבה, וחלק מהעוצבה המשורינית הדרומית בפיקודו של סגן המפקד מ' — נאחו בזנבה. אולם עוד בטרם הגיע חלוץ החטיבה המשורינית של האויב לסביבות נחל, הקדימוהו כוחותיו של מוטקה ונכנסו למקום. על-פי פקודתו של האלוף שרון הציב מוטקה חלק מן הטנקים חזיתית ממש להתקדמות חטיבת האויב, איפשר לה להתקרב עד לטווח של כ-200—300 מטרים — ואז פתח עליה באש קטלנית. מייד לאחר מכן

בארבעת ימי המלחמה בדרום הושמד עיקרו של הצבא המצרי על-ידי כוח אשר נפל ממנו מן הבחינה הכמותית. היו אלה פירו-תיה של לחימה בלתי-רגילה, ימים כלילות, ללא הפוגה וללא שינה — השריון, הצנחנים, החי"ר והדרגים הדולקים בעקבותיהם במרחבים ה-עצומים — ואף בדרך-לא-דרך. ראוי לציון במיוחד את כושר הלחימה המעולה שגילו אנשי-המילואים, אשר הוכיחו כי בעת מלחמה אין בינם לבין הכוחות הסדירים — כמעט ולא כלום. כן יש לחזור ול-ציין כי המפתח הראשוני להצלחות אלו טמון היה ביכולתו של היל-האוויר להעניק לכוחות היבשה ביטחון מפני אויב בשחקים מייד עם פרוץ הקרבות.

שארם-אש-שייח'

הנוערכה בזירה הנורכזית

המערכה בזירת הגדה המערבית, בה היו שותפים פיקוד המרכז ופיקוד הצפון — החלה בפעולות „בלימה וספיגה“, כדי לאפשר חופש-תמרון לכוחותינו בדרום. צבא ירדן, בהש-ראתו של ראש-המטה המצרי של המפקדה הערבית המשור-תפת, שהגיע לירדן לאחר כריתת-הברית בין חוסיין לנאצה, הפגין את ישובינו לאורך הגבול, ואף הפציצם מן האוויר יחד עם האויריה העיראקית. יתרה מזו: הצבא הירדני הש-תלט על „ארמון-הנציב“ שבתחומי ירושלים, בעוד מטה האו"מ יושב במקום. דבר זה נעשה ביום שני ה-5 ביוני, שעה שהלחימה בדרום היתה בעיצומה.

בעקבות כיבוש זה של הירדנים ניתנה פקודה לכווח-מילואים של חטיבת ירושלים שבפיקודו של אליעזר, לבצע התקפת-נגד בשעות היום. ואכן, „ארמון הנציב“ נכבש מידי האויב. בהמשך לפעולה זו נכבשה צור-בחר, וירושלים הערבית נותקה למעשה מהר-חברון.

כך החלה המערכה, שהתפתחה בשלושה שלבים, שבחלקם בוצעו במקביל זה לזה: ● העליה לגב-ההר; ● ההשתלטות על גב-ההר; ● הירידה לבקעת-הירדן. המערכה בסתימה כידוע, בכיבוש כל הגדה המערבית.

במקביל לניתוקה של ירושלים הערבית מדרומה, היה צורך לנתקה אף מצד צפון: פעולה זו היתה דרושה במיוחד לשם הבטחת הר-הצופים, אשר היה חשש פן ייכבש על-ידי האויב.

„כוח דוידי“, שהיה מורכב מכוחות-משנה אחדים, קיבל הוראה לכבוש את המיצרים בעודם תפוסים על-ידי חטיבת-אויב. לצורך זה בנה דוידי כוח משולב: כוח ימי שנע מאילת אל המיצרים וכוח צנחנים מוטס במטוסים ובמסוקים. בהגיע הכוחות לשארם-אש-שייח', בצהרי ה-7 ביוני, נתברר כי המצרים פינו את המיצרים ללא קרב. אנשי חיל-הים, אשר הגיעו ראשונים לאיזור שארם-אש-שייח' בטרפדותיהם המהירות, גילו זאת ראשונה — ומיהרו להניף במקום את דגל ישראל. בהמשך האירועים שבו אנשי חיל-הים שתי ספינות דיג מצריות המושות, שפינו אנשי קומנדו מצריים מטיראן.

דוידי ואנשיו, אשר הגיעו לשארם-אש-שייח' אחרי אנשי חיל-הים גילו כמוהם כי השטח ריק מאויב, והחליטו לנחות בו, במקום לצנח. לאחר מכן נעו הכוחות משארם-אש-שייח' במסוקים וביבשה לעבר אט-טור ואבו-זנימה; ואילו את ראט-טור כבש כוח-משנה של הצנחנים — כוח מ' — אשר נחת במקום במסוקים. הסתבר שדווקא כוח זה, אשר פעל אחרון, נתקל באויב-של-ממש, ניהל לחימה, ואף שבה כמאה מצרים. לאחר שהשלים הכוח את משימתו הגיעו למקום כוחות נוספים, מן האוגדה של האלוף יפה — שירדו לראס-טודר בציר ראס-ג'ונדי ולאורך מפרץ-טואן מצפון.

וכן לשם מניעת ניתוק הפרוזדור מן השפלה לירושלים. הפעולה בוצעה על-ידי כוח שריון-מילואים, בפיקודו של אורי בן-ארי. הכוח שהיה מרוכז בשפלה, הונע לעבר פרוזדור ירושלים ונכנס לפעולה עם ערב ה-5 ביוני. המפקד, אורי בן-ארי, לחם באיזור זה במלחמת-הקוממיות, ואף לחלק ממפקדי-המשנה שלו היו זכרונות היסטוריים מאיזור זה, מאותה תקופה. הם זכרו את ההתקפות על הרדאר ועל נבי סמואל בתש"ח, והכירו היטב את השטח.

בן-ארי תקף בשלושה צירים: בציר הרדאר; בציר עבד אל-עזיז; ובציר בית-איכסא. מטרתו העיקרית היתה לעלות אל גב-ההר, ולנתק את ירושלים מן הצפון. על-ידי היאחוות באיזור תל-אל-פול, עליו נבנה ארמון המלך חוסיין.

יריבו העיקרי של הכוח לא היה דווקא האויב הירדני, כי אם השטח ההררי הקשה ובעיקר — המוקשים שבו. על אף כל אלה הצליח הכוח לעלות לגב-ההר ולנתק את ירושלים מרמאללה באיזור תל-אל-פול בבוקר ה-6 ביוני.

לאחר שנאחו כוח-השריון של אורי בן-ארי באיזור תל-אל-פול, פיצח באש תותחי-הטנקים שלו את ה"גבעה-הצרפתית". זאת עשה הכוח גם ל"גבעת-המבחר", עליה הוכרח להסתער פעמיים בטרם הצליח לכבשה. בכיבושו אלה הבטיח את ההתחברות להר-הצופים, ועתה היתה הדרך להר-הצופים פתוחה. יחד עם בן-ארי נקראה לגזרת ירושלים עוצבת הצנחנים בפיקודו של מוטה גור. חטיבה זאת שוחררה ממשמיתה המקורית, לסירוגין. כך אירע שהחטיבה של מוטה הגיעה

צפון-ירושלים

לירושלים רק לאחר רדת החשיכה ביום ה-5 ביוני. מפקדיה אמנם הגיעו לירושלים מוקדם יותר, אבל לא כולם הכירו את הגזרות ביסודיות. אלוף פיקוד המרכז הטיל על החטיבה להבקיע את מערכי הלגיון בצפון-ירושלים ולהתחבר במהירות עם הר-הצופים.

המח"ט נועץ במפקדי המשנה, האם לתקוף כבר בלילה שבין ה-5 ביוני ל-6 בו, או לדחות את ההתקפה לקראת אור ראשון — שעה שיינתן מקסימום הסיוע האווירי, בנוסף לסיוע הארטילרי. על דעת הבכירים שבמפקדים הוחלט להבקיע בו בלילה. החטיבה עשתה זאת בשני צירים עיקריים: כוח אחד עלה על בית-הספר לשוטרים ועל "גבעת-התחמושת", ואילו שני כוחות אחרים נעו בשני צירים — שהם אחד — דרך שיח-ג'ראח והמושבה האמריקאית — למוזיאון רוקפלר, המצוי מול חומת העיר העתיקה. ותיקי עוצבת-הצנחנים כצעיריה גילו בלחימתם זו בשטח הבנוי גבורה בלתי-רגילה, ואבידותיהם היו כבדות ביותר. על מנת למנוע אבידות מיותרות — ביקש מוטה לוודא כי ממוזיאון רוקפלר ואילך ינועו הטנקים בראש כוחותיו, כפי שנעשה בכוחות האחרים. עתה תיכנן המח"ט התקפת-לילה, אשר תוביל את הכוחות דרך הר-הצופים ואוגוסטה-ויקטוריה, לאטיסור, ותכשיר את הפריצה לעיר-העתיקה ממזרח.

ההתקפה של הצנחנים בלילה, אור ל-7 ביוני, נשתבשה בשיבויים אחדים. חלק מן הטנקים שהוקצו לה וכן יחידת סיור, שסופחה אליהם, נעו בדרכם, ותחת לנוע לכיוון הר-הצופים,

קרב־רחוב בעיר העתיקה

ירדו לשער האריות, מקום בו נגרמו להם אבידות מאש האויב שבחומת העיר העתיקה. הועלתה גם סברה כי טנקי־אויב בכמות גדולה מצויים עתה באיזור ולפיכך הוחלט להפסיק את ההתקפה ולחדשה בבוקר ה־7 ב־יוני.

יום זה היה היום הגדול אשר בו, לאחר כיבוש או־גוסטה־ויקטוריה ואט־טור, פרצה חטיבת הצנחנים אל תוך העיר־העתיקה. שלושת הכוחות שפרצו לעיר התפצלו בתוכה לשלושה כוונים: מוטה עצמו פרץ בראש אנשיו להר־הבית, וסגנו חש לכותל המערבי.

במקביל טיהרה עוצבתו הירושלמית של אליעזר — לאחר שכבשה ב־6 ביוני את אבו־טור (להבדיל מאט־טור) — את השטח הערבי של הר־ציון ואת מרגלות ההר. כך תם למעשה הקרב הקשה והמפואר על שחרור ירושלים אשר זכה לפרסום ולהדים הרבים ביותר במלחמת ששת הימים; ואכן היתה זו גולת־ההכותרת של הישגיו ההיסטוריים במלחמה זו. יצויין שעם הלוחמים היה הרב הצבאי הראשי, האלוף גורן, אשר רץ כשספר־תורה ושופר בידיו, אל הכותל. כל המשתתפים במעמד גאות הכותל, בתקוע הרב בשופרו, לא ישכחו מעמד זה לנצח.

במקביל לעליה לכביש גבעה של הכוח המשוריין של בן־אורי עלה אליו גם כוח ממערב: בציר לטרון—בית חורון התחתונה והעליונה—רמאללה. היה זה כוח חי"ר־מילואים נוסף, אליו צורפו טנקים, יחידות־סיור ויחידת צנחנים. הכוח התגבר במהירות עם שחר ה־6 ביוני על מובלעת לטרון זו, אשר דם כה רב ניגר על כיבושה במלחמת־הקוממיות — והמשיך לעלות לגבעה בציר בית־חורון. סמוך לכך נוצר קשר בין כוח זה לבין הכוח של בן־אורי.

לאחר שכבש בן־אורי את השטח שמתל־אל־פול ודרומה, הפנה כוחות לכיבוש רמאללה. אנשיו של בן־אורי לא כבשו את רמאללה בית אחר בית, כי אם פרצו לעיר עם ערב ה־6 ביוני, שטפוה הלוך וחזור, ירו לימין ולשמאל ויצאו. פעולה זו הביאה טיחה את כיבושה של רמאללה, הלכה למעשה.

כוח החי"ר המשיך לטהר מלמעלה למטה את שטח גבעה

ממערב לכביש האורך, עד ציר כפר־קאסם—חרס. צפונה לכוח מילואי־החי"ר שנזכר לעיל, פעל עוד כוח־חי"ר, אשר תוגבר אף הוא בטנקים. כוח זה עלה לגבעה בשעות אחה"צ של ה־6 ביוני, בציר המוביל מקלקיליה, ולאחר מכן ב־7 ביוני בציר המוביל מטול־כרם. כוחות אלה לא נתקלו בקשיים מיוחדים.

לעומת זאת היתה העליה לגבעה מצפון כרוכה בלחימה קשה. בלחימה החל הכוח המשוריין של משה, אשר החל לנוע בערב ה־5 ביוני בשני צירים ממערב לג'נין, במטרה למנוע הפעלת תותחים ירדניים לעבר שדות־התעופה. מהלך זה התפתח לכיתורה של ג'נין מדרום — ולכיבושה בבוקר ה־6 ביוני. לקראת צהרי ה־6 ביוני נתקל הכוח המשוריין של משה בשריון ירדני שנותרו להתקפת־נגד בעמק דותן. היו אלה טנקי החטיבה המשורינת הירדנית הצפונית, אשר עלתה ברובה מבקעת־הירדן לגבעה; איכותם של טנקים אלה היתה גבוהה ביותר והחטיבה הירדנית ניהלה לחימה קשה נגד השריון הישראלי. אך השריונאים שלנו, אף כי נגרמו להם אבידות, ניצחו בקרב השריון־בשריון. שנוהל בבוקר ה־7 ביוני, אף כי ציודם כלל טנקים ממלחמת־העולם השנייה — אם כי משופרים.

אוגדתו של אלוף אלקד פלד שילחה לכאן גם כוח שריון שני, בפיקודו של אורי, שמוקם מלכתחילה מול הגזרה הסורית, אך הופנה עליידי פיקוד הצפון לגזרה זו, במטרה להגיע אל עורפה של ג'נין ממזרח במשך יום ה־6 ביוני. כך בוצעה לפיתה כפולה, שחרצה את גורל צפון־הגדה. בהתבססות

בשטח, ובכיבוש העיר ג'נין, השתלב כוח של חטיבת מילואים מפורסמת מאוד.

עם כיבוש ירושלים וג'נין והעליה לגב-ההר ב־3 צירים ממערב — הסתיים השלב הראשון במערכת הגדה המערבית, והחל השלב הבא: ההשתלטות על גב-ההר. ההשתלטות על קטעו הצפוני בוצעה על-ידי תנועה מצפון (מג'נין), מדרום (מרמאללה) לעבר שכס, ועל-ידי תנועה מירושלים דרומה לעבר הר-חברון.

התנועה לעבר שכס היתה תנועת מלקחיים. חלק מהכוח המשוריין של משה נע ביום ה־7 ביוני ממערב עד לקרבת טבסטיה, בה נחסמה הדרך בפניו על-ידי מוקשים ובכוח שריון וח"ר ירדניים; ואילו הכוח המשוריין של אורי (כשיתרת כוח משה בעקבותיו) נע ממזרח. הכוח של אורי פתח בתנועה לעבר טובאט סמוך לחצות ליל 7/6 ביוני, השמיד בדרכו שריון אויב, כבש את טובאט עם שחר והמשיך לעבר שכס. כיתור כפול זה הוא שהבטיח את נפילתה של שכס בידי כוחו של אורי. אנשי שכס היו מופתעים כל כך מן המהלך המזרחי שלנו, עד כי ברגעים הראשונים דימו שהכוח הנכנס לעיר הוא התגבורת העיראקית שכה ציפו לבואה. בתחילה נפנפו ידיהם בברכה לאנשי כוחו של אורי, אולם מיד משהבחינו באשר קורה, התפתחה לחימה קצרה, אשר בסיומה הוכרעה העיר. בלחימה זו שותף גם כוח ח"ר מעולה — מאנשי "גולני", אשר הופנו אף הם לכאן מן הצפון. הלחימה בשכס לא היתה קשה במיוחד, פרט ללחימת כוח-משנה של אורי. הכוח נתקל בגדוד "פטונים" ירדני, אשר עלה מבקעת הירדן לפאתיה המערביים של שכס. היה זה גדוד מן החטיבה הירדנית המשוריינת הצפונית, שהושאר תחילה בבקעה כדי לקדם פריצה מכיוון בית-שאן דרך "מוצבי הברך", אך מיהר עתה לעלות לאזור שכס — כדי להציל את העיר. הוא הוכה מכה קשה בסיוע חיל-האוויר,

בשדה-תעופה ירושלים

בעיקר על-ידי טנקי "אמק"ס" שפגעו בו מטווח קצר ומן האגף. ריצתו של גדוד הטנקים הירדני מאזור "מוצבי הברך" לשכס הקלה את המלאכה על כוח ח"ר מילואים אשר פעל מולם. היתה זו פעולת-ריתוק שהפכה לפעולת כיבוש. אכן, בשעות אחה"צ של ה־7 ביוני היו "מוצבי הברך" בידנו.

נשלים את תיאור כיבוש הגדה במסע ההשתלטות על גב-ההר בגזרת הר-חברון ובירידה לבקעת-הירדן. המסע להר-חברון בוצע על-ידי עוצבת-ירושלים, שתוגברה בטנקים. למעשה, היא ערכה מעין "טיול" למקומות הקדושים — קבר-רחל, מערת-המכפלה וכו' — שכן החטיבה הירדנית וגדוד השריון העצמאי שישבו בהר-חברון נמלטו על נפשם ללא קרב. במסע דרומה, שהחל בצהרי ה־7 ביוני, כבשה החטיבה את מר-אליאס, בית-לחם, גוש-עציון, חברון ודהריה בזה אחר זה, והתחברה עם כוחות פיקוד הדרום.

עוד טרם נסתיימה ההשתלטות על גב-ההר החלה הירידה לבקעת-הירדן. ירידה זו בוצעה בצפון על-ידי הכוח המשוריין של משה, שנע לאזור גשרי דמיה, בציר הג'יפטיק, ואילו בדרום בוצעה הירידה לבקעה על-ידי הכוח של בן-ארי, שכבש את יריחו.

הזירה הצפונית

במערכת הרמה הסורית נערכו, למעשה, רק מהלכי ההבקעה וההתכתשות. הרדיפה אחרי האויב, אשר החל לנוס לא נמשכה — בשל הפסקת האש.

הסורים, אשר התגרויותיהם החוזרות ונשנות היו המניע הראשוני למלחמה כולה, לא גילו עתה התלהבות רבה להזדרז ולהילחם. הם פתחו בהפגזות ובהפצצות רק לאחר הירדנים, ועשו עיקר מעשיהם המלחמתיים — כולל ניסיונות לכיבוש שטח ישראלי — באיחור של יום, דהיינו — רק ב־6 ביוני.

למרות שהסורים המשיכו בהפגזותיהם גם בימים 7, 8 ו־9 ביוני, לא עברנו למתקפה עליהם אלא ב־9 ביוני, כאשר המשיכו בהפגזותיהם על ישובינו, ועד אז הסתפקנו בהפגזות-נגד ובהתקפות מן האויר, בעיקר לשיתוק הארטילריה הסורית.

גם בזירה הסורית היו כוחותינו, לפחות עם פתיחת המתקפה, נחותים במספרם לעומת כוחות האויב. הראשונים לתקיפה היו הכוח המשוריין המוקטן של אלברט, וחטיבת ח"ר "גולני". הכוח של אלברט פרץ בבוקר ה־9 ביוני לעבר זעורה וקלע; ואילו חטיבת "גולני" הבקיעה את מערכי תל-עזזיאט ותל-פאחר. בתל-פאחר התנהל קרב קשה ביותר ורב-אבידות, אך לבסוף הוכרע האויב. כוח של "גולני" וכן כוחות ח"ר-מילואים וצנחנים, הבקיעו את המערכים-המבוכיים הידועים-לשימצה מימי התקריות בשנים האחרונות:

הראשון היתה לחימה של ממש, ובה התבלטו במיוחד לחימתה של חטיבת "גולני" באיזור תל-פאחר — שדמתה במידת מה למלחמת חטיבתו של מוטה ב"גבעת-התחמושת" בירושלים — ולחימתו של הכוח המשוריין של אלברט נגד מערכי נ"ט חזקים ביותר באיזור זעורה-קלע.

סיכום ראשוני

עד כאן עסקנו בתיאור הלחימה בשלוש הזירות. ננסה עתה לערוך סיכומים אחדים. אכן, בעניין סיכומים יש להזהר — כי עדיין אין פרספקטיבה לדברים. בסיכומי מבצע "קדש" ב-1957 הודגש כי אחד ההישגים הבולטים ביותר היה השמדת הצבא המצרי בסיני. היה זה ללא ספק הישג רבי-חשיבות, אולם בפרספקטיבה הישג לטווח קצר בלבד.

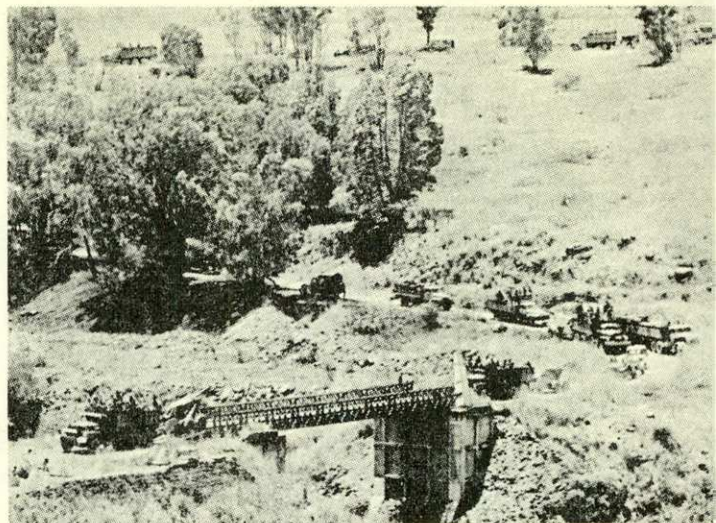
נראה כי הישג השמדת הצבא המצרי במלחמת ששת-הימים יעמוד לטווח גדול הרבה יותר. בניגוד למבצע "קדש", בו לא נפגע מוראל הצבא המצרי, שכן יכול היה לתלות את קולר כשלונותיו בפעולת הצבא הבריטי והצרפתי — הנה הפעם הובס בדינו בלבד, תבוסה ללא תקדים, והושמד יותר מכל צבא-אויב אחר במלחמה זו. יש להניח שכשליש מכוח האדם המצרי נפגע — נהרג, נפצע, או נלקח בשבי.

אבידות המצרים בציוד לחימה — יחסית לאבידות בכוח-אדם — היו גדולות הרבה יותר. מתוך כלל הטנקים שהיו בסיני הושמדו או נפלו שלמים בדינו כ-600. טוב עוד יותר המצב לגבי הארטילריה. חיל-האוויר המצרי הושמד רובו ככולו, אך הואיל והמטוסים נפגעו ברובם בהיותם על הקרקע — לא נגרמו לטייסיו אבידות בשיעור כזה. מכאן יש להסיק כי חיל-האוויר המצרי ייבנה מחדש מהר יותר מכוחות היבשה.

המכות שהונחתו על צבאות ירדן וסוריה היו אמנם קטנות יותר מאלה שירדו על המצרים, אבל חזקות למדי, הן בקו החזית והן בעורף נגדו פעל חיל-האוויר.

לחיל-האוויר שלנו נודעה השפעה מכרעת על מהלכי המלחמה. הישגו העיקרי היה בכך שהצליח, במשכי זמן מיני-מליים, להשמיד את עיקר חילות-האוויר של האויב על הקרקע. הישג זה הושג הודות לאיכותם הגבוהה של טייסיו וצוותי-הקרקע שלו, אשר יכלו למצות מהציוד שבידם הרבה יותר מאשר עשה זאת האויב לגבי ציודו. הישגו המוחץ והמהיר של חיל-האוויר הישראלי הביא לכך, שנוסף להשגת העדיפות באויר הצליח לסייע לכוחות-הקרקע כבר החל מיום הלחימה הראשון, דבר שהשפיע השפעה מכרעת על כל הלחימה ביבשה.

בחילות היבשה ראוי לבכורה חיל-השריון, שהיה הגורם הדומיננטי בקרבות היבשה. הגורמים שהביאו להישגיו של שריון צה"ל היו הפעלתו המרוכזת, ב"אגרוף-ברזל", וקצב-התנופה

חציית הגבול הסורי

עורפיה ("גולני"), דרבשייה וג'לבינה (צנחנים), תל-הילל ודרורה (חי"ר). הם פתחו דרך להחדרתו של הכוח המשוריין של אורי, אשר לאחר שכבש את שכס — הופנה אף הוא צפונה, עלה לרמה וכבש את רוויה. באיזור הבניאס פרץ הכוח המשוריין של משה, שהועלה אף הוא לכאן במהירות מצפון-הגדה.

לאחר ההבקעה והעליה לרמה, לאחר ההתקדמות וההתארגנות בלילה, החל עם בוקר ה-10 ביוני שלב ההתכתשות, שהפך לרדיפה עם התמוטטותו של המערך הסורי. להתמוטטות זו סייעה גם פעילותו הנמרצת של חיל-האוויר בהפצצת מערכי הרמה.

שלושה יעדים עיקריים ניצבו עתה בפני הכוחות: מסעדה — אליה פנה הכוח המשוריין של משה; קונייטרה — אליה חשו כוחות השריון של אלברט מצפון-מערב ושל אורי מדרום-מערב; ובוטמיה — אליה חשו כוח משוריין, וכוחות הצנחנים, שעלו לרמה הסורית במסוקים — לאחר שאחד מכוחות-המשנה שלהם, שתוגבר בטנקים, טיפס לאיזור תאופיק בדרך היבשה. חלק מכוח זה ירד לאחר מכן וכבש את אל-חמה.

במקביל להתקדמות לעבר בוטמיה ביבשה ובאוויר פעלו שני כוחות-משנה של אנשי חי"ר-מילואים האחד מצפון (מגזרת השפן) והשני מדרום (מגזרת עין-גב) — בטיהור חופה המזרחי של הכנרת.

עד כניסת הפסקת-האש לתקפה ב-10 ביוני, ישבו כבר כוחות תינו בקו רמת-הבניאס-מורדות החרמון-מסעדה-קונייטרה-בוטמיה-אל-חמה-תאופיק.

הנה כי כן תוך יומיים נכבשה הרמה הסורית, כאשר בשלב

ההנדסה, חיל-הקשר, חיל-הרפואה וכל החילות האפסנאיים למיניהם התעלו על עצמם.

כוחו של חיל-התותחנים בא במלחמה זו לידי ביטוי מלא ומשכנע. אנשי החיל המשיכו לפעול בעוד הפגזה כבדה ניתכת על סוללותיהם, הדביקו את קצב הגייסות הלוחמים, מיהרו לפעול — והטיבו לפגוע.

חיל-ההנדסה גילה אומץ-לב בפריצת שדות-מוקשים תחת אש, וכן גילו אנשיו תושיה בהבקעת דרכים ובשיפורן תוך-כדי קרב; בכך איפשרו אנשי-ההנדסה את המשך התקדמותם המהירה של כוחותינו הלוחמים וכן של הדרגים הבאים אחר ריגם.

חיל-הקשר הבטיח שליטה מלאה בגייסות — ולא היו כמעט מקרים של ניתוק קשר.

חיל-הרפואה שלנו הצטיין במהירות הטיפול בפצועים ובטיבו המעולה. מן הראוי להזכיר את השימוש הנרחב במסוקים אשר העבירו חיילים פצועים ישירות משדה הקרב, המוצף באש, ובכך הבטיחו שהפצועים יגיעו לבתי-החולים תוך זמן קצר

שלו. מן הרגע בו הפעילו את מנועי כלירכבם, כמעט שלא הפסיקו כוחות-השריון לנוע. אכן, חיל-החימוש הצליח למצות מטנקים ישנים עוצמה רבה יותר — עלידי החלפת מכ"ללים, שיפור תותחים והחלפת מנועים; אך הדבר לא שינה את העובדה היסודית שמצדנו לחמו גם טנקים ישנים בטנקים חדישים של האויב. את ניצחון השריון קבעו בראש-וראשונה טיב הצוותים וטיב אימנם, וכן ההקפדה על כך שבכל טנק יימצא תותחן היורה ופוגע.

חיל-הרגלים המשיך להיות גורם לא-מבוטל בקרב, אך ספק אם ניתן להוסיף ולכנותו „מלכת שדה-הקרב". עם זאת יצויין שהחי"ר והצנחנים הצטיינו במיוחד בלהט הלחימה; עליהם לא סוכנו מהירות-טיסה או פלדת-השריון, ואת השראתם קיבלו ממפקדיהם, אשר נעו בראש האנשים וסחפום אחר ריגם. עליכך יעיד מספר האבידות בקרב הפיקוד. די אם נזכיר כי בקרב תל-פאחור, בו לחם „גולני", חלק ניכר מהאבידות היו מבין המפקדים, ומ"כים בכלל זה.

גם שאר החילות, המסייעים והמשרתים, חיל-התותחנים, חיל-

המעבר המהיר בה מהתקפת-הנגד על „ארמון-הנציב“ בירושלים ומן הפעולות להבטחת שדות-התעופה — לכיבוש הגדה המערבית כולה. הישג זה ושכמותו היו פרי אימון, תכנון ותרגול בלתי-פוסקים, ופרי המבנה הגמיש של צה"ל — המאפשר קליטת יחידות ואיגודן-יחד לפי הצרכים, כשם שהוא מאפשר העתקת כוחות מגזרה לגזרה וממקום למקום. אין לסיים את תיאורה והערכתה של מלחמת ששת הימים בלי לעמוד ולזכור במלים ספורות על הקשר העמוק ותחושת ההדדיות בין העורף לחזית. הרגשת החייל למען מה הוא לוחם והרגשת העורף — בישראל ובתפוצות הגולה — כי יש לו על מי לסמוך, שימשו מקור עוצמה שיקשה להפריז בערכו.

שלוחותיו, ובזכות רוח הלחימה של חייליו ומפקדיו. עוצמה וכוח אלה לא באו יש מאין. הם תוצאה של עבודה מפרכת במשך שנים של הפיקוד, שבכל הרמות שימש דוגמה אישית וידע להפעיל את עוצמת צה"ל.

ביותר. אומץ-לבם של הרופאים והחובשים הקרביים ודבקותם לתפקידם — ראוי לכל שבח.

החילות האפסנאיים הבטיחו אספקה ותחזוקה לגייסות, במרחקים ובהיקף בהם לא הורגלנו עד כה, תוך שימוש בכל האמצעים שעמדו לרשותם, כולל הטסה אווירית. הם תרמו גם לא מעט להסדרת התנועות והאספקה בעורף.

יש להזכיר עוד את תרומתו של אגף כוח-האדם בתחומי הגיוס המהיר של כוח-האדם והטיפול בו, כולל מערכת ההסברה, ובעיקר את תרומתו של אגף המודיעין שלנו. מעל לכל סייעה לניצחון הצלחת התכנון והגמישות של צה"ל, וכוח הפיקוד הבכיר לניצולן היעיל של ההצלחות ופיתוחן. דוגמה חותכת לכך היא התפתחות העניינים בגזרה הירדנית, על

בסיכום — מלחמת ששת הימים הביאה לנו ניצחון מפואר של הבסת הכוחות הערביים העדיפים שהתעצמו אמנם, אך ביסודם לא נשתנו. כתוצאה המלחמה הורחבו גבולות המדינה ונעשו נוחים להגנה — ואלה באו בזכות עוצמתו וכוחו של צה"ל על כל

אלוף ישעיהו גביש, אלוף פקוד הדרום

המערכה בסיני

מן הראוי לפתוח בסקירת הגורמים שהביאו למלחמה: עיקר הצבא המצרי נערך לאורך הגבול. נאצר הוציא חלק ניכר מצבאו שבתומן, והעביר לסיני שבע דיביזיות.

מערך הכוחות

כוחותינו היו נחותים בהשוואה לכוחות האויב. עוצמתנו היתה קצת למעלה משלוש אוגדות לעומת שבע דיביזיות שהיו, כאמור, לאויב. לא עמד לנו גורם ההפתעה, שכן האויב הוא שפתח בהתקפה.

ראשיתה של ההתקפה המצרית התבטאה בתנועה אוירית בכיוון ישראל, שנתגלתה על-גבי מסכי המכ"מ, בהפגזות ישובים לאורך רצועת עזה ובפתיחה בקרבות מצד כוח משוריין גדול, אשר נע לעבר הגבול, באיזור מצפה-רמון. תנועות השריון לעבר מצפה-רמון הצביעו כי יש בכוונת האויב לנתק את הנגב מגוף המדינה באיזור זה.

★

בחצי-האי סיני — שלושה צירי תנועה עיקריים: האחד — ציר החוף, העובר מרפיח עד לתעלת סואץ. הציר השני הוא ציר קציעות-אבו-עגילה-איסמאעיליה. הציר השלישי הוא ציר כונתילה-תמד-נחל-פורט-פואד-תעלת-סואץ. נוסף על שלושת הצירים הללו, מצויים בחצי-האי צירי-רוחב אחדים.

הגישות לשארם-אש-שייח' הן, בעיקרן, בדרך-האוויר או בדרך הים; יש גם כביש, לאורך חופו המערבי של חצי-האי, הוא חופו המזרחי של ים-סוף.

★

פיקוד הדרום היה ערוך להגנה בפני התקפה בשתי גזרות עיקריות: גזרת ניצנה וגזרת הרצועה.

המשימה אשר הוטלה על הפיקוד היתה כדלקמן:

- כיבוש המרחב שבין אל-עריש, ג'בל-ליבני, ביר-חסנה וקצימה והשמדת האויב שבו, תוך כוננות לכיבוש רצועת עזה.

- כוננות להמשך הלחימה בסיני, על מנת להגיע להבסתו הטוטאלית של הצבא המצרי.
- הגנה על אילת וריתוק כוחות-האויב לאיזור פארן ומצפה-רמון.
- כוננות להנעת כוחות לעבר ראס-סודר ושארם-אש-שיח'.

★

התברר כי האויב היה ערוך כדלהלן:

דיביזיה מס' 20 (פלשתינאית) ברצועת עזה — ולה כ-50 טנקים; דיביזיה מס' 7 באיזור רפיח, ולה כ-100 טנקים; דיביזיה מס' 2 באברעגיללה, ולה כ-50 טנקים; דיביזיה מס' 3 בביר-חסנה — ג'בל-ליבני, ולה כ-100 טנקים; דיביזיה מס' 6 באיזור נח'ל, ולה כ-100 טנקים; דיביזיה מס' 4 במלז, ולה כ-200 טנקים; כוח מיוחד של שולי ולו כ-100 טנקים.

בסך-הכל 7 דיביזיות ובהן כ-800—900 טנקים; חלקם במערכים וחלקם באגרופי-שריון, בשני ריכוזי-שריון: דיביזיה מס' 4 והכוח המיוחד.

מערך האויב הצביע על תכנון שכלל היערכות להגנה עם אפשרות לעבור למתקפה בשני צירים: הציר הצפוני והציר המרכזי. מערך זה איפשר, כאמור, גם מתקפה לניתוק הנגב.

מהלך המלחמה

ב-5 ביוני בשעה 0800 קיבלתי הודעה על תחילת התקפת האויב. הוריתי להתחיל במבצע בשלוש אוגדותינו בעת-יובעונה-אחת. החלה תזוזת הכוחות: אוגדתו של אלוף ישראל טל תקפה מחאן-יונס לאל-עריש; אוגדתו של אלוף אריק שרון תקפה בכיוון אברעגיללה; ואוגדתו של אלוף אברהם יפה לעבר ביר-לחפן.

אביא את תיאור המהלכים: האוגדה של טל תקפה מערך המשתרע מאיזור חאן-יונס עד אל-עריש, ואשר כלל את הדיביזיה מס' 7, חלקים מן הדיביזיה מס' 20, ובתוכם עד 100 טנקים וארטילריה בעוצמה של למעלה מ-2 חטיבות. זו היתה הבקעה כמעט-חזיתית, דרך חאן-יונס ורפיח לכיוון שיח'־זוויד וג'ירדי.

חטיבת-צנחנים תקפה דרומה מכרם-שלום, לכיוון המערך של הדיביזיה מס' 7 ומשם — בכיוון לצומת רפיח. אותו מערך התמוטט בסביבות השעה 1300 ביום הראשון.

הלחימה לא תמה באיזור רפיח; חטיבת-שריון פרצה לכיוון שיח'־זוויד וג'ירדי והגיעה עד איזור אל-עריש, חטיבת-הצנחנים המשיכה בביעור דיביזיה מס' 7; למחרת עברה לרצועה לסייע בכיבוש עזה. גדוד-טנקים פרץ לאל-עריש, לאחר ששטף את אזורי הג'ירדי ושיח'־זוויד. היה צורך לחזור ולכבוש מערכים אלה בשניה ובשלישית, היות שהמצרים שבו כל פעם למערכים והתארגנו בהם מחדש.

חטיבת-שריון אחרת התקדמה בציר קשה ביותר, עד איזור שדה-התעופה של אל-עריש, והגיעה ליעדה בשעה 1900. בהתאם למצב שנוצר היה לנו כוח באל-עריש, אך הציר לאל-עריש עצמה לא נפתח אלא מאוחר יותר. מהלך זה הביא בסופו להשמדת דיביזיה מס' 7.

אוגדתו של שרון עסקה, החל משעות הבוקר, בטיהור מוצבים עד איזור אום-כתף, ובה-בעת חדר גדוד-טנקים מצפון לציר אברעגיללה אל עורף המתחם. עם חשיכה, נעה חטיבת-שריון ובעקבותיה חטיבת-רגלים לתקיפת מתחם אום-כתף. כוח-צנחנים הונחת במסוקים צפונית מן

המערך המצרי, כדי לתקוף את הארטילריה של אבו-עגילה. המערך נכבש עד 0400 בהתקפה מתואמת של השריון, הרגלים והצנחנים, וב-0500 כבר היה הציר פנוי לתנועה.

אוגדתו של יפה החלה לנוע בבוקר בציר חרידין, והגיעה עד איזור ביר-לחפן. עם שחר עבר כוח-שריון את אבו-עגילה והתקדם לעבר ג'בל-ליבני, על ציר אבו-עגילה-ג'בל-ליבני. בבוקר נמצאה, אם-כן, חטיבת-שריון בתנועה דרומה, בעוד שחטיבה שנייה מצטרפת לאוגדתו של יפה. ההפגזות על ישובי הרצועה החלו מייד עם פתיחת הקרבות, ומייד עם תחילתן קיבלנו את האישור לתקוף את הרצועה.

הלחימה ברצועה היתה קשה מאוד; חטיבה שלנו תקפה דיביוזה פלשתינאית, אשר כל גדודיה לחמו בעקשנות רבה. תנועתנו צפונה נתקלה בהתנגדות כמעט לאורך כל הדרך. מוצב עלי-מונטר, שהוא מוצב המפתח לכיבוש עזה, נכבש על-ידי גדוד צנחנים — למרבה הפליאה בקלות יחסית. אך למרות נפילת עלי-מונטר התעכבה התקדמותנו בציר העיקרי לעזה, ולפיכך היה צורך להוסיף למאמץ ההתקדמות בציר זה ביום השני — חטיבת-צנחנים מובחרת. בהתקפה מתואמת, לה קדמו הפצצה אווירית והפגזה בקנה-מידה שלא היה מקובל בצה"ל עד כה, נכבשה עזה בצהריים. בקרבות אלה נגרם לנו מספר האבדות הגדול ביותר לעוצבה אחת בכל קרבות הדרום.

העוצבה עליה הוטל לרתק את כונתילה ואת כוח שולי התקדמה, נכנסה לקרב-מגע והשמדה 8 טנקים; היא הצליחה לרתק את הכוח של שולי, כך שלא תקף, ונשאר במקומו.

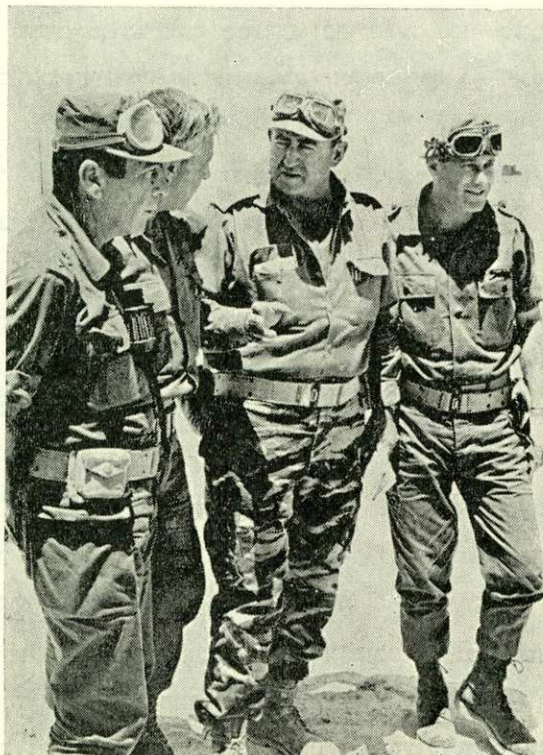
אילת לא הותקפה במשך כל המלחמה.

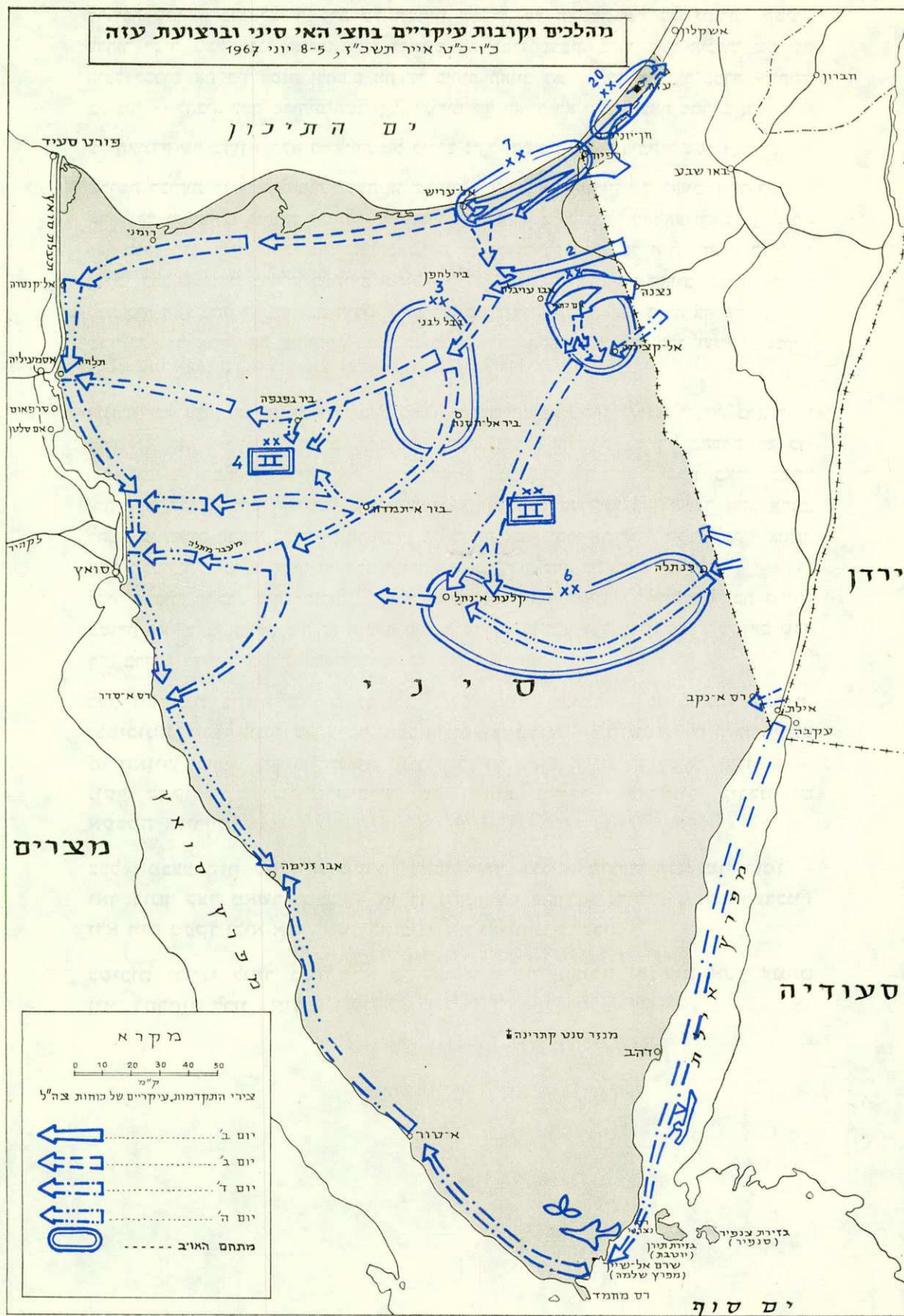
*

בשלב השני היה עלינו לעבור לתקיפת קו-ההגנה השני של האויב. שיערנו כי עתה תצא להתקפת-נגד דיביוזית-השריון מס' 4, אולם היא לא עשתה כן. תקיפת הקו השני בוצעה על-ידי אוגדתו של יפה, אשר דהרה עם חטיבת-השריון שלה לאיזור ג'בל-ליבני ונתקלה שם בעוצבת-שריון של האויב.

האוגדה של טל המשיכה בלחימתה, ועם בוקר תקפה את ביר-לחפן באיגוף שמאלי, על-ידי חטיבת שריון. לאחר קרב קצר נפלה ביר-לחפן.

מייד לאחר כיבוש אבו-עגילה שלחה אוגדתו של שרון כוחות לניתוק הציר שבין ביר-חסנה לקציימה, כדי להגיע לעורפה של קציימה. קציימה נמצאה ריקה; האויב היה כבר בשלב-נסיגה. ביום השני בשעות הערב נתקבר לה ההודעה כי הצבא המצרי עובר להגנה בקו חדש. יצאנו

לרדיפה מהירה, כדי לאסור קרב על השריון המצרי. על האוגדה של טל הוטלה המשימה לדהור לציר ג'בל-ליבני-איסמאעיליה ולחסום את המלו מצפון. בעוד שעל אוגדתו של יפה הוטל לכבוש את ביר-חסנה ולחסום את כל כוחות האויב ממזרח, באיזור ביר-תמדה-מיתלה, בקיצור — להביא לכך שכוחות-השריון העיקריים של האויב לא יוכלו לצאת ממרחב זה.

על האוגדה של שרון הוטלה המשימה של כיבוש נח'ל וחסימת שרידי דיבזיה מס' 6 ממזרח.

שלושת הכוחות הגיעו לחסימות כשעה או שעתיים לפני כוחות-השריון של האויב, אשר השקיעו את עיקר מאמציהם בניסיון להיחלץ שלמים. בציר שבין ג'בל-ליבני לאיסמאעיליה ניתן למצוא 100 טנקי-אויב, שרופים ברובם. התקדמותנו היתה כרוכה בקרבות לכל אורך הציר. בציר זה נערכו קרבות שריון בלילה, בטווחים של 40—50 מ' בינינו לבין כוחות האויב. בשעה היעודה חסם כוח מהאוגדה של יפה את היציאות מאיזור ביר-תמדה. תנועה זאת כללה אף היא קרבות-שריון לאורך הציר. את כוחותינו במיתלה ובביר-תמדה תקפו מאות כלירכב ועשרות טנקים. לאחר מכן ניתן לראות שם 145 טנקים פגועים.

אוגדתו של שרון הגיעה לאיזור נח'ל. כאשר הגיעה חטיבת-שריון משלנו לנח'ל, נתברר כי מולה נע כוח-שריון של האויב. החטיבה נפרסה בנח'ל, איפשרה לאויב להתקרב עד כדי 200—300 מ' ממנה, והשמדה את חטיבת-האויב במכת-אש חזיתית ובתמרון באגף. במשך אותו יום לחמו ברחבי חצי-האי קרוב לאלף טנקים משני הצדדים. כאן אפשר היה, אמנם, להניח כי האויב המצרי נשבר — אך עדיין היו כוחות אשר עברו את התעלה כדי לתקוף אותנו. אחת מחטיבותינו פרצה בציר המיתלה ובציר ראס-ג'ונדי וחסמה את מיצר המיתלה. בציר הצפוני התקדם כוח מכוחותינו לעבר תעלת סואץ, ואף הוא נאלץ ללחום לוחמת שריון-בשריון לאורך כל הציר. כוח זה הותקף פעמים אחדות מן האויר, ולמרות הכל הגיע עם שהר ה-8 בחודש לאיזור קנטרה, בהקדימו את כל שאר הכוחות.

כלל הלחימה בחזית הדרום נמשכה כ-89 שעות, כלומר — פחות מ-4 יממות, ובסיכומה ניתן לומר כי עיקר הצבא המצרי בסיני — הושמד. ניתן לנו סיוע מן האויר, ונהנינו מחופש-תנועה מוחלט כמעט בקרבות העיקריים על הקרקע. נוסף לתקיפת מערכי-הארטילריה של האויב על-ידי חיל-האויר קיבלנו גם אספקה אווירית.

בכל המבצע הזה לא היה מקרה, מלבד אחד, בו לא בוצעה המשימה בזמן — ואף בזמן קצר מאשר נקבע — או בו נגרמו לנו אבידות גדולות מאשר הערכנו; ולא היה מפקד ולוא אחד, אשר לא ביצע את משימתו כהלכה.

לסיכום יכולני לומר בפה מלא כי לצה"ל פיקוד מעולה וחיילים אשר עמהם ניתן להרחיק לכת מאוד.

אלוף עוזי נרקיס, אלוף פיקוד המרכז

המערכה בחזית המרכז

כפתיחה לתיאור המערכה בה שוחררה הגדה המערבית כולה, מן הראוי לעמוד על שני תחומים: פני השטח באיזור ששוחרר; ואופי האויב שבו. כל המעיין במפת הגדה המערבית, מבחין מייד כי האיזור שמצפון לירושלים, בינה לבין רמאללה, הוא השטח החיוני של הגדה המערבית כולה, והשולט בה. הר־ הצופים הוא חלק מאותו שטח חיוני. על הר־הצופים המבודד, שהוחזק על־ידינו, איימו חטיבה משורינית, אשר ישבה בכיכר יריחו ולה טנקי „פטון“, גדוד ממוכן וחטיבת חי"ר שישבה בעתודה במעלה־האדומים, וכן כוחות נוספים שנמצאו באיזור ירושלים.

האויב הירדני, אותו הכרנו באיזור זה עוד בשנת 1948, וכן בפעולות־תגמול אחדות, הוא אויב קשה. אף כי לא תמיד עומד לרשותו קו עמדות שני, מכל מקום הוא מחופר ומבוצר כדבעי תמיד, מתיחס ללחימה במלוא הרצינות ומפעיל בה עתודות. אך כמעט כמו כל יתר אויבנו סביב, נוכחנו לדעת, כי גם אויב זה נהדף משעבר עליו מכבש. אנו הנחנו כי חוסיין יסתפק רק במשהו מעין מטח־כבוד, ובכך ייצא ידי חובתו לאחדות הבין־ערבית ולהסכם־ ההגנה עם מצרים, עליו חתם בימי הכוננות. לא שיערנו כי הפעולה הירדנית תתפרס לאורך כל גבולות הגדה המערבית.

בראשית היריות לא הגבנו בכוח, שכן חפצנו לשוות למתרחש אופי שגרתי, וניסינו לפעול באמצעות משקיפי או"מ. עם זאת נקבע מראש כי אם יותקף הר־הצופים, ניכנס במהירות לפעולה, בכוח הלא־רב העומד לרשותנו, על מנת להגיע להר. כל המכיר את השטח, מבין, כי הצלת הר־הצופים אפשרית על־ידי התקפה ישירה דרך בית־הספר לשוטרים ושייח' ג'ראח או על־ידי תפיסת השטח החיוני שבין ירושלים לרמאללה, על־ידי גישה עוקפת כלשהי.

בסופר־של־דבר התגלגלו העניינים בצורה אחרת. בבוקר ה־5 ביוני נפתחה הרעשה ירדנית מתותחים בני 25 ליטראות, תותחים בני 155 מ"מ „לונג־טום“, מרגמות בנות 120 מ"מ ואחרות, וכן אש שטוחת־מסלול ואף אש־מטוסים. היה בכוונתם של הירדנים להגיע מעבר לקו־הגבול ולפגוע בישובינו לכל אורך תחום פיקוד המרכז, עד קצהו — דרומית להר־חברון. עיקר האש כוונה לעבר ירושלים העברית, אך הישובים מבשרת־ירושלים ומעוז־ציון שממערב לעיר — הורעשו אף הם. משנוכחנו לדעת כי גודל ההרעשה עולה על רמת „מטחי־הכבוד“ המשוערת, פקדתי להשיב אש.

לפני-צהרי אותו יום, ה-5 ביוני, תפסו הירדנים את „ארמון-הנציב“ מידי האו"מ. לאחר פעולה זו היה בכוונת האויב להתקדם לתוך ירושלים. אוראו נכנס פיקוד המרכז כולו לפעולה, והדברים החלו מתגלגלים במהירות מסחררת.

היה עלינו לכבוש מחדש את „ארמון-הנציב“, בעיקר בשל היותו קרש קפיצה לגיתוק ירושלים העברית ובהיותו שולט על קויהתחבורה של הירדנים בין ירושלים לבית-לחם. למפקד מחוז ירושלים אל"מ א. אמיתי ניתנה, לפיכך, הוראה לבצע פעולה זו.

קיבלנו תגבורת של גדוד צנחנים, ולאחר מכן את חטיבת-הצנחנים בפיקודו של אל"מ מ. גור. המשימה של החטיבה היתה לפרוץ באיזור הקשה ביותר של ירושלים — דרך בית-הספר לשוטרים ושייח'ג'ראח, כדי להגיע דרכו להר-הצופים. אותה שעה קיבלה חטיבת השריון של אל"מ א. בן-ארי, שהיתה מיועדת על-פי התכנון להתקפות-נגד בתוך הפיקוד, התראה להיות נכונה לעלות מייד לאיזור ירושלים — ולהיכנס אל מרכז השטח החיוני המצוי בין העיר לרמאללה. היה על חטיבה זאת לעבור בדרכים קשות ביותר, ועד הערב נעו הגייסות לשטח — תוך אלתורים, אך במהירות יוצאת-מגדר-הרגיל. חטיבת ירושלים התארגנה ותקפה בשעות אחר-הצהריים של אותו יום את „ארמון-הנציב“, וכבשה אותו מידי הירדנים בשעה 1550. מייד עם השלמת הכיבוש הוטל על החטיבה לכבוש גם את צור-באחר, ולהרחיב את הפרצה בדרום ירושלים. חטיבת השריון של אל"מ בן-ארי נמצאה בתנועה על הכביש הראשי לירושלים, ומפקדה ביקש שלא לעכבה להתארגנות נוספת לפני הפרצה, כי אם להרשות לו לתקוף ולפרוץ תוך-כדי תנועה.

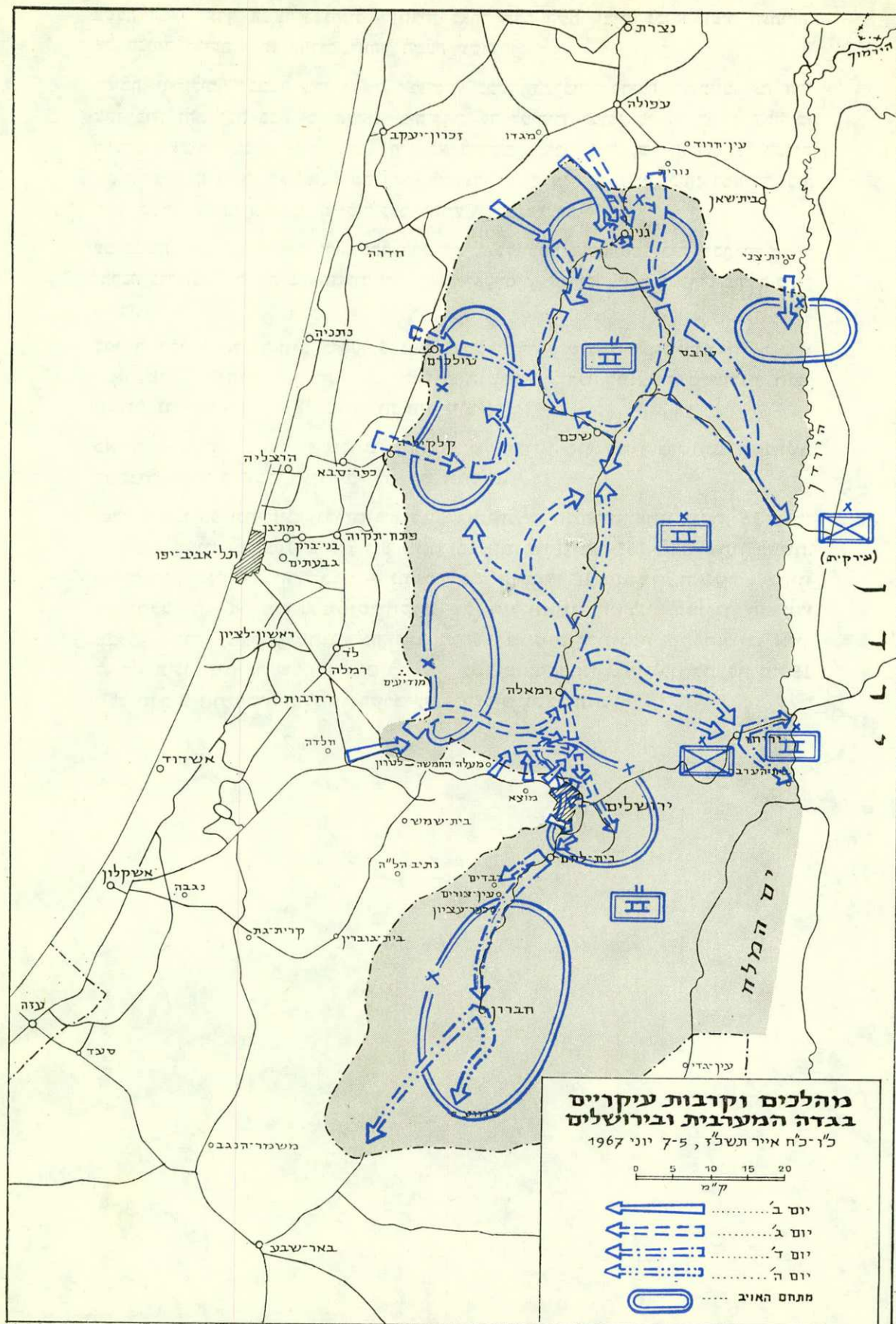
סמוך לחשיכה נכנסה חטיבת השריון לשלושה צירי-התקדמות, והתקדמה באיזור תל-אל-פול, שבמחצית הדרך בין ירושלים לרמאללה, והגיעה אליה עם בוקר. חטיבת ירושלים כבשה, עם חשיכה, את צור-באחר, והבטיחה את הרחבת הפרצה.

ב-0230 התחלנו בהרעשת המוצבים אותם עמדה חטיבת-הצנחנים לכבוש. עד שעות הבוקר המאוחרות נכבשו בית-הספר לשוטרים ושייח'ג'ראח, ובשכונה האמריקאית התקדמנו עד איזור מעבר מנדלבאום ומוזיאון רוקפלר.

למחרת הושג חיבור עם הר-הצופים והחילונו מתקדמים לאיזור הר-הזיתים והעיר העתיקה. חטיבת השריון ניהלה קרב שריון-בשריון באיזור תל-אל-פול בעוד שחטיבת ירושלים החלה מתארגנת לתנועה דרומה. אותו בוקר ניהלה חטיבת השריון קרב קשה על גבעת המבחר שמצפון לשייח'ג'ראח, בה לחם האויב עד הרגע האחרון ממש. הדאיגה אותנו מציאותה של החטיבה המשוריינת הירדנית בנקעת הירדן. חטיבה זו ניסתה פעמים אחדות לעלות להר, וספגה מהלך-מות הן מחיל-האוויר והן מאש הארטילריה לריה שלנו.

עד הלילה עסקנו בהתארגנות להגנה של הצנחנים. חטיבת השריון כבשה את רמ-אללה וחטיבת ירושלים כבשה את דיר אבו-טור. השכם בבוקרו של ה-7 ביוני הוברר לנו כי יהא עלינו להקדים בכי-בוש העיר העתיקה. הוריתי לחטיבת-הצנחנים להמשיך במהירות בכיבוש ירושלים המזרחית כולל העיר העתיקה, בסיוע חיל-האוויר, השריון והארטילריה.

בשעה 0930 לערך הגיעו הצנחנים לעיזריה לאחר קרב קשה, ומייד נכנסו לעיר העתיקה. אל הכותל הגיעו דקות אחדות לאחר השעה עשר.

חטיבת ירושלים, שכבשה בלילה את אבו-טור, כבשה במקביל לפריצת הצנחנים, את הר-ציון כולו והתקדמה בציר מר-אליאס—בית-לחם, עד לטיהור הסופי של הר-חברון. חלק מן השריון המשיך צפונה לאיזור שכם, וחלק נע בדרכים המובילות לבקעת הירדן, כדי לכבוש את יריחו. כוח חי"ר אחר, אשר כבש את מובלעת לטרון, עלה אף הוא בכיוון רמאללה. כוח חי"ר שלישי נע בציר קלקיליה—טול-כרם, והגיע לשכם ממערב.

עם כניסת הפסקת האש לתוקפה, כבר היה בידינו כל שטח הגדה המערבית שבתחום פיקוד המרכז. כדי למנוע כניסת כוחות-אויב ירדניים, עיראקיים או אחרים, פוצצו הגשרים בדרום כיכר הירדן.

לפי הערכתנו היו לאויב כ-8,000 נפגעים, כלומר — שתיים מחטיבות חי"ר שלו יצאו מכלל שימוש. מרבית טנקי-האויב הושמדו, רובם כתוצאה מפעולות חיל-האוויר, וחלקם — כתוצאה מפעולות השריון.

כאשר נפרץ הקו הראשון שלהם נשברו אנשי הלגיון, אף שהיו ברשותם תחמושת למכביר וציוד משובח לעוד ימי-לחימה אחדים.

נפלו בידינו 36 תותחים נגררים מתוך 90 התותחים הנגררים שהיו בגדה; 36 תותחים-מתנניים בני 105 מ"מ; ו-8 מתוך 16 התותחים בני 155 מ"מ שהיו בשטח. כל השריון שנמצא בהר חברון — נתפס שלם. הושמדו 22 מטוסי „האנטר", שהיו בסך-הכל כ-90% מכוח מטוסי-הקרב של חיל-האוויר הירדני. כמ-כך הושמדו שבעה מטוסי-תובלה, שהיו אף הם כ-90% ממטוסי-התובלה של האויב. אשר לאבידותינו: מחירה של ירושלים רב ויקר בשלום כבמלחמה. היו לנו למעלה מ-180 חללים ב-3 החטיבות שלחמו בקרב על ירושלים וסביבתה.

אלוף דוד אלעזר - אלוף פיקוד הצפון

המערכה בחזית הצפון

פיקוד הצפון במלחמה זו פעל בשתי חזיתות. בשלב הראשון — בצפון החזית הירדנית, בכיבוש ג'נין ושכם, ובשלב השני — בחזית הסורית, בכיבוש רמת-הגולן, שלב אשר בא לסיומו עם כיבוש קונייטרה.

הגזרה הירדנית

עם פרוץ הקרבות ב־5 ביוני היה הפיקוד ערוך להגנה בשתי החזיתות. להפתעתנו, לא נפתחה מייד עם פרוץ הקרבות, במשך מחציתו הראשונה של יום ה־5 לחודש, אש קרקעית מן הגזרה הסורית, כי אם דווקא מן החזית הירדנית. האש הירדנית פגעה במשך טירת צבי, בהיאחזות מיעמי, בסביבות מגידו, במוקייבלה ובסנדלה, במוצבים שלנו באיזור הגלבוע, וכן במקומות נוספים.

ב־1230 קיבלתי הוראה לתקוף באיזור ג'נין את המתחם הארטילרי הירדני, על מנת להפסיק את האש ולצמצם את הסכנה הנשקפת לשובינו, ובמיוחד לבסיס חיל-האוויר. הכוחות לא נמצאו בשטח-היערכות כי אם בשטח-כינוס רחוקים-יחסית. לכן, משניתנה בשעות הצהריים הפקודה לתקוף, פתחנו בהתקפת-שריון טיפוסית, הכוללת היערכות תוך תנועה, וכוחותינו הראשונים עברו את הגבול זמן-מה לאחר השעה 1700.

על-פי תכנית ההתקפה על ג'נין, אשר התפתחה אחר כך והפכה להתקפה על שכם, לא היה בכוונתנו לעלות על המערך בג'נין, אליו כוון המאמץ העיקרי, בהתקפה חזיתית, כי אם לאגוף את המערך ולתקפו מן העורף. זו היתה משימתו של כוח משוריין אחד. הכוח המשוריין השני פתח ציר נוסף, וזאת — על-פי העיקרון של פתיחת צירים רבים ככל האפשר בלוחמה בשטח הררי. תקפנו ופרצנו בגזרה נוספת לעבר יעבד. היערכות האויב בגזרה זאת כללה חטיבת לגיון אחת במערכים גדודיים קדומניים, ובנוסף על כך — גדוד אחד, אשר החזיק בשני מערכים בעורף. כן נמצאו בסביבות שכם שלושה מערכים גדודיים, בהם ישבו שני גדודים מחטיבות השפלה.

היה באיזור גדוד טנקי "פטון" ירדני, אשר היה אמור לסייע לגדודים הקדומניים. בנוסף על-כך מצויה היתה בסביבות גשר דמיה החטיבה המשורינת מס' 40, שהיא חטיבה

מודרנית המצוידת בציד אמריקאי ובה שני גדודי "פטונים" וכן גדוד חרמ"ש על נגמ"שים "מ-113". כדי לעכב חטיבה זאת וכדי לפצל את כוחה כאשר תחל לנוע, ביצענו פעולת הסעיה בעמק בית-שאן, כדי שיבחינו במאמץ העיקרי שלנו מאוחר ככל האפשר. לאחר מכן קיימנו גם כאן שני מאמצים במטרה לפצל את כוח-השריון העיקרי של האויב.

באיזור זה היו עתה, איפוא, שתי פרצות, אשר נבקעו ב-5 בחודש בשעות הערב. לאחר קרב קשה למדי היתה ג'נין בידינו בשעות הבוקר של יום המחרת. לאחר כיבוש ג'נין נמשכה פעילות האויב בכל יתר החזיתות. קיבלנו פקודה להמשיך בהתקדמות, לכבוש את שכם, ולהתחבר אל כוחות פיקוד המרכז אשר נעו מדרום, כלומר — מכיוון רמאללה, צפונה, אלינו. בעקבות החלטה זו הוכנס למערכה כוח משוריין נוסף.

בלילה שבין 6/5 ביוני הגיעה החטיבה המשורינית הירדנית (מס' 40) — פחות גדוד טנקים אשר נע לעבר בית-שאן — לסביבות קבטיה. כתוצאה מזה, עמדו כוחותינו, שכבר פרצו את מערך האויב בשני מקומות מול כוח חדש.

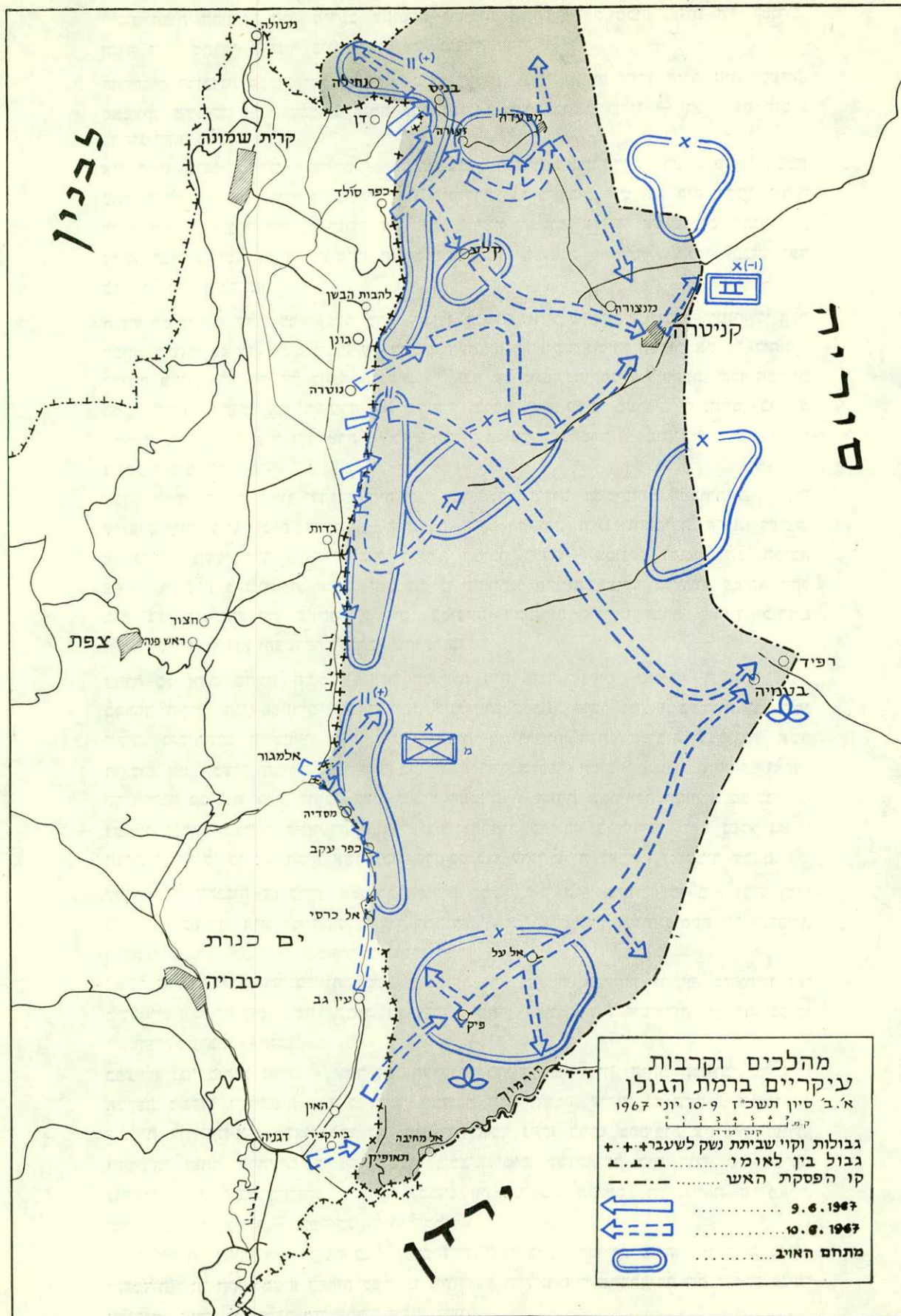
בשלב זה החלטתי לפתוח פרצה נוספת כדי לעקוף את הכוח של חטיבה מס' 40 וכדי לקיים במידת האפשר, שיווי משקל בין הכוחות — וכדי להוציא את האויב משיווי משקל. עתה פרצנו מערך אויב, שכלל, בין היתר, גם מערך נ"ט; הכוח הפורץ הזה נע דרך דיר-אבדאף לעבר טובאס, והוא אשר הגיע ראשון לשכם.

התקדמות זו נמשכה לעבר שכם ועירערה את מערכי האויב, אשר החל נסוג. האויב העביר את גדוד הטנקים השני של חטיבה מס' 40 למבואות המערביים של שכם מתוך הנחה כי ההתקפה על שכם תבוא מכיוון זה. כוחותינו שהופיעו במבואותיה המזרחיים של העיר לא נתקלו בהתנגדות אויב, אשר חשב אותם ברגעים הראשונים כתגבורת עיראקית. רק כשהתבררה להם טעותם נפתחה אש והתפתח קרב בין טנקי ה"פטון" הירדניים, שהיו ממערב לעיר, לבין טנקי ה"אמק"ס" שלנו, אשר באו דרך העיר. טווחי הפעולה בקרב זה היו קצרים מאוד (כמה מאות מטרים) וידם של ה"אמק"סים היתה על העליונה. תנועתנו נערכה במדורג בשני צירים, והכוחות הגיעו לגשר דמיה, כבשו את שכם והתחברו עם כוחות פיקוד המרכז.

לסיכום המערכה נגד הירדנים — יש ביכולתי לציין כי אותם שלבים אשר מקובלים בכל קרב, הלא הם שלב ההבקעה, שלב ההתכתשות — בו מתברר אם עלתה ההבקעה יפה או שמא הצליח המתגונן לשמור על שלמות מערכו, ושלב ההתמוטטות — התקיימו גם בקרב זה, בו היה שלב ההבקעה קשה ביותר, שכן הירדנים לחמו היטב, שלב ההתכתשות היה קצר יחסית, וזאת — בעזרת חל-האוויר, אשר עשה מלאכה יעילה ביותר, וסייע למוטט את מערכי האויב במהירות רבה; והשלב השלישי, שלב ההתמוטטות, היה מהיר מאוד, אולי עקב אופיה המהיר של הלחימה, אופיו של האויב והגורמים שבעטיים נדחף האויב למנוסה מהירה.

הגזרה הסורית

ב-5 ביוני לא גילו הסורים, כאמור, כל פעילות יבשתית מיוחדת; אך ב-6 בחודש, לעומת זאת, עשו נסיונות-נפל אחדים לתקיפת ישובים. בין הנסיונות הללו היו התקפות על תל-דן, על משק דן, על שאר ישוב ועל דרדרה. יש ברשותנו הוכחות מלאות לעובדה שהיו לסורים כוונות תוקפניות. ראשית-כל — החומר המודיעיני הרב אשר נמצא במפקדת החזית בקונייטרה ובמפקדת אחת החטיבות. החל ב-4 בחודש, עוד לפני פרוץ הקרבות, הבחנו בריכוזים סוריים אשר היו שונים מכל הערכויותיהם הקודמות של הסורים בכך שלא היו הגנתיים. אלא התקפיים.

ויכוח הכוח ההתקפי היה מורכב מתוספת חטיבות חי"ר ומחלק מכוח ההלם של הסורים.
 הכוח החל מתרכז באיזור בית-המכס, מול משמר-הירדן.
 ההתקפות הנזכרות על דן ועל תל דן, שבוצעו על-ידי גדוד טנקים וגדוד חי"ר, היו, למעשה,
 מאמצים משניים, אשר מגמתם היתה להטעותנו ולמשוך כוחות שלנו — ואולי גם לזכות
 בהישג ראווה כלשהו.
 אנו היינו ערוכים להגנה, ובפרט — להגנה נגד הרעשות הארטילריה. לרשות פיקוד הצפון
 עמד מספר רב של גדודי ארטילריה, וכן היו לרשותנו מערכים נ"ט וגם כוח שריון, שהיה
 פרוס במערך הגנתי טיפוסי. יעודו של כוח זה היה לצמצם, על-ידי אש נגד-סוללתית, את
 מידת הנזקים, וכן, במידה שיפתח האויב בהתקפות יבשתיות — למנוע ממנו לכבוש יעד
 כלשהו או ישוב כלשהו.
 הצבא הסורי היה ערוך כמעט כולו ברמת-הגולן, בניגוד לאשר שיערנו בשנים הקודמות, כי חלק
 מכוחו יישאר מאחור, לשם הגנה על דמשק. העובדה שהפיקוד הסורי העביר את כל כוחותיו
 קדימה מעידה לא רק על כוונה הגנתית — אלא על מגמה תוקפנית מובהקת, שכן הכוחות
 המשוריינים המהווים את העתודה לא התפזרו ברמה ולא תפסו מערכים הגנתיים, כי אם
 התרכזו בחלקם על ציר קונייטרה — ראש-הגשר, כלומר, קונייטרה — בית-המכס, תוך מגמה
 התקפית מובהקת.
 הכוח הסורי שהיה ערוך להגנה היה בנוי כדלהלן: שלוש החטיבות „המסורתיות“, שהיו
 ערוכות בקו בכל ימות השנה — החטיבה ה-8, החטיבה ה-11 והחטיבה ה-19. בעומק,
 מאחוריהן, נוספו עוד שתי חטיבות חי"ר: חטיבה 123 — צפונית לקונייטרה; חטיבה
 32 — דרומית לקונייטרה. הואיל והערכנו כי פעולתנו תיעשה בעיקר בקצוות, עסקנו, החל
 ב-5 בחודש, בהטעיות באיזור כורזים. כתוצאה מהטעיות אלו הועברה לאיזור כורזים
 חטיבה סורית נוספת והצטרפה לחטיבה שהיתה כאן.
 בתוך כל אחת מחמש חטיבות-החי"ר הסוריות היה גדוד טנקים „טי-34“, ו-„אס.יו-100“.
 במערך הקדמי היו מפורזים ה„פאנצרים“, כשלושים במספר, אשר נמצאו בעמדות גם בימי
 שלום. כוח-ההלם המשוריין כלל שתי חטיבות משוריינות ושתי חטיבות ממוכנות, אשר
 תיגברו את המערך הסורי לפני ה-5 בחודש על-ידי הכנסת חטיבה משוריינת אחת, ואחר-
 כך חטיבה ממוכנת אחת, לתוכו. בעוד ששתי חטיבות — האחת משוריינת והאחרת ממוכנת —
 נשארו כנראה באיזור קונייטרה. הואיל וכוח זה היה כוח-האויב היחידי שלא נפגע באופן
 חמור, נדמה לי כי זהו הכוח אשר נסוג לדמשק כדי להגן עליה לאחר התמוטטות צבאם.
 למרות כל ההכנות הנזכרות, המטירו הסורים במשך ליל ה-5 בחודש וכן ב-6 וב-7
 ואף ב-9 בחודש, הוא יום ההתקפה על רמת-הגולן, אש ארטילרית בלתי-פוסקת על ישובינו,
 וההתקפות גרמו לפגיעות ולנזקים בישובים רבים.
 לאחר ארבעת ימי ההתנכלויות נתקבלה בבוקר ה-9 בחודש הפקודה לתקוף. כוחותינו נעו
 משטח-כינזס רחוקים, אשר נקבעו, בדרך-כלל, מחוץ לטווח-אש הארטילריה הסורית, נכנסו
 לשטח-ההיערכות — ותקפו.
 בפעולה נגד כוחות אלה — אשר אנו הערכנום בדיוק ראוי-לציון, היתה תכניתנו כדלהלן:
 הבקעה במקום רך-יחסית, אף כי קשה מבחינת תנאי-השטח, על-ידי גבעת-האם, כלומר —
 דרומית לתל-עזויאת. מכאן נכנס כוח משוריין, אשר נאחז ברכס בסביבות עין-פית-זעורה,
 ומשימתו היתה להתקדם דרומה, לכיוון ג'בב-אל-מיס-קלעה. על כוח רגלי של חטיבת
 „גולני“ — שתוגבר בטנקים — הוטל לכבוש את המוצבים הקשים: תל-עזויאת, תל-פאחר,
 בורג-בבול ואחר כך — הכפר בניאס ותל-חמרה.
 הקרב על תל-פאחר היה הקשה בכל הקרבות שניהלנו ברמה הסורית כולה. במוצב, בחפירות
 ובעמדות ניתן היה למצוא לפחות כשישים גויות של חיילים סוריים. הלחימה שם נערכה פנים-
 אל-פנים. הקרב על היעד הזה נמשך שלוש שעות.

משימתו של כוח חי"ר אחר היתה פתיחת פרצות נוספות באיזור גונן, באיזור דרבשיה, תל הילל ודרדרה, כדי לאפשר לנו דרכי-כניסה נוספות לכניסת כוחות שריון לקרב, וכדי שהאויב לא יוכל לגלות את המאמץ העיקרי שלנו, אלא מאוחר ככל האפשר. כוח משוריין אחר שצריך היה להיות מאמץ נוסף, נכנס מכיוון גונן דרך הכפר רוויה. מעבר הגבול בוצע ב־9 ביוני בשעה 1130, וההתקדמות אל היעדים נמשכה כל שעות אחר-הצהריים; בשעות הערב, לאחר שהצלחנו להיאחז ברמה, כבר שלטנו בקלעה, תל-עזויאת, תל-פאחה, בורג'-בביל וכן פרצנו פרצה נוספת של שריון באיזור גונן-רוויה. כמו כן היו לנו פרצות נוספות בדרבשיה, בדרדרה ובתל הילל. נתקלנו בקשיים רבים מאוד בהכנסת הדרגים לצירים צרים אלה, ולפיכך התקשינו בתדלוק ובאספקה. נזקקנו ללילה לצורך התארגנות-מחדש, תוך כוונה להמשיך ביום המחרת, ה־10 בחודש לפני הצהריים. באותו לילה בוצעה התקפה על ג'לבינה וטוהרו מוצבי אויב לאורך הגבול ובאיזור הבניאס.

למחרת בבוקר, תוך סיוע רב ביותר של חיל-האוויר, אשר מילא, כידוע, תפקיד חשוב בהבסת הצבא הסורי, פתחנו בשלב השני — בו פתח הכוח שכבר נאחז ברמה קודם-לכן בהתקפה לעבר קונייטרה. כוח משוריין נוסף, אשר הגיע לאיזור תוך כדי התקפה, התארגן אף הוא במשך הלילה ותקף עם שחר את תל-תמדה; כוח זה טיהר את כל האיזור הצפוני של נוח'יילה ועבסיה, כלומר את כל האיזור הסורי הגובל בלבנון. הכוח ביצע את משימתו במהירות, והספיק ליטול חלק גם בהתקפה לעבר מסעדה.

זהו הכוח עליו פיקד משה. הכוח שפרץ ראשון וביצע את ההבקעה השריונית היתה עוצבתו של אלברט, אשר היתה גם הכוח הראשון אשר התקדם לעבר קונייטרה. הכוח שהתקדם לעבר רוויה בציר הררי קשה, הבקיע למחרת בבוקר מערך גנדי-טנקי, והספיק לאחר מכן לרדת לציר המרכזי ולנוע לעבר קונייטרה — היה כוחו של אורי; את משימות חטיבת „גולני" תיארתי בשלב הראשון, בכיבוש המוצבים הקדמיים, ולאחר מכן — בכיבוש הבניאס. לאחר כיבוש זה עברה החטיבה לקונייטרה, כדי לטהר את העיר. כוח רגלי אשר כבש את המוצבים לאורך הגבול מגונן עד לג'לבינה היה כוח של מנו, בתוספת של גדוד צנחנים וגדוד של „גולני". הכוחות הנוספים אשר פעלו למחרת — כאשר חשנו כי אנו נמצאים למעשה אחרי שלב ההתכתשות וכי הצבא הסורי מתחיל להתמוטט ולנוס — היו כוחות של חטיבות חי"ר, אשר עסקו כאן בטיהורים.

כוח נוסף, אשר פעל ב־10 בחודש בגזרה שעדיין לא התמוטטה, היתה אוגדתו של אלוף אלעד פלד, שכללה כוח חי"ר, כוח משוריין וכוח צנחנים. כוח הצנחנים הונחת במסוקים על יעדים שבעומק שטח האויב, כדי לח-

סום את צירי התנועה של האויב ולמנוע הוצאת כוחותיו. הכוח החל בתאופיק — וגמר בבוטמיה. כוח משוריין שהגיע ב־10 בחודש, נע דרך דרבשיה, עסק בטיהור בלבד והתחבר אל יתר כוחות האוגדה באיזור בוטמיה. קונייטרה נמצאה בידינו בשעה 1430, כלומר לאחר כ־27 שעות קרב. הדרך לדמשק היתה כמעט פנויה. לאחר כיבוש קונייטרה עסקנו בשיפוץ גבולותיו של השטח אשר נכבש על-ידי כוחותינו.

המערכה נגד הצבא הסורי כללה את שלושת השלבים אשר הוזכרו בקשר

המערכה נגד הצבא הסורי כללה את אותם שלושה שלבים אשר הוזכרו כבר לעיל בקשר לקרבות עם הירדנים. קרב ההבקעה היה הקשה ביותר, שכן הצבא הסורי נמצא זה שנים בבונקרים מבטון מזויין, בעמדות־אבנים הכוללות כיסוי־ראש, וקשה היה להוציאו מעמדותיו. שלב ההתכתשות היה קצר למדי, וזאת — בזכות שלושה גורמים: האחד — פעילותו המשובחת והיעילה של חיל־האוויר; השני — פעולת־ההבקעה שלנו, אשר הוציאה את האויב משיווי־משקלו; והשלישי — קציני הצבא הסורי ברחו ראשונים והותירו את חייליהם להילחם לבדם.

תוצאות המערכה בחזית הצפון: הצבא הסורי לא הושמד במלחמה זאת; אך נגרמו לו אבידות כבדות, המתבטאות בכשליש ממספר הטנקים שלו. מתוך למעלה משלוש־מאות הטנקים שהציבו הסורים למלחמה, נמצאים עתה כארבעים בשימוש בצה"ל ואילו ששים־שבעים אחרים הוצאו לחלוטין מכלל שימוש. כן איבד האויב את מרבית הארטילריה שהיתה ברשותו — והיא היתה מרובה ביותר, וכללה, לפי הערכתנו, כ־18 גדודים. כן עברו לידינו כמויות גדולות של רכב ונשק מכל הסוגים. אשר לכוח הרגלים של האויב, הרי לשתי חטיבות מתוכו נגרמו אבידות כבדות והן נסו ללא כל מסגרת. מתוך הכוח המשוריין בן ארבע חטיבות שעמד לרשות האויב, סבורים אנו כי חטיבה אחת נפגעה קשה ומחצית־חטיבה אחרת נפגעה קל יותר — ובסך־הכל — חטיבה ומחצה. כן נגרמו אבידות כבדות לגדודי־הטנקים של חטיבות החי"ר.

תול"רים מול טנקים

כתב ש. גפני

ששת הימים, עדיין היה עיקר כוחות השריון של צה"ל נתון בעיצומם של קרבות נגד שריון האויב במרחב סיני, באזורי ביר-גפגפה, מיתלה ונח"ל. כוח משימה בפיקודו של אל"מ ישראל, מאוגדתו של האלוף טל, יצא ביום ה-6 ביוני בשעה 2230 מאל-עריש מערבה לעבר קנטרה בציר החוף.

התול"ר — תותח-לא-רתע — בעל קוטר של 106 מ"מ, מותקן על ג'יפ, ומיועד לשמש כנשק נגד-טנקי. מעל לקנה-התותח מותקן מקלע 0.5, אשר תפקידו לוודא את אומדן הטווח, ולהבטיח כי פגז התול"ר יפגע במטרה. התחמושת הנוספת נישאת על נושאת-נשק, הצמודה לכל מחלקה. בבוקר ה-8 ביוני, יום הקרבות השלישי במלחמת

פלוגת התול"רים

שעת-הכושר לה ייחלו. כוח-המשימה שהתארגן לתנועה מאל-עריש לעבר התעלה, יצא לדרכו בליל ה-6 ביוני בשעה 2230.

כדי להגיע במהירות, ובידיעה כי כוחות-האויב המצויים לאורך הציר הם כוחות קטנים בלבד, נע כל הטור באורות מלאים. ההוראה שניתנה לכל הכוחות בטור קבעה, כי בכל מקרה של עצירה או היתקלות באויב — יכובו כל האורות מייד.

בהיתקלויות קלות שאירעו לאורך הציר במשך הלילה והיום שלאחריו — הופעלו התול"רים בעיקר לאבטחת הדרגים, במשימות-תצפית וכן לקישור בתוך הטור. לאורך כל הדרך נתקל הכוח באנשי-צבא מצריים בודדים — אף כי מזויינים, וכן ביחידות בלתי-מאורגנות, אשר נעו מערבה. מציאותם של כל אלה חייבה לאבטח את הדרגים שבזנב השדרה.

עם שחר יום ה', ה-8 ביוני, הגיע כוח-המשימה למרחק של כ-20 קילומטרים ממזרח לקנטרה. כאן ניתנה הפקודה לעצור.

כוח-המשימה כלל, בין יתר הכוחות, גם פלוגת תול"רים, שהיתה מורכבת משלוש מחלקות-תול"ר, שישה כלים בכל אחת.

המחלקה הוותיקה ביותר בפלוגת התול"רים היתה מחלקתו של סגן פישר. הלה התמחה בתפעול התול"ר עד כדי כך, שבעזרת נוסחה מיוחדת משלו, מסוגל היה לפגוע במטרה בטווח כפול מן הטווח-היעיל המקובל של התול"ר. מחלקתו השתתפה קודם-לכן בשלושה תרגילים עוצבתיים ורמת-הקליעה של אנשיה לא נפלה מזו של מפקדם.

התול"רים במחלקתו של פישר, כבמחלקות אחרות, שאפו להיכנס עם כליהם לקרב נגד שריון. אלא שעד ה-8 ביוני, בשני הימים הראשונים למלחמה, הופעלו כנגד מטרות אחרות, הן משום שלא נודמן להילחם בשריון, והן משום שמפקדי השריון סברו כי אין התול"רים יעילים ביותר בקרב שריון-בשריון. ואולם סברה זו הוזמה עד מהרה, ובצורה החלטית ביותר, משנתפתח לפני קנטרה המצב בו נודמנה לתול"רים

ההתקפה המצרית

על התקפת-אוויר זו מספר אלכס :

„עם בוקר ראינו תנועת „מיגים“ באויר. פרסנו מייד את הכוח — והסווינו אותו ברשתות. כעבור זמן-מה, בסביבות השעה 0600, הותקפנו מן האויר — על-ידי שלושה „איליושי-נים“ ושני „מיגים“. היתה זו התקפה חמורה; המטוסים הטילו עלינו מגובה נמוך פצצות בעלות מרעומי-השהיה. לפי הערכ-תי נמשכה התקפת מטוסים זו כ-10—15 דקות. פצצותיהם פגעו בעיקר בינות לתותחים המתנייעים, שהיו פרוסים מצפון לכביש. רשתות-ההסוואה של כל-ירכב ושל טנקים רבים, וכן הזיווד החיצוני שלהם, ניצתו מן ההתפוצצויות“.

על התקפת-אוויר זו מספר אלכס :

„ראינו תחילה „מיג“ שעשה סיבוב, על יבש, ואחריו באו מטוסי „איליושיין“ — והפציצו. אחד מגיפי התול-ר ניצת, אך כיבינו את הדליקה מייד. פגז-תול-ר אחד מן התחמושת שב-גיף התפרק עקב הדליקה, אך למזלנו — לא התפוצץ.

„בהפצצה זו נפצעו קלות שניים מן האנשים. האחד בידו וה-אחר בגבו“.

רס"נ דן ממשיך :

„משהסתלקו המטוסים, נגלו לעינינו המון טנקים בוערים-כביכול. ואולם, אך כובו דליקות חיצוניות אלו, נתברר לנו כי לטנקים לא נגרם כל נזק-של-מש, וכולם כאחד נותרו שמי-שים. אך כאשר נפגשתי עם ישראל, מפקד כוח-המשימה, מייד בתום התקפת-המטוסים עדיין לא עמדנו על כך. שנינו ראינו מסביבנו את הטנקים שלנו מעלים עשן, וממערב, מכיוון האויב, נגלו לעינינו אותו רגע תמרות-אבק קרבות ובאות.

„מבעד למשקפות ראינו כוח-אויב משוריין, שכלל כ-20 כלי-רכב, מתקדם אלינו כשהוא פרוס לפי כל הכללים, ובין הטנקים הבחנו בנגמ"שים מסיעי-חי"ר. לא הרחק מאתנו החלו פגזי-טיווח ראשונים של ארטילריה מתפוצצים.

הכוח החל מייד בהתארגנות, במבנה בו נע לאורך הציר; הארטילריה התפרסה מצפון לכביש, והחלה מטוחת על הכביש, לפני כוח-החלוץ.

הקרקע באיזור זה עביר לרכב-קרבי, בעיקר מצד דרום; לפיכך הופנתה כל פלוגת התול-רים, בפיקודו של סרן שלמה, לאבט-חת האגף הדרומי.

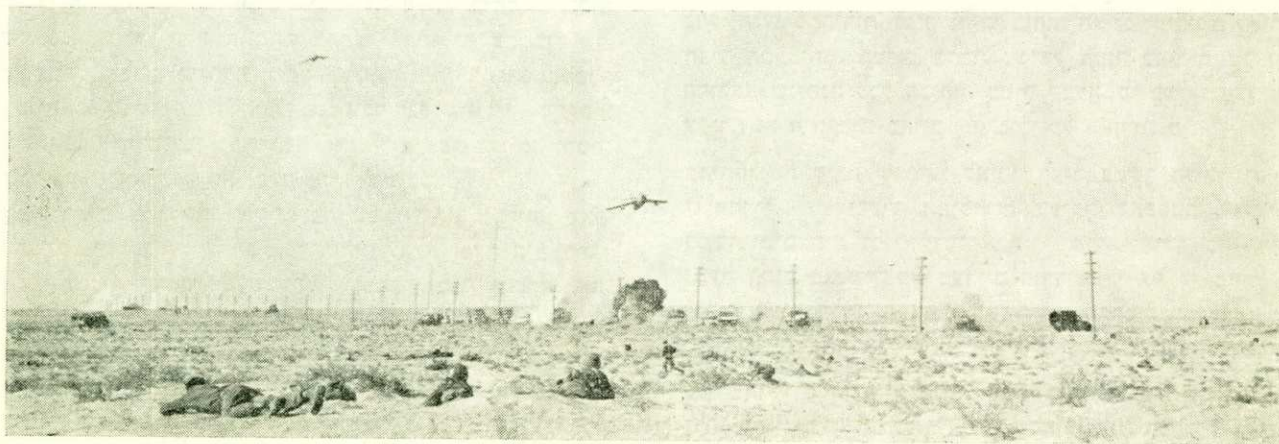
תול-רים בפעולה

סמל אלכס היה נהג הגיף של סגן פישר, מפקד הוותיקה שבמחלקות התול-ר. הואיל ולא כל אנשי צוות התול-רים ידעו לנהוג, לא היה כמעט מחליף לנהגים העייפים-עד-מוות, ודבר זה גרם לא אחת לתקלות.

מספר אלכס :

„עוד ביציאתנו מאל-עריש, כחלק מן הכוח, נרדם אחד הנהגים בעת הנהיגה. השעה היתה חצות הלילה, ואנו לא עצמנו עין זה 48 שעות. הגיף ירד מסוללת הכביש — והתהפך. הפכנו את הגיף, העמדנוהו שוב על גלגליו, והעלינוהו לכביש; הוא המשיך לנסוע, אך התול-ר שעליו יצא מכלל שימוש. „כדי להבטיח שהנהג לא יירדם בנסיעה, חייב היה אדם נוסף מאנשי צוותו של כל גיף — לרוב היה זה המפקד — להישאר ער ולפקוח עליו עין. רק בנסיעות מנהליות באופיין הצליחו האנשים לנמנם שעה-שעתיים“.

ה„מיגים“ באים

נומשיך הסמל אלכס :

„כאשר נשברה אחת מהתקפות הטנקים של המצרים והם נסוגו, נתקעו אחדים מן הטנקים בביצת-המלח ושקעו בה עד צריחיהם. ראינו את אנשי-צוותיהם יוצאים מתוכם ונמלטים, אך כדי לוודא שלא נותר בהם איש, ירינו פגז בכל אחד מן הטנקים שנותרו בשטח.

„כלי-רכב העומד בביצת-מלח ישקע בה אט-אט. אך הג'יפים שלנו כבר עברו שטחי-ביצה אלה ללא קשיים, לבד משקיעות קלות שלא קשה היה להתגבר עליהן בעזרת גרירה או דחיפה.

תותחים מתנייעים בעמדות־אש

מספר רס"נ דן :

„מחלקת התול"ר — שהועברה, כאמור, לאגף ימין — נעה בשטח החולי בין ביצות-המלח, והתקרבה עד לטווח של 300—500 מטרים משלושה טנקים מצריים, אשר הצליחו להתקדם בהסתר אל כוחותינו עד לקרבה מסוכנת. לאחר שהוברר כי אכן היו אלה טנקי-אויב, קיבל מפקד התול"רים אישור לפעול נגדם — ופתח באש לעברם. במטח הראשון פגעו אנשינו בשלושת הטנקים הסמוכים אליהם — והללו ניצתו. צוותי-הטנקים המצריים, אשר קפצו החוצה, חסלו באש מקלעים. כל אחת משלוש פגיעות אלו הושגה בפגז הראשון, לאחר שקודם-לכן נורו רק 4 כדורים אכזריים.

„באותה עת חיסלו גם ה'פוטונים' שלנו שני טנקים מצריים — שניהם מטווחים קרובים עד מאוד. טי"55 אחד התפרץ לעבר הטנקים שלנו, עלה על הכביש והחל נע במהירות קדימה. מיהרתי אחורה אל אחד הטנקים שלנו, אשר חזר כדי להתמלא והחשתיו אל מול הטנק המצרי. ה'פוטון' שלנו חיסל אותו מטווח של כ-200 מ'. טנק מצרי אחר, אשר פרץ כקודמו, חוסל אף הוא בצורה דומה מטווח קרוב מאוד.

חיסול טנק מעבר לטווח היעיל

„עד עתה — בשעה 1000 בערך — חוסלו, איפוא, חמישה טנקים מצריים, שלושה מהם על-ידי התול"רים. פגיעות אלו שברו, למעשה, את חיד ההתקפה המצרית. נותר עדיין מגע-

„הכוח הראשון שהיה מצוי ואשר ניתן היה להפעילו מייד, היו התותחים המתנייעים, שכבר היו מוצבים ומטווחים על תחנת-הרכבת כדי שזו תשמש לנו נקודת-ציון, הפעלנו את התותחים המתנייעים במטחים גדודיים, תוך העתקת האש לפי קצב התקדמות האויב. הבחנו בפגיעות טובות בנגמ"שים, אשר נעצרו ולא משו עוד ממקומם. ראינו את אנשיהם קופצים מתוכם.

„כמחצית הטנקים המצריים — אחר-כך נתברר כי היו אלה טנקים מדגם 'טי-55' — תפסו עמדות־אש בעוד מחציתם האחרת הוסיפה להתקדם אלינו. בין כה וכה כובו כל הדלי-קות החיצוניות שנגרמו בהפצצה האוירית, ונתברר כי כל הטנקים שלנו כשירים לפעולה. לרובם חסר, אמנם, דלק ותחמושתם נתמעטה מאוד — אך עדיין יכלו לפעול.

„היה ברור כי כוח-האויב הלוחם בנו כאן, מנסה למנוע את המשך התקדמותנו לעבר קנטרה, על-ידי פעולתו התוקפנית. כן הוברר לנו כי שבירת התקפתו הראשונה של האויב אינה מביאה את הקרב לסיומו. תכניתו של מפקד כוח-המשימה היתה לעצור את האויב אשר בחזיתו בקרב־אש של פלוגת ה'פוטונים' בסיוע הארטילריה המתנייעת, בעוד שפלוגת ה'אמק'ס' תופעל באיגוף שמאלי מדרום. בשלב זה נותרו כל התול"רים בפריסה רחבה באגף הדרומי; רק לאחר ההתקפה הראשונה הועברה מחלקת-תול"רים אחת לאגף הימני.

„כבר בראשית קרב-הטנקים נתברר כי חלק מפגזי ה'פוטונים' אינם חודרים מטווח זה את שריוני טנקי ה'טי-55'. אפשר היה לראות בבירור את קלעיהם מקפצים מן השריון. ברור כי גם היילי-האויב שבטנקים נכחו בכך, והתקדמותם לא פסקה. הם ניסו להתקרב תוך כדי חיפוש, קטע רך במערכנו, אך עדיין לא הצטיינה התקפתם בתנופה רבה.

על התקפת-טנקים זו מספר הסמל אלכס :

„מייד לאחר ההפצצה האוירית המצרית החלה התקפת טנקים מצריים מדרום לכביש. ה'פוטונים' שלנו יצאו מולם. המחלקה שלנו ועוד אחת ממחלקות התול"ר נשלחו לאבטח את הטנקים שלנו מן האגף השמאלי, בעוד שמחלקת התול"רים השל"ית יצאה לאבטחם מימין. מחלקה זו השמידה אחר-כך שלושה מן הטנקים המצריים. את הטנק הרביעי, המרוחק יותר, השמידה המחלקה שלנו, בתול"ר של הג'יפ שלי, אחר שנבלמה התקפת-הטנקים המצרית. לפי אומדני היה הטווח בינינו לבנינו 1600 מטרים, וקליעה בטווח כזה דורשת הכרה יסודית של הכלי וניסיון רב בתפעולו (במטרה ניחת, או מטרה הנעה לאט לקראתך, ניתן לפגוע אף בטווח גדול מזה). בהמשך הפעולה נודמן לנו לפגוע פגיעה ישירה במטרה, אשר נמצאה מעבר לתעלת סואץ, בטווח של 1800 מ'.

ממשיך ומספר רס"נ דן :

„האויב חידש את התקפותיו, אולם הפעם בטנקים ובסיוע אש ארטילרית בלבד. התקפות טנקים כאלה חזרו ונשנו. הן נערכו ממערב, בקבוצות של 3—6 טנקים, שנעו לאורך ציר הכביש משני עבריו, כשהם מתאמצים לבצע איגופים. ואולם, טנקים אלה לא הצליחו לאגף את כוחות השרדה ולוא פעם אחת. אדרבא, פלוגת ה'אמק'ס' שבאגף שמאל היא היא אשר איגפה תמיד את הטנקים המצריים.

אש כלשהו עם טנקי ה-55' המרוחקים, אך רק אחד מהם היה מטווח-של-ממש. הלז יורה היה עדיין אש יעילה על החרמ"ש שלנו. יצאתי לחסלו עם אחת ממחלקות התול"רים, היא מחלקתו הוותיקה של סגן פישר.

הטנק ניצב בשטח מישורי לגמרי, ורק אי-אילו שיחים וקפלי-קרקע קלים העניקו לקרבים אליו מחסה כלשהו. משום כך לא יכולנו להתקרב אליו אלא כדי טווח של 1500 מטרים, שהוא כפליים מן הטווח היעיל של התול"ר.

וואולם פישר, אמן ממדרגה ראשונה במקצועו, ידע את אשר יש לעשות בטווח זה. בטווח זה שונה מסלול-תעופתו של הכדור-האכוון לחלוטין ממסלולו של פגז-התול"ר. פישר הפעיל, איפוא, נוסחה משלו: לאחר שפגע הכדור-האכוון בטנק, הוסיף לטווח 300 מטר, והורה לתול"ר לפתוח באש. הפגז נשלח — ופגע פגיעה ישירה בצריח-הטנק למעלה (שכן בטווח זה נע הפגז במסלול תעופה גבוה). צוות הטנק לא פרץ מתוכו החוצה. הוא חוסל בתוכו.

ההתקפה על המתחם המצרי

רס"נ דן ממשיך:

„סבורני כי הטנקים המצריים לא ידעו שתול"רים הם שירו עליהם מן האגף.

„נראה לי" — אומר רס"נ דן — „כי זוהי צורת-הלחימה הנכונה של התול"ר. לחימתו של גיפ"ה-התול"ר אינה לחימה

חד-בחד בטנק הניצב מולו. בלחימה כזאת סיכויי לגבור על האויב אפסיים כמעט. הדרך הנכונה, לדעתי, היא כי טורי הטנקים של האויב ירוחקו מן החזית, ברעש גדול, על-ידי כוח אחר, ואילו התול"רים יבואו אליהם באגפים. במהומה הכללית אין צוותי-הטנקים מבחינים בכדורים האכוונים הנורים על-ידי התול"רים, ואילו בעקבות הכדורים פוגעים התול"רים בטנקים כבר בפגזיהם הראשונים, ולאחר מכן מסיימים את חיסול הצוותים באש-מקלעים.

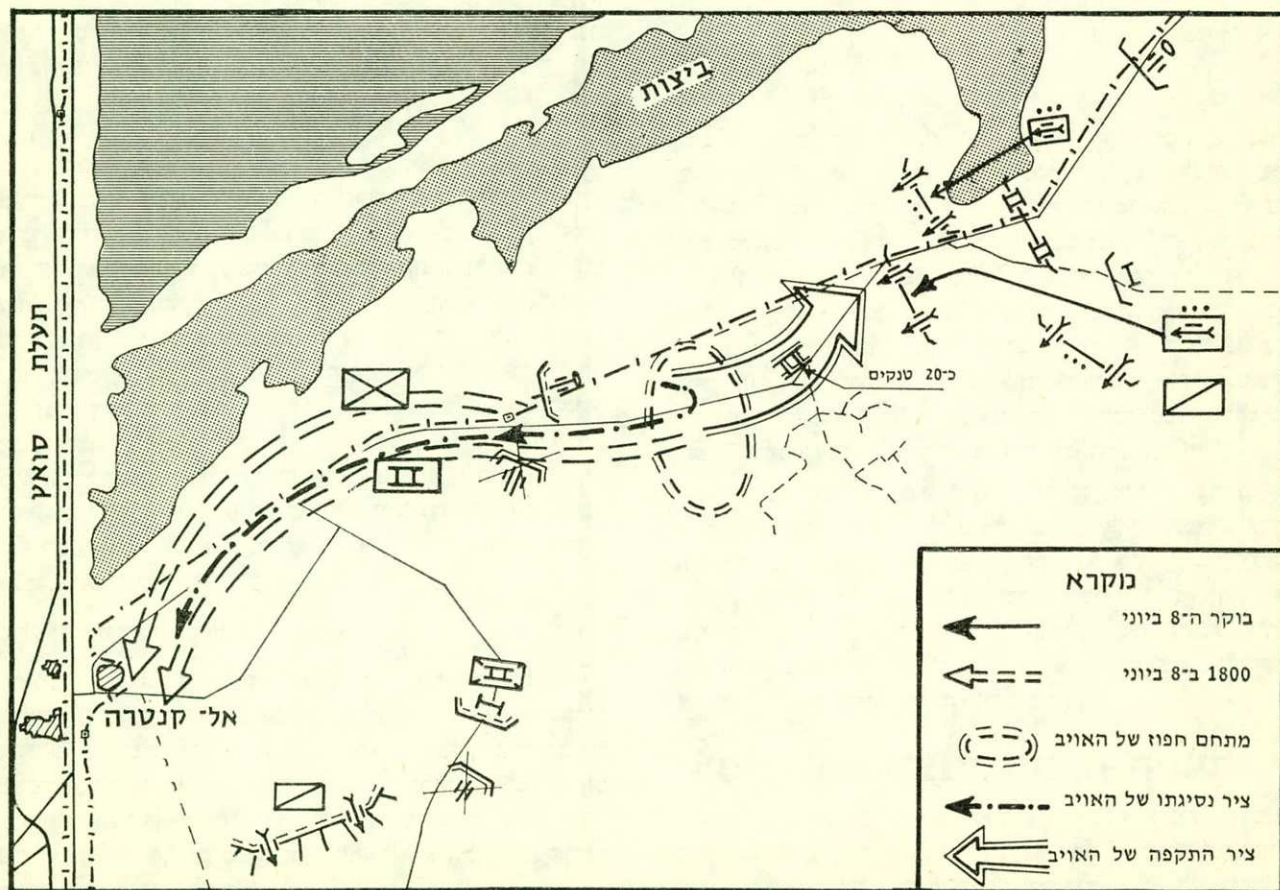
מספר הטנקים אשר חוסלו בקרב זה על-ידי התול"רים אינו מתמצה בארבעת הטנקים הנזכרים.

כאשר נשברה התקפת השריון המצרי, הגיע למקום רפול ועמו גדוד-ממונע של זחל"מים. הם היו בדרכם לכיבוש קנט"רה. הטנקים המצריים שנותרו, החרמ"ש אשר עמהם, „שמלים" (טילים-נגד-טנקים מצריים), וכן ארטילריה וכוחות נוספים נערכו במתחם חפוז על הכביש המוליך לעיר. רפול שלח קדימה את פלוגת ה„פטונים" כדי ליצור מגע עם המתחם, בעוד הגדוד-הממונע יטהרה בחיפוי אותה פלוגה. פלוגת-סיור ופלוגת התול"רים יצאו לאגף הדרומי של ההתקפה, כדי לגלות בו מטרות ולהעסיקן, וכן כדי לסייע להתקפה בכל דרך אפשרית.

רס"נ דן ממשיך ומספר:

„כשחזרתי מחיסול הטנק האחרון, כבר יצאו ה„פטונים" להתקפה על המתחם המצרי, אשר התארגן באורח חפוז לחסימת

חפז הקרבות

נכנס — ונתקל בארבעה מצרים. משראה אותם, רצה לירות עליהם ברובה האוטומטי הרוסי שברשותו — ולפתע: מעצור. החייל צעק לעזרה, וחייל אחר, אף הוא עם רובה אוטומטי רוסי, בא מייד וניסה לפתוח עליהם באש — והנה שוב, גם לו אירע מעצור. בטרם הספקתי לרדת ממושב־ההגה, קפצו פישר וחייל נוסף פנימה וחיסלו את המצרים. אותו זמן כבר היינו כולנו חמושים ברובים אוטומטיים רוסיים ובמקלעים רוסיים. היתה זו הפעם היחידה בה חלו אצלנו מעצורים בכלים אלו, אשר פעלו בדרך־כלל ללא תקלות.

„נענו באיגוף דרומי־קמעה. התול־רים ירו על עמדות אחדות; ראיתי שפגעו בשני טנקים. כאן אירע תקר לגיף של דן, והוא עבר לגיף שלנו. אחד הגיפים נפגע בגלגליו תוך־כדי תנועה. הוא נורה מעמדה מצרית, שהיתה מרוחקת ממנו כעשרים מטרים. השבנו אש לעברה, וחיסלנו את שני המצרים שבתוכה.”

רס"נ דן מסכם:

„הגענו אל הטנקים שלנו בלא אבידות ובלא נזק מיוחד לגיפים. אני וצוות־הגיף עברנו לגיף־תול־ר. מכאן ואילך פעלתי ללא קשר עם מפקד כוח־המשימה. העברתי לפלוגת הפטונים את ההוראה לחזור, ויצאתי מייד דרומה לחפש את גיף־הסיור. לאחר זמן לא רב, מצאתי גם אותם.”

ציר הכביש — כ־10 קילומטר ממזרח לקנטרה; מתחם זה היה, למעשה קו־ההגנה האחרון של האויב לפני קנטרה. רפול נע קדימה בזחל"מ שלו. אני נעתי עם גיף־התול־ר בעקבותיו. הטנקים שלנו חצו בינתיים את המתחם — ועבר רוחו. המצרים, פתחו' להם מעבר, ותוך־כדי פריצת הטנקים שלנו פגעו באחד מהם בטיל נ"ט. עתה נמצאו הטנקים שלנו מעברו האחר של מתחם האויב, ואילו המצרים שבו ונסגרו במתחם. הגדוד־הממונע, אשר אמור היה לטהר את המתחם, לא הגיע אליו עדיין.

„מפקד כוח־המשימה, אשר נטל בשלב זה את הפיקוד על כל הכוחות, פגשני על הכביש והורני: „נוע קדימה, מצא את הטנקים שאין לי קשר עמהם — והחזר אותם. מצא גם את גיף־הסיור אשר יצאו לפי התכנית לאגף הדרומי, והחזר גם אותם. אנו נערוך התקפה כהלכה לאחר שנתארגן.”

„השעה היתה שתיים־עשרה וחצי בקירוב. נעתי קדימה בצד המתחם המצרי תוך־כדי חיסול עמדות אחדות שנתגלו לעיני בשעת הנסיעה; האנשים קפצו מן הגיפים וטיהרון.”

על תנועה זו דרך המתחם המצרי החפוז ובקרבנו מספר אלכס:

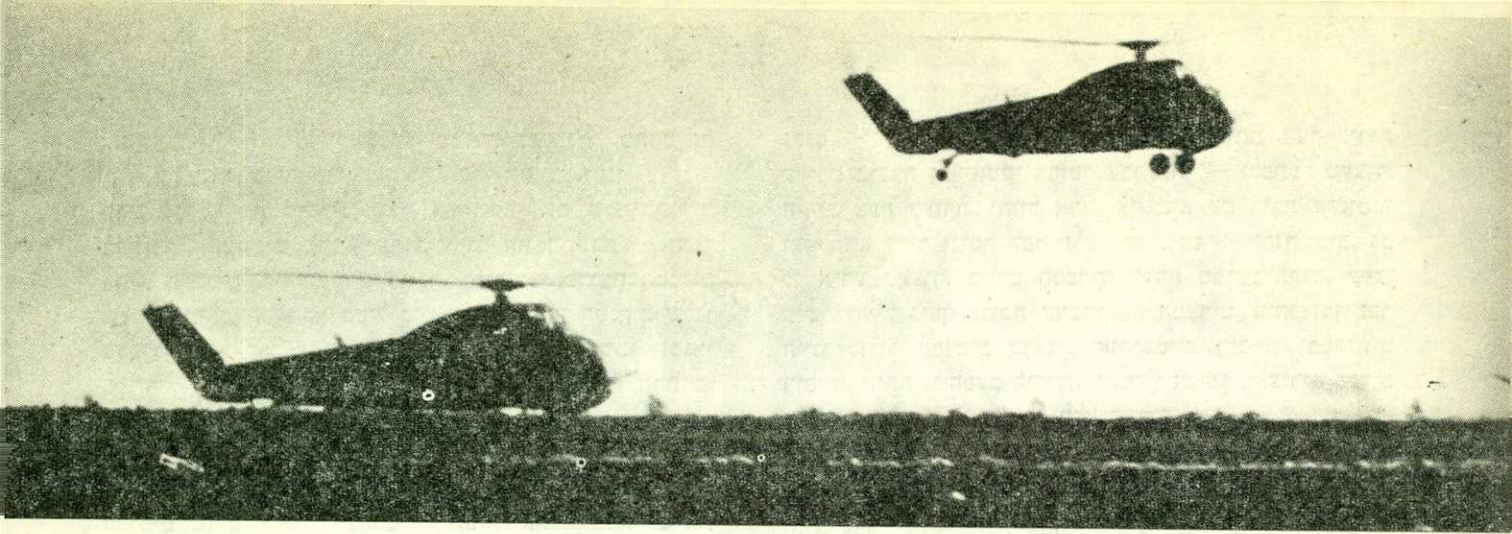
„בשעת ההתקדמות תפס הגיף שלנו עמדה מאחורי בית בודד. פישר שלח את אחד החיילים פנימה לבדוק אותו; הלה

סיכום

תמרון, יכולים התול־רים לסייע בהשתלטות מהירה על שטחים נרחבים. זאת — בתנאי שיפעלו בקבוצות של 4—6 תול־רים כיחידה אחת, כשלהרשותם קשר יעיל וסיוע ארטילרי.

בהתקלות חזיתית עם טנקים, על התול־רים להת־פרס בגזרה רחבה ולפתוח באש בטווחים ארוכים; עליהם לנצל את זריזותם, ולהסתלק מן המקום מייד לאחר היריה.

אין ספק שהתול־רים, אשר פעלו בגזרת קנטרה, באו לידי מיצוי מלא של יכולתם. הם השמידו טנקי־אויב, חיסלו עמדות ופגעו בכלי־רכב ובארטילריה. במכלול התפקידים הפוטנציאליים של התול־רים, תפקיד אבטחת האגפים בקרב השריון הוא אולי הנאות ביותר וההולם ביותר את אופיים. בתפקיד זה יש ביכולתם לפעול באופן עצמאי, תוך גילוי יוזמה מקסימלית. בתנועה לעומק מערך האויב ובמרחבים המאפשרים

מ. ברקאי

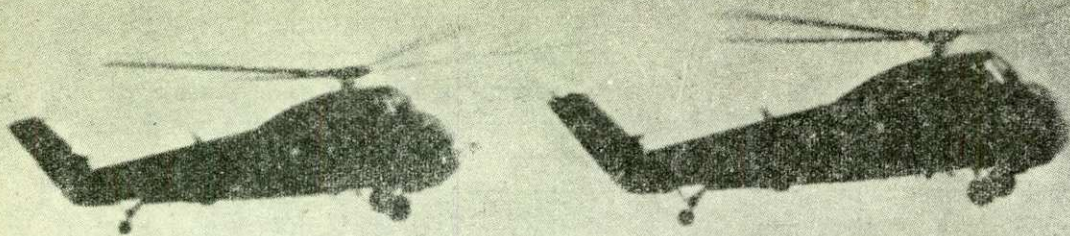
פרשי הרפאים הולמים

פשיטת הצנחנים מוטסי-
המוסוקים על הארטילריה
הנוצרית באוס-כתף

הכביש הצר המוביל לניצנה אינו מסתיים בגבול הבין-לאומי הישן. הוא מתמשך הלאה אל תוך סיני, עובר אותו ממזרח למערב, ומגיע בקצהו המרוחק עד הגשר המחבר את חופו המערבי של חצי-האי עם איסמאעיליה העיר. כשלושים קילומטרים מערבית לניצנה — וקילומטרים ספורים מזרחית לאבו-עגילה — מסתעפת מכביש זה דרך-אספלט, הפונה דרום-מזרחה ומגיעה עד לקצימה. בין שתי זרועותיו של מסעף-דרכים זה, קרוב לצומת, שוכנת אוס-כתף. אין זה ישוב מאוכלס או נטוש, אף לא תוואי גיאוגרפי מובהק מגובש — זוהי פיסת-מדבר. מצפון תו-חמות אותה דיונות-חול, ובדרום — רכסי-הרים סלעיים. בין הדיונות בצפון, הרכסים בדרום והמסעף במערב, פרוסה גבעה רחבת-ידיים, מישורית ברובה. רק פה ושם מתרוממות בה גבעות-כורכר רדודות.

בפיסת-מדבר זו ששמה אוס-כתף, בחרו המצרים להקים את החוליה החזקה ביותר בשרשרת מערכיהם מול גבולה הקרוב של ישראל. הם בנו כאן עוצמה צבאית בסדר גודל על-חטיבתי, שנשענה על כוח-שריון של שמונים וכמה טנקים, והסתייעה בשפע אימתני של קנים ארטילריים — תותחי-שדה, תותחים נגד-מטוסים, תותחים נגד-טנקים, נשק נגד-טנקים קצר-טווח, מרגמות, והאימתנים שבכולם — תותחים 122 מ"מ ארוכי-קנה. גבעות-הכורכר הפכו למצודות מבוצרות ולקני-נשק; קפלי-הקרקע הפכו לעמדות של טנקים מחופרים; המרחב כולו כוסה רשת של חפירות קישור ומגן, מצודות ושדות מוקשים.

בפיסת-מדבר זו ששמה אוס-כתף, ערכה אוגדתו של אלוף אריק שרון את שלב-ההבקעה של לחימתה בסיני, והיתה זו אחת המערכות הקשות, הממושכות והאכזריות בכל מלחמת ששת הימים. היא החלה בבוקר היום הראשון למלחמה, ה-5 ביוני, בהתקפת כוחות-שריון על מוצבי-החוף; בהמשכה התפתחה לקרב על-עוצבתי, כשהאוגדה מטילה למערכה, מלבד שריון נוסף, גם רגלים, ארטילריה והנדסה; ובסיום התלקח

ידעו אם שמעו בהם ממשי של מנוע־סילון — או את הרהורי לבם. מכל מקום המלחמה החלה והם תקועים היו בגבעות ניצנה, עשרות אחדות של קילומטרים מן הגבול. אנשי המעשה שבהם הזכירו לחבריהם חוויה של חלק מהם משנת חמי־שיס־וש — את צלילת ה„מיגים“ על הכוח שנחת למרג־לות מצבת פארקר. מוטב איפוא להתחפר, ולהתחפר היטב.

הרוחות היו עכורים למדי. ההנחתה הארטילרית שהקדימה את פריצת השריון בציר ניצנה נשמעה היטב — ונדמה מכבר. האבק שהעלו הטנקים הרחוקים נראה גם הוא בעליל ונמוג מכבר. עמדה תחושה של מפח.

התפנית חלה בשעה 10, לערך. דני המח״ט חזר, זימן את מפקדי הכוחות לגיף שלו, לקבוצת־פקודות על גבי מפה מתעופפת ברוח. הגלגל הונע, ניתנו הפקודות למפקדי הכוחות ואחר־כך תודרכו האנשים, במסגרות פלוגתיות.

וזה מה שהוגדר כמשימה:

תבוצע פשיטה על המערך הארטילרי של המצרים באוט־כתף. לאחר האור האחרון יונחתו הכוחות בג'בל־דלפה, דרומית ליעדים, ישתקו את התותחים ואחר־כך ייאהזו עד הבוקר בחולות שמצפון לכביש. היעדים (קרי: סוללות־התותחים) חולקו לכוחות, לפי הגיון פשוט: הראשונים יעלו על גושי הסוללות הקרובים, ואילו הבאים אחריהם — על הרחוקים יותר. עיקרו של החדרוך הושקע יותר בלימוד השטח ושינון סדרי הזיהוי והתיאום — ולא־דווקא בפרטי שיטת־הביצוע. זו היתה כמעט מובנת־מעצמה, והתמצתה בניסיון העשיר שהצטבר ונלמד בשורת פעולות־התגמול, ב„קדש“ ובמה שתורגל ושוכלל לאורם של אלו בתקופות האימונים השנתיים. היתה ברור, למשל, שכמחלקה תוקפת סוללה, ובי־ערך כיתה — תותח; כשם שברור היה שחלקן של הכוח מטהר את החפירות וחלקן האחר רץ למעלה ומטהר לאורך החפירות. ובכלל גטה הפיקוד בכל הדרגים לגבש תכנון גמיש ופתוח להתפתחויות שאין לחזותן מראש — בלילה, בלב מערכו של האויב, בעיצומה של מערכה רבת־י.

ניתנו הוראות מפורשות: תוקפים את הצוותים, אבל אין חור־סים את התותחים — הם עשויים להיות היוניים לצה״ל — ואין משמידים מצבורי־תחמושת, מאותה סיבה עצמה וגם מסיבה נוספת: אין לדעת מה סוג התחמושת. אף גאז הובא בחשבון כאחת האפשרויות. ובכלל התפוצצות־תחמושת עלולה להמיט אסון.

קרב שריון־שריון, בו נמחצה אחרית ההתנגדות המצרית בבוקר יום ה־6 ביוני, כעשרים שעות לאחר תחילת הלחימה.

בלילה נכנסה המערכה לשלבה הקריטי. הרגלים, עוצבת חי״ר־מילואים שהיתה מורכבת, לקראת משימה זו, מחיילי נח״ל ומאנשי־מילואים, כבר נאחזו בחלקן הצפוני של החפירות המזרחיות; משמאלם, ממש למרגלות המעוז, כבר נערך השריון לקראת הפריצה כשהוא מסייע מקרוב לכוחות החי״ר הנלחמים בחפירות; הרחק משם, באיגוף צפון־מערבי עמוק, כבר נע כוח־שריון אחר אל עורף המערך; בשדות־המוקשים עמלו פלסים בפינוי נתיבי־מעבר, אך בשלב זה שלטה בשדה־הקרב הארטילריה המצרית. פצצות־התאורה ששילחה זו אל־על שפכו, בצניחתן האטית, את הילתן על השריון התוקף וחשפו אותו לברד־פגזים. הטנקים, שנפרסו לפני שדות־המוקשים כדי לסייע לחי״ר במלחמתו, ואחר־כך להתרכז על הכביש לצורך החדירה למערך, היו מטרות פגיעות במיוחד.

כל זה היה צפוי מראש, ועל־כן, כמתוכנן, שולחה בשלב קריטי זה חנית קטלנית, מעל מערכו הקדמי של האויב, היישר אל לב ריכוזו הארטילרי. „קאוואלריה מעופפת“ של צנחנים, מונחתים ממסוקים, פשטה באישון־לילה על סוללות־התותחים, הנחיתה עליהן מהלומת־אפתעה מהממת — ושיתקה את אשן. פשיטה זו, הראשונה מסוגה בקורות צה״ל — עלילה רבת־תהפוכות, עמוסה מאמץ־פרך ורצופה גילויים של הקרבה, גבורה ואחוות־לוחמים שאין למעלה הימנה — מסופרת כאן לראשונה בפרטיה*.

במקום ג'בל־דלפה - החולות שבצפון

היום הראשון של המלחמה האיר על צנחניו של דני — ביניהם מוותיקי קרבות התגמול ו„קדש“ — בצדו היש־ראלי של הגבול. חדשות שעה 9 שבקעו מן הטרנזיסטורים לא השאירו בלבם ספקות, כי אכן הוטל הפור. דומה היה כי הבחינו ב„זמזום המתקן“ החולף מעליהם, אבל בעצמם לא

* תיאיר מערכת אוט־כתף כולה יובא במפורט בגליונות הקרובים של „מערכות“ — המערך.

בדיונות עד הכביש הוא ארבעה קילומטרים, הודיע לוי לדני, כי לפי הערכתו תיעשה הדרך בשעתיים.

צליחת הדיונות אל היעדים

החלה התנועה. החלוקה המקורית לכוחות-משנה שוב לא היתה אקטואלית. למעשה, נעו הכל ככוח אחד. פלוגתו של יאיר בראש, יחד עם לוי; מייד בעקבותיה אנשיו של עוזי, אחריהם אנשיו של פסח יחד עם חזי; הרופאים והחובשים בתווך.

למן הרגע הראשון היתה ההליכה מאמץ-מפרך עילאי. השטח היה שונה — וקשה יותר מכל שטח חולי שהכירו הצנחנים בארץ. היה עליהם לצלוח דיונות שהתמשכו בניצב לציר התנועה, ממזרח למערב, והתנשאו לגובה שלוש-ארבעים מטרים. החגור היה „קל” לפי הגדרתו, אך כבד ועמוס לפי מהותו. כל אחד נשא כמות גדולה של תחמושת לנשק האישי, רימונים, חלק מתחמושת כלי-הנשק ה„ט”, וכן מימיה שניה נוספת. זמן קצר לאחר הזינוק החל גירעון-השינה לתת את אותותיו — מזה שלוש-ושש שעות לא עצמו האנשים את עיניהם.

והדיונות, צריך היה להעפיל עליהן בצלע המתונה יותר, שאף היא היתה תלולה למדי, צריך היה להעפיל בחול

הצנחנים בהתפרות

ב-3 אחר-הצהריים יצאו הצנחנים מחפירותיהם והחלו גולשים אל הכביש במבנה של יחידות-משנה. ההמולה שנתגלתה לנגד עיניהם שוב הגבירה את ענות-היאוש. טנקים נעו על פניהם במהירות. מעל טסו מסוקים הלוך ושוב, אוטובוסים חנו בקרבת מקום אך טרם ניתנה הוראה לעלות. ומפה לאוזן החלה לעבור הדעה, שבאוס-כתף יסתיים הכל לפני שיופעלו הצנחנים.

ב-6 לפנות ערב ניתנה סוף-סוף הפקודה לעלות לאוטובוסים, והחלה הנסיעה לשטח ההטענה. משהגיעו לשם, קרא אליו דני את מפקדי-הכוחות, והודיעם על שינויים בתכנית: המסוקים יפלטו את האנשים לא בג'בל-דלפה מדרום ליעדים, אלא בחולות שמצפון להם. משם ייצאו הכוחות ולשם ישובו.

את ההודעה על השינויים קיבל דני דקות ספורות קודם לכן. מייד נפגש עם טייסי המסוקים, ותיאם עמם את נתיב הטיסה וזמני המססים. תוך חמש דקות סיכם עמם תכנית, שמקובל לדון בה שעות. מפקדי-הכוחות תודרכו גם הם לגבי השינויים, והללו תידרכו את אנשיהם.

נותר עוד שלב-ביניים מכאיב: לנפות את הכוחות. יחידות-משנה וצנחנים בודדים נאבקו בציפורניהם להיכלל בין ההולכים, כים, ואלה שנופו, מאוכזבים היו מרה.

מסוקים ממריאים בחשיכה מערבה

כתוצאה מניפוי זה, משינוי המססים בעקבות שינוי מקום הנחיתה, וכן מהתפתחות מאוחרת יותר, צומצם צוות-הקרב שביצע את המשימה. צוות זה כלל את הפלוגה של יאיר, חלק מן הפלוגה של עוזי ואת הפלוגה המסייעת של פסח. אשר לפיקוד, נשארה בתוקפה הפקודה הקודמת: לוי המג"ד יפקד על כוחות יאיר ועוזי; סגנו חזי — על היתר. ה„יתר” הזה מצמצם, בעקבות ההתפתחויות, לאנשי פסח בלבד. לוי יפקד איפוא על כל הכוחות, וכן על כוחות יאיר ועוזי, שאותם הוביל ממש. ואילו אנשי פסח היו בפיקודו של חזי הסמג"ד. יתכן שביחידות אחרות עלול היה דבר זה לגרום לשיבושים — אבל לא אצל הצנחנים. כיחידה ותיקה היה גבוה בה שיעור בעלי הדרגות והקצינים, וצמצום צוות-הקרב העלה עוד יותר שיעור זה. כל פקודה נשענה על סמכות, ולאנשים בעלי הליטות-ביצוע גבוהה, כצנחנים אלה, אך צריך היה לתת אישורים לביצוע.

עשר דקות לפני השעה 7 בערב המריא סימון הקרקע, שהפעם נעשה על-ידי מפקד טייסת המסוקים, אליעזר. כעבור זמן קצר נסגרו דלתות המסוקים והמריא המטס הראשון, ואחריו המטסים הבאים. ב-8 כבר נמצא רוב האנשים על הקרקע, בשטח כינוס שנקבע סמוך לאיזור-הנחיתה של המסוקים. אותה שעה הגיע דני עם חבורת הפיקוד שלו, וב-8.30 ניתן ללוי אישור ליציאת צוות-הקרב אל עבר יעדי.

השינוי, שבעקבותיו הנחיתו המסוקים את הצנחנים לא בג'בל-דלפה אלא בחולות, הקל לפחות מבחינה אחת. הניווט נעשה לעניין פשוט ביותר: אסימות הישר דרומה, זה הכל. בסופו של דבר מגיעים בהכרח אל הכביש, והכביש פירושו קרבה יתרה אל היעדים. וכיוון שנאמר שהמרחק ממקום-הנחיתה

מימין ומשמאל ובמיוחד — מלפנים. הוא לא ראה טעם בניהוי מדויק של הסוללות, כפי שהוקצו מלכתחילה לכוחות המשימה. במקום זאת — החליט — תותקף הסוללה הקרובה ביותר, ולאחריה — הסוללות הבאות. יאיר הלך לפנים, במבנה של

טובעני, תוך שקיעה עד הברכיים, להגיע עד קו־הרכס, בגובה עשרות מטרים אחדות, ולגלוש מטה במדרון התלול יותר, האנכי כמעט, כמצוק. כך, דיונה אחר דיונה, ללא מספר וללא קץ.

ב־9 לערך, החלו פגזים לחלוף ביבבה מעל לראשים. הם שולחו מלפנים — ונחתו מאחור. החושים אמרו כי המצרים איכנו את איזור הנחיתה והחלו לטווח אותו באש־מרגמות. כיוון הפגזים והדי ההתפוצצויות העידו על כך בעליל, ושדר מדני, שנמצא בקרבת איזור הנחיתה, אישר זאת. היא נעשתה מדויקת יותר ויותר, עד שפגעה היישר בלב הסימון הקרקעי של המסוקים. בעקבות שיחה עם מפקד האוגדה פקד דני

תקיפה; אחריו — אנשי עוזי, ערוכים בשני טורים עורפיים מקבילים, אחריהם תחנת־איסוף־נפגעים, אחריה אנשיו של פסח עם חזי הסמג"ד, גם הם בטורים מקבילים, כהמשך לכוו שלפניהם.

הפריצה אל תוך הסוללות המצריות

צוות־הפשיטה חצה את הכביש בלי להיעצר, והמשיך בתנועתו דרומה. מישוהו בחוד נתקל בכבל־טלפון — וניתק אותו בלי אומר. אחרי כמאתיים מטרים, לא יותר, נורה מטווח קצר צרור־כדורים — שני פצועים קרסו תחתיהם. לפי כל הסימנים, היה זה תשמוע מצרי. האש הושבה כהרף־עין, התשמוע

להרחיק את המסוקים שנמצאו על הקרקע. מכאן ואילך לא הרפתה אש־המרגמות המצרית מאיזור הנחיתה. לוי וכוחותיו הוסיפו לנוע דרומה, כשהאש פולחת את האויר מעל לראשיהם, אך אינה פוגעת בהם עצמם.

ב־10.30 גלש החוד של צוות־הקרב במדרונה התלול של דיונה. חלפו שעתים, ויאיר דימה לראות תחתיו את הכביש, אך היה זה מראה־תעתועים. הרגליים העייפות הוסיפו לצעוד בחול השוקע תחתיהן. כל אימת שנעצרו האנשים והמפקדים עלו לצפות על השטח, נעצמו העינים וירדה תרדמת־חתך — לדקה, שתיים, שלוש. אבל למרות קושי התנועה שעבר על המשוער, אמר החוש השדאי שכבר גומאו ארבעה קילור מטרים ויותר.

ב־11 לערך, קלט לוי — בין הדי ההתפוצצויות של הירי הארטילרי המצרי אשר קרבו והלכו — קולות רחוקים יותר. היו אלה הדי ההנחתה של כוחותינו: האוגדה פתחה באש מכינה לקראת הסתערות חיל־הרגלים על החפירות המזרחיות. לעת הזאת כבר היה המתחם המצרי קרוב. לוי, שעלה לתצפית, זיהה את המערך הארטילרי המצרי לכל אורכו. ההבהקים שפרצו מלועי הקנים המצריים זיהו את מיקום היעדים.

ב־11.30 הגיע החוד אל הכביש, קצת מערבה מן המסעף. לוי זיהה את מקומו. הבהקיהם של תותחי האויב נראו בבירור,

להבנת התרחשויותיה של פרשת־קרב סבוכה זו, להלן מבנה הפיקוד והכוחות, כפי שהם מופיעים בתיאור העלילה:

- דני — מפקד המבצע.
- לוי — מפקד צוות־הקרב שביצע את המשימה.
- חזי — סגן מפקד הצוות.
- יאיר — מפקד כוח א'.
- עוזי — מפקד כוח ב'.
- פסח — מפקד כוח ג'.

חוסל. חובש נשאר ליד הפצועים והמתין לבוא תחנת האיסוף עם שני הרופאים.

במרחק 100 מטרים, לערך, דרומית לכביש, כבר נראו בעליל לועיהם של התותחים המצריים, כשהם פולטים רשפיהם. מאחוריהם, אפלים יותר, נראו כמה מבנים; ליד אחד מהם נראתה צללית חייל מצרי. לרגע נעצרה השדרה הדו־טורית, ולוי הודיע באלחוט לדני כי הוא מתחיל בהתקפה.

יאיר, מפקד כוח א', ציין למחלקה השמאלית את הסוללה הקרובה, ולמחלקה האחרת אמר להתפרס ימינה ולתקוף סוללות סמוכות, מן התותחים הקרובים אל הרחוקים.

פקודת ההסתערות ניתנה מטווח 50 מטרים. בצרורות תת-

סוללות הארטילריה המצרית במתחם אוס־כתף יכלו לשמש מופת להתבצרות. ארבעת התותחים בכל עמדה מוצבים היו בתעלות חפורות ובנויות. בין הקנים עברה חפירה, שעומקה למעלה מקומת־אדם. בין כל צמד תותחים, מעט מאחוריהם, נמצא בונקר־לוחמים (בעת הטיהורים הסתתרו בהם חיילים מצריים לא־מעטים; והצנחנים, בתנופת־שטיפתם, לא הבחינו בהם) וחפירה התמשכה לאחור אל מצבורי־התחמושת. כמאה מטרים מאחורי התותחים חנו כלי־הרכב הגוררים.

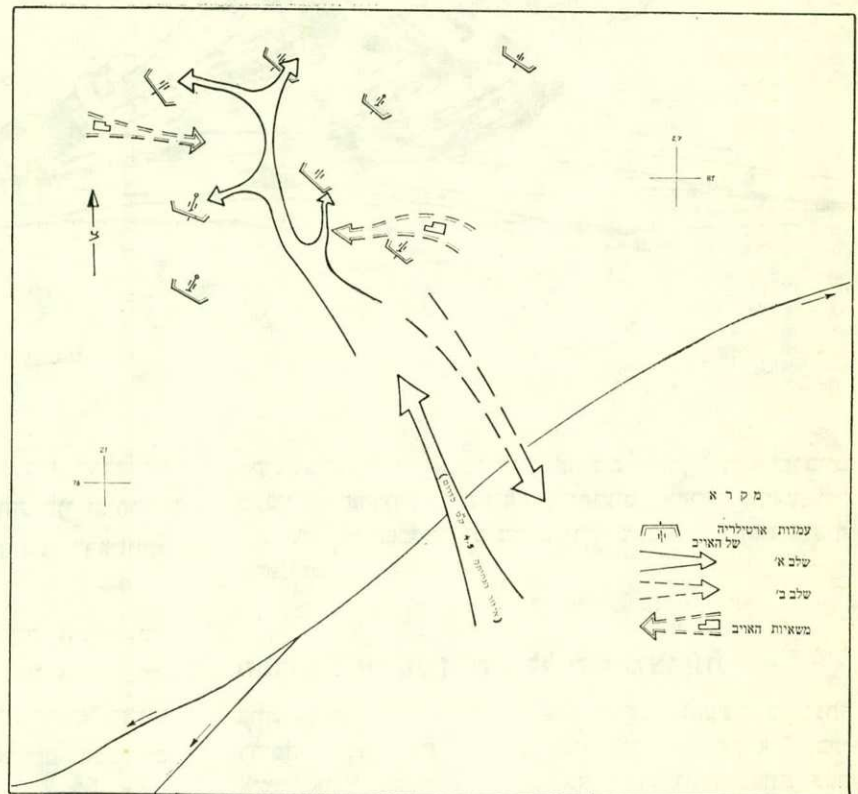
חזי, אשר נע מאחור, הפעיל מייד מחלקה של עוזי, וזו בלמה באש את השיירה. אותו זמן עצמו פקד לוי על יתרת הכוח של עוזי, אשר נע בעת הזאת באגפו המערבי, והיה הקרוב ביותר אל השיירה — להס־תער עליה.

עוזי לקח אחת ממחלקותיו והסתער מייד. אנשיו ירו בשצף־קצף. החיילים המצריים שקפצו מתאי־הנהיגה של המשאיות, נקטלו עד אחד, בטרם היה סיפק בידם להתרחק. אחר־כך גורתה פצצת ה־נ"ט, שפגעה כנראה ישירות במיכל־הדלק של אחת המשאיות. להבה גדולה בקעה, וחיש מהר נת־עטפה כל המכונית באש. שאר כלי־הרכב נשטפו. עוזי כינס את המח־לקה, ניתק את המגע עם השיירה הדוממת, ונפנה אל סוללת־תותחים שנקבעה לו כמשימה, דרומית ליעדי הכוח של יאיר.

במקום ההיתקלות בערה המשאית. אחר זמן־מה החלה מתרסקת בקולות נפץ. לא נותר ספק כי היתה טעונה תחמושת, והפגזים שבה החלו מת־פוצצים. אבל ברגעים הראשונים עדיין לא נתפסה במלואה הסכנה האימתנית שהיתה צפונה באבוקה דולקת זו.

היתקלות המסייעת בשיירה שניה

בשלב זה הופעל כוח ג', המסייעת של פסח. סגן מפקד צוות הפשיטה, חזי, הורה לפסח לנוע שמאלה לעבר תותחים שעדיין ירו שם. הכוח פרש שמאלה, אבל בטרם התרחק מן המקום הופיעה ממול שיירת־רכב נוספת. היא קרבה ובאה ממזרח, ממרכז מתחם אוס־כתף, ופסח העריך שהיתה זו עתודה אשר נשלחה לתגבר את סוללות־התותחים. הוא השמיע פקודה למחלקה שמשמאלו, והחל רץ בראשה מול השיירה, בקו מקביל לקו ההתקדמות של המכוניות, תוך שהוא צועק

מהלך הפשיטה

מקלעים ונפץ־רימונים פרצה המחלקה השמאלית אל תוך העמדות, והתפצלה לעבר התותחים — כיתה אל כל תותח. הקנים, שירו עד עצם הרגע הזה, עדיין להטו. הצוותים המצריים הנדהמים לא ירו אלא יריות בודדות, קפצו מתוך החפירות וניסו להימלט. הצנחנים שטפו את העמדות במהירות — חלקם רץ, ביריות מן המותן, בתוך החפירות; חלקם רץ למעלה, לאורך שפת החפירות. יאיר עצמו, שצמוד היה למחלקה זו, השמאלית, יכול היה להבחין בין צרור לצרור במסחי־ירי רחוקים יותר. מחלקתו הימנית באה גם היא במגע עם האויב.

לתוך המולת־הקרב בעמדות־התותחים חדר נהם כלי־רכב קרבים. מהעורף, במערב, הופיעה שיירת־משאיות, שש־שבע מכוניות, בפנסים דולקים.

לאנשיו לנצור את אשם, להתקרב אל המשאיות ככל האפשר „ולתפוס אותן בצדן הרחב“.

האש נפתחה על השיירה מטוח קצר ביותר, ובין צורות הנשק האוטומטי והרימונים העפים, שולחה פצצה נ"ט, היישר אל מיכל-הדלק של אחת המשאיות. שוב פרצה להבה. המחלקה הגיעה לטווח הסתערות, אולם באותו רגע עצמו נפתחה על המשאיות אש גם מכיוון אחר.

היורים היו חיילי אותה מחלקה מכוחו של יאיר, אשר השתתף קה את הסוללה הראשונה, המשיכה בטיהור לכיוון שמאל ובתנופת הטיהור התקרבה במידה מסוכנת אל כוח ג' של פסח. משהשיגו במשאיות, פקד יאיר על מחלקה זו להשתתף במבנה פרוס ולהיות מוכנה להסתערות המצרים שבמשאיות; אך אינטואיטיבית חש שאנשי פסח עלולים להיות בקרבת מקום. הוא פקד על חייל להעלות פצצת-תאורה, ולאורו נוכח לראות כי השערותיו היתה נכונה, ומייד הפסיק את היריות לעבר המשאית.

מכת-האש הכפולה והתלקחות אחת המכוניות בלמה את השיירה המצרית, ואנשיה החלו מקפצים לכל עבר. אלה שהגיעו מתוך התאים — נהרגו מייד. הנותרים נמלטו אל מתחת למשאית השלישית, ומשם ירו שני צורות קצרים ללא הכוונה.

פסח קם, ובחיפוי הרב-סמל ואחד הסמלים שנמצאו לידו זינק קדימה, הגיע עד משאית-המקלט, נצמד אל אחד הגלגלים הקדמיים, השתופף — ושילשל רימון אל מתחת לארגז; אחר-כך נרתע לאחור, תפס עמדה, ופתח גם הוא באש. אותם חיילים מצריים ששרדו לאחר התפוצצות הרימון נהרגו, עד האחרון בהם, ביריותיו של פסח.

ההתפוצצות במשאית-התחמושת הבוערת

כוח א' של יאיר היה מפוצל לשניים. מחלקה אחת, עם יאיר, נמצאה שמאלה מן הסוללה שהתקפה ראשונה, בקרב כוח ג' של פסח. המחלקה הימנית הימנה עוד יותר, ולאחר שטיפת סוללה שניה עלתה על סוללה שלישית של תותחים נגד-טנקים.

כוח ב' של עוזי, אשר שיתק את שיירת-התחמושת המצרית, היה במגע עם יעדים מרוחקים יותר בדרום-מערב המתחם. כוח ג' של פסח, ועמו חזי, נמצא עתה ליד שיירת-העתודה המצרית, אשר אותה חיסל בשכנות למחלקתו השמאלית של יאיר.

ובין שתי המשאיות הבוערות — אחת מן השיירה שבאה מן העורף ואחת מזו שבאה מתוך המתחם — תקועה היתה, באורח מקרי וגורלי, תחנת-איסוף הפצועים: שני הרופאים ירון וג'אד וארבעה חובשים.

לפחות שניים מן הצוות הזה היו כאן יוצאי דופן. ג'אד, חברו למחזור של ירון, סיים את לימודי-הרפואה, גמר את הסטאז' ונפנה לבימוי סרטים. במילואים הוצב ליחידה של חיל-רפואה, אך השיג את העברתו ליחידת-הצנחנים, שבה עשה בשעתו את שירות-החובה שלו, מטוראי עד מפקד-מחלקה —

וכך נמצא עתה בצוות-הפשיטה. הרביעי מבין ארבעת החובשים לא היה חובש כלל, אלא קצין-הקישור של הי-חידה, אשר תפקידו הסתיים, למעשה, עם ההתארגנות. אי-לכך הסתמך על העובדה שעבר בשעתו קורס-חובשים, וצו-רף אל הצוות לא בתפקידו — כי אם כאחד החובשים.

מוארים בלהבות כלי-הרכב הבוערים ובפצצות-התאורה שזינקו מדי פעם אל-על, טיפלו הרופאים בשני פצועי ההיתקלות עם התשמוע המצרי. אחד מהם היה במצב-גסיסה, אך הרופאים לא הרפו ממנו, ועשו מאמצים נואשים להחזיקו בחיים על-ידי הנשמה.

פריצת-היריות והתפוצצויות-רימונים נשמעו מכל העברים. הנוריים מלמעלה מציפים היו את השטח באור-יום. חובשי הכוחות הביאו נפגעים נוספים. במחלקתו השמאלית של יאיר נפצע פצועי-מוות צנחן מכפר-מנחם, מייד עם פתיחת האש בסוללה הראשונה. התפוצצות רימון, כיסתה את אחד החיילים ברסיסים בכל חלקי גופו ופצעה גם את אחד הקצינים, גדי, שהמשיך בלחימה ורק אחר-כך בא בעצמו להיחבש. אחר-כך החלו מגיעים פצועים מן היעדים הדרומיים המרוחקים.

בעוד הרופאים והחובשים מתרוצצים בין הפצועים בקומה זקופה, גוהרים עליהם וחובשים אותם ומתקנים להם חוסמי-עורקים לאור פנסי-כיס, החלה משאית-התחמושת הבוערת להתרסק ולהתפוצץ.

הדליקה שהבעירה עד כה רק את השלד והארגז, הגיעה, כנראה אל הפגזים, והמכונית הפכה להרגעש יורק גושי-מתכת לוהטים בהתפרצות גוברת והולכת. הרסיסים הקטלניים ניתכו כברד על פני איזור בקוטר של 200—300 מטרים, שבמוקדו נמצא הכוח של פסח. עד מהרה היו מוטלים עשרה נפגעים — שלושה מהם הרוגים, שלושה פצועים אנושות.

בין רעם-התפוצצות למשנהו, הרימו החובשים והרופאים אלונקות, במאמץ להוציא את הפצועים מתחום-הסכנה של המכונית המתרסקת וגושי-המתכת המתעופפים, כשהם מנצלים את ההפוגות הקצרות לדילוגים, משתחים מאחורי גבשושית מזדמנת, ממתינים, מדלגים וחוזרים לחץ פצועים נוספים. צנחנים אלמונים מן הכוח שבקרבת מקום באו בריצה, ללא פקודות וללא קריאה, סייעו בהרחקת אלונקות, חיפו על הפצועים בגופם, אחר חזרו ונעלמו בחשיכה.

ובעוד ההתפוצצויות נמשכות, פילחו קולות חדשים את הרעש מחריש-האוזניים. מאי-שם, מטווח שלא עלה על 300 מטרים, פצח את לועזו (כפי שהוברר עד מהרה) תותח נגד-מטוסים, אשר הופעל במסלול שטוח. שני צנחנים מאנשי פסח נפלו תחתיהם פצועים.

חזי הורה להציב שני מקלעים מול מקומו המשוער של התותח המסתורי, ופסח לקח עמו חייל, זחל קדימה, הגיע עד הגדר, ראה חפירות, הבחין בתנועה, שמע קולות, זחל חזרה — ורצה לקחת עמו כיתה ולהסתער על התותח. אבל חזי נצטווה אותה שעה על-ידי לוי להימנע מפזיזות האנשים. הוא הבחין שהתותח יורה בכיוון קבוע, ולאחר שהורה לכוון לסטות הצדה מקרה-אש, לא נשקפה עוד סכנה ממשית מכיוון זה.

מהם עם שוך ההתקפה. לוי הוציא פקודת-כינוס, והורה לרכז את כל הנפגעים במה שצויין עליהם כ"בונ" קר מרכזי", שיתן מחסה בטוח יחד-סית מפני געש המכונית המתפוצצת, ויאפשר לרופאים להכין את הפצועים לקראת המסע בחזרה.

כוחותיהם של יאיר ועוזי החלו מת-כנסים. אך פסח שהיה הקרוב ביותר לאיזור ההתפוצצות ומספר נפגעיו היה הגדול ביותר, ביקש עזרה באנשים ובאלונקות.

בקרב הבונקר, שנועד לקליטת ה-פצועים, הורה לוי ליאיר להציב מח-לקה אשר תאבטח את ההתארגנות כלפי דרום. מחלקה נוספת נשלחה אל פסח, עם ג'אד כרופא ומישה כחובש.

צנחנים בתום הפשיטה

ארגון הכוחות לקראת המסע בחזרה

בבונקר של סוללת-תותחים 122 מ"מ רוכזו הפצועים בעמל רב למדי, אך שם נמצאו בביטחון יחסי, ושני הרופאים עברו מפצוע לפצוע, דיברו אתם, הרגיו-עום, הנחו את החובשים, תיקנו את החבישות וחוסמי-העור-קים, והתקינו ציודים של תחליפי-פלסמה לסובלים מדי-מומים קשים.

הפצועים לא זעקו. הרופאים והחובשים השתאו לנוכח הת-נהגותם. הם היו שקטים, ענייניים, בעצמם ידעו מי בהם פצועים קשה, הפנו את הרופאים לעברם וביקשו זריקות מורפיום — ללא בהלה, רק משהיו כאביהם קשים-מנשוא.

ג'אד, מישה ומחלקה בפיקוד קציני-המבצעים, אלישע, יצאו למקום הימצאו המשוער של פסח. החלו קריאות ואיתותים בחשיכה. אחר-כך נשמעו קולותיהם של אנשי-המסייעת. בטרם הגיע כוח-חילוץ זה אל אנשי פסח, קרב ממול סגנו של יאיר, שי, כשהוא נושא פצוע, וביקש את ג'אד לחזור לבונקר ולטפל בו. ג'אד חזר, בדק את הפצוע, אך לא נותר לו אלא לקבוע את מותו.

החבישה הראשונית של הנפגעים בוצעה על-ידי מישה, תחת אחת המשאיות אשר ארגזה חיפה מפני הרסיסים המתעופפים. כל היתר הרימו פצועים ונשאו אותם — על אלונקות, על כפיים, על הגב — לעבר הבונקר.

בלי פקודות ותיאומים ובלי הידברות — פשוט, לפי הצורך שהוכתב על-ידי הנסיבות, נוצרה חלוקת-תפקידים בין מפקד צוות-הפשיטה לבין סגנו. בעוד חזי מארגן את פינוי הנפג-עים, טיפל לוי באבטחת הבונקר וסביבתו, ואחר-כך באבטחת מסע הפינוי.

ב-2.30 לערך הודיעו הרופאים כי הכינו את הפצועים. לוי התקשר עם דני וקיבל את האישור לנסיגה. החל המסע בחזרה. לצוות-הפשיטה היו ארבעה הרוגים, שלושה-עשר פצועים —

ריכוז הפצועים בבונקר המרכזי

לוי, מפקדם של הצנחנים בעורף מתחמו של האויב, העריך את מצבו. התותחים המצריים, לפחות במרחב-פעולתו הוא, דממו כולם. הרעמים פסקו, ורשפי-האש לא נראו עוד. שלוש סוללות נשטפו וטוהרו, רביעית הותקפה וניטשה. סוללות אחרות שהיו בקרבתן, כך העריך — הערכה שאומתה אחר-כך — נעזבו על-ידי צוותיהן מוכי-הבהלה, כתוצאה מתקיפת היעדים הראשונים. אש-הארטילריה על כוחותינו נחלשה בהרבה. מפקדי-הכוחות ביקשו אישורים לתקיפת סוללות נוספות, אבל לכולם היו אבידות, ומדיווחיהם המקוטעים של הרופאים הובהר לו שמעתה קיימת משימה אחת: לפנות את הנפגעים.

הזמן הטיל גם הוא את משקלו להערכה. השעה היתה קרוב לשתיים אחר חצות. השחר יאיר לפני ארבע, ובשום אופן אסור שיישאר עד אז עם כוח מצומצם כזה במתחם האויב — שבעה-עשר הנפגעים הצריכו למעלה מששים נושאי-אלוני-קות, יחד — חלק ניכר של הכוח. היתר דרושים היו לאבטחתם. במתחם השורץ אלפי חיילים מצריים, וכן טנקים, לא יוכל כוח כזה להחזיק מעמד ביום.

וזה לא היה הכל. באורו הראשון של השחר, ואולי עוד לפני כן, צפויה היתה פריצת כוחות-שיריון של האוגדה לתוך המתחם מן החזית ומעורפו המערבי, בציר הכביש. היה הכרח לצאת את המתחם ולעבור את הכביש לפני בוא הטנקים, נלא — עלולה להתרחש הסתבכות הרת-אסון.

זה היה השלב בו מנע לוי, באמצעות סגנו חזי, את מפקד כוח ג' פסח — מתקיפת התותח נגד-מטוסים.

הכוחות הפזורים בשטח נתונים היו בחילופי-יריות עם ה-ליות מצריות משוטטות, ועם שרידיהם של צוותי-התותחים אשר הסתתרו, כנראה, בבונקרים המבוצרים שלהם — והגיהו

ועשר אלונקות. על הללו הושכבו הפצועים קשה. היתר נישאו באמצעים מאולתרים, אברזינים ושמיכות. הרופאים צעדו ליד הפצועים, השגיחו על תקינות העירויים, והכתיבו את קצב המסע. גוש נושאי הפצועים הוקף מכל העברים כוחות אבטחה.

חצי קילומטר, בקירוב, היה המרחק עד לכביש. הקטע רחש חיילים מצריים. לוי פקד בלשון מפורשת לא לפתוח באש, אלא במקרה הכרח — כדי שלא להסתבך, לא להתעכב ולא לסכן את הפצועים. החשיכה נתנה גם היא מחסה. שתיים שלוש פעמים פרצו חילופי יריות קצרים. חיילים מצריים שהגיחו מעמדות קרובות, ולא היה מנוס מהיתקלות בהם — חוסלו.

בשעה 3 לערך חצה צוות הפשיטה הנסוג את הכביש, ודקות ספורות אחריכן נשמע שקשוק־השרשרות הגובר־וקרב של הטנקים הפורצים מן העורף.

המאבק להצלת שלושת הפצועים

עד לכביש היתה התנועה מהירה יחסית, אך צפונה ממנו שוב החלו הרגליים מדשדשות בחולות הטובעניים, ושוב התנשאו בניצב הדיונות התלולות כמצוקים. גרעון־השינה של שני לילות, קשיי השטח ומאמץ־הלחימה מצצו שרידי כוחותיהם של הצנחנים, ועל אלה נתווסף משקל הפצועים וההרגוים. האנשים חרקו שיניים, גנחו, גייסו כל כוח שנותר בקרבם — שתקו, כשלו, קמו והמשיכו.

מרגע פתיחת מסע־הנסיגה החל לוי משדר אל דני, שידאג לשיגור מסוקים. קילומטר לערך לאחר חציית הכביש, הורה לוי להיעצר ולהניח סימון־קרקע לנחיתה. רגע־קט דומה היה ששוגרו המסוקים, אך עד מהרה הוברר כי בעצם לא נתקבלה כל תשובה חיובית.

מצבם של שלושה מבין הפצועים — היה חמור למדי. הפור־גת־המתנה למסוקים נוצלה לתיקון החבישות וצינורות העירוי. אך משהוברר כי אין מסוקים, לפי שעה, פקד לוי לנוע הלאה.

ההחלפות בנשיאת האלונקות והאברזינים תכפו והלכו. הנושאים קרבו אל סף־ההתמוטטות. לאחר מסע של שני קילומטרים וחצי לערך, החל השחר מפציע במזרח. על מדרון גבעת החול התמקם צוות הפשיטה, הונח סימון־קרקע, ושוב החלה המתנה מורטת־עצבים למסוקים; יחד עמה, החל המאבק הנואש להציל את חיי השלושה.

זמן־מה לאחר האור הראשון נראה מסוק חג ממעל, מנמיך טוס ומחפש. המרחק בינו לבין הצנחנים שמתחת לא עלה על קילומטר אחד. אחר זמן שוב נסק ונעלם; הוא אסף, כנראה, פצועים של יחידות אחרות, ומשום כך לא הגיע אל הצנחנים. אחדים מן הצנחנים, שעלו לתצפית על תלולית גבוהה, היו עדים לקרב שריון־בשריון בלב מעוז אוס־כתף, ראו את הטנקים המצריים העולים באש, ונבצר מהם להבין מדוע אין המסוקים מגיעים.

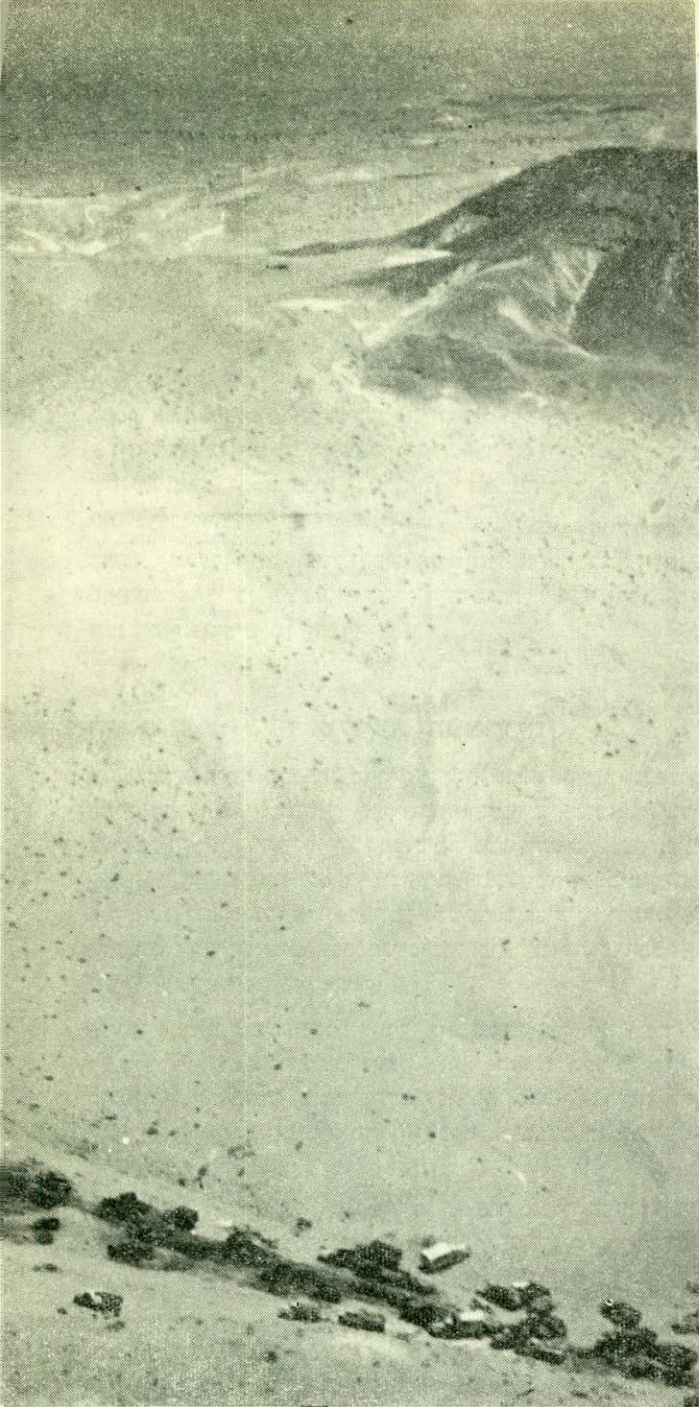
ברבע לשבע נחת סוף־סוף מסוק. הפצועים קשה הועלו. המסוק המריא. בסיבוב השני פונו הפצועים הנותרים, בהם כאלה שמסוגלים היו לשבת.

בנפול המתחם החלו כולם לנוע דרומה לעבר הכביש, כשה־הרוגים נישאים עטופי־שמיכות. השעה היתה אחרי 9. את מקום קור־הלילה תפס החום, אשר זינק עד מהרה ללהט של 30 מעלות ומעלה. מים לא נותרו עוד. צנחן אחד, כבד־גוף, התמוטט תחתיו מוכה חום. מייד ניתן לו עירוי־דם.

אחר שעה ומעלה הגיעו ראשוני־ההולכים — דני כבר היה עמם — אל הכביש. גדוד־טנקים אחד עסק שם בהתארגנות שלאחר־הלחימה. מישה ניגש, ביקש מים. מפקד הטנקים שלח מייד נושאת־נשק ובה ג'ריקאנים אחדים. שליחים אחרים יצאו אל מפקדת האוגדה והביאו כמות־מים נוספת.

הצנחנים ישבו תחתיהם לאים וסחוטים.

יאיר ואחדים מאנשיו ניגשו לשריונאים, מהם ביקשו לדעת, מה ערך היה להשתקת התותחים המצריים. „זה היה יקר מפז” — אמרו השריונאים. כל עוד פעלה הארטילריה המצרית היו מרותקים. ואילו מרגע שפסקה ההפגזה וניתן היה לסיים את פריצת שדה־המוקשים, החלו הטנקים פורצים פנימה לתוך המתחם. הצנחנים ששמעו זאת, מצאו לנכון להביא את ההבהרה לידיעת חבריהם. לוי, בקולו השקט והשקול, דיבר אף הוא. אט־אט התעודדו הרוחות. אחר־הצהריים הועלו הרוגי היחידה לנושאת־נשק, ונהג בודד יצא אתם מזרחה, כשידו האחת אווזת בהגה וידו האחרת מוחה בלי־הרף את עיניו, שזלגו דמעות. בעת ההיא, לערך, באוטובוסים שהגיעו בינתיים, יצאו פרשי־הרפאים של דני לזירת־קרבות חדשה.

מביר-לחפן עד המיתלה

זהו סיפורו של גדוד־שריון כסיני — סיפור קרבותיו ומסעותיו, אשר נמשכו למן היום הראשון — מן הקרב בביר-לחפן עד לקרבות החסימה וההשמדה במבואות המיתלה, לקראת תום המלחמה. עיקרו מבוסס על סיפוריהם של מפקדים ולוחמים, אשר נמלו חלק בקרבות וסיפרו אותם פמוך למועד ההתרחשויות לחיים גלי, איש קול־ישראל.

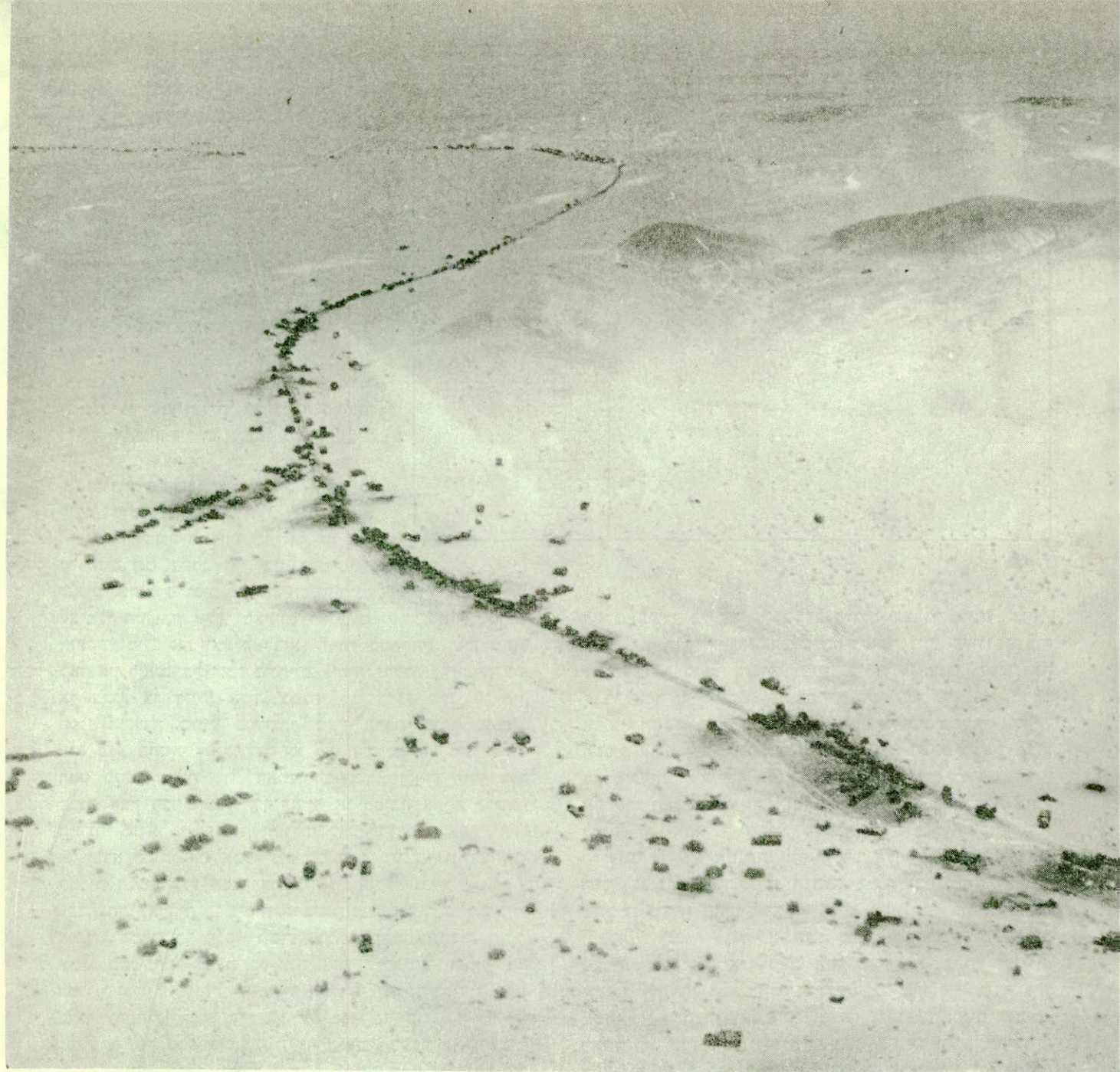
קרבות ביר-לחפן

המג"ד — סא"ל אברהם :

„לאיזור ביר־לחפן הגענו בשעה 1700 לערך. במשך היום צלחנו שדה־מוקשים בקרבת הגבול, בנתיב אותו פילסו לפנינו

אנשי חיל־ההנדסה, ולאחר־מכן חצינו את איזור הדיונות. בדרכנו השמדנו נגמ"שים אחדים, וכן כבשנו מוצב פלוגתי מבוצר, אשר היה מוגן על־ידי מחסום שיני־דקון וכלל גם תותחים־נ"ט.

„בביר־לחפן ראינו תחנת־מכ"מ, אשר סביבה פרוסים היו תור תחים־נ"מ. המכ"מ כבר הותק קודם־לכן, על־ידי חיל־האוויר. הסתערנו על התחנה, כבשנוה והעלינו אותה באש; היא בערה כל הלילה, ושימשה לנו נקודת־ציון להתמצאות בשטח. עם תחילת הערב, ולאחר־מכן במשך הלילה, שמענו רעש טנקים הנעים מביר־לחפן דרומה. על־פי אורות־הרכב זיהינו שיירה ענקית, הבאה מכיוון ג'ב־ל־בני; שיירה זו זוהתה

החורבן בספיא יצא יצא יצא

אליו את האש, והמצרים חיסלו אותו מייד. אילן נפגע ישר
רות בטנק שלו, ונהרג במקום. חילופי-היריות נמשכו במשך
כל הלילה, ולקראת שחר, בשעה שלוש לערך, הזזתי את כל
הכוחות אחורנית, על-מנת להיכנס לעמדות-יום. השארתי את
המ"פים בעמדות-תצפית, ואילו כל שאר הכוח נמצא בעמדות-
המתנה, מצפים לראות מה יתגלה לפנינו בהאיר היום".

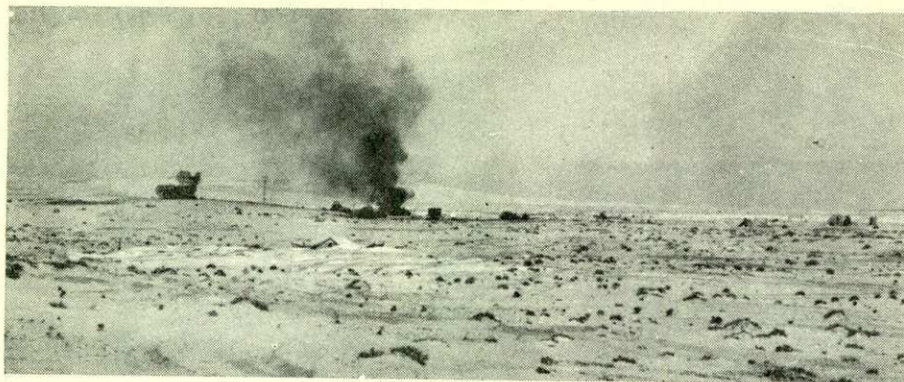
סרן גיא:

"אפתח בסיפור הקרב ליד ביר-לחן. היה זה היום הראשון
ללהימה. משימתנו אותו ערב היתה לחסום בשני הכיוונים
ציר-תנועה המוליך לעבר אל-עריש וממנה. שיירות עצומות
של רכב, אשר לא יכולנו לזהותו לסוגיו השונים, נעו על פני
הכביש, עליו ירינו בלילה. הצלחנו לפגוע בטנקים מצריים

מאוחר יותר ככוח שכלל שתי חטיבות משורינות, ואשר נע
לעבר אל-עריש.

"בשעה 2000 קיבלנו פקודה לחסום את ציר הכביש, על-מנת
למנוע מן האויב העולה מג'בל-ליבני לעבור בו. כאשר קרבה
אלינו השיירה התפרס הגדוד כולו מול הכביש עליו נעה —
ופתח עליה באש. עד אז נסעה השיירה באורות מלאים, אך
משפתחו עליה באש כיבו מייד את האורות. לא היו ברשותנו
אמצעי-תאורה, ולפיכך כיוונו את יריותינו לאור שהפיצו
הטנקים והמשאיות המצריים הפגועים.

"אחד המ"פים, אילן, נמצא עתה באגף השמאלי, לפני כל
היתר. הוא החל בתנועה לעבר האויב, על-מנת לחסום את
רכב האויב בתנועתו. אילן רצה לאתר בדיוק מי היורים
ומאין הם יורים, ולשם כך הפעיל זרקור. אור-הזרקור משך

טנק לאחר פגיעה

„בבוקר יום שלישי, השישה ביוני, ספרתי בשטח כשישה עשר טנקים מצריים בוערים, ועוד ארבעה-חמישה טנקים שלמים, אשר נוטשו“.

התארגנות בג'בל-ליבני

„השעה היתה כבר עשר, לערך. פלוגתו של גיא ואני כבר שבנו לעמדות, ואילו שאר הגדוד עדיין תדלק ותחמם; ואז קיבלנו פקודה לנוע על ציר הכביש לעבר ג'בל-ליבני, ולכבוש אותה על כל אשר בתוכה. יצאנו בסדר-תנועה כשפלוגתו של גיא מובילה, אני נע בעקבותיה ושאר יחידות הגדוד, שהיו עדיין בהתארגנות, צריכות היו לסיימה ולסגור אחרינו את הרווחים. נהגתי כך, כיוון שרציתי לפתוח בפעולה מייד. הנחתי כי עד אשר ניכנס לקרב, הם ישיגו אותנו. בשלב זה היו לרשותי בסך-הכל 25 טנקים, אשר מחציתם נמצאו עמי בתנועה, וכל היתר — בהתארגנות. מייד אחרי נע המח"ט עם חבורתו. תוך כדי תנועתנו נכנס לתוך השדרה שלנו כוח אויב, אשר נסוג מביד-לחפן. כוח זה כלל משאיות אחדות, ונראה כי אף שניים-שלושה טנקים. המח"ט הודיע לי, כי כוח מצרי זה מצוי מאחוריו ונע עמנו באותו הכיוון; נלחץ על ידי יחידה אחרת התערב בתוכנו בלא שהרגיש הוא בכך ובלא שהרגשנו אנחנו. המח"ט סטה וזז מן הציר, ואני סובבתי את הטנק שלי אחורנית ופתחתי באש על משאיות-האויב שנצמדו אלינו. היו שם כעשר משאיות, וחיסלתי אותן. מש הסתובבתי אחורה קראתי לאחת המחלקות שהיו באיזור לבוא ולהצטרף אלינו, שמא ניזקק לעזרתה. אך עד אשר הגיעה מחלקה זו — כבר בער באש כל רכב-האויב שבשטח, ולא נזקקנו לעזרתה. לאחר חיסול הספיח המצרי שבנו למבנה, והמשכנו בתנועה דרומה עד לקרבת ג'בל-ליבני. העיכוב שגרמה לנו תקרית זו איפשר למעשה לכל יתר יחידות הגדוד להשיג אותנו. לפני ג'בל-ליבני יש שדה-תעופה, המוגן עליידי מוצב של חיל-רגלים. הסתערנו על מוצב זה במהירות, והוא לא גילה כל התנגדות מיוחדת. פלוגת החרמ"ש עם מחלקת-טנקים אחת נשארו מאחור לטיהור שדה-התעופה. בדרך השמדנו עוד כשלושה-ארבעה טנקי-אויב, אשר נעו לבדם. על הכביש לפני ג'בל-ליבני נמצא מערך שכלל מוצבי חי"ר. מאחוריו איתרנו כשמונה טנקים פרוסים, ומאחוריהם נשתרעו מחנות ג'בל-ליבני, ובתוכם טנקים רבים. טנקים אלה

נתברר לי כי הטנק אינו נוסע. גלשנו אחורנית ככל שיכולנו, אך נשארו חשופים; הטנק לא זז. הוריתי לצוות לרדת; וכן ביקשתי מקשר-הטנק שלי להוריד עמו את מקלט-העזר, המצוי בטנק ה-מפקד. (מקלט זה מאפשר למפקד לקלוט באלחוט תחנה אחת נוספת). כאשר היה הטנק-קשר בתוך הצריח, הוא הרגיש (כפי שסיפר לי אחר-כך), כי משהו מוציא לו את מקלט-העזר מתוך ידי. זו היתה פגיעה בצריח. הוא קפץ החוצה, ובו ברגע נפגע הטנק בתא-

התמסורות. בתא זה מצויה כמות גדולה של שמנים ודלק, והטנק התחיל בוער. אני כבר נמצאתי אז על-גבי טנק אחר, שכן רציתי להמשיך בניהול הקרב. ללא שהיות העליתי את הצוות שלי על הטנק האחר, שאת צוותו הקודם שילחתי אחורה. בשלב זה קיבלנו הוראה לרדת מן העמדות, ונסענו מייד לתדלק ולתחמש, שכן היינו כולנו, ריקים. היחידה שהחליפה אותנו המשיכה בינתיים במלאכה במקומנו.

„בשעה שנתברר כי הטנק שלי אינו יכול לנוע ואינני יכול להשתמש בו עוד, יצאנו מתוכו, ומתוך סקרנות הבטנו לראות מה אירע לו ומדוע אינו נוסע. מסתבר, כי הוא שותק מחמת פגיעה שניתקה את הזחל הימני שלו, וברור כי לא יכול היה לנוע יותר. ספרנו את הפגיעות בטנק ומצאנו כי היו שבע פגיעות. אני זוכר בבירור את הפגיעה הראשונה, וכן שתי פגיעות נוספות; אך יותר מכל זכורה לי הפגיעה האחרונה, אשר הציתה את הטנק לאחר שיצאנו מתוכו. יתר הפגיעות פגעו בטנק בלי שאני או מישו מאנשי חשו בכך“.

המג"ד, סא"ל אברהם:

„עם שחר דיווח לי המ"פ גיא כי הוא רואה טנקים בבקעה. עליתי גם אני לעמדת-תצפית, וראיתי את הטנקים. ספרתי אותם ונוכחתי לדעת, כי לפני ששים טנקים. מייד פקדתי על כל הגדוד לעלות לעמדות ולפתוח עליהם באש.“

„המ"פ גיא סיפר כבר את השתלשלות האירועים עד אשר נסע לתדלק את הטנקים. בשעה 0900 החלו טנקי-האויב לסגת. עתה נכנס לפעולה גם חיל-האוויר שלנו. גיא הוסיף לירות על הטנקים המצריים עד אשר יצאו אל מחוץ לטווח היעיל של תותחיו. הפלוגה שהחליפה את פלוגתו של גיא ירתה אחריהם לטווחים ארוכים, עד אשר נוכחתי לדעת כי האש אינה יעילה יותר, ועל כן הפסקתי אותה. השארתי בעמדות רק טנקים-צולפים אחדים, והוריתי להם לירות ולוא לטווחים ארוכים, ולנסות לפגוע בכל מה שאפשר. כל הטנקים האחרים ירדו אחורנית לשם התארגנות-מחדש, כדי להיות מוכנים לנוע הלאה, דרומה, בעקבות כוח-האויב הנסוג. ההתארגנות נערכה בתוך ואדי חארידין, במרחק כ-2 ק"מ מאחורי העמדות, ותחת הפגזה קשה של האויב. אני מוכרח לציין את יעילותם של חיילי הדרגים, אשר תיספקו אותנו בנסיבות קשות אלו בתחמושת ובדלק — במהירות רבה.“

רים ממני. התחלתי לחתור לאגפם השמאלי. מצבי היה נוח, שכן יכולתי לתמרן על ג'בל-ליבני כולו, בהיותי משמאל לאויב. חילקתי את הפלוגה לשני כוחות. אני עצמי נעתי עם כוח אחד היישר לפנים, ואילו את יאיר, הסמ"פ, שלחתי עם הכוח השני שמאלה, כדי לתפוס אותם באגפם השמאלי. העסקתי את האויב באש מטווח רחוק של כאלפיים מטרים. האויב השיב אש, אך כאן לא עמדו מולנו תותחנים טובים כאלו שעמדו מולנו באותו בוקר.

"יאיר, הסמ"פ, נע משמאל, הגיע לעמדות מצויינות באגפם של הטנקים המצריים והחל לצלוף עליהם מטווח של כאלף מטרים. אשם רוכזה לעברנו והוא יכול היה לצלוף ולפגוע בהם מן האגף. ואכן, מן הטנק שלו עצמו פגע יאיר שש פגעי עות בטנקים של האויב.

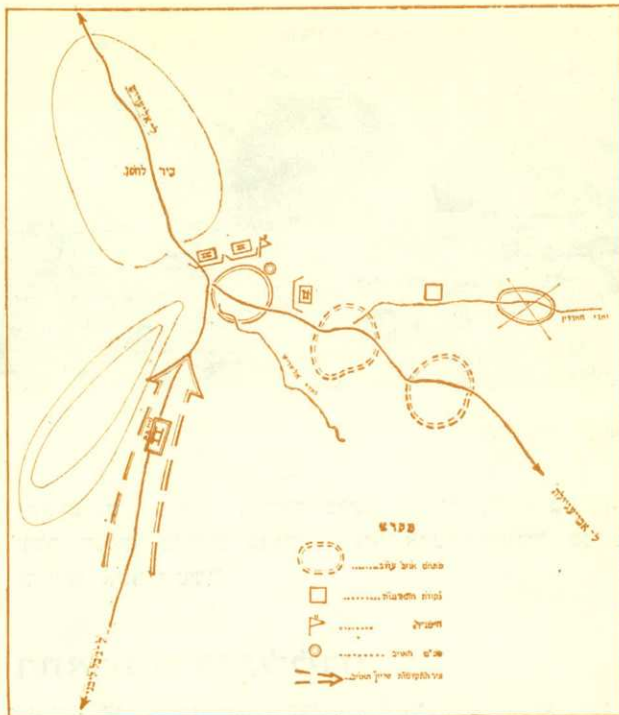
"לסמ"פ היו, כאמור, עמדות מצויינות. הוא ראה את האויב היטב בצדם הרחב של הכלים, ואילו האויב ראה אותו רק מעט־מוזער. בעמדה כזו אתה נמצא במצב שנוח לך לכוון את תותחך אליו, בפרט כשאתה בשטח גבוה ממנו; זאת אומרת, שהוא צריך להגביה קנהו אליך, ואתה רואה את כל חלקו העליון ואת כל אגפו. עמדה כזו מעניקה לנו סיכויים טובים יותר לפגוע בו מאשר לו לפגוע בנו".

יאיר הסמ"פ:

"משקרבנו למחנות הגדולים עליתי לתצפית. מקום־התצפית היה במרחק גדול מאוד מן האויב, כארבעה קילומטרים באגף. דיווחתי למ"פ כי אני רואה לפני מערך שלם של מחנות, ובתוכם טנקים רבים מאוד. חלק מן הטנקים הללו כבר נעו מערבה, בעוד שאחרים החלו להתארגן לתנועה בכיווננו. כל הפלוגה תפסה עמדות; מולם עמד המג"ד עם שאר הגדוד. הכוח שבפיקודי היה הקיצוני, ואני החיליתי, כמובן, לדהור ולהשיגם. בהתקרבי קיבלתי פקודה לתפוס עמדות מצד שמאל. ערכתי מייד איגוף שמאלי יחד עם שני טנקים נוספים מפלוגה אחרת, וכאשר הייתי עדיין בטווח קרוב מאוד לפלוגה, פתחתי באש על טנק אחד והיצתי אותו. לאחר מכן המשכתי שמאלה, עד אשר קרבתי לטווח של כארבע־מאות מטרים מן הטנק הקיצוני ביותר של האויב.

"לאחר הקרב ספרנו שבעה־עשר טנקים שרופים. בתחילה היו

ההתקדמות באיזור ג'בל-ליבני

הקרב על בית-לחם

נעו עתה כדי לתפוס עמדות מולנו. כשישה־עשר טנקים, טי-34 תפסו עמדות על ציר הכביש שממזרח למחנות; שלושה הצטרפו לשמונה שעמדו מאחורי מוצב ה-חי"ר; וכעשרים טנקים נוספים יצאו והתפרסו על המצוקים שממערב, בטווח של קילומטרים אחדים ממקום הימצאנו. דיווחתי על כך לחטי"ב, ולאחר מכן פתחנו בהתקפה. תכנית ההתקפה היתה כדלהלן: פלוגתו של גיא תשטוף את מוצב־החי"ר, תתפוס עמדות ממערב לטנקי־האויב ותשמידם מן האגף. הפלוגות של ז' וב', יחד עם מרגמות 120 המ"מ צריכות היו להתפרס בחזית ולהסתער על המחנות, בחיפוי של גיא".

סרן גיא:

"לפני ג'בל-ליבני הטיל עלי המג"ד משימה לנוע לאגפו השמאל לי של המערך, לגלות בו כוחות שריון מצריים ולהשמידם, על־מנת שהגדוד יר כל להסתער על ה־מחנה עצמו. עליתי לרכסי ג'בל-ליבני — אלה למעשה שלוחות נמוכות של ה־ג'בל — וגיליתי לפני, למטה, כארבעה־עשר טנקים של האויב מ־סוג טי-34, וטי-54, שהיו ערוכים בעמדות בקו. הם נמצאו בטווח של אלפיים חמש־מאות עד אל־פיים שבע־מאות מ־

רות של הגדוד. בעוד גיא מנהל קרב-מגע עם המצרים ומעסיק את הטנקים שלהם, יכולתי לקדם את שאר הגדוד אל מאחורי הטנקים הפרוסים מול גיא, להתקרב אל מחנות הצבא ולהסתער עליהם.

„הטנקים שהתקדמו באגף הימני טוענים לזכותם השמדת עוד שלושה-ארבעה טנקים נוספים, בהם נתקלו באגף זה. מתוך המחנות עצמם לא היתה תגובת-קרב במשך מסע-ההתקרבות שלנו, והם אף לא ירו עלינו. אולם משהגענו לאיזור המחנות ניתכה עלינו הפגזה ארטילרית ואש אגפית של טנקים. היו אלה הטנקים אשר הועסקו אותה עת על-ידי גדוד אחר של החטיבה, גדודו של אהרון.

„אנו התרכזנו, כמובן, בהשמדת הטנקים. המחנות עצמם כמעט לא עניינו אותנו, שכן המחנה עצמו אינו גורם צבאי, והגורם הוא האויב היושב בו; ובמחנות אלו לא היה אויב של ממש.

„לאחר שהסתערו יתר שתי הפלוגות על המחנה,

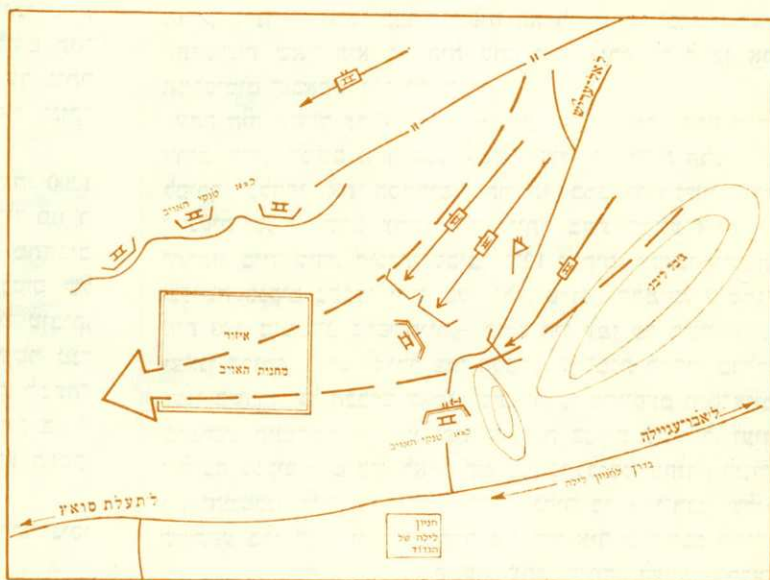
ניתכה עלינו אש מן האגף הימני. רצינו לבוא לעזרתו של אהרון, אך מחמת האבק הרב והטנקים המעורבים יחד בכל הכיוונים, קשה היה לאתר מי הוא מי ומי עומד היכן. דיווחתי על-כך למח"ט והוא הורה לי לנוע דרומה לעבר צומת-הכבישים שמדרום לג'בל-ליבני, ולהיכנס שם לחניון-לילה. השעה כבר היתה שעת תחילת-דמדומים. תוך כדי התארגנות לקראת התנועה דרומה, חטפנו הפגזה ממרחק גמות 120 מ"מ. מניסיון העבר למדנו, כי כל פעם שהאויב מסיים לטווח, כדאי לזוז כ-100 מטרים קדימה או הצדה, דבר המאפשר לנו להסתתר מן האש מבלי לחטוף אותה ממש על הראש. עד שהם היו מעתיקים את האש, נמצאנו כבר במקום אחר. גמרתי לאסוף את הכוח והמשכנו לנוע דרומה. תוך כדי תנועה, חטפנו אש מן האגף, מטנקי-אויב אחדים, וכן הפגזה ארטילרית נוספת. פרסתי את הפלוגה של ד' לכיוון זה. היא חיסלה את המטרה,

ואנו נכנסנו לחניון לילה, על-מנת להצטייד מחדש בדלק ובתחמושת, שאזלו לנו. מבחינה זאת כבר היה מצבנו קריטי. במקביל לכניסה לחניון שלחתי את הסיירים להביא את הדרגים. הואיל והסיירים נסעו לשם כך, נאלצתי לנוע אישית עם הטנק שלי כדי לאסוף את הפלוגות ולהכניסן לחניון. בשעה 2400 לערך גמרתי להכניס את הגדוד כולו לחניון ואז הגיעו הדרגים. כיוון שעמדנו בחולות, נרתמה פלוגת החרמ"ש לעבודה, גררה את המשאיות וסייעה בתדלוק ובחימוש, וכן איבטחה את החניון. לקראת שחר יום ד' סיימנו את העבודה. אך שוב, חטפנו הפגזה ארטילרית בחניון. יצאנו מייד החוצה. עתה נתקבלה הפקודה לנוע ולכבוש את ביר-חסנה.

אל ביר-חסנה

„בדרך לביר-חסנה נענו ראשונים בחטיבה. הגענו לשם באי-גוף מימין, ולא דרך הכביש. בדרכנו השמדנו עוד כשלושה-ארבעה טנקים מצריים. ביר-חסנה היתה תפוסה על-ידי הח"ר המצרי באגפיה, אך המחנה והמתחם הענקי נראו נטושים.

רק כשניים-עשר במספר, אך במשך הזמן הצטרפו אליהם טנקים נוספים. בבואי כבר בערו שלושה-ארבעה טנקים. משי-תפסתי את העמדה הייתי קרוב מאוד לטנק הקיצוני שלהם. יריתי שלושה פגזים עד אשר השגתי את הטנק הראשון, והוא ניצת. לאחר מכן יריתי עוד ארבעה פגזים רצופים, בזה אחר זה, וכל אחד מהם פגע, בול!, דפקתי חמישה טנקים במשך פחות משתי דקות. הם לא הפעילו נגדי תותחים ואף לא נשק אחר, אלא עמדו וירו על הטנקים של המ"פ, אשר פעלו מולם, ולא שמו כלל לב לכך שאוגפו מצד שמאל. לא הבינותי את התנהגותם, אך היא לא הפתיעתני, למעשה, שכן ישבו עם מדפים סגורים, ושדה-הראיה שלהם השתרע רק קדימה. משנפגעו הטנקים, החלו צוותיהם לקפוץ מתוכם החוצה ולברוח. ירינו עליהם מעט אש-מקלעים, כדי להבהילם ולזרזם להימלט.

כינוש מחנות ביר-ג'ג'פגה

סרן גיא :

„נשוב לתיאור הקרב; כאמור, הרס הסמ"פ מתוך הטנק שלו שישה טנקים מצריים. גם ארבעת הטנקים שהיו בפיקודו קלעו יפה. שעה שהעסיק הסמ"פ את הטנקים באש, נעתי עם הכוח שלי קדימה, וגם אנו תפסנו עמדות מטווח של כאלף מאתיים מטרים. בשלב זה ניסה האויב לתמרן והוציא שלושה טנקים לאגפו השמאלי. אני לא ראיתי אותם בבואם, והמג"ד הודיע לי על כך. פגעתי בשלושה טנקים אלה מן העמדות שלי, ועל-כן לא העסיקו את הסמ"פ.

סא"ל אברהם :

„יורשה לי לציין, למען הדיוק ההיסטורי, כי מתוך שלושה טנקים אלה הושמדו רק שניים על-ידי גיא. אחד אני זוכה לזכותי. יתכן כי שנינו פגענו באותו טנק באחד השלבים; אך מכל מקום, אחד הטנקים הוא בכל-זאת שלי. „מאחורי האיזור בו נמצאו עתה הטנקים המצריים, משתרעים מחנות ג'בל-ליבני. מימינו של גיא נעו שתי הפלוגות האח-

הטנקים המצריים להילחם ממש; לראשונה במשך הלילה והבוקר באיזור ביר-לחנה, ובשני באיזור ג'בל-ליבני. בכל שאר המקומות ניסו פשוט לברוח. צוותי האויב ידעו לפעול, והטנקים שלהם היו כשירים לפעולה, אך הפיקוד עליהם היה גרוע. משני צדי הציר ראינו טנקים רבים, מהם מכוסים ברשתות-הסוואה ומהם לא, כולם תקינים ומוכנים לפעולה. בשלב מאוחר יותר, כשהתפנינו מעט, שלחנו סיורים לבדוק את מצבם של הטנקים והם נכנסו לאחדים מהם. צריך היה רק ללחוץ על המתנע, להתניעם ולנסוע.

החסימה בניחלה

„לערך בשעה 1300—1400 קרא לי סגן מפקד האוגדה, והורה לי לנוע דרומית ככל האפשר, כדי לחסום את דרכן של שדרות האויב שניסו לברוח דרך מעבר המיתלה. דיווחתי לו על מצב הדלק שלנו — היינו כבר בטיפות האחרונות — וכן על מצב התחמושת שאף הוא לא היה טוב. הוא הורה לי לרכו את המקסימום שבאפשרותי ולנוע.

„עתה היה הגדוד פרוס סביב המחנות ואיבטח את האגף כלפי דרום, כיוון שמשם נראו ענני-אבק שהעלו השיירות המצריות. לפיכך שלחתי את הסיירים, והוריתי במכשיר-הקשר שכל הטנקים שנתר להם עדיין דלק ליותר משעת-מנוע אחת — יתרכזו מייד לידי. ריכוזי סביבי כ-12 טנקים, ויצאנו דרומה. שלושה טנקים נתקעו מייד בלי דלק. פלוגת חרמ"ש, 2 מרג"מ 120 מ"מ ו-2 גייסיור — כולם היו עמי על רשת אחת. יצאנו דרומה, נעים לאורך ציר הכביש. על-מנת לחסוך בדלק, נענו בשדרה על הכביש עצמו, ומשאיתרנו מדי-פעם טנק-אויב בתנועה, התפרסנו — גיא ועוד שלושה טנקים משמאל, ועוד שלושה טנקים — מימין. לאחר שפגענו בו נכנסנו בחזרה לשדרה והמשכנו לנוע דרומה. הוריתי לגרור כל כלי-רכב שלנו שייתקע בלי דלק, ובשום מקרה אין להשאיר כלי-רכב תקוע.

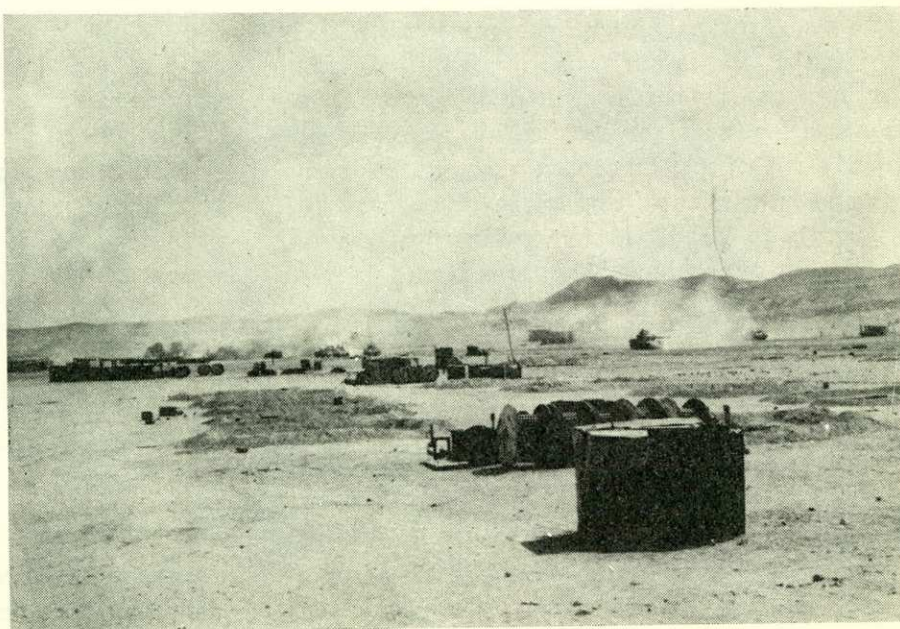
השעה עתה היתה, לערך, ארבע-חמש אחר-הצהריים. הלילה קרב, השטח שרץ המוני בורחים, רגלים ורכובים. חששתי כי אם צוות של כלי-רכב יישאר כאן בלילה — הוא עלול להישחט. בערך קילור-מטר אחד לפני מצבת פרקר, נתקע הטנק הראשון, הטנק של גיא, בלי דלק. קשרנו אותו וגררנוהו אתנו. משהגעתי לצומת נגלתה לעיני תמונה מרשימה: הכביש, המוביל מן המיתלה מזרחה לעבר נח'ל, עמוס לכל אורכו כלי-רכב מכל הסוגים — טנקים, תותחים ומשאיות חיל-רגלים. חיילי האויב עמדו והביטו בנו, ואף אחד מהם לא ירה בנו אפילו כדור אחד. משהגעתי לכדי מאה מטרים מן הצומת, נתקעתי גם אני בלי דלק. קראתי לטנק של רפי, שנע לפני, לבוא ולגרור אותי. הוא חזר ובא

תפסנו עמדות על המצוקים שמעל ופתחנו באש לתוך ביר-חסנה — על-מנת לבדוק אם אכן נטושה היא. משלא היתה כל תגובה — נכנסנו פנימה. החי"ר שהיה באגפים ברח. באותו זמן החלו להגיע למקום שדרות רכב-אויב, אשר נסוגו ממקומות שונים. ירינו בהן, חלקן חוסל והיתר ברחו. „השעה היתה בערך 1000, כשקיבלתי פקודה למהר ולנוע דרומה, לעבר ביר-תמדה. נענו דרומה על ציר הכביש. בביר-חסנה השארתי חסימה של מחלקת טנקים וחרמ"ש, בפיקודו של ב'. עם שאר הכוח, שכלל כ-20 טנקים, 2 מחלקות חרמ"ש ו-2 מרגמות 120 מ"מ, המשכנו דרומה. שולי הכביש היו ממוקשים. חלק מן המוקשים היו בלתי-חמושים והיו מונחים על פני-השטח. לכל אורך הכביש נתקלנו בשיירות עצומות של כלי-רכב נטושים, ואף טנקים מכל הסוגים, כולל, סטאלין, טי-55, טי-54, אס.יו.100, טי-34, אמק"ס ושרמן, שנראו שלמים לחלוטין, ואשר אפשר היה להיכנס לתוכם, להניעם ולנסוע. בעברנו בין כלי-הרכב הללו הוריתי שלא לירות בטנקים שאינם פעילים. חבל היה לבזבז עליהם תחמושת. לפלוגת החרמ"ש הוריתי לבדוק כל טנק אשר נותר מאחור, כדי לראות אם אין בו משהו וכדי להוציא את הנוקרים מסדני-התותחים.

„הגענו לביר-תמדה, ללא אירועים מיוחדים, בשעה 1200 בערך. בדרך חיסלנו כארבעה טנקים נוספים (איזור ביר-תמדה הוא איזור המחנות של השריון המצרי, ובו מצויים מתחמים גדולים במבוא המזל). משהגענו לשם נתקלנו בטנקים של האויב, אשר ניסו לברוח דרומה. היינו כאן בעמדות טובות, וממש כבירי בשדה-מטווחים, דפקנו עוד כשמונה-עשר טנקים שלהם. אולם עתה נותר בכל טנק שלנו דלק לשעה-שעתיים בלבד. היה זה יום רביעי, בסביבות שעה אחת בצהריים. מיום ב' בבוקר היינו בתנועה והתארגנות ללא הפסק, כשאנו אוכלים אבק.

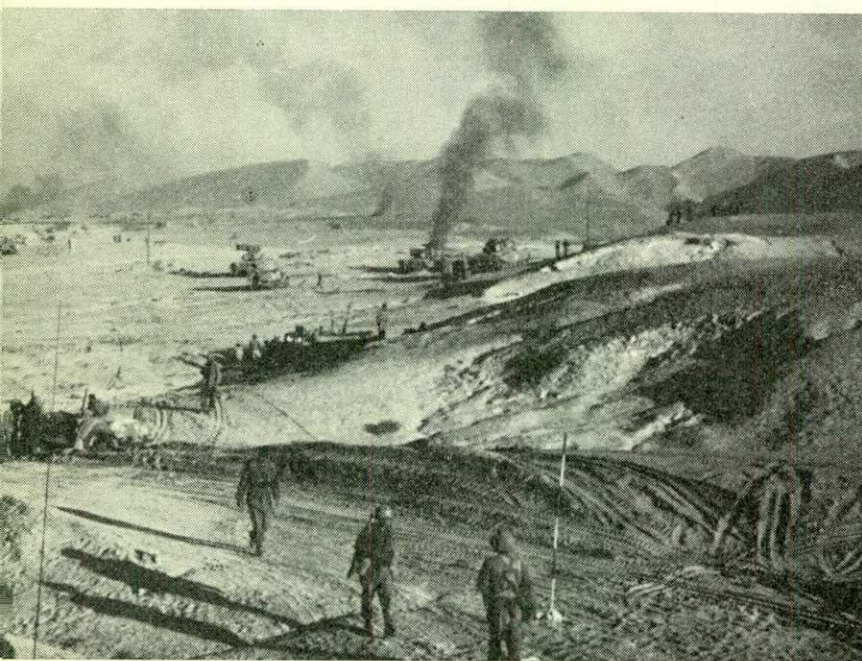
„פעולותינו עתה דמו לציד-טנקים. בשני מקרים בלבד ניסו

כיבוש ביר-חסנה

כה נבוכו לראותנו נעים בתוך שיירותיהם, עד כי אף לא פתחו באש. אילו עשו כן — יכלו להתגבר על הכוח שלנו בקלות. הם יכלו לחסום אותנו פיסית, על-ידי מאות כלי-הרכב שנמצאו סביבנו. מכל מקום, אני נתקעתי ראשון בלי דלק, ואחרי נתקע המג"ד. לא קשה להבין מדוע קרה הדבר דווקא לנו, שכן שנינו התרוצצנו בשלבים הקודמים יותר מכולם ולפיכך גמרנו את הדלק. משתם הדלק, התחברו אלינו שני טנקים וגררו אותנו. אינני מאחל לאיש שירגיש את הר-גשתי בשבתי בתוך טנק נגרר, מוקף אויבים.

„עודני נגרר, ראיתי בקרבת מקום משאית עמוסה ג'ריקאנים, אשר נראו לי כדלק תקין. עצרתי את הטנק שגררני, הרחתי את הדלק וראיתי כי טוב הוא, ועל-כן שפכתי לתוך מיכל

החסימה בכניסה למיתלה

הטנק שלי. עתה, משהיה לי כבר דלק — ניסיתי להתניע את הטנק. ניסיתי כל שיטה שבעולם — גרירה, סחיבה, הנעה, חשמל וחיבור לטנק אחר — וכל זאת כשמסביבי טנקים של האויב. אולם אנו כבר זילזלנו בהם עד כדי כך שיכולתי לעצור ולנסות להתניע את הטנק שלי בשיטת-התנעה שונות. לאחר שכל ניסיונותי עלו בתוהו המשיכו לגרור אותי עד המיתלה. שם מצאתי את המג"ד, שנגרר גם הוא בטנק שלו. גררו אותי עם הטנק עד לעמדות. ארגנתי עוד שלושה טנקים באגף אשר על אבטחתו הייתי אחראי, וכך התארגנו לקראת התקפת-הלילה.

סא"ל אברהם:

„המשימה שהוטלה עלי היתה להגיע דרומה ככל האפשר, לאיזור מצבת פרקר, ולהתאמץ לחדור פנימה ולחסום את המעבר שם. החלטתי כי המקום הטוב ביותר לחסימת המעבר יהיה בתוך פתחת המיתלה ממש. רציתי להיכנס פנימה לתוך המיצר ולנצל את המצוקים שמשני עבריו, שכן אז אהיה מוגן

ואני יצאתי מן הטנק, הורדתי את הכבל ונקשרנו זה לזה. בעוד אנו עושים זאת, היו המצרים מביטים בנו ואנו מביטים בהם, כאשר מרחק של כמאה מטרים בלבד מפריד בינינו לביןם — ואיש לא ירה. יתכן כי חשבו שאנחנו משלהם. מכל מקום, כל עוד יכולנו לנצל את מבוכתם — לא פתחנו עליהם באש, כדי לא להכריז מי אנו עד אשר נסיים את ההתארגנות, וכדי שנוכל להמשיך ולהגיע למקום בו נוכל לשהות במשך הלילה.

„שיירות האויב נעו כל הזמן מערבה, לעבר התעלה. הם נעו ממזרח למערב, ואילו אנו באנו מצפון-מזרח ונענו לעבר דרום-מערב. התקרבונו מן הצד עד לצומת, ומשם נענו ממש במקביל למצרים ונכנסנו לתוך השיירות שלהם. קשה לתאר

במלים נסיעה זו, בתוך שיירות המצרים. הייתי במצב, מאוד לא סימפטי, אם להגדיר זאת בעדי-נות. הטנק שלי משותק, בהיותי חסר דלק, ואני נגרר על-ידי טנק אחר בתוך שיירות האויב, מביט בהם והם בי; אף אחד אינו יורה על יריבו, והכלי היחיד שאני יכול להפעילו הוא המקלע 0.5. השעה עתה היתה שש בערב, תחילת דמדומים, וקשה לתאר תמונה משונה זאת. עד עתה איני מבין מדוע לא ירו בנו. לפי הערכתי חייבים היו להבחין כי אנו ישראלים, שכן לפני שהחלו לגרור אותי, לאחר שנקשרתי לטנק שלפני, עמד שם טנק מצרי שחששתי ממנו, ונתתי פקודה לו' לחס-לו, והוא עשה כן. על-כן קשה לי להבין מדוע לא פתחו הם באש. אני לא רציתי, כמובן, להס-תבך ביריות במצב זה, וניצלתי את המבוכה של הפגיעה בטנק כדי לנוע במהירות האפשרית לעבר המקום שלנו.

„באותו זמן ניסו הסיירים, שהיו מאחור, לקחת שבויים אחדים, שהפריעו להם בתנועה. המצרים פתחו עליהם באש, והרגו שניים משלושת הסיירים שהיו בגיפ. השלישי הצליח להימלט ובא אלינו. שלחתי חזרה לצומת מחלקת חרמ"ש, שעדיין היה

לה דלק בשביל לנוע, על-מנת להוציא את שני הסיירים הפגועים, ולקטול את מי שתפגוש בו שם.

„נותרנו עתה עם תשעה טנקים בסך-הכל, מהם שניים נגררים. כאשר הגענו לאיזור ההתארגנות נתקעו עוד שלושה בלי דלק. כלומר שרק ארבעה מתשעת הטנקים היו כשירים להמשיך ירי ולחימה, ואף הם לפרק-זמן מוגבל ביותר, שכן גם מלאי הדלק שלהם הלך ואזל.

סרן גיא:

„הפעולה שהוטלה עלינו נועדה לנצל את ההצלחה בביר-תומדה, כדי לחסום את מעבר המיתלה בפני כוחות-אויב רבים ככל האפשר, לבל יהוו התנגדות לכוחותינו בשלב מאוחר יותר.

„מנקודת-הראות שלי, כמ"פ, במבצע זה, נראה לי עתה כי אכן הצלחנו למלא את המוטל עלינו. אולם אז תהיתי האם כל המתרחש אינו בגדר נס, יותר מאשר כישרון והצלחה טקטית. ודאי היתה זו החלטה אמיצה. אני חושב שהמצרים

הודות לתנאים הטופוגרפיים, ואוכל למלא את משימתי אף במעט הכוח העומד לרשותי.
„משהגעתי למרחק של 500 מ' מפתחת המיתלה ראיתי לפני המוני כלי־רכב, שהצטופפו שם ויצרו פקק־תנועה חמור בכניסה למיצר.

„לפתע ראינו שני ווטורים' מופיעים בדיוק מולנו ומשליכים ערימת פצצות על המצבור המצרי. הצרורות ירדו על ראשם, ואימה תקפה אותי בהרהרי מה היה קורה אילו הפצצות ירדו על ראשנו ולא עליהם (שהרי חיל־האוויר לא יכול היה לדעת כי אנו שם). מזל זה ליוו אותנו כל הזמן, והיה בעזרנו.
„עתה התארגנו באבטחה היקפית על־פני השטח. אני אומד כי נערכנו בהיקף של כ־520 מטרים לערך בתוך בקעה שב־כניסה למיצר, המוקפת בונקרים מצריים מכל עבר, ולפניהם שדה־מוקשים. בבונקרים אלה היו חיילי חי"ר לא־רבים, שאיני יודע מה בדיוק עשו שם. אנו נכנסנו עם הטנקים לתוך הבקעה הזו. עתה היתה לנו אבטחה היקפית. מאוחר יותר, כשהגיע החרמ"ש, שלחתי אותו לטהר את הבונקרים הללו ולאבטח את הטנקים מקרוב.

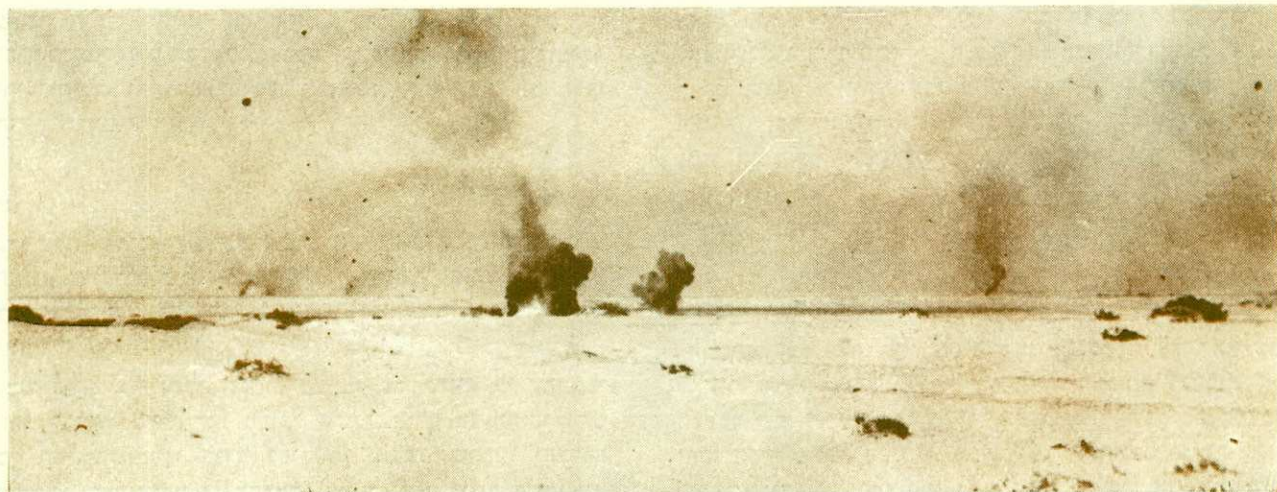
„בשטח בערו טנקים ומשאיות של האויב, שנפגעו עוד קודם לכן על־ידי הפצצה אווירית. מצבנו בבקעה היה כדלקמן: שני טנקים התיצבו כלפי מערב, ויתר הטנקים כלפי מזרח. כלומר, לכיוון ממנו באנו. שני הטנקים שהיו מוצבים כלפי מערב איבטחו מכיוון זה, ואיפשרו לנו להתארגן בלי שנותקף. ההתארגנות נמשכה הפעם כמחצית השעה, כי היה עלינו לגרור את מרבית הטנקים חסרי־הדלק ולהכניסם בגרירה לתוך העמדות שנקבעו להם. גם החרמ"ש לא יכול היה להגיע אלינו במהירות, שכן גם אצלם כבר אזל הדלק וכל זחל"מ גרר אחריו זחל"מ אחר; בהגיעם, טיהרו את הבונקרים והת־ישבו סביבנו לשם אבטחה היקפית. אנו מיהרנו לפתוח באש על כל רכב שהיה בסביבתנו הקרובה, על־מנת להציתו ול־הבטיח, כי כל עוד ניתן לראות באור־היום יהיה הכל בקי' בתחום הקרוב אלינו, היינו — בטווח שבין שש מאות עד שמונה מאות מטרים. משנטהר את הרכב שבתחום הקרוב אלינו נהיה בטוחים לקראת הלילה. עד אשר גמרנו להתארגן ירדה החשיכה.

„בשעה שנענו דרומה חיפשה פלוגת־הסיור דלק בשדה־התעופה של ביר־תמדה, כדי להביאו אלינו בלילה. אנשי הפלוגה מצאו שם חביות דלק־מטוסים אחדות, העמיסו אותן על־גבי משאית ובשעה תשע בלילה לערך, הגיעה אלינו סוללה של תותחים־מתנייעים, שהביאה עמה את משאית־הדלק. היתה זו משאית 6×6 רגילה ופתוחה, ואילו פגע בה כדור עלול היה להצית את כל הדלק שעליה. שיירת התות־חים המתנייעים, אשר בתוכם היתה המשאית, צריכה היתה לעבור אותה דרך עצמה בה עברנו אנו בין השיירות המצ־ריות. אולם כתוצאה מהשמדת כלי־הרכב שבינינו לבין ההצ־טלבות היה מצבם עתה נוח יותר יחסית.

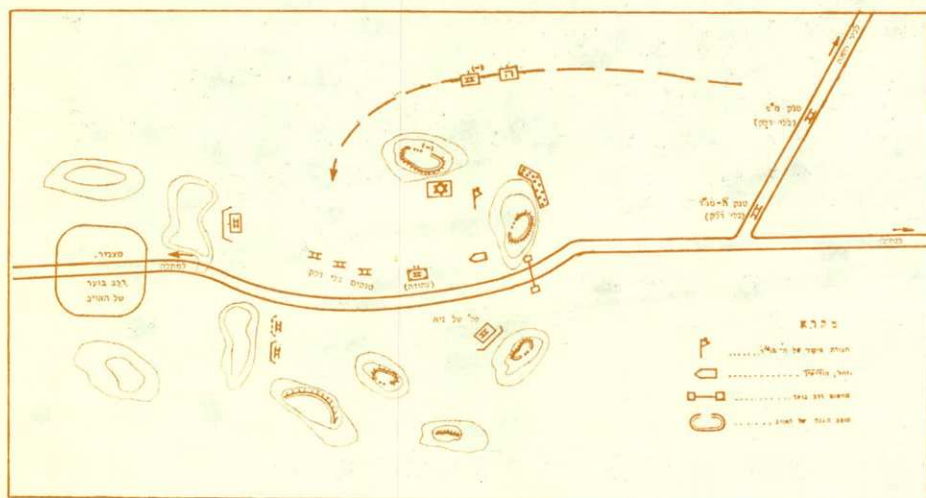
„משהתקרבו מעט, ניסיתי לקבוע אתם אמצעי תקשורת והז־דהות, לבל יתערבו בתוכם משאיות מצריות, כפי שאירע לנו; אולם בכך לא הצלחתי. הם הגיעו אלינו כאשר בתוכם נע רכב־אויב. על־מנת למנוע כניסת כוחות מצריים לתוך המתחם שלנו יצרנו מעין מחסום משטרתי על פני הדרך, על־ידי כך שהפכנו שתי משאיות מצריות זו בקרבת זו, ודבר זה אילץ את הנכנסים לנסוע בזיגזגים. משאית אחת מן ההפוכות היתה ריקה, ואילו האחרת היתה עמוסה בחומר־נפץ, מוקשים ותחמושת.

„הצתנו את שתי המשאיות, וחומר־הנפץ החל פולט זיקוקין די־נור. הודות לכך היתה לנו תאורה מספקת כדי להבחין בין הבאים: מי לנו — ומי לצרינו. העמדתי מול הכניסה את קצין המודיעין של הגדוד עם שני מקלענים, כאשר בידם מקלעי 30 מ"מ מן השלל, ותפקידם היה 'לדפוק' כל מי שנכנס ואינו משלנו. מימין לכביש (מדרום) עמד גיא עם שלושה טנקים, כשהוא שולט על הדרך, קצת לפני הכניסה. משמאל לכביש (מצפון) עמדו הטנק שלי וזחל"מ הפיקוד, ומאחור עמדה פלוגתו של ז' והגנה כלפי פתחת המיתלה. בעצם קשה לכתוב פלוגה זו בשם פלוגה, שכן לא היו בה אלא שלושה טנקים, ורק שניים מהם היו כשירים לתנועה. כל השאר עמדו בצד הדרך, כשהם משותקים מחוסר־דלק, וצוותיהם הביטו על המתרחש — ותו לא. סביב כל הטנקים היו פרוסים חיילי־החרמ"ש, אשר איבטחו את הטנקים בפני התקפת חיל־רגלים. מ"פ החרמ"ש עם כיתת־עתודה וג'יפ־הסיור — עמדו במרכז.

טנקים מצריים בוערים

פגזים אלה אמנם אפסי, כארבע מאות מטרים בלבד אך לנסיבות אותו לילה הספיק טווח זה בדיוק. באור שהושג באמצעים פרימיטיביים אלה גילינו טנק נוסע, והשמדנו אותו. דומני כי כדאי גם לתאר במידת האפשר את הנוף באותו לילה. במקום בו עמדנו, כעשרים מטרים בלבד מהטנק שהרסנו, בערה כל העת משאית מצרית. ממנה עפו רשפים בוערים, וחלקי מוקשים. צמיגי המשאית בערו, ואנו בעזרת אנשי החרמ"ש, ניסינו בקדחתנות לכבותה, לבל תגלה אותנו ולבל תתפוצץ בקרבתנו. קשה ביותר היה לכבות את צמיגי

החסימה במיתלה

הגומי. בסופו של דבר חתכנו אותו בכידונים, לפיסות פיסות, וכיבינו אותם אחת אחת. מעט הלאה מזה, נמוך מאתנו, עמדה המשאית אותה הציב המג"ד לחסימת הוואדי, והדליק אותה לצורך תאורה. היו עליה טונות של מוקשים, אשר התפוצצו כל העת בנפץ איום. אם תשאל מישו מן החברה בצוותים, שישבו בתוך הטנקים ולא ראו בעיניהם את המתרחש, לחוויותיהם באותו ערב, יענו לך ללא ספק כי בטוחים היו שקרב יום-הדין, וכי סופם קרוב.

„כאמור, ישבו בכוכים שמימין חיילי אויב, אשר קיללו, צעקו ורטנו כל הזמן, ומאחור נשמעו מדי פעם נפצי פצצות 52 המ"מ, המאירים כארבע מאות מטרים לפנים. כל פצצה כזו היתה מאירה אותנו כליל, ואילו ניסה מישו מאנשי האויב לפגוע בנו, היה הדבר מסוכן למדי עבורנו. מדי פעם שקלתי היטב אם להפעיל את המרגמה אם לאו. רק משחשדתי כי לפני תנועה נכרת של שריון, היינו יורים את פצצת-התאורה. „הקשר פעל באותו לילה היטב. סייע לכך גם הריכוז הגבוה של טנקי-קצינים, שלהם מכשירי-קשר נוספים. היה לי קשר עם הטנקים ועם התותחים, ויכולתי לטווח אותם במישרין. כן עמדו לרשותנו תותחי ה-פריסט. במשך כל הזמן היה לי קשר גם עם המג"ד. כאשר הודעתי לו כי נפגע איש חרמ"ש, הריץ אלינו המג"ד חובש. הודות לקשר טוב זה יכולתי לכוון את המשאית עמוסת-הדלק, אשר נעה בין הטנקים ותידלקה אותם במשך הלילה. זאת היתה תמונת הלילה ההוא — רבת אורות, צבעים ורעש.”

מרגמות 120 המ"מ עמדו לידם, וירו לעבר הצומת. משהגיעה השיירה ראינו בבירור כיצד מתערבות בתוכה מכוניות מצ"ריות, וכן קיבלנו מייד דיווח על-כך. במשך כל הזמן עמדו המצרים באורות דלוקים על הדרך, מן הצומת והלאה. משהגיעה שדרה בקרבת המחסום, עמד אדם ליד הדרך ודיווח לי: „שלנו, לא שלנו, שלנו, לא שלנו, לא שלנו, אני עמדתי עם מכשירי-קשר, ובאמצעותו נתתי פקודות לכל כלירכב שנכנס פנימה: „שמאלה, ימינה, וכך כיוונתים להסתלק מייד מן הדרך, כדי שנוכל לפתוח באש על האויב. הטריד אותי דבר אחד בלבד: שהמשאית עמדה סתם-הדלק לא תיפגע — שכן אם היתה, חוטפת' כדור, היינו נשארים משותקים להמשך הפעולה. לפיכך לא פתחנו מייד באש. כל הכלים של הכוח הבא נכנסו כבר לתוך המתחם. בזנבם התגנב נגמ"ש אחד של האויב. פתחנו עליו מייד באש מקלעים 0.5, וקליעיהם חדרו את שרינו. כיתת חרמ"ש הסתערה מייד על הנגמ"ש וחיסלה כל מי שנמצא בתוך. הוריתי כי איש לא יסתר תובב עוד בתוך המתחם. פקדתי כי כולם ישבו בכלי-הרכב שלהם, וציויתי לירות בכל מי שמסתובב בשטח בלי אישור.

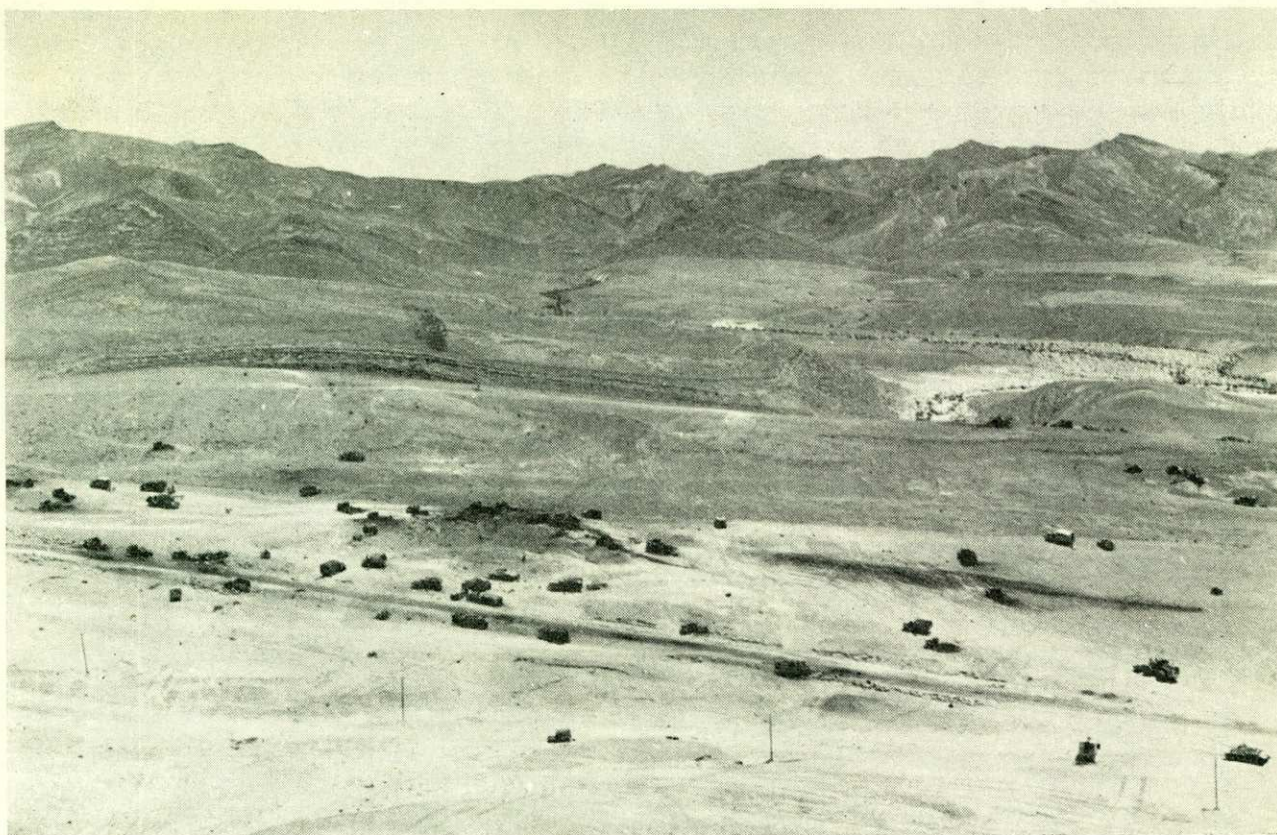
את ה-פריסטים מיקמתי כך שיוכלו לירות על הצומת. הם ירו בעיקר זרחן, כדי ליצור תאורה כלשהי, ואכן פגעו במשאיות רבות.”

סרן גיא :

„בעוד כל זה מתרחש הייתי, כאמור, בצד ימין והיתה לי שליטה מזרחה, לעומק השטח. יריתי לעבר כל נצנוץ-אור וכל תנועה שראיתי בכיוון מזרח. אזכיר פרטים מעניינים אחדים על אותו לילה: כמעט מייד לימיני התרוממו גבעות, בהן מצויים כוכים, אשר בתוכם ישבו חיילי-אויב רבים. איני יודע כמה חיילים היו שם, שכן לא הצלחתי אף פעם לראות במור עיני, בשל חשכת-הלילה.

„שלחו לי כיתת-חרמ"ש לאבטחת הטנקים מקרוב, כדי שאנשי האויב לא יטפסו עלי. המצרים ניהלו דרשיה עסיסי עם אנשי החרמ"ש, צעקו להם, תעל הון!, והחברה השיבו להם ברכות בשפתם, ואלה החזירו להם ברכות עסיסיות. מדי פעם הייתי מסובב לשם את כל התותחים והמקלעים ויורה מטחים אחדים, על-מנת להזכיר לחיילי-האויב היכן מקומם, ולבל יקבלו ברצינות את ההזמנה — ויבואו.

„היתה תנועה גם לפנינו, בטוחים קרובים מאוד, של כשלוש מאות מטרים. כאשר הייתי רואה משהו נע בחושך, או זיקוק קין, אורות וכיוצא בהם הייתי יורה מייד לאותו כיוון. פעם אחת ראיתי תנועה חזקה יותר. הפעלתי, איפוא, את כיתת-החרמ"ש שהיתה ברשותי. לכוח האבטחה היה מין צעצוע קטן, מרגמה 52 מ"מ, אבל היו לה פגזי-תאורה. הטווח של

בדרך למיתלה

יצאו ברגל להודיע למ"פ ולכיתות כי המשאית מתקרבת ול-
הורות להם להפסיק לירות — עבר התדלוק בשלום.
„חלפו שעות אחדות, עד אשר הספקנו לגשת לכל טנק ול-
הוריד לו חבית דלק, לעבור בתוך האנדרלמוסיה והחושך
בשלום לטנק אחר, למסור לו את חביתו — ובסופו של דבר
לצאת מכל העניין בשלום.”

סא"ל אברהם :

„בעוד המשאית מחלקת את הדלק לרכב-הקרי והתדלוק
הולך ומתבצע בעזרת משפכים מאולתרים, אותם עשינו מקופי-
סאות מציות, שמענו רעש של טנקים מתקרבים. הכרזתי על
כוננות כללית והתרעתי על התקרבות טנקים. לא יכולנו
לראות בדיוק מאין באים, אך שמענו על הכביש רעש ברור
של שרשראות, וציפינו לבאות. באותו זמן התפוצצה משאית
התחמושת שבמחסום, ולפיכך היה המעבר פתוח עתה.

„היה זה בערך בשעה 2300. הטנק הראשון שהופיע לעינינו
היה מסוג, טי-54' או, טי-55'. הוא נע על הכביש, פרץ קדימה
וטס במהירות לתוך המערך, חצה אותו ויצא מעברו השני.
כל המקלעים אשר יכלו לירות אליו — ירו, שכן לא הרשתי
לירות בתותחים בתוך המערך בלילה, כיוון שיכולנו, לחטוף
בעצמנו את הפגזים שלנו. התותחים ירו בטנק המצרי רק
בכניסתו פנימה ובעת פריצתו החוצה. אותה שעה נדמה היה
לי כי הטנק יצא שלם, ואמרתי למ"פ אשר הבטיח לאחר,
כי עליו, לרשום לחובתו נקודה שחורה. אולם בבוקר הוא

סא"ל אברהם :

„גיא תיאר את מה שנעשה לפניו ובאגפו הימני. כדי להשלים
את התמונה עלי להזכיר כי מאחור נמצא מצבור נוסף של
כלי-רכב בוערים, ומדי פעם, כאשר כבה אחד מהם, היה ז'
מדליק במקומו מכונית אחרת. הקפדנו על קיום התאורה, שכן
הסתובבו שם המוני בורחים. חששנו לשבות שבויים, כי לא
היה לנו מקום בעבורם ואף לא מי שישמור עליהם. על-כן
הדלקנו מדי פעם מכונית אחרת מאחור, וירינו בכל אשר
ראינו בסביבה. מכל העברים שרר חושך, כשבתווח נמצאו
כלי-רכב בוערים, וסביב-סביב התרוצצו חיילים בכל הכיוון
נים. גם רחוק יותר, על הציר, בערו כלי-רכב של האויב.
לכאן הגיעה המשאית עם הדלק. הוריתי למ"מ הסיור לקחת
את גיפ-הסיור שלו, לנוע עם המשאית, ולכוונה מטנק לטנק
כדי לתדלק אותם.”

מ"מ הסיור :

„משגועה המשאית עם הדלק (היתה זה, כמובן, משאית מצ-
רית עמוסה חביות-דלק) הורה לי המג"ד לקחת את הגיפ
ולפזר את הדלק בין הטנקים. כבר נאמר לעיל כי הטנקים
היו ממש צמאים לדלק; רבים מהם היו ריקים לחלוטין. ניר-
גשתי אל המשאית והתחלנו נוסעים בין הטנקים. אודה ולא
אבוש — כי פחדתי פחד רב. כדור בודד עשוי היה לחסל
את המשאית ואף אותי, שכן זו היתה מתפוצצת, ללא ספק,
מן הפגיעה. אך הודות לקשר ולתיאום טובים — שכן רצים

ט"ל אברהם ממשיך :

"כאשר נוכחו המצרים לדעת כי הטנקים שלהם הנכנסים פנימה בוערים עד מהרה, הפסיקו להתפרץ ונשארו לעמוד בקרבת המערך. חלקם ירו, אך מרביתם עמדו בלי לעשות דבר. בלילה לא ידענו כמה טנקים היו שם, אך בבוקר ספרנו וראינו כי היו שם שנים-עשר, אס"ר-100. כן הפגיזה אותנו ארטילריה מצרית, אך ההפגזה לא היתה מכוונת היטב. אני מניח כי היו אלה צוותים שתפסו תותחים וירו בלי בקרה מרכזית, ולפיכך לא היתה ההפגזה רצינית; פעם פגעו הפגזים לפנינו, פעם מאחורינו ופעם אף בתוכנו. במשך כל הלילה ניסו משאיות האויב להתקרב אלינו, ואנו ירינו בהן. בשעה אחת בלילה לערך תודלק הטנק שלי, ואני עברתי בינתיים לזחל"מ, כדי לפקד מתוכו. ברגע מסוים הוצאתי את ראשי החוצה, וראיתי לפני קבוצה של כעשרה חיילי אויב, אשר ניגשו אלינו, פנו אלי ושאלו: 'מין האדא?'

"בחרתי בדרך היחידה שהיתה לפני — שלפתי במהירות את אקדחי ה'ענתי' להם על שאלתם. עמי פתחו באש כל אנשי צוות הזחל"מ. אחדים מחיילי האויב נפגעו ואילו אחרים החלו בורחים ו'כושי', מקלען כיתת-החרמ"ש שלפני, ירה בהם. באותה התנגשות נפגע אחד הלוחמים, והוא מת אחר-כך מפצעיו. כך נמשכו המגעים עד אור השחר. עם שחר החל הדלק שקיבלנו בלילה אוזל, וגם מצב התחמושת היה בכי רע. משהאיר היום איתרנו את כל הטנקים שנשארו סביבנו, וחיסלנו אותם בירי-תותחים. לעת הזאת הגיעה אלינו פלוגת-טנקים ובה כשישה טנקים. הוריתי להם להסתער ולטחר כל מי שמצוי עדיין לפני המתחם, ממזרחו, ולאחר מכן לנסוע אל מאחורי המתחם ולטחרו גם מצדו המערבי, ולהיכנס לתוכו ממערב. הם פעלו במזרח המתחם ובמערבו, ובעודם בכניסה למתחם — הופיעה שדרה עצומה של כלי-רכב של אויב, כולל טנקים. איני יכול לאמוד את מספר כלי-הרכב שהיו שם, שכן השדרה התמשכה לאורך קילומטרים. הם נסעו בבטחה היישר לתוך המתחם שלנו. אנו הנחנו להם להתקרב אלינו, ואז פתחנו עליהם באש מכל כלי-הנשק שהיו לנו. כלי-הרכב שבשיירה נפגעו, והחלו נתקעים זה בזה על הכביש; והמון אנשים נראה בורח לשדה שמימיננו.

הוכיח לי באותות ובמופתים כי הטנק הזה אכן היה שרוף. הלכנו לבדוק ונוכחנו לדעת כי אכן כך היה. הסיבה לכך שלא ירו בו מאחור היתה, כי אחד הטנקים שלנו שמע טנק נוסע, אך מרוב עייפות החל לנסוע בעקבותיו, וזמן-מה חלף עד אשר הצלחנו להחזירו למקומו. משראו המצרים כי טנק אחד עבר — ניסה כוח של אס"ר-100 לפרוץ דרכנו. שלושת הכלים הראשונים הצליחו לעבור, כשהם נוסעים בוערים דרך המערך, אך הושמדו מאחור. משראיתי זאת, הצבתי מייד תותח-מתנייע, פריסט' מול הכביש, והטנק הרביעי אכן נפגע ולא עבר. לא ברור לי מי פגע בו, אך אני סבור כי היה זה פגז של ה'פריסט'."

ישראל סיני — תותחן טנק :

"כבר נאמר לעיל כי לאחר שהגענו לחיתלה כמעט בלי דלק, לחמנו בה כל הלילה. עמדותינו היו מוארות, ויכלו לשמש מטרות יעילות מאוד למי שיכוון אלינו היטב. ואכן כל אותו לילה היה לנו ליל-שימורים. משך כל הזמן באו מולנו מכוניות-שריון, ואנו ניסינו בכל כוחותינו לעצור אותן. מדי-פעם הופיע טנק כלשהו תחת שריונית, וניסה לברוח לעבר התעלה. עם בוקר ראינו שיירה ענקית מתקרבת. אי אפשר לתאר את המראה למי שלא ראה אותו במו עיניו. בעצם לא ראיתי כלל שיירה. למעשה ראיתי כל הזמן על הכביש, כ-700 מטרים מאתנו ועד לאופק, מכוניות, מכוניות לאין מספר. אז לא עלה על דעתי שזוהי שיירה ענקית כל-כך. ירינו על כלי-הרכב הבאים ואף הסתערנו עליהם באיגוף. אחר-כך נאלצנו לחזור, שכן התחמושת אזלה לנו כמעט. יש להודות כי בשובנו הרגשנו שגם כוחותינו אזלו כמעט כליל.

"רוצה אני לומר בהודמנות זו עוד משהו, בעניין החרמ"ש. החבר'ה האלה הם בחורים אמיצים מאוד. הם למעשה החזיקו אותנו בעמדות. מתוך הטנקים לא ראינו אלא לטווח קצר למדי והם, אנשי-החרמ"ש, אשר רצו סביבנו, היו לנו לעי-ניים — הודיעו לנו, הזהירונו והגנו עלינו: ואל נשכח כי הם לא היו בעמדות מוגנות כמונו."

הרט וחורבן

„באותו זמן הופיעה מן הצפון יחידת-סיור שלנו, ועמה הדרגים שלנו ובה משאיות דלק ותחמושת, וכן ארבעה טנקים שאיבטחו אותם. מ"מ הסיור דיווח בהתקרבו אלינו כי הוא רואה לפניו כעשרים טנקים המתפרסים מאחורי שדרת-הרכב התקועה בכניסה למיצר. לאחר-מכן הודיע כי ירו עליו בטיי-ליס"ט, אולם לא פגעו בו. תשובתי היתה: „אלה הם טנקים מצריים בסך-הכל, אל תיבהל מהם, והמשך לנוע! אחר כך הזכיר לי המ"מ את דברי אלה, תוך תמיהה כיצד יכולתי לומר דבר כזה. ואולם אותה שעה הגענו לזלזול מוחלט בתגובות האויב וביכולתו. האמת היא, כי לא יכולנו לקלוט ולהבין את המתרחש עתה סביבנו. הוריתי לסגני, אשר פיקד על הדרגים, להתרחק מציר הכביש ולהיצמד למרגלות ההרים, ולאחר-מכן להיכנס למתחם מאחור. על הטנקים שבאו עמם פקדתי להישאר במקומם, לפתוח ממנו באש על שדרת האויב ולזנוב בה. אותה שעה נמצא גיא לפנים. הוא יצא קדימה עם ארבעת הטנקים שברשותו, השמיד את הטנקים שבשדרת האויב והניס את אנשי חיל-הרגלים שבתוכה, אשר מיהרו וברחו מן המשאיות.

„כיוון שראיתי כי הטנקים, עליהם הודיע הסיור, מתפרסים, הוריתי לגיא לשוב מייד למתחם, שכן חששתי כי הם על-לם לנסות להתקיפנו בכל זאת, ולפיכך עדיף להימצא בעמדות מאשר בשדה הפתוח. נוסף על כך, התחמושת במרבית הטנקים הלכה ואזלה, ולפיכך רציתי לנסות לווסת את יריי הפגזים. לעת הזאת הופיעו מטוסי חיל-האוויר שוב, וירו על שדרת הרכב של האויב ועל הטנקים שלו. אולם מחמת הקושי הרב בזיהוי והמרחקים הקצרים בין האויב וביננו פגעו המטוסים גם בנו, ונפצעו שלושה חיילים. בעקבות ההפצצה האוירית פתחה השדרה המצרית במנוסה דרומה. בעוד אנו צופים במנוסתם דווח לי על שדרה נוספת, בעוצמה דומה, המתקרבת אלינו. נדמה היה כי לכוח המצרי אין סוף. אך שדרה זו לא הגיעה אלי, עד כדי טווח-מגע, כתוצאה מפעולת

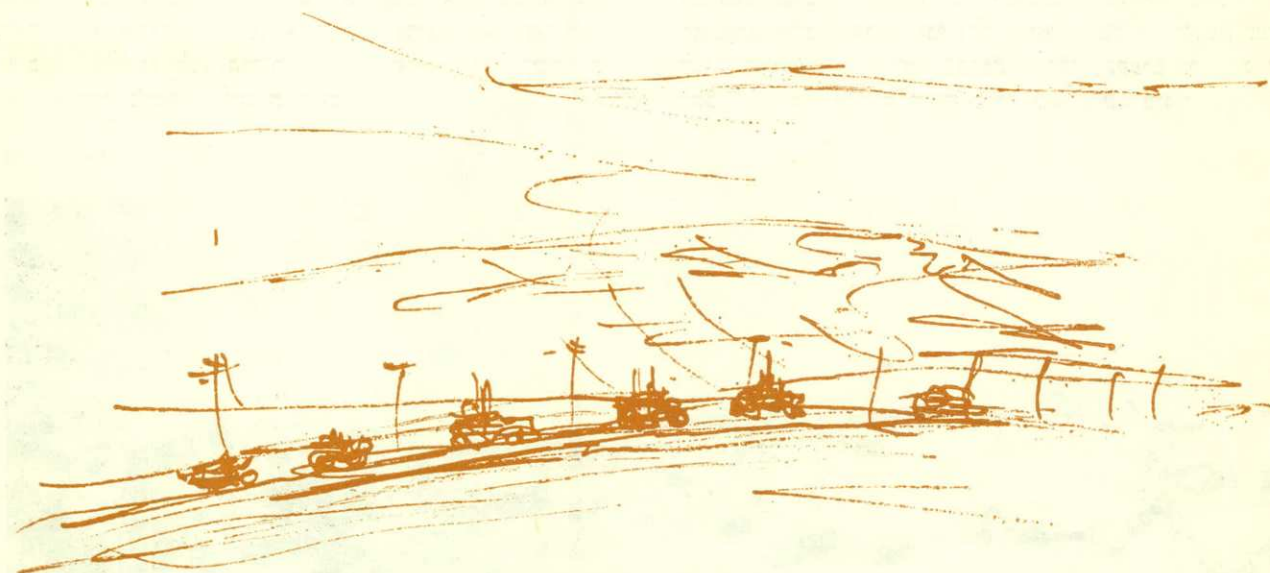
חיל-האוויר שטיפל גם בה. גם היא החלה נעה דרומה, לעבר מעברי אל-ג'ונדי, על מנת לנסות ולחרוג מתוכם החוצה. לא נותר לנו עתה אלא לחסל את כלי-הרכב של האויב שהסתובבו סביבנו, ואחר להתארגן ולהצטייד מחדש בתחמושת ובדלק. בערך בשעה 1200 הגיעה חטיבה אחרת, עברה דרכנו ונעה לעבר המיתלה והלאה לתעלה. מסעיה הקרבות שלנו תמו, לבד מסיור אחד שביצענו לאחר-מכן באותם מקומות, כדי לאסוף שבויים ולבדוק מה הותירו המצרים אחריהם.

„כאשר יצאנו מן המיתלה שבנו לביר-תמדה, והתארגנו בחני-יון-לילה. הדבר הראשון אותו ביקשנו כולנו היה... להתקלח. היינו מלוכלכים ומצחינים עד אימה. ניצלנו את המים הזוררים בברזים והתקלחנו, ולאחר-מכן פנינו לישון. שכחנו כי לא אכלנו מזה זמן רב — והרצון לישון הכריע את הכל. „עוד זמן מה לפני כך, בשעה שעברה דרכנו החטיבה השכנה, כבר היינו תשושים מאוד. בשלב זה כבר פונו אנשי-צוות אחדים מתוך הטנקים, כשהם מעולפים מחמת עייפות. „היינו עתה לאחר 86 שעות רצופות של פעולה ולחימה, ללא מנוחה וללא הפוגה”.

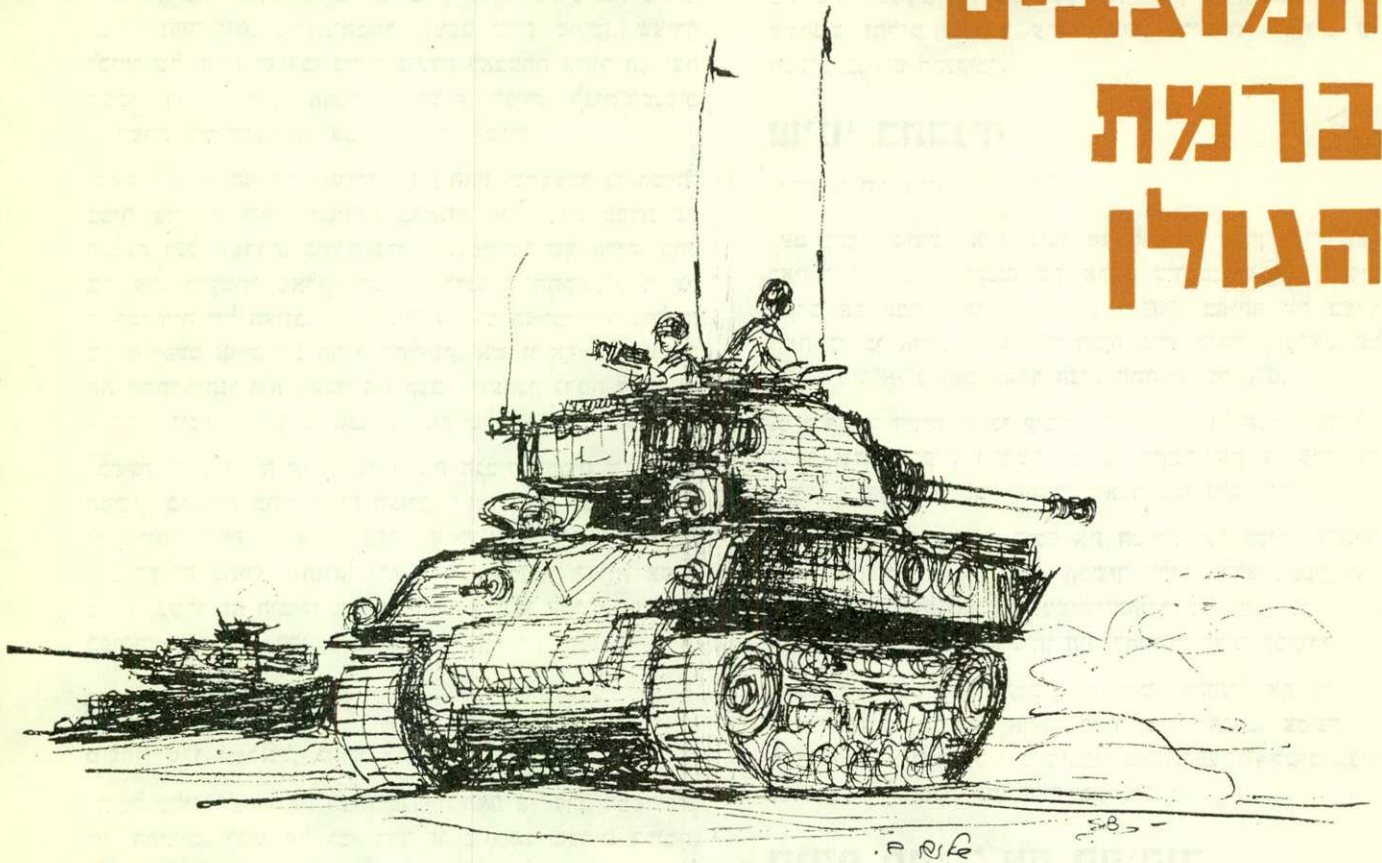
אופייני למצב התשישות הוא סיפורו של גיא: „...כאשר ניסו הטנקים המצריים מטיפוס „אס.יו.100" לפרוץ דרך כוחותינו, פקדתי על התותחן שלי לירות באחד מהם, שנע כ-400 מטרים לפנינו. אני זוכר כי לאחר כמה דקות התעוררתי בבהלה וצעקתי: „מדוע אינך יורה?" והוא ענה לי: „המפקד, יריתי שני פגזים והטנק בוער לפנינו!" מסתבר כי תוך-כדי מתן הפקודות נרדמתי לדקות אחדות ולא שמעתי יורה”.

מסכם סא"ל אברהם:

„בשל המלחמות שנפלו בחלקנו ליד המיתלה החמצנו את ההזדמנות ההיסטורית שהיתה לנו להיות ראשונים להגיע לתעלה דרך המיתלה”.

הבקעת המוצבים ברמת הגולן

מ. שריד

לקראת הקרב

מפקד החטיבה, אל"מ אלברט, מספר:

„בשעה מאוחרת אותו יום נפגשתי עם מפקדי היחידות. עתה הוסברה להם המשימה, נמסר להם מקומו של שטח הכינוס וכן הוסבר, כי החטיבה תיכנס להבקעה ללא היעצרות.

„בבוקר יום חמישי, ה־8.6 הצגתי את התכנית לאלוף הפיקוד, והוא אישרה.

„הכוח כולו התכנס בשטח הכינוס, אך הפעולה לא בוצעה באותו יום. אותו ערב, בשעה 2200 נקראנו לקבוצת פקודות נוספת במפקדת הפיקוד, ובה הסביר לנו האלוף את האפשרויות האלטרנטיביות לפעולותיהן של החטיבות.

„בלילה קידמנו את כוח הטנקים שלנו לשטח כינוס חדש, אשר איפשר לנו יתר פיזור. בשעה 0900 לערך, ניתנה התיאור, היכון לתנועה, ובשעה 1000 — הפקודה: „פעל!“

„מייד עם קבלת הפקודה החל הכוח נע לאזורי ההמתנה, והתארגן, ללא קשיים, על הציר שיועד לו, בסדר התנועה הנכון. בראש נע כוח־טנקים א', שבפיקודו של אריה; אחריו — חבר־ית הפיקוד הקדמית; אחריהם — כוח־טנקים ב', שבפיקודו של אמנון ולבסוף — כוח החרמ"ש, שבפיקודו של ק' בצירוף פלוגת טנקים.

„ביום רביעי, 7.6.67, בשעות אחר־הצהריים המאוחרות, התייצבתי בפני אלוף פיקוד הצפון. האלוף הבהיר לי, כי על חטיבתי הוטלה הבקעת מוצבי הרמה הסורית באיזור כפר־סולד—גבעת־האס ומזרחת, לעבר זעורה. קבוצת הפקודות אמורה היתה להתקיים אותו ערב.

„בקבוצת הפקודות הוכתבה המשימה למבצע: הבקעה — מזרחית לגבעת־האס — כיבוש מערך זעורה, התחברות לכביש מסעדה וכוננות להתקדמות לעבר קונייטרה. בתדריך שנערך לאחר מכן דנו בפרטי הביצוע. היה ברור כי הבקעת־יום תוכל להיעשות אם הכוח המוביל יהיה מורכב בעיקר מטנקים. בדיון נמסר לי, כי נוסף לכוחות החטיבה אשר כונסו לפעולה זו, יימצא תחת פיקודי גם כוח טנקים נוסף.

„סוכם כי למחרת, השכם בבוקר אערוך סיור בגזרה, כדי לאתר את תוואי־ההבקעה.

„קפצתי מן הטנק ושלחתי את הג'יפ שלי עם הנווט, אשר לא דייק בניווט, לפנות אחורה את אריה, שאיבד דם רב. חזרתי עמם כבדת-דרך, עד לתחילת הכפר סיר-אדיב. שם ירדתי והמתנתי, כדי לכוון את הכוח העולה, שכן היה מרחק ניכר בין טור הטנקים של כוח-הטנקים א' לבין הכוח שנע אחריו. כשהגיע זחל"מ הפיקוד עלייתי עליו ודיווחתי למח"ט על הטעות בניווט הטנקים."

שינוי בתכנית

ממשיך המח"ט:

„עם כיבוש מוצב נעמוש נוצר מגע-אש עם מערך טורי נוסף באזור סיר-אדיב, והכוח של אריה, כוח-טנקים א', המשיך בקרב אל עבר מוצבי סיר-אדיב-קלעה. באותה עת בערך דווח לי כי אריה נפצע, וכי הכוח כולו מנהל קרב-אש עם מוצבי סיר-אדיב ועם מערך הנ"ט התחתון של קלעה."

„מ"פ-הסיוע דיווח לי כי קיבל את הפיקוד על הכוח; אך לא חלפו שלוש דקות ושמעתי ברשת-הקשר את הודעתו של רפי: „מ"פ מוביל, קבל פיקוד". לאחר מכן נדם קולו."

„סגן נתי, מ"פ טנקים, קיבל את הפיקוד על הכוח, ובעזרת מפקדי-הפלוגות אילן ואפי, המשיך ללחום ללא הפסק דרך מערכי-נ"ט, ומול הטנקים ומערכי-החיר של קלעה התחתונה וקלעה העליונה — ולא ניתן היה להחזירו לציר המקורי."

„החלטתי לאפשר לו להמשיך להילחם, ולהפנות את כל יתר יחידות החטיבה מסיר-אדיב, בציר צינור-הנפט, צפונה — לעבר זעורה; לאחר כיבוש מוצבי זעורה העליונה לשוב בציר גב-הרכס ולהתחבר עם הכוח בקלעה."

המ"פ מקבל את הפיקוד על כוח-טנקים א'

מספר סגן נתי, המ"פ המוביל:

„עברתי ראשון את קו-הגבול והובלתי אל מוצבי גור-אל-עסכר ונעמוש. מפקד הכוח, אריה, כיוון אותנו ודירבן אותנו אל עבר האש, אשר באה מקלעה. בעברנו בשטח, לא הבחנו בתוואי, בו היה עלינו לעלות שמאלה, לעבר זעורה. תחילה לא ידעתי שאני עולה לקלעה, אך כשירו עלינו — איתרתי, לפתע. עברנו את הכפר סיר-אדיב, מעל למוצבים הראשונים, בשביל מתפתל. בעטיין של הידיעות על מיקוש בצדי הדרך, לא התפרסנו כלל."

„משעברו הטנקים הראשונים את תחום-הבתים ספגנו מכת-אש חזקה. לא יכולנו לחזור, שכן נמצאנו על ציר אחד ויחיד, והכוח שמאחורינו דחף אותנו קדימה. כאן פגע פגז במדף-המפקד של הטנק שלי. והמדף, עם המפות שעליו, נעלמו."

„עקב החבטה והזעזוע נפסק הקשר. ערכתי חילופי-טנק עם אחד ממפקדי המחלקות, ונכנסתי לרשת. באותו זמן — עלייך נודע לי רק לאחר מכן — נפצע אריה, מפקד הכוח. אחר-כך שמעתי ברשת הקשר כי עלי לקבל את הפיקוד. אינני יודע מי שידר זאת."

„משימתו של כוח-טנקים א' היתה כיבוש מוצבי נעמוש והש"תלטות על השטח שמעל למוצבי זעורה. כוח-טנקים ב' אמור היה לכבוש את מוצבי זעורה העליונה ולהתחבר לכביש מסעדה. בהגיעו לכאן אמור היה לסיים את תפקידו במסגרת החטיבה. כוח החרמ"ש של ק' צריך היה לכבוש את מוצבי זעורה התחתונה. פלוגת-הסיוע, למעט צוות מוקטן, שצורף לכוחו של אריה לצורכי ניווט, נועדה לאבטחת איזור הפריצה לעבר דרום. יחידת-ההנדסה נועדה לסייע לכוח-הטנקים בהכשרת ציר-ההבקעה, אם יתגלו בו קשיים."

„כאשר הגיעו הכוחות לאיזור גבעת-האם, שהמעבר בו הכרחי בציר צר זה, החלו הסורים בהפגזה ארטילרית כבדה על הגבעה ועל השדרה. כוח-הטנקים, שבפיקודו של אריה, החל בתנועה. ביקשתי מאלוף הפיקוד להנחית התקפת-אוויר על הארטילריה של האויב. הדבר נעשה, ואש הארטילריה נחלשה מפעם-לפעם אולם לא חדלה לחלוטין. אש זו אף שלא עצרה את התקדמותנו ולא האטה את קצב תנועתנו, גרמה לאבידות אחדות, ביניהן — מוש, סגנו הוותיק של ק'."

„בשעה 1130 דיווח אריה שעבר את הגבול, והכוח שבפיקודו המשיך בתנועה בתוך שטח האויב. כעבור זמן קצר כבש — נכון יותר, רמס — את מוצבי גור-אל-עסכר ונעמוש ואמור היה לעלות בתוואי (תוואי ולא דרך!) המוליך לכיוון צפון-מזרח. בשלב זה הובילו את הכוח — או נעו עמו — סיירים, בפיקודו של רס"נ רפי, מ"פ הסיוע."

הסיירת מנווטת

מספר סגן ישראל, מ"מ בפלוגת-הסיוע:

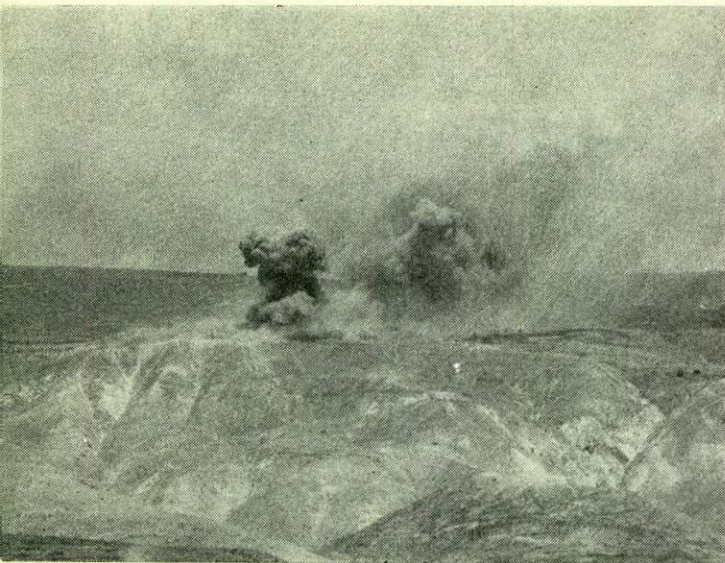
„הוטל עלינו לנווט את הכוח מגבעת-האם אל דרך הפטרולים של הסורים, לנוע על גבי דרך זו כ-1,800 מטרים דרומה, ולפנות משם, בתוואי שסומן לנו במפה לכיוון צפון-מזרח, אל עבר זעורה."

„התקדמנו בג'יפ, בו ישבתי אני וסייר-נווט, בן הסביבה, שצורף אלינו כיוון שהכיר את השטח, ובזחל"מ בו ישבו המ"פ רפי ושלושה קצינים."

„בעליה לכיוון נעמוש נתקע הזחל"מ והטנקים עברו על פניו כשהג'יפ ביניהם. הקצינים שבזחל"מ ירדו ונעו ברגל עד נעמוש, ומכשיר-הקשר שהיה בזחל"מ נישא אתם על הגב. „אחרי שעברנו את נעמוש העלה אותנו הסייר-הנווט על תוואי שסבר כי הוא מוליך לזעורה, אולם לאמיתו של דבר הולך לסיר-אדיב."

„המשכנו לנוע בין הטנקים עד סיר-אדיב, ושם הופגזנו וכן ניתכה עלינו אש-רובים בלתי מדויקת. קפצנו מן הג'יפ וטי-הרנו את הבתים הקרובים לאורך הדרך. בשלב זה כבר נעו לפנינו כחמישה טנקים, ביניהם הטנק של אריה, מפקד כוח-טנקים א'."

„כשהגענו לחלק העליון של סיר-אדיב, ראינו שמוציאים את אריה מן הטנק שלו כשהוא פצוע בלסתו. רפי עלה על הטנק, ואני עליתי אתו וסייעתי לו ללבוש את האוזניות ואת מערכת-החזה. רפי הודיע, באמצעות הקשר, כי קיבל את הפיקוד על כוח-טנקים א'."

הפגזת הרמה

„התקדמנו כשאלפרד מוביל, ואחריו נעו אפי, אלי ונחום. אחרי נחום נעתי אני, ואחרי ורדי ועוד טנק נוסף.

„נענו על ציר הדרך. כשהגענו לכפר נסע הטנק של אלפרד — לאחר שעבר מכשול כלשהו — בהילוך ראשון משך כל העת. שלושת הטנקים הראשונים נעו כשהם צמודים זה לזה, אף הם בהילוך ראשון. נחום, ורדי ואני פתחנו רווחים, שכן לא רצינו לנסוע בהילוך זה. אחר־כך התפרסנו לצד, נחום מימין וורדי משמאל.

„אותה שעה הודיע לי קצין האג"מ כי שבעה טנקים של האויב נעים על ציר־הכביש כתגבורת. רציתי לתפוס במהירות את הרכס השולט, לפני שילכדו אותי בשטח הנמוך. בשעה זו כבר נמצאו שלושה מן הטנקים שלי, אשר נעו קדימה, כ־20 מטרים מן הכביש, בעוד שאנו נעים כ־40—50 מטר אחריהם. אז נפגע הטנק הראשון — והתלקח. אפי עקף אותו מייד, וגם הטנק שלו נפגע והתלקח. מייד אחריו נפגע גם הטנק השלישי, שמי ממנו התאבך עשן ונשמעו אף התפוצצויות, אך לא היתה אש ממש.

„הקשר היה חלש במקצת. אני, אמנם שמעתי היטב, אך שני הטנקים שהיו עמי קלטו את דברי בקושי; לפיכך היה עלי להתקשר עמהם בדגלים ובצעקות, ועל־כן התקרבותי אליהם ככל האפשר. פקדתי על ורדי לעלות שמאלה בין הבתים, כדי לאכן את מי שחיסל את שלושת הטנקים. הוא נע — וקיבל פגז. ראיתי את הצוות שלו קופץ החוצה, ואחר־כך התלקח הטנק. שבעת טנקי האויב נמצאו על הכביש מולנו, לא ראיתי את כולם — כי אם שלושה מהם בלבד: שני, אס"ר 100, ורטי־34 אחד. נחום ואני נכנסנו אל בין הבתים, וביי קשנו סיוע אוירי.

„בשעה שעמדתי שם, ריכוזי סביבי את כל אנשי הצוותים אשר קפצו מן הטנקים שנפגעו. מסרתי לכל אחד מהם, 'עוזי' ורימון, והוריתי להם לסרוק את הבתים, שהיו קרובים אלינו.

„משכתי את הכוח ימינה מן הציר, ומשראיתי שאיני נפגע ממוקשים — פרסתי את הכוח. שלחתי את אפי לרכס משמאל, שהיה גבוה, כדי שיאכן מטרות ויחפה עלינו בשטח הפתוח.

„רשת הקשר היתה אותה עת משותקת כמעט, כיוון שטנקים רבים ספגו פגיעות. ענו לי המ"פ אפי וסמ"פ מפלוגה אחרת — המ"פ שלו פונה דקות ספורות לפני־כן — וכן קצין־התותח־נים, אהוד. באותו זמן התחלתי להעסיק את היעד, קלעה, באש ארטילרית כשאני צופה את האש ומתקנה. התיקונים לא היו מקצועיים ביותר, אך הבינו אותי.

„אחר־כך קיבלתי כדור בראש, אך גיליתי זאת רק כאשר נפסק לי הקשר. בדקתי, והתברר כי דם שנזל מראשי גרם לקצר בקופסת־הבקרה במערכת־החזה. כן ספג הטנק באותה שעה פגז בדיפרנציאל, אשר שיתק את היגיונו. הפגז נורה מתותח הנ"ט, שהיה מוצב בצפון היעד (היה שם צמד תותח־חיים נ"ט, ואחר־כך התברר כי אחד מהם היה תותח דמה. אנו ירינו כל הזמן על הדמה, ורק לבסוף על התותח האמיתי ושיתקנוהו). הפעלתי את מדוכות־העשן, החלפתי שוב טנק עם מ"מ אחר, והחילתי מעביר את הכוח אל מעבר למחסום הנ"ט, הבנוי בצורת קוביות־בטון, שביניהן התפתלה הדרך. עשרה טנקים עברו את המחסום ונכנסו לשטח שבין מחסום הנ"ט והכפר. מימין לדרך התפרסנו שלושה טנקים ואני במרכזם. הטנקים שמשמאל לדרך היו ברובם פגועים. הם הגיעו לכאן באורח־כלשהו, אך לא היו פרוסים בצורה מסודרת. עם זאת המשיכו לירות ולהילחם במשך כל העת. באותו זמן הוריתי לאפי לחזור אל הדרך ולהתקדם לעברנו. כן הוריתי כי כל הכשיר לפעולה ימשיך להתקדם על השביל, בעוד שהטנקים הבלתי־כשירים יחפו עליו. החילונו עולים על היעד — והסיוע הופסק.

קצין התותחנים מטוח

מספר סגן אהוד, קצין־התותחנים של כוח־טנקים א':

„משנתבקשתי על־ידי נתי להנחית אש על היעד, ביקשתי פגז־זרחן, כדי שאוכל לזהות את פגזי הארטילריה ולהבחין ביניהם לבין פגזי הטנקים. נמסר לי כי נורו פגזים, אך לא זיהיתים. לבסוף זיהיתי פגז־זרחן אחד, אשר נורה הרחק צפונית־מערבית מן המקום בו נמצאנו.

„איכנתי את מקומנו. דיווחתי על מצב כוח־טנקים א' — וקיבלתי כסיוע כוח ארטילרי ניכר.

„טיוותתי את אש המרגמות אל עבר המוצב הדרומי (הימני) אשר עליו בלט זרקור. לאחר־מכן נערכה הנחתה על היעד מצד כל הכוח הארטילרי — והוא שותק.

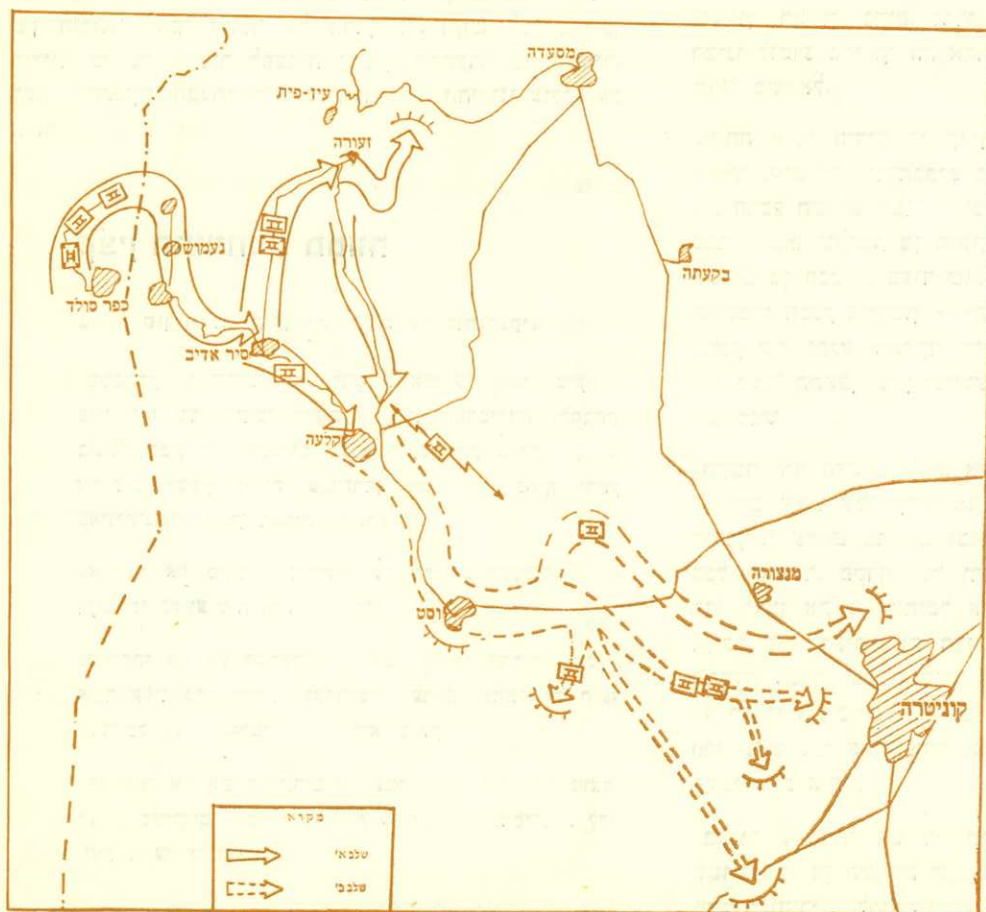
„העתקתי את אש התותחנים אל עבר קלעה. עתה היו מוצבי האויב מטוחים, ויכולנו להנחית עליהם אש ארטילרית ללא תצפית, על־פי דרישה.

„אותה שעה הורה לי נתי להתקדם לעבר קלעה, בהודיעו לי כי יבוע אחרי.

„שבתי לדרך, עברתי את מחסום הקוביות ואת נתי. רציתי להתקדם בתוך הכפר במהירות, כשהכוח אחרי — אולם טנק שעמד מן הצד (אחרי-כך נודע לי שהיה זה הטנק של אלפרד) חזר לדרך ברגע שהתקרבותי אליו והחל לנוע לפני. הוא נע בהילוך ראשון ובתנועה אטית ביותר — ולא היתה לי כל אפשרות לעקפו. נעתי אחריו לאט, עם שלושה טנקים, כשאנו צמודים כמעט זה לזה. ניסיתי ליצור קשר עם הטנק המוביל — ולא עלה ביד. פעם ראיתי את ראשו של מפקד הטנק פונה לעברי, וסימנתי לו בדגל שיתקדם מהר יותר, אך הוא המשיך לנסוע בהילוך ראשון. לא רציתי לעקפו, שכן חששתי פן יינצר מצב בו יימצאו שלושה טנקים צפופים זה ליד זה, כמטרה עומדת לאש האויב.

„בנקודה העליונה של הכפר, ליד בניין אשר נראה כבית המועצה או המפקדה, נמצאה כיכר קטנה, אשר בה ניסיתי לעקוף את הטנק המוביל, ואז ראיתי אותו נפגע ומתחיל לבעור. הספקתי לעקפו כדי שני-שליש, והרגשתי כי הטנק שלי נפגע אף הוא. המדף נפל על ראשי. הדפתי אותו — והוצאתי את הראש. ראיתי את השרשרת פרוקה וחשתי שה-טנק החל בוער. הוריתי לנהג לעצור ופקדתי על הצוות לנטוש את הטנק.

מפת הקרבות

ראיתי את אפי ועמו חמישה אנשים שוכבים בצד הטנקים הפגועים בתוך תעלה — ומסתתרים, שכן נורתה עליהם אש מנשק קל. הבחנו בתנועה לכיוונם מבין הבתים וירינו לעברה.

„המח"ט הודיעני כי הם מתקדמים לקראתנו מכיוון צפון, ויגיעו תוך זמן קצר. בשעה שקיימתי את הקשר עם המח"ט, חזרתי וביקשתי מטוסים. רגעים אלה, בהם ציפינו למטוסים, לא אשכח כל חיי.

„המטוסים הופיעו, אך לא הבדילו בינינו לבין הטנקים של האויב. נמצאנו בין הבתים, ולפיכך לא זיהו אותנו. המטוסים ירדו לשתי גיחות „על ריק“, ורק אז זיהונו וירדו על הטנקים של האויב. אינני יודע בדיוק את תוצאות ההפצצה, אך ראינו שהטנקים שלהם התחילו להסתלק“.

המתנה עם פצוע

מספר אפי, מ"פ-טנקים :

„נתי קיבל את הפיקוד ואירגן את הכוח. יצרתי קשר אתו. היו עמי ארבעה טנקים, אשר עם כולם קיימתי קשר.

„משדיווח אילן כי הטנקים שלו נפגעים מצד שמאל, הורה לי נתי לתפוס את המוצב השמאלי. העליה למוצב היתה קשה למדי, ובמהלכה החלקנו אחורה במדרון התלול — אך לבסוף הגענו. המוצב היה נטוש, ראיתי בו תותח-נ"ט פגוע, אשר לעברו ירינו קודם לכן, וכן טנק טי-34 נטוש אשר גם אליו ירינו, אך לא הבחנתי בו פגיעות.

„התפרסנו בעמדות ופנינו אל עבר קלעה. לא נורתה לעברי אש. התחלנו לאכזר מטרות בכפר. עתה התקל-קל התותח בטנק שלי, ולא הצלחתי לתקנו; ולפיכך ירינו עד סוף הקרב במק-לעים בלבד. זיהיתי שם טנק אחד וציינתי לאחד ה-טנקים שלי לטפל בו. הוא ירה, וכן ירה לעברו גם הטנק השלישי — ובסופו של-דבר נפגע טנק האויב וניצת.

„לא זיהינו טנקים נוספים בכפר. מכל מקום, ירינו מנשק קל לכל מקום בו נראתה תנועה.

„ראיתי את הטנקים הרא-שונים שלנו עוברים את מחסום הקוביות, וכאשר נפגע הטנק הראשון, נדמה היה לי כי הבחנתי בהבק של ירי נ"ט ממוצב ש-מימין לדרך. היתה זו מח-פורת מבוצרת.

דבקות במשימה

ממשיך מפקד החטיבה:

„כוח־טנקים ב' נע בציר צינור־הנפט לעבר זעורה, כשזחל"מ הפיקוד נמצא עתה בראש השדרה.

„התנועה בציר צינור־הנפט עד למרחק שני קילומטרים לפני זעורה נשלמה להפתעתי, ללא היתקלויות. הוריתי לעצור, הפעלתי ארטילריה, ופקדתי על מפקד־הטנקים לקדם פלוגת־טנקים, בפיקודו של סגן־מפקד הכוח, לעבר מוצבי זעורה. במשך כל אותה עת הקשבנו לדיווחי הקרב מתוך קלעה. נתברר לי, כי הקרב בה קשה וכי נגרמו לנו אבידות. נמצאתי בקשר עם נתי, מפקד־הטנקים בקלעה, והודעתי לו פעמים אחדות כי אתחבר אליו.

„כוח־הטנקים שהיה אתי עבר את פאתי הכפר זעורה ופנה דרומה, בציר המוביל אל משלטי זעורה. משהגיע הכוח אל המשלטים עצמם נפגע הטנק המוביל — והציר נחסם. כדי שלא לעכב את יתר הכוח, עליתי על המוצב התחתון, אולם הטנקים שנעו לאחר המחלקה ה־ מובילה לא הבינו את המתרחש ולא התמצאו במצב. הם נעצרו במקומם, בהמטרים אש על היעד. בשלב זה נגרמו שיבושי־קשר חמורים, אשר נבעו מפגיעות ב־אנטנות ובחלק מהמכשירים ולא ניתן לקדם את הטנקים בעזרת הוראות באלחוט.

„בלית־ברירה הוריתי לסגן ישראלי, קצין הסיוע, ולרס"נ אבי, שהיו עמי בזחל"מ, להגיע ברגל אל הטנקים אשר עמדו מאחורי, במרחק כ־200 מטרים ולהסביר למפקד־הטנקים את המגמה: דרי־סת היעד — ועליה חזרה לציר.

העליה על מוצבי זעורה

מספר רס"נ אבי:

„משהתקרבנו למוצב הראשון של זעורה נפגע הטנק המוביל של בנצי, סגן־מפקד כוח־טנקים ב', ונעצר. טנק פגוע זה חסם את ציר־התנועה. מפקד החטיבה בזחל"מ שלו נע קדימה, ועלה היישר על המוצב עצמו. המח"ט שלח אותי ואת סגן ישראל להדריך את הטנקים ולהורות להם להתקדם. נאלצנו לקרוא לכל טנק לחדד מן הקרקע, כשאנו מכוונים אותם מאחור, ואילו המח"ט מכוון ומושך אותם מלפנים.

„על מוצב זה לחמו הסורים בעקשנות וירו בכל כלי־הנשק שברשותם. הקרב ארך פרקיזמן אשר נראה בעיני ממושך ביותר (לא הבטתי בשעון). הטנקים התקדמו לאט במעלה, תוך מעבר חפירות־קשר, והחיילים הסוריים לחמו בהם וגילו התנגדות גם כאשר כבר היו הטנקים בתוך המוצב ומעל

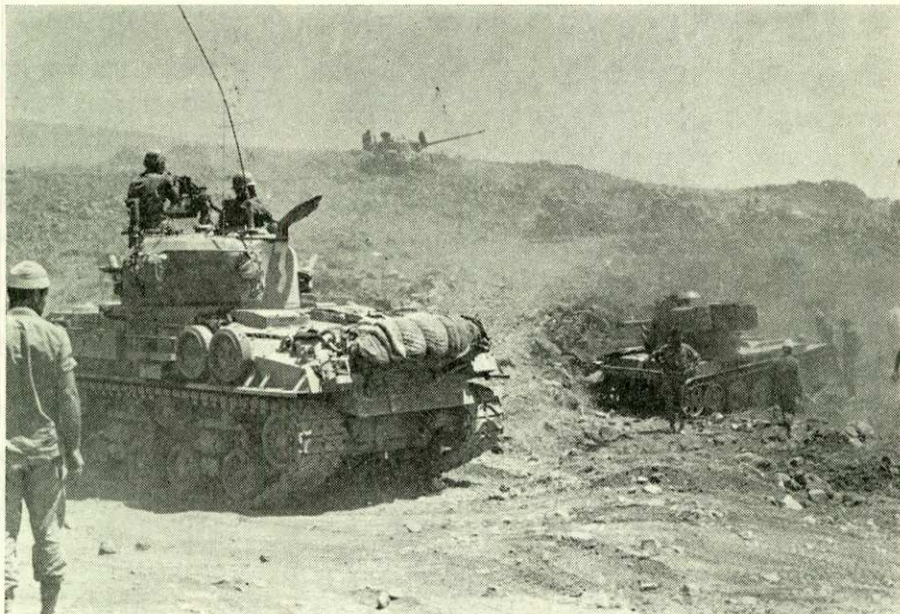
„הצוות קפץ. ראיתי חפירה־ג'מ מאחורי גדר־תיל, במרחק מטרים מעטים מן הטנק. כיוונתי את צוותי לשם — וקפצתי עמם. ראיתי פצוע מצוות־טנק אחר (כפי שהתברר לי אחר־כך — היה הפצוע מן הטנק שנע מאחורי). סייעתי לו להצי־טרף אלינו, לחפירה. הוא נפגע מרסיסים. אספתי תחבושות אישיות, וחבשתי את הפצעים שנראו לי קשים.

„רק לי נותר נשק — האקדח הצמוד לחגורה. בעת הנטישה נטלתי עמי גם רימון, אך הוא נשטט ממני כאשר ירדנו מן הטנק.

„הטנק הראשון בער. הטנק שלי בער אף הוא (אחר־כך מנתי בו ארבע פגיעות). מן הטנק השלישי עלה עשן. מן הטנקים הבורעים נשמעו התפוצצויות.

„לא ראינו טנקים נוספים. שמענו יריות נשק קל מטווח קרוב, אך לא היו אלה כלי־נשק שלנו. הרושם שקיבלתי היה כי היריות באו מן הבתים שליד הכיכר.

„בשעה 1700 לערך, לאחר ששהינו בחפירה כשעה, אמרתי

טנקים בהתקדמות

לאנשי־הצוות שלי, כי נמתין עד חשיכה, ואז נסתלק אל עבר כוחותינו עם הפצוע, אשר לא היה מסוגל ללכת.

„בשעה 1845 שמענו טנקים נעים מצפון. עברו עלינו רגעי־חרדה אחדים, אך אחר־כך זיהיתי אותם: היו אלה טנקים שלנו, של כוח־טנקים ב'.

„קפצתי על הטנק הראשון. כל עוד שכבנו בחפירה — לא חשתי כי אני פצוע, אך משעליתי על הטנק החילוני חש בכוויות שברגלי.

„שלחתי את מפקד הטנק לזחל"מ המח"ט, כדי שיודיע לו על אודותינו. אני עצמי ישבתי על הצריח והובלתי את הטנק לעמדה שמאחורי בית.

כוח החרמ"ש בתנועה למגע

מספר רס"נ ק', מפקד כוח-החרמ"ש:

„בסדר-התנועה החטיבתי נענו אחרי כוח-הטנקים ב'. משימתנו היתה כיבוש הכפר זעורה והמוצבים שמדרום לו. בראש הכוח שלי נעה פלוגת-הטנקים אותה קיבלנו כתגבורת, ואני באחד הטנקים שבתוכה. אחריה — כוח-פריצה, בפיקודו של סגני. לאחר כוח-הפריצה נעו פלוגת-החרמ"ש.

„לכיבוש שלושת המוצבים ליד זעורה נקבעה תכנית, לפיה תתפוס פלוגת-הטנקים עמדות-חיפוי על ציר הדרך, ותשמיד בתותחיה את עמדות האויב, בעוד שכוח-הפריצה יפלס שני מעברים בגדרות ובשדה-המוקשים בקרבת ציר-הדרך, ויאבטח את המעברים. הפלוגות תטהרנה את המוצב המערבי (הימני) ואת שני המוצבים שממזרח (משמאל) לדרך.

„יחידות נוספות נשארו מאחור, כשהן נכונות לנוע לפי פקודתי.

„במעבר גבעת-האס הונחתה עלינו אש-תותחים מדוייקת ותכליתית.

„זחל"מ מן הכוחות אשר נעו לפני נפגע פגיעה ישירה ובער. כן נפגע פגיעה ישירה אף הזחל"מ של סגני. פלוגת הטנקים, ואני בתוכה, וכן שני זחל"מ-המפקדה עברו את שטח-האש בלא פגיעה.

„עם הפגיעה בזחל"מ של סגני איבד כוח-הפריצה את מפקדו והציר נחסם; החיילים והמפקדים ירדו לחלץ את הפצועים. הנהג וקצין-החימוש קפצו אל מחוץ לזחל"מ, כשבגדיהם דלור קים. האש קובתה בעזרת מטפי-כיבוי וכן גלגול האנשים בחול. מפקד הפלוגה שנע אחרי כוח-הפריצה דיווח לי על כך באלחוט. הוריתי לו להודיע למפקדי-המשנה בכוח-הפריצה כי הם נמצאים עתה תחת פיקודי הישיר, ופקדתי עליו להמ"שך בתנועה עם כל הכוח.

לחפירות. בלחימה זו נפגעו שני טנקים נוספים, אף כי לא יצאו מכלל פעולה.

„משנמצאו מעבר למוצב עם שלושה טנקים החלטנו להתקדם, מבלי לטהר את השטח, שכן לא היה עמנו כוח חרמ"ש. חיילי האויב נשארו בעמדותיהם, אך רוחם כבר התערערה, והם החלו נכנעים.

„התקדמנו לכיוון שני המוצבים הנוספים, כאשר אחד הטנקים מוביל, ואחריו — זחל"מ הפיקוד. הטנק המוביל קיבל פגיעה ישירה, והחל בוער. שוב הוביל זחל"מ הפיקוד. שטפנו את שני המוצבים לאורך הדרך, כאשר הטנקים נעים מאחורינו. עם הופעת הטנקים החלה כניעת האויב. שבינו כ-30 חיילים וקצינים. מעבר למוצבים הללו, בשטח הגבוה שמעליהם, נעצרנו לשם התארגנות מחדש. ריכזנו את הפצועים מצוותי הטנקים, השכבנום על שמיכות והשקינום מים. את השבויים ריכזנו בעמדה ריקה של טנק.

„השעה היתה כבר 1700—1730. יצרנו קשר אלחוטי עם נתי, אשר פיקד על הכוח בקלעה. המח"ט החליט לעלות אל עבר קלעה, על-מנת להתחבר עם הכוח המצוי שם.

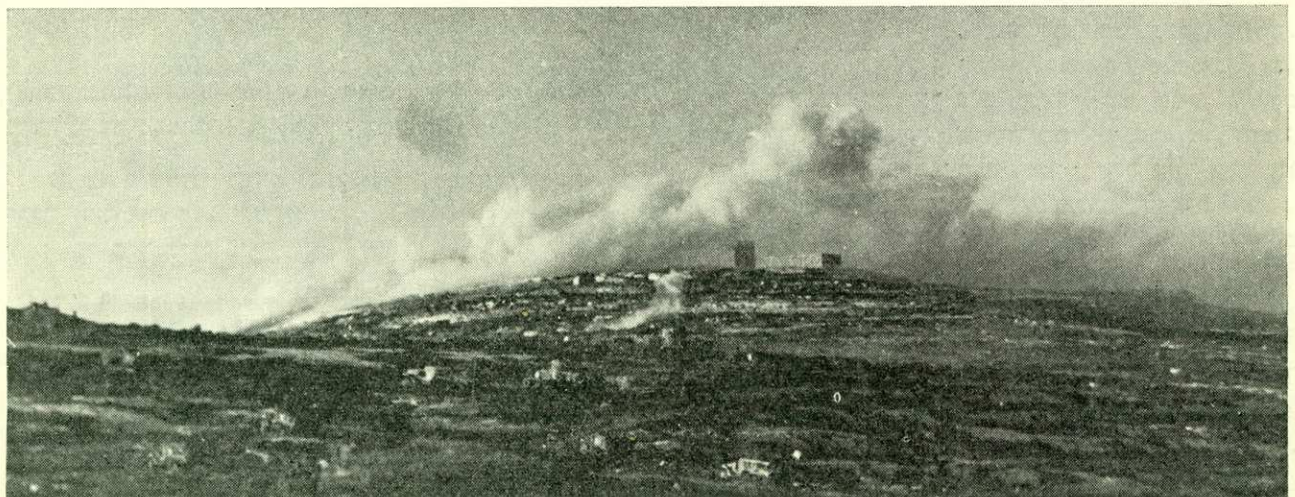
ממשיך המח"ט ומספר:

„לאחר שהגיעו ישראל ואבי אל הטנקים, החל אחד מן הטנקים נע, ואחריו — שניים נוספים. הם, דרסו את היעד, עקפו את הטנק הפגוע ועלו חזרה לציר. בשלב זה הצטרף זחל"מ הפיקוד למחלקה המובילה ועלה לשטח הגבוה המצוי בין מוצב זעורה התחתונה המחוסל, לבין מוצב זעורה העליונה. אשר טרם נכבש אמנם, אך לא הטריד את כוחותינו לבד מצליפות נשק-קל ויריות תותחים נ"ט.

„הוריתי למפקד כוח-החרמ"ש אשר נע מאחור, לטהר את הכפר זעורה, לחסמו משני עבריה, ולהתכונן לכיבוש מוצב זעורה העליונה.

„הפעילות נמשכה. כוח-הטנקים רוכזו ואורגן מחדש בשטח הגבוה שבין שני המוצבים ואילו אחדים מטנקי האויב, אשר ירו עלינו מעבר ג'בב-אל-מס, חוסלו. בזעורה גם נלקחו שבויים.

אש מכינה

פריצת דרך

שעות הלחימה פונו הנפגעים בכוח שלי באמצעים שונים ומשונים על-ידי הדרג הרפואי). „בשלב זה הוריתי ליתרת הכוח שלי לנוע אלי לזעורה”.

ההתחברות עם כוח־טנקים א' בקלעה

ממשיך המח"ט ומספר :

„כעבור מחצית־השעה לערך אורגן כוח־טנקים ב'. המשכנו בהתקדמותנו לעבר ג'בב־אל־מס והכפר קלעה. בשלב זה טוהר מוצב זעורה העליונה על-ידי הכוח של ק'.

„מן הפיקוד דווח לי, כי תגבורת ובה שתי פלוגות־רגלים נמצאת בדרך אלינו. עוד קודם לכן ביקשתי כוח רגלי נוסף, אשר יטהר את כל מערכת־המוצבים הענפה ויאבט את מרחב הפעולה, כדי לאפשר תנועה חופשית לכל דרגינו.

„עברנו בג'בב־אל־מס ללא התנגדות. התנועה נמשכה לעבר הכפר קלעה, כאשר בראש מובילה פלוגה מכוח־טנקים ב'. כשעה לפני דמדומי־החמה הגענו לפאתי קלעה מצפון, ושם נתקלנו בהתנגדות מתוחתים נ"ט וכן מטנקים, טי־34' (לפחות אחד) נ.א.ס.י. 100'. בקרב־אש הושמדו כלי־נשק אלה, וכמחצית השעה לפני חשיכה הגענו לחלקו הדרומי של הכפר קלעה, שם חסמנו את הכביש מזרחה ודרומה, והתחברנו עם שני הטנקים שלנו — שרידי כוח־טנקים א', שבפיקודו של סגן נתי. נמצאנו על סף גמר הדלק והתחמושת, ולפיכך הת־ארגנו בחניון בכניסה לכפר קלעה, תוך ביצוע אבטחות, ריי כוח־הטנקים של נתי ופינוי פצועים”.

„אחרי שעברנו את נעמוש הבחנתי בטנקים של כוח א' בקרב שהתנהל מע־בר לטיר־אדיב. בשלב זה זיהיתי, בטי עות, את טיר־אדיב כזעורה והוריתי ל־כוח להיפרס כדי לכבשה. עודי עוסק בפעולה זו, הורה לי המח"ט לנוע מייד לזעורה על תוואי צינור־הנפט, כדי לכבוש אותה ואת המוצבים שמעליה. או אז זיהיתי את תוואי צינור־הנפט, ולפיכך הבינתי כי אני נמצא בזעורה. „מייד הוריתי לפלוגת־הטנקים להפסיק את האש על הכפר, ולעלות מדרום על תוואי צינור־הנפט. הפלוגה עברה במוצב מדרום לצפון, והתקדמה דרך טיר־אדיב לעבר זעורה; כל שאר הכוח נע בעק־בותיה.

„משך כל זמן התנועה נורתה לעברנו אש חלשה ביותר מנשק קל וכן נראו הבהקים ותנועות — ואנו ירינו לעברם”.

טיהור מוצבי זעורה

„המח"ט הודיע לי כי כוח־טנקים ב' עבר דרך זעורה והמוצ־בים, ועתה יש צורך לטהרם.

„הפניתי את פלוגת־הטנקים דרך זעורה, ופקדתי עליה לתפוס את הרכס שמצפון־מזרח לכפר. בכפר היתה התנגדות קלה בלבד, באש מנשק קל. כן נורתה לעברנו אף אש טנקים, מכיוון אל־פית שמצפון.

„מפקד פלוגת־הטנקים נפגע בכדור בצווארו, בשעה שעבר בחלקה הצפוני של זעורה. העברתי את הפיקוד על פלוגתו לסגנו. מצפון לזעורה התפתח קרב־אש עם טנקים (כנראה מסוג, טי־34') ועם תותחים־נ"ט. נפגעו טנקים אחדים משלנו, אך אף לא אחד מהם הושמד. הטנקים שלנו שיתקו את אש האויב, ודומני כי אף פגעו בשני טנקים שלו.

„הפניתי את כל יתר הטנקים שלי למוצב שמדרום לזעורה, מימין לדרך.

„פלוגת־חרמ"ש הוכנסה לכפר, כדי לטהרו. טיהור הכפר, איסוף השבויים וריכוז האזרחים שבו נמשכו עד למחרת בבוקר.

„כוח־החרמ"ש הנותר וכן הפלסים והחבלנים, הופנו למוצבי זעורה והחלו בטיהורם. בחלק מן העמדות שבמוצבים אלה גילו הסורים התנגדות מתמדת ועיקשת, ולא מיהרו להיכנע. במקרה אחד, בבונקר שבו נמצאו קצינים אחדים — כפי שהתברר לנו לאחר־מכן — הרגו הללו את השבוי־השליח, אותו שיגרנו אליהם כדי להמריצם להיכנע. לפיכך היה עלינו להכניס טנק לתוך המוצב, והוא חיסל את הבונקר מטווח של 50 מ'.

„ליד זעורה הוקמה תחנה לאיסוף נפגעים, אשר עברה לאחר מכן לאחד הבתים בכפר המטוהר. התחנה טיפלה ב־8 פצור־עים — אחד מן הכוח שלי ו־7 מכוח־טנקים ב' (במשך כל

כוח המח"ט הגיע

מספר סגן נתי:

„עשיתי מאמצים כדי ליצור קשר עם כוח המח"ט — אך לשווא. מאמצי עלו בתוהו, אף לאחר שיריתי זיקוק אדום. באמצעות קצין האג"מ, אשר שימש כתחנת ביניים, הודעתי למח"ט כי אני מנפנף בדגל-טנק כחול-לבן.

„במשקפת ראיתי, כי משהו בוחל"מ הכוח מזהה אותנו. הוא ניפנף אלינו במפה מקופלת. הייתי סמוך ובטוח כי ראה אותנו, ונדמה היה לי כי הוא קורא לנו להתקדם אליו. חששנו להתקדם ולהיכנס לטווח-האש של הכלי שפגע בשלושת הטנקים שלנו. טנקים אלה ניצבו על הכביש וניהלו קרב-אש עם ה-אס"י. 100' אותו ראינו אחר-כך כשהוא שרוף. בסופו של דבר התקדמו הכוחות אלינו והתארגנו לחניית-לילה.

„בשעת ההתארגנות בחניון, עמדתי בקשר עם ששת הטנקים שלי אשר נשארו למטה, ואליהם נשלחו כל הפצועים.

פינוי הנפגעים

מספר סמל רוני, חובש:

„צורפתי לסיירת יחד עם הרופא ד"ר גליק. יום אחד לפני הפעולה נתקבלה הוראה כי עלינו לשוב ולהצטרף ליחידת הרפואה. מן הסיירת הסיעונו לקיבוץ הגושרים, בו נמצאה יחידת הרפואה של כוח אחר, ובה ניסינו לברר היכן מצויה יחידתנו. אך לא הצלחנו לעשות זאת ולפיכך נשארו ללון במקום.

„למחרת בבוקר נסענו לכיוון החטיבה במכוניתו של קצין קישור, שיצא לפקח על תנועת הכוחות. בערך בשעה 0900 ראינו על הכביש, בסמוך לראש-פינה, את כוחותינו בתנועה. „באותה עת עבר במקום אריה, מפקד כוח-טנקים א', והוא הציע לד"ר גליק לעלות על זחל"מ הדרג הרפואי שלו. ד"ר לירון, רופא הכוח של אריה, אמר לנו כי קיבל זחל"מ נוסף לפינוי פצועים, והציע כי נעלה עליו למקרה שייפגע אחד מכלי-הרכב.

„ביקשנו קסדות בלבד, אך לא היו בנמצא. מצאנו שם שני כובעי-טנקיסטים. חבשנו אותם ועלינו על זחל"מ הפינוי.

„החלה הפעולה. נענו קדימה, כאשר כל השטח מסביבנו מופגז. בגבעת-האם עצרנו כדי לטפל בנפגעים שהיו שם. כעבור זמן קצר הגיע ד"ר לירון, כשהוא עצמו פצוע, והפיקוד על הדרג הרפואי עבר לידי ד"ר גליק.

„בעזרת הזחל"מ שלנו פינונו שישה-שבעה נפגעים ולאחר מכן עברנו לזחל"מ של ד"ר לירון.

„על גבעת-האם נמצאנו כארבע שעות. כל אותה עת הופגז השטח ואנו טיפלנו בנפגעים שהועברו אלינו וביניהם אף אריה.

„בשעה 1530 בערך החילונו עולים במעלה הציר אל עבר קלעה. הגיעו לקראתנו נפגעים אחדים, ואנו עצרנו, טיפלנו בהם ופינונו באמצעות זחל"מ-הפינוי. כן שלחנו באמצעותם הוראה להביא לנו ציוד נוסף, אשר החילונו חשים בחסרונם.

„נהג הזחל"מ שלנו, עדי, ניגש לאחת העמדות וירה לעברה כדורים אחדים. צעקנו אליו שיפסיק להשתעשע, אך הוא ענה לנו כי שמע קולות מבפנים. התפרסנו מייד בשטח, והיטלנו רימון לתוך העמדה. שמענו קריאות בערבית, ולאחר-מכן יצאו מן העמדה חמישה סורים בידיים מורמות. השכבנום על הארץ וערכנו אצלם חיפוש. בעקבותיהם הגיע שובי נוסף, פצוע. חבשנו אותו.

„השטח כולו טוהר על-ידי כוח-חרמ"ש, אשר הגיע כתגבורת. מסרנו את השבויים שברשותנו לידי כוח זה.

„מכאן המשכנו במעלה הציר לעבר קלעה, בכיוון בו התקדם כוח-הטנקים. היו שם פצועים אחדים, ואנו חבשנום והעברנום, בסיוע אנשי הגדוד, לזחל"מ הפינוי. אותה שעה כבר חשנו בצורה חריפה בחסרון הציוד. ירדנו עם הפצועים לתחנת-האיסוף, הצטיידנו, ומייד עלינו חזרה לקלעה.

ההתארגנות

המח"ט ממשיך ומספר:

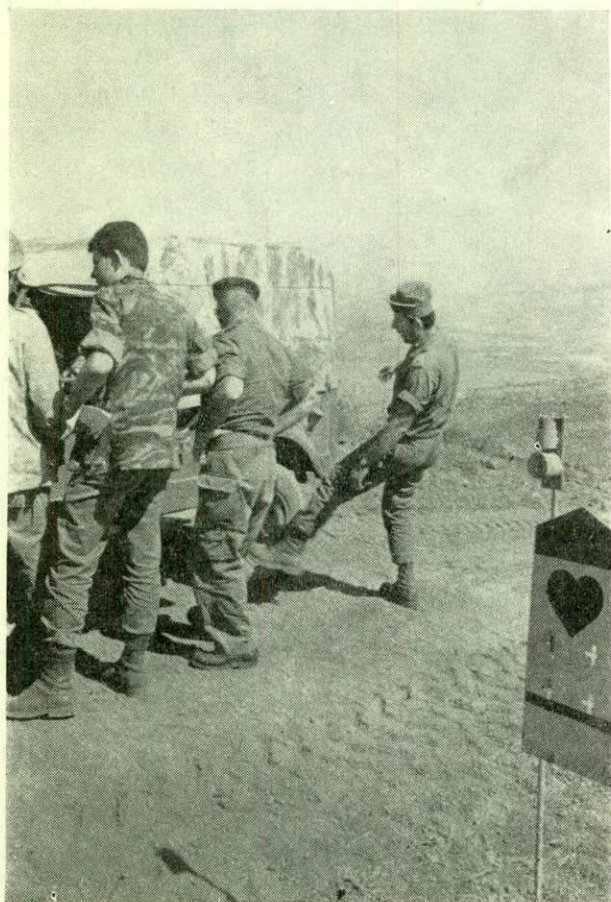
„עם תחילת ההתארגנות בקלעה ביקשנו לשלוח אלינו מסוק, לפינוי נפגעים; ואכן המסוק הגיע, ערך שתי גיחות מקלעה ומזעורה ופינה נפגעים. במשך הלילה הגיעה לקלעה התחתונה פלוגת-חרמ"ש אחת מכוח-החרמ"ש של ק', והיא איבטחה את כוח-הטנקים שנשארו למטה.

„למחרת בבוקר טיהרה פלוגה זו את קלעה, ונערכה במוצב הדרומי שלה. כן הגיעה אלינו במשך הלילה מחצית פלוגת-טנקים מכוח-טנקים ב', אשר קודמה על-ידי קצין-האג"מ יחד

החרמ"ש בהתקדמותו

היה בכוונתי לפרוץ, וכן הוריתי לסמן תוואי נוח ביותר עד מסעף דרך סיר'אדיב ותוואי צינור-הנפט. "בינתיים עסקתי בשני עניינים. החילתי מחפש את הדחפורים שלי אשר נעלמו קודם-לכן, וכן להוציא רסיסים שפגעו ברגלי. הרסיסים הוצאו, אך הדחפורים לא נמצאו. ניסיתי, בלא הצלחה, להשיג דחפורים מיחידת-ההנדסה שבקרבת מקום. בשובי ראיתי דחפורים מיחידת-ההנדסה הסמוכה עוסקים בהכשרת הדרך בתוואי אשר סומן על-ידי המ"מ שלי".

בדרך

אל הווייטרה

ממשיך המח"ט לספר:

"שבת. הדרגים הגיעו אלינו זמן-מה בטרם שחר. התארגנו מחדש במהירות. קיבלתי הוראה להמשיך בהתקדמות לעבר קווייטרה. בראש הובילה פלוגת-טנקים מכוח-טנקים ב', אחריה — זחל"מ הפיקוד, ואחריו — כוח-החרמ"ש. כוח-טנקים א', אשר נלחם על קלעה, הושאר במקומו להמשך ההתארגנות — פרט למחלקת-טנקים, אשר הועברה ממנו וצורפה אל הטנקים שנמצאו עם כוח החרמ"ש.

"התנועה מקלעה דרך וסט ומנצורה לקווייטרה עברה כמעט ללא התנגדות, אף שקודם לכן הודיעו לנו, כי חמישה-עשר טנקי-אויב נערכים מערבית לוסט, וטנקים נוספים — בין וסט למנצורה.

עם פלוגת המפקדה, והיא נערכה בג'ב'אל'מס. כמו-כן הגיעו שמונה טנקי, סנטוריון, שנקלחו כשלל, והם צורפו לכוח-החרמ"ש. בנוסף על כל אלה הגיעו שתי פלוגות חי"ר כתג-בורת; אחת מהן איבטחה את ג'ב'אל'מס והאחרת פרצה בבוקר אל כביש מסעדה".

ההתחברות אל כביש מסעדה - אל-פית

ממשיך מפקד כוח-החרמ"ש, רס"נ ק', ומספר:

"בשעות הלילה המוקדמות נמסר לי, כי שתי פלוגות-רגלים נשלחות אלינו כתגבורת. קבענו סימנים מוסכמים להתחברות עמהן, ושלחתי נציגים לקבלן כקילומטר אחד מערבית לזעורה. הן הגיעו אלי סמוך לחצות.

"הפניתי אחת הפלוגות לתפוס את ג'ב'אל'מס, לשם אבטחת ציר התנועה לקלעה. הפלוגה האחרת נועדה לכבוש בפעולה-רגלית, מוצב המצוי על כביש אל-פית-מסעדה, כ-3 קילומטר מזרחה לאל-פית.

"הפלוגה שנועדה לג'ב'אל'מס הגיעה למקום, לפי הערכתי, ב-0300. הפלוגה האחרת יצאה למשימתה עם שחר. פלוגה זו נתקלה באש-טנקים ובאש מכלי-נשק אחרים, ולפיכך שבה וביקשה סיוע-טנקים.

"שלחתי עמה מחלקת-טנקים, ולצורכי קשר עם טנקים אלה צירפתי אליה את מ"מ הסיור שלי שנסע בג'פ.

"העליתי כוח-טנקים נוסף לעמדות-חיפוי אל עבר אל-פית ומוצב-היעד של פלוגת הרגלים.

"עם השלמת משימתם שם שבו הטנקים והצטרפו אלי".

ההנדסה מפליטת דרך

מספר רס"נ אפרים, מ"פ-ההנדסה:

"התקדמנו עם כוח-טנקים א', שבפיקודו של אריה עד סיר'אדיב. משראינו כי הטנקים יכולים לנוע בלעדינו ואין צורך בפעולתנו במקום, נעצרנו והמתנו במדרון אחורי תוך תצפית מתמדת, כדי שנוכל להתקדם מייד לכשנדרש לכך. בסביבתנו החלו מתפוצצים פגזים. ההפגזה נעשתה צפופה יותר ויותר, ושערתי כי אנחנו מצויים במטרה מטוחת. כדי להיחלץ מן השטח המוכה חזרנו מאות אחדות של מטרים לאחורינו, והת-מקמנו לרגלי סיר'אדיב. משם שלחתי זחל"מ ובו פצועים שלנו ופצועים אחדים מכוח-טנקים א' לתחנת-האיסוף.

"בעודי ממתין, קיבלתי הוראה להתחיל בפריצת דרך בתוואי בו נעו הכוחות, כדי להכשירו לתנועת הדרגים, וכן לאבטח את צומת סיר'אדיב — תוואי צינור-הנפט.

"שלחתי מחלקה לצומת זה כדי לאבטחו ואני עצמי ירדתי להביא את המחלקה השניה ממקום-המפגש בגבעת-האס. מש-הגעתי למקום ראיתי שני זחל"מ-ההנדסה שרופים, ומאחוריהם דחפור פגוע. הוריתי להכין ציוד לשילוט-לילה לדרך אותה

„בהמשך ההתקדמות אמנם דווח לי על מגע עם טנקים, אך ספק בעיני אם היו טנקים אלה מאוישים. סבורני כי הן הסיוור והן הטנקים המובילים שלנו נתקלו בטנקי-אויב אשר ניטשו זמן קצר ביותר לפני שהגיעו כוחותינו למקום. מעת

יצאתנו מקלעה ועד גמר ההשתלטות על קונייטרה נמצא הצבא הסורי במנוסה, ומגע עמו נוצר רק זעיר-פה זעיר-שם, אך לא עם כוחות ניכרים.

„לעת-הצהריים, לערך, נערך הכוח שלנו מול קונייטרה, תוך כדי אבי-טחת אגפיו; שעה לא-חרמכן חדרו שני טורי רי טנקים שלנו לתוך העיר, בלא שנתקלו בה כל התנגדות שהיא. הרי כוח כולו נערך על-השטחים השולטים על העיר ועל הצומת המרכזית לעבר דמשק.

„כוח-טנקים א', אשר התארגן בקלעה, קודם לעבר הכניסה לוסט, ועסק במקום זה בתד-

לוק, בתחמוש ובשאר נושאי ההתארגנות עד שעה 1600”.

סיכום

הפעולה הלא-שגרתית של הבקעת מערך מבוצר ביום, בשטח הררי, עלידי כוח-טנקים בעיקר — ולא עלידי כוחות חרמ”ש או חי”ר — הוכיחה ללא ספק, את כדאיותה, והנחיתה הלא-כבד על מערך האויב. קידום כוח גדול של טנקים, מצוות בכוחות „חשופים” (חרמ”ש, סיוור וכיוצא באלה) מועטים בלבד, אף מנע אבידות כבדות הן מאש ארטילרית והן מאש

שטוחת-מסלול „טובלנית” האופיינית לשטח הררי.

הצבא הסורי לחם במוצביו בעקשנות עד הגיענו לרמה — כלומר, עד כיבוש קלעה וזעורה העליונה. התמוטטותו של מערך-האויב באה עם היאחותנו בקצה הרמה וכתוצאה מפעולת הטנקים, אשר הצליחו לשמור על תנופת ההתקפה וקיימו, כאמור, לחץ מתמיד קדימה, גם בתנאי-לחי-מה קשים ביותר — בשטחים סגורים, בנויים בחלקם, המהווים מערך מבוצר עמוק ורצוף.

הטנקים שטפו את היריעים, ועיקר כוח הרי-אויב נותר לכוד בתוכם בלא אפשרות לנסיגה. קידום החרמ”ש לצורכי טיהור היה חיוני, שכן הוא אשר איפשר העברת הדרגים למקום במועד.

הסיוע האוירי והארטי-לרי אשר ניתנו לכוחות תינו הקלה, ללא ספק, על פעולתם, מנעו אבידות והקנו יתר חופש-

פעולה בלחימה אל היעדים ועליהם.

ראויה לציון העובדה, שעל-אף השינוי בתכנית והרחבת היקף הפעולה ביום הלחימה הראשון אל עבר קלעה, מילאה החטיבה את כל משימותיה במועד הנקוב, או אף לפניו.

כל יחידות החטיבה פעלו תוך דבקות במטרה וגילוי רוח-לחימה עזה. היו גילויי-מנהיגות בולטים אחדים ברגעים מכריעים של הקרב, בעת העברת-פיקוד, עקב נפילת מפקדים או פציעתם וכן גילויי תושיה ראויים לציון בעת טיפול בפצועים והעברת דרגי-התחזוקה.

נ ש ק ק ל

משקל הכדור (ב"גר')	כדור (דגם)	מהירות הלוע (מטר/שנייה)	טווח יעיל (ב"מ)	טווח המגבהים (ב"מ)	טווח מקסימלי (ב"מ)	קיבול המחסנית	אש שוטפת (בדקה)	אש בודדת (בדקה)	קצב אש תאוריטי (בדקה)	משקל (ב"ק"ג)	אורך (ב"ס"מ)	קליבר (ב"מ"מ)	תוצרת	סוג כלי הנשק
		300	25		750	7				0.9	15	9	איטליה	"אקדח", "ברטרה"
16.5	M-43	710	400	800—100	1500	30	200	40	600	3.6	87	7.62	בר"ה"מ	רובה-סער א.ק.54 "קלשניקוב"
16.5	M-43	730	350—300	1000—100		10		30—20	400	3.8	102	7.62	בר"ה"מ	רובה מטען — ס.ק.ס.46 "סמיונוב"
22.5	M-30	655	900—700	1400—200	2800	5		5		4.1	123	7.62	בר"ה"מ	רובה-צלפים, "מוסיר-נאון" M-1891/30
	"פרבלום"		150—100			36		100—80	750	3.55	80	9	מצרים	תת-מקלע — "פורטיסעיד" ("קורל-ונסטב")
10.8	"פרבלום"	500	100	200—100		35/71				3.65	84	7.62	סין	תת-מקלע פ.פ.ש. M-43
16.5	M-43	730	600	450—350	800	100		200—150	650	6.57	100 3	7.62	בר"ה"מ או מצרים	מקלע קל ר.פ.ד. "דקטיוורוב"
22.5	M-08	725		1500—100	1000	250	250		650	10.8	127.0	7.62	בר"ה"מ סין	מקלע פלוגותי ר.פ.46 "דקטיוורוב"
22.5	M-08	865	1200	2300—0	2000 2300	250	250	350—200	650	13.6	113	7.62	בר"ה"מ	מקלע-בינוני — ס.מ.ג.מ.49 "גוריונוב"
51.9			3500	3500—0	3500	50		200—100	600	34	159	12.7	בר"ה"מ צ'כיה	מקלט כבד ד.ש.ק

הנתונים הנ"ל מתייחסים לכלי הנשק המופיעים בחוברת "שלל" המצורפת לגליון זה

ט ש ק נ

קצב-חאש (בדקה)	קצב חאש מכסומלי (בדקה)	מהירות-לוע (מ'/שנייה)	צידוד (במעלות)	הגבהה (במעלות)	כשר חדירת- שריון (ב"מ"מ)	טווח יעיל (ב"מ')	טווח תיאורטי (ב"מ')	משקל הפצצה/הטיל (ב"ק"ג)	משקל התותח/המטול (ב"ק"ג)	אורך (ב"ס"מ)	קליבר הטיל (ב"מ"מ)	קליבר (ב"מ"מ)	תוצרת	סוג כלי-הנשק
5-4		84			200-150	100	150	13.3	2.75	95	82	40	בר"מ	מטול נ"ט זוטא ר.פ.ג.2
5-4					350	150-100	500	3.0	6.0	95	82	40	בר"מ	מטול נ"ט זוטא ר.פ.ג.71
5-4					250	150	150	3.76	6.3	103	112	45	צ"ר	מטול זוטא נ"ט פ-27
5-4		380			250	400 (מטרה נעה) 1400 (מטרה נייחת)	3,000	5.0	91	200		82	בר"מ	תול"ר ב-10
6		360			380	1350		13.6	340	205		107	בר"מ	תול"ר ב-11
8	25	990	54	5- ע"ד +25	140-100	1000	8,400	3.14	1148 (במטרה) 1700 (במטרה)	703 (הקנה) 394 (הקנה)		57	בר"מ	תותח נ"ט M-43
12-10	20	885	54	+40	130-100	1200-1000	15,400	9.2	1700 (במטרה)	414 (הקנה)		85	בר"מ	תותח נ"ט M-45
8-6	10-8	900	51	+280	175-100	2000-1500	21,000	15.1	3500	535 (הקנה) 920 (הקנה)		100	בר"מ	תותח שדה נ"ט M-44
3-2		90			500	500	2,000	21.8		114	115	140	בר"מ	טיל מונחה נ"ט "שמל"

הנתונים הנ"ל מתייחסים לכלי-הנשק המופיעים בחוברת "שלל" המצורפת לגליון זה

נשק נ"נ

אופן ההזנה	מספר קנים	טווח יעיל (ב"מ, ל"מ)	קצב האש המעשי (בדקה)	קצב האש התאורטי (בדקה)	מהירות לוע (מ/שנייה)	משקל הפגז (ב"ק"ג)	משקל כולל (ב"ק"ג)	צידוד היקף (במעלות)	צידוד גובה (במעלות)	אורך (ב"מ)	קליבר (מ"מ)	תוצרת	סוג כלי הנשק
סרס בן 100 כדור	1	1200	250		1000	0.065		360		2.0	14.5	בר"מ	מקלע-כבד נ"מ ז.פ.א.ו-1
לכל קנה סרס בן 100 כדור	2	1200	2×250		1000	0.065	1100	360		2.0	14.5	בר"מ	מקלע-כבד נ"מ ז.פ.א.ו-2
לכל קנה סרס בן 50 כדור	4	400 500	200—100	500—400			640			2.9	12.7	בר"מ	מקלע-כבד נ"מ ד.ש.ק-4
	1	2000	180—160		890		2100	360	—5 עד +85	2.83 (הקנה) 6.16 (כדור)	37	בר"מ	תותח נ"מ קל M-39
	1	1850 עם מכ"מ עד 4800	60	156—130	1050	2.7	3560	360	—4 עד +87	4.02 (הקנה) 7.05 (כדור)	57	בר"מ	תותח נ"מ M-52
	1	6500 10,200	20—15		792	9.75	4300	360	—3 עד +89	4.16 (הקנה) 7.05 (כדור)	85	בר"מ	תותח נ"מ M-44
	1	10,675	20—15		900	15.9	14700	360	—3 עד +82	5.72 (הקנה)	100	בר"מ	תותח נ"מ M-49
	2	8,800	2×150		1000		2800		—4 עד +25		57	בר"מ	תותח מתנייע נ"מ ז.ס.י-57-2
	1	20,000			2.5 (מאר)		2,500 (משקל הסיל)			10.5			טיל קרקע-אוויר S-A-2 (V-750 VK)

הנתונים הנ"ל מתייחסים לכלי-הנשק המופיעים בחוברת „שלל" המצורפת לגליון זה

מ ר ג מ ו ת ו ת ח י - ש ד ה

נמר על-יד	מספר קנים	טווח מכסימלי (ב"ק"מ)	טווח יעיל (ב"ק"מ)	קצב-אש (בדקה)	מהירות-לוע (מ./שניה)	משקל הפגז (ב"ק"ג)	משקל בתנועה (ב"ק"ג)	משקל במצב קרבי (ב"ק"ג)	ציוד (במעלות)	הגבהה (במעלות)	אורך הקנה (ב"ס"מ)	קליבר (ב"מ"מ)	תוצרת	סוג כלי-הנשק
על-זכר משאית			30	25	211	3.35		56	360	+45 עד +95		82	ברז"ש	מרגמה M-37
63 "נא" או 152 ב"מ"ר		5.9	5.7	15	272	15.8	500	275	8	+45 עד +80	170	120	ברז"ש	מרגמה M-43
151 "זל" או 152 ב"מ"ר		8.0	8.0	3		40	1400	1125	6	+45 עד +85	?	160	ברז"ש	מרגמה M-53
151 "זל" או 152 ב"מ"ר		12.0	8.0	6-5	515	25.5	2360	2250	47	-3 עד +61	267	122	ברז"ש	הינער M-38
151 "זל" או 152 ב"מ"ר		18.0	14.0	6-5	700	25-22	3000 ב"מ	3000 ב"מ	360	+5 עד +65 (על-זכר)	520 ב"מ	122	ברז"ש	הינער ID-30 M-63
151 "זל" או 152 ב"מ"ר		17.3	12.4	4	670-600	40-56	7930	7128	54	-2 עד +65	492.5	152	ברז"ש	הינער M-37
151 "זל" או 152 ב"מ"ר		20.8	16.0	6-5	800	25.5	7907	7100	58	-2 עד +65	548	122	ברז"ש	תותח M-37/31
זחל או 152 ב"מ"ר		27.0	20.0 ב"מ	6-5	875	33	8600	7500	50	-2 עד +46	720	130	ברז"ש	תותח M-46
פרג"ז V 3 S	32	8.2	6.0		410-250	24.2		8500	240	+12 עד +50	100	130	צ'כיה	מטול רקטות M-51
151 "זל"	12	10.0	7.0	כיתה ב' 5 דקות		113		9200	210	+45 עד 0	200	240	ברז"ש	מטול רקטות BM-24

כלי רכב נשוררים

טווח ירי (ב"מ)	צוות	טווח-פעולה (ק"מ)	מהירות מכסימאלית (ק"מ/שעה)	כוח-סוס	שריון (ב"מ)	גובה (ב"מ)	רוחב (ב"מ)	אורך (ב"מ)	משקל (בטונות)	חמוש			סוג כלי-הנשק	תוצרת	סוג כלי הרכב
										מספר פגזים	מקלע	תותח (במ"מ)			
1000	5	300	50	500	75(60)	2.72	2.95	6.07	32	56	2/7.62	85	טנק בינוני	ברד"מ	טי-34
1500	4	350	55	580	105(75)	2.40	3.27	6.00	36	42	1/12.7 2/7.62	100	טנק בינוני	ברד"מ	טי-54
2000	4	500	50	580	100/200	2.40	3.27	6.05	36	43	2/7.62	100	טנק בינוני	ברד"מ	טי-55
2000	4	190	40	550	200(120)	2.44	3.20	6.67	45.8	28	1/12.7 1/7.62	122	טנק כבד	ברד"מ	סטליון-3
1500	3	350	45	240	40/20	2.2	3.08	6.7	14.6	50	1/7.62	76	טנק קל אמרי	ברד"מ	פי.טי-76
	5			300	85	2.68	2.92	5.92	24			75	טנק בינוני	גרמניה	פנצר-4
2000	4	300	55	500	78	2.3	3.00	6.0	30	52	1	100	תותח מתנייע נ"ט	ברד"מ	אסיו-100
	² פליט 8 אנשים	282	48	70		1.73	1.9	5.0	6	1250	1/7.62		נגמ"ש טיק אמרי	ברד"מ	בי.טי-40
	³ פליט 14 אנשים	600	75	110	13.5	2.0	2.32	6.56	8.6	5000	1/7.62		נגמ"ש אמרי חולי	ברד"מ	בי.טי-152
	² פליט 12 אנשים	350	50	240	20	2.0	3.08	6.7	14.5	3000	1/12.7		נגמ"ש אמרי חולי	ברד"מ	בי.טי-50 (פ)
	² פליט 10 אנשים								6.5				נגמ"ש אמרי	מצרים	אל-וואלד

הנתונים הנ"ל מתייחסים לכלי-הנשק המופיעים בחוברת "שלל" המצורפת לגליון זה

ר כ ב

ניידות					מנוע				מידות								כושר יעמשה		הנעה	תוצרת	סוג כלי-הרכב			
בלמים	כוסר גרירה (ב"ק"מ)	טווח הנסיעה	צריכת הדלק (ל-100 ק"מ)	מהירות מכסי (בקמ"ש)	מספר הילוכים	מערכת-החשמל	כ"ס סל"ד	מספר צילינדרים	סוג הדלק	קיבול המיכלים	מידות הצמיגים	מרווח קרקע	גובה (ב"ס"מ)				רוחב (ב"ס"מ)	אורך כולל (ב"ס"מ)	משקל (ב"ק"ג)	אנשים	משקל (ב"ק"ג)			
שמר		340	7.5	90	3+1	V12	3600/55	4	בנוזל	90	650×16	21	203	185	385	1535	5	—	4×4	ברד"מ	מכונת-נוסעים 69 A "מאז"			
שמר	500	420	17.5	90	3+1	V12	3600/55	4	בנוזל	75	650×16	35	192	173	385	1525	2+8	500	4×4	ברד"מ	משאית 1/2 טון 69 "מאז"			
שמר	3500	650	30	65	4+1	V12	2800/70	6	בנוזל	195	1000×18	27	225	220	553	3200	2+18	2000	4×4	ברד"מ	משאית 2 טון 63 "מאז"			
אזיר	3600	650	46	60	5+1	V12	2600/92	6	בנוזל	300	825×20	26	231	232	693	5580	3+21	4500	6×6	ברד"מ	משאית 4 1/2 טון 151 "זיל"			
אזיר		460	46	65	5+1	V12	2600/104	6	בנוזל	215	1200×18	31	288	234	673	5800	3+21	4500	6×6	ברד"מ	משאית 4 1/2 טון 157 "זיל"			
	5500	440		70				6	דיוזל				292	231	691	5500		5000	6×6	צ'כיה	משאית 5 טון 138 פרגה V3S			
	22900	330		60	8+2			12	דיוזל				264	250	830	8600		1000	6×6	צ'כיה	משאית 10 טון 111 "סטרה"			
מרכי	8100	320		48			/110		דיוזל				210	220	510	8000			דיוזל	ברד"מ	גורר זחלי קל א.ט.ל.			
מרכי	13500	320		40			/210		דיוזל				260	260	590	11700			דיוזל	ברד"מ	גורר זחלי בינוני א.ט.ס.			

הנתונים הנ"ל מתייחסים לכלי-הנשק המופיעים בחוברת "שלל" המצורפת לגליון זה

כופלגת פועלי ארץ־ישראל

שולחת את ברכתה

לצה"ל, למפקדיו וחייליו

על הנצחון

יחד עם כל בית ישראל

מתאבלת על חללי המערכה

ומביעה תנחומיה למשפחות השכולות

הקיבוץ הארצי, השומר הצעיר

הועד הפועל

קרן השומר הצעיר בע"מ

קיבוצי השומר הצעיר

נופעי תכ"ל

נוצרי תכ"ל

הנוחלקה לבניה של הקיבוץ הארצי

לחיילי צבא ההגנה לישראל ומפקדיו

לישובי הספר שעמדו במבחן המערכה

שלוחה ברכת חזק ואמץ!

לחיילי צה"ל ולמפקדיו

תרועת נצחון וברכת יישר כוח

מפלגת הפועלים המאוחדת

לצבא ההגנה לישראל — ברכה נאמנה

לשכת המס המרכזית

ברכה נאמנה לצה"ל ולמדינת ישראל

תנועת המושבים

לצה"ל ולמדינת ישראל — כה לחי !

תנובה אכספורט

לצה"ל עטור הנצחון — יישר כוחכם !

הסתדרות המורים

ברכות נאמנות לצה"ל ולכל בית ישראל

קרן משקי עזר

לצה"ל הבלתי מנוצח — חזק ואמץ !

נִיר בע"מ

ת"א, שד' רוטשילד 28 א', טל : 622441

לצה"ל ולכל בית ישראל — ברכה נאמנה

החומה, חב' לבטוח בע"מ

תל-אביב, רח' הרצל 14, טל : 59647
לממשלת ישראל, לצבא הגנה לישראל,
מפקדיו וחייליו — ולכל בית ישראל,

לצבא ההגנה לישראל
למפקדיו ופיקודיו בחילות
היבשה, האוויר והים

ברכת חזק ואמץ

עטורי נצחון ותהילה הענקתם לעם במולדתו
במערכת אדירים.

קיום ובטחון של מדינת ישראל
שלום וכבוד לצה"ל.

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל
הועד הפועל

לצה"ל עטור הנצחון

ברכה נאמנה

מעובדי שקם והועד

עם סיום המערכה

שלוחה בירכת בית „סולל בונה”
על כל חברותיו, מפעליו וסניפיו
לממשלת ישראל, לצבא הגנה לישראל,
ראש, על חיילותיו, אלופיו, קציניו
וחייליו, ולכל עובדיו המגויסים
אשר חרפו את נפשם במערכה.

יבואו על הברכה כל עובדי בית „סולל
בונה” אשר עמדו דרוכים על משמרתם
אצלנו בימי המערכה.

ברכותינו ואיחולינו לכל הפצועים
להחלמה מהירה ולשובם בקרוב
לחיי עבודה תקינים.

בית „סולל בונה”

לצה"ל ולמדינת ישראל

ברכות נאמנות

ועד עובדי המשכיר המרכזי

לצה"ל הבלתי מנוצח — חזק ואמץ!

עיריית גבעתיים

לצה"ל עטור הנצחון — יישר כוחכם!

שכון עובדים בע"מ

לצה"ל הבלתי מנוצח — חזק ואמץ

אחים גולדשטיין,

חב' לשכון ופתוח בע"מ

רמת-גן, רח' ביאליק 145, טל: 729178

לצה"ל, חייליו ומפקדיו — כה לחי!

„קשת" בע"מ,

מצבעה ואשפרה לטקסטיל

רמת-גן, רח' מנחם יצחק 2, טל: 722103

לצה"ל ולכל בית ישראל — ברכה נאמנה

ועד עובדי הלוואה וחסכון

תל-אביב-יפו

לצה"ל עטור הנצחון — יישר כוחכם!

ועד עובדי בנק לאומי

לצה"ל הבלתי מנוצח — חזק ואמץ!

המועצה המקומית מצפה רמון

לצה"ל ולכל בית ישראל — ברכה נאמנה

סקטור הפקידים של עובדי סולל-בונה

לצה"ל עטור הנצחון — יישר כוחכם!

ארגון עובדי עיריית תל-אביב

ברכות נאמנות לצה"ל

בנק המזרחי

לממשלת ישראל ולצה"ל

על כל חילותיו ויחידותיו

על הנצחון המפואר — ברכת חזק ואמץ

עיריית אשקלון

לממשלת ישראל ולצה"ל

על כל חילותיו ויחידותיו

ברכת חזק ואמץ!

עיריית חולון

למדינת ישראל

לצה"ל עטור הנצחון

לחייליו ולמפקדיו

כה לחי!

המועצה המקומית רעננה

ברכת כה לחי לצה"ל

מועצה אזורית הדר השרון

מועצה אזורית זבולון

שולחת ברכת חזק לצה"ל

לצה"ל עטור הנצחון — יישר כוחכם!

מועצה מקומית כנרת

מועצה אזורית מרום הגליל

שולחת ברכות חזק לצה"ל

לצה"ל הבלתי מנוצח — חזק ואמץ!

מועצה אזורית רמת-הנגב

ברכה נאמנה לצה"ל

מועצה אזורית שפיר

לצה"ל ולכל בית ישראל ברכות נאמנות

קו צינור אילת

לצה"ל ולכל בית ישראל — ברכת יישר כוח!
חברה ישראלית לשילוח בינלאומי
הובלה בינלאומית, יבוא — יצוא — ביטוח ימי
תל-אביב, שדרות רוטשילד 9,
טל: 56276 — 5 קוים
סניפים :: חיפה, לוד, אשדוד, אילת

ברכת שלום ובטחון
ס ב ר י נ ה
רמת-החייל, רח' הברזל 21, טל: 721656

לצה"ל הבלתי מנוצח — חזק ואמץ!
נפטא, חב' ישראלית לנפט בע"מ
תל-אביב, ת.ד. 20188, טל: 37931—6

לצה"ל הבלתי מנוצח — ברכת חזק ואמץ!
מפעלי ישראל אמריקה בע"מ, חיפה

ברכת חזק ואמץ לצה"ל הבלתי מנוצח
יזרום, תעשית מוצרי חשמל בע"מ
ירושלים, אזור התעשייה רוממה,
ת.ד. 1414, טל: 28438

לצה"ל ולכל בית ישראל — ברכה נאמנה
חברת בולמוש לפידות
קבלני בנין בע"מ
נתניה, רח' ברודצקי 4, טל: 3749

ברכת חזק לצה"ל ולכל בית ישראל
וולטכס צמרון, תשלובת טקסטיל
תל-אביב, נחלת בנימין 58

לצה"ל הבלתי מנוצח — חזק ואמץ!
מדיטרד בע"מ
נציגי אמריקן אקספרס
תל-אביב, רח' אלנבי 33

לצה"ל ולכל בית ישראל — ברכה נאמנה
ר פ א ל
שרות מפעלי מים בע"מ
תל-אביב, רח' הכרמל 12, טל: 55833

לצה"ל הבלתי מנוצח — חזק ואמץ!
ייצור ופתוח בע"מ
תל-אביב, רח' קרליבך 14, טל: 37483

לצה"ל עטור הנצחון — ברכת יישר כוח!
טחנות קמח בע"מ
מפרץ חיפה, ת.ד. 1530

לחיילי צה"ל ולמפקדיו — חזק ואמץ!
מצות ישראל דננברג, חב' בע"מ

ברכת חזק ואמץ לצה"ל הבלתי מנוצח
ארגון מגדלי פירות

לצה"ל הבלתי מנוצח — כה לחי!
ריכרד לוי

חולון, רח' ההסתדרות,
ת.ד. 74, טל: 841831

לחיילי צה"ל ולמפקדיו — ברכת יישר כוח
מועצה לשווק בוטנים וכותנה

לצה"ל ולכל בית ישראל — ברכה נאמנה
לחם חן בע"מ
בת-ים, אזור התעשייה

לחיילי צה"ל ולמפקדיו — ברכת חזק ואמץ
פרי משק, ביח"ר לשימורים
חיפה, רח' נתן 1, טל: 2814

לצה"ל עטור הנצחון — ברכת חזק ואמץ!
ישראל בע"מ
תל-אביב, בית הדר

לצה"ל,

לאחינו גבורי הנצחון

ביבשה, בים ובאוויר

למגינים על הצדק, על הנפש והעמל

ברכת רבבות חברי ההסתדרות בתל-אביב—יפו

יחד אתכם הולם לבנו ברטט,

באהבה ובאיחולי הצלחה

חזקו ואמצו!

מועצת פועלי תל-אביב—יפו

לחיילי צבא הגנה לישראל

ולכל חבר המפקדים

שלוחה ברכת תנועת הפועלות

לעמידתכם הגאה לקיום מדינתנו

מלחמתכם ונצחונכם ישמשו סמל

לגבורה עילאית לדורות

מועצת הפועלות

לחיילי צה"ל ולמפקדיו — כה לחי!

א ג ד

אגודה שתופית לתחבורה בישראל בע"מ

לצה"ל ולמדינת ישראל — ברכת יישר כוח

ועד עובדי יכין חק"ל

לגיבורי ה"מיראז' "

ולכל צה"ל — ברכות לנצחון

"יצרני סיגריות "מיראז' "

לחיילי צה"ל ולמפקדיו — ברכת יישר כוח

בית הספר לפעילי ההסתדרות

לצה"ל ולמפקדיו — ברכת כה לחי!

הנמל החדש בע"מ

חיפה, רח' הנמל 45, טל: 64281

לצבא הגנה לישראל

לבנינו וחברינו הלוחמים

הכבוד והיקר

משקי עמק חפר והשומרון

לצה"ל ולמדינת ישראל — כה לחי!

מפעלי הנדסה של וולקן (1956) בע"מ

לממשלת ישראל, לצבא הגנה לישראל

מפקדיו וחייליו - ולכל בית ישראל

ברכת חזק ואמץ!

מועצת פועלי חיפה

לצבא הגנה לישראל, לנצחון המפואר,

ברכות לבביות

לשכת הספנות הישראלית — חיפה

לממשלת ישראל, לצה"ל

לחברינו בעבודה ובים

ולכל בית ישראל

ברכת הנצחון והשלום!

מזכירות פועלי הנמל חיפה

לרב אלוף משה דיין, שר הבטחון

ולצבא הגנה לישראל,

עינינו נשואות אליכם בגאווה

על הנצחונות המפוארים

שקצרתם בעוז רוח!

יונה, חברה לדיג ותעשיה בע"מ

לממשלת ישראל ולצה"ל

ברכת הנצחון והשלום

אהרון רוזנפלד

ח י פ ה

תהילת עולם —

לרמטכ"ל, צה"ל — מפקדיו וחייליו.

הנהלת חברת "הזרע" ועובדיה

ח י פ ה

לצה"ל עטור הנצחון

יישר כוחכם

מסקו בע"מ,

פיגומי מתכת וציוד לבנין

חיפה, כביש חיפה עכו, טל: 73251, ת.ד. 1617

לצה"ל עטור הנצחון — יישר כוחכם!

פריטז בע"מ

לצה"ל הבלתי מנוצח — חזק ואמץ!

להבות חביבה
קיבוץ השומר הצעיר

למפקדי וחיילי צבא ההגנה לישראל
מלוא התודה וההערכה על הנצחון המופלא
„מגן“, קבוץ השומר הצעיר

לצה"ל עטור הנצחון — ברכת יישר כוח
מעין צבי, קבוצת המכבי הצעיר

לחיילי צה"ל ולמפקדיו — יישר כוחכם!
„**נ י צ נ י ם**“
קבוצה ארצישראלית א' של „הנוער הציוני“

לצה"ל עטור הנצחון — יישר כוחכם!
קבוץ העוגן, דג. לב השרון

לצה"ל עטור הנצחון — כה לחי!
קבוץ רביבים

לצה"ל ולמדינת ישראל — ברכות נאמנות
קבוץ רמת-הכובש

לחיילי ישראל — ולכל העם בישראל
ברכת שלום של בטחון
קבוץ שמיר

לצה"ל ולמדינת ישראל — ברכות נאמנות
מפעלי מתכת פלבס,
עין חרוד איחוד

לצה"ל עטור הנצחון — חזק ואמץ!
מועצה אזורית לכיש

לצה"ל ולכל בית ישראל — ברכות נאמנות
כפר-וייתקין, מושב עובדים

לצה"ל ולכל בית ישראל — ברכות נאמנות

הקבוץ המאוחד

לצה"ל הבלתי מנוצח — חזק ואמץ!
אשדות-יעקב הקבוץ המאוחד

לצה"ל ולכל בית ישראל — ברכה נאמנה
קבוץ ברעם

ברכת חזק ואמץ לצה"ל
גלאון, קבוץ השומר הצעיר

לצה"ל ולמדינת ישראל — יישר כוח!
קבוץ הגושרים

לצה"ל עטור הנצחון — כה לחי!
זיקים, קבוץ השומר הצעיר

לצה"ל ולכל בית ישראל — ברכה נאמנה
קבוץ כפר גלעדי — תל חי

ברכת חזק לצה"ל ולכל בית ישראל
קבוץ כפר הנשיא
ע"ש הנשיא הראשון במדינת ישראל

לצה"ל עטור הנצחון — יישר כוחכם!
דגניה ב'
קבוצת פועלים להתישבות שתופית בע"מ

לצה"ל הבלתי מנוצח — חזק ואמץ!

„הדפוס החדש" בע"מ

הדפסת עתונים יומיים, כתבי
עת, ספרים, הדפסות צבעוניות,
פלקטים וצרכי משרד מכל הסוגים
מתקבלות עבודות בעברית, יידיש, פולנית,
אנגלית, צרפתית, רומנית וכו'
מחלקה מיוחדת לסידור בערבית
תל-אביב, בית „על המשמר" רח' המסגר, טל. 31276, ת.ד. 736

„תיא" תמרוקי ישראל בע"מ

תל-אביב, דרך פתח-תקוה 82, טל: 35035
מברך את צה"ל בברכת השלום והנצחון

לצה"ל הבלתי מנוצח, חזק ואמץ

אגודת השומרים,

ת"א, בית הדר דפנה

ברכות לצה"ל ולכל בית ישראל

„גדות"

מיכליות ומאגרים לכימיקלים בע"מ
תל-אביב, דרך יפו 6, טל: 820121

לצה"ל — יישר כוחכם!

מירומית,

מפעלי מתכת אשקלון בע"מ

ביהח"ר: אזור התעשיה, אשקלון
המשרד: ת"א, רח' הירקון 106,
טל: 228195, ת.ד. 3460

ברכות נאמנות לצה"ל ולכל בית ישראל
אלגמיטד פוד פרודוקט לימיטד

בתיים, טלפון: 844151

לצה"ל — על הנצחון המפואר —

ברכת חזק ואמץ

שושנה, ביח"ר למוצרי מתכת בע"מ

לצה"ל ולכל בית ישראל —

ברכה נאמנה

הארגז בע"מ

תעשיות מתכת ועץ

תל-אביב, רח' גבורי ישראל 94
ת.ד. 106, טל. 32251

ברכת אחדות העבודה — פועלי ציון

לצבא ההגנה לישראל ולישובי הספר
לנצחון במערכה
ולהשגת גבולות של בטחון ושלום

לממשלת ישראל ולצה"ל
על כל חילותיו ויחידותיו
יישר כוח!
על הנצחון המפואר
ברכת חזק ואמץ!

מרכז תנובה

„פרדס", חב' קואופרטיבית של פרדסנים
שולחת ברכה לחיילי צה"ל בנצחונם

לחיילי צה"ל ולמפקדיו
תרועת נצחון וברכת יישר כוח

המחלבות המאוחדות בע"מ

לצה"ל הבלתי מנוצח
חזק ואמץ!

„נון", תעשית שמורים

לחיילי צה"ל ולמפקדיו
תרועת נצחון וברכת יישר כוח

פרי טעים, תעשית שימורים

לצה"ל הבלתי מנוצח

חזק ואמץ

חריש בע"מ

לצה"ל עטור הנצחון — ברכת יישר כוח

חב' חמי טבריה בע"מ

מעיני הישועה, חמת ליד טבריה

לצה"ל הבלתי מנוצח — חזק ואמץ!
„הצפון"

ארגון קניות של מושבי העובדים בצפון
אגודה חקלאית שתופית בע"מ
חיפה, טלפון: 68351, ת.ד. 1584

מסעדה עבד - חיפה

כפר פריז, טלפון 63723

מברכת את
צבא הגנה לישראל
עטור הנצחון
בברכת כל הכבוד.

עבד נעים

לצבא הגנה לישראל
להישגיו,

ב ר כ ו ת

בני ג'זרג' שוקחה

מכולת בסיטונות

דרך העצמאות 58, טל. 67951

ר. גלבר את ר. גולדברג בע"מ

סוכנות בתי-חרושת לפלסטיק
„פלסטופיל“, קיבוץ הזורע
„פלסטיב“ — קיבוץ יקום
וכל סוגי אריזה מפלסטיק
רח' יפו 44, חיפה, טל. 521800, ת.ד. 1206
לממשלת ישראל ולצה"ל
שאו ברכה בחג הנצחון והשלום

אגודת נהגי מוניות חיפה

מברכת את צה"ל
בברכת הנצחון והשלום

מרדכי אמסלם

רח' הנמל 53, טל: 65241
מברך את צה"ל ואת כל בית ישראל
בברכת הנצחון והשלום

לצבא הגנה לישראל

ברכת כל הכבוד!
חזקו ואמצו!

נור חברה לתעשיות גפרורים, חיפה

ל צ ה " ל

ברכה נאמנה

קרגל בע"מ, ת.ד. 45, לוד

לצה"ל ולמדינת ישראל

ברכות נאמנות

שך-קור, אגודה שתופית בשערי הנגב בע"מ

לצ. ה. ל.

לממשלת ישראל

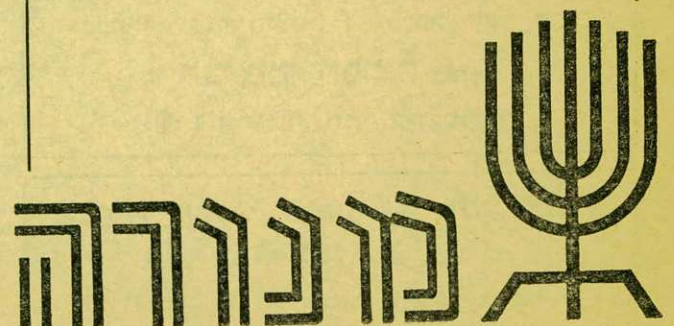
לכל מנהלינו ועובדינו המגוייסים

לכל סוכנינו ומבוטחינו

אשר תרכו

לנצחון המזהיר

כ ה ל ח י !

חברה לאחריות ולביטוח משנה, בע"מ

לצבא הגנה לישראל
להישגיו, נצחונותיו
ביבשה, בים ובאוויר

ב ר כ ו ת

המועצה המקומית קרית-אטא

לצבא הגנה לישראל,
למפקדיו ולחייליו הגיבורים,
כל הכבוד והברכה!

טחנת האורז חיפה
חברה לטחינה ולמסחר בע"מ

לצבא הגנה לישראל,
לנצחון המזהיר, שאו ברכות,

ארז, קרור והנדסה בע"מ, חיפה

לצה"ל עטור הנצחון
משחרר המולדת
מיטב הברכות והתודות
*
כבוד ותהילה לגיבורי צה"ל
שחרפו נפשם במלחמה
ונפלו בהגנת ישראל

**מילואות בע"מ,
מילובר בע"מ,
מילוס בע"מ,
משקי המפרץ בע"מ**

לצבא הגנה לישראל,
מעוזו של העם,
ברכת חזק ואמץ
על הנצחון המזהיר

המועצה המקומית טירת הכרמל

ללוחמינו עטורי הנצחון
למגשימי חזון הדורות
ב ר כ ה

לצה"ל עטור הנצחון — יישר כוחכם!
מכון ישראלי להשכלה בכתב
תל-אביב, רח' בארי 14, טל: 229131

ברכות לצה"ל ולכל בית ישראל
ועד עובדי בנק הפועלים

ועד עובדי מבטחים
שולח ברכות חזק לצה"ל

לצה"ל עטור הנצחון
יישר כוחכם
גת, קבוץ השומר הצעיר

לצה"ל עטור הנצחון ולמדינת ישראל
ברכת חזק ואמץ!
בית מרגוע בית-אורן

משק כפר מסריק
מברך את צה"ל ואת כל בית ישראל
בברכת הנצחון והשלום

לצה"ל עטור הנצחון — יישר כוחכם —
עברון, קבוצת פועלים להתישבות שתופית בע"מ

ברכת יישר כוח לצה"ל
עמיר, קבוצת פועלים להתישבות שתופית בע"מ

לצה"ל עטור הנצחון ולמדינת ישראל
ברכת חזק ואמץ
גת, תעשית שימורים, גבעת-חיים

לצה"ל עטור הנצחון — ברכת יישר כוח
קרית-ענבים

לצה"ל עטור הנצחון — ברכת חזק ואמץ
תעשן, הנדסה וחרושת בע"מ
חיפה, שד' המגינים 44

דגון בתי-מגורות לישראל בע"מ, חיפה

לצה"ל עטור הנצחון — יישר כוחכם
יכין חק"ל

לנשיא המדינה, לממשלת ישראל
לצבא הגנה לישראל

ברכה נאמנה!

ספן בע"מ

ייצור לוחות בידוד, ציפוי וספנית

לצבא ההגנה לישראל, לנצחון המפואר

ברכות לבביות

אולמי עשור

גבעתיים, רח' ויצמן 10
(מול קולנוע נוגה)

לצה"ל, ברכת יישר כוח —

NCR

י.א. מיטווד ובניו בע"מ
תל-אביב, רח' בלפור 1, טל: 623571

לחיילי צה"ל ולמפקדיו —

תרועת נצחון וברכת חזק

ו.ס.ט. תוצרת יין ומשקאות חריפים בע"מ
נתניה, קרית אליעזר

לצבא ההגנה לישראל, לנצחון המפואר —

ברכת חזק

מצקין ושות' בע"מ

תל-אביב, נחלת בנימין 44, טל: 50611

לצה"ל — ברכת כה לחי!

יצהר, חרושת שמנים ישראלית בע"מ

נחלת-יצחק, טלפון: 252444

לצה"ל ולכל בית ישראל — ברכה נאמנה

טחנות הקמח של המשביר בע"מ

יפו תל-אביב

ברכות נאמנות לצה"ל

פרימו בע"מ

תעשית שמורי מזון

רח' דב, רמת-גן • טל. 722191

לצה"ל ולמדינת ישראל — ברכה נאמנה

אלי טליה

תל-אביב, רח' הירקון 104,

ת.ד. 3231, טל: 244141

לצה"ל הבלתי מנוצח — חזק ואמץ!

מלון הולילנד

ירושלים

לצה"ל ולמדינת ישראל — חזק ואמץ!

אופיר

שרות נסיעות ותיירות בע"מ

לצה"ל עטור הנצחון — יישר כוחכם!

מכון לעבוד כותנה בדרום בע"מ

לצה"ל ולכל בית ישראל — ברכה נאמנה

טרנר ב.א.ל.

מהנדסים בע"מ

חיפה, רח' פבזר 35,

טל: 62766, ת.ד. 1292

לצה"ל, על הנצחון המפואר — ברכת חזק ואמץ

מילר ושות'

חב' להנדסה בע"מ כולמוביל בע"מ

חיפה, שד' המגינים 76,

טל: 524286, ת.ד. 243

לצה"ל עטור הנצחון — ברכת חזק ואמץ

מפעלי קרמיקה ישראלים חרסה בע"מ

באר-שבע, ת.ד. 30

לצה"ל ולמפקדיו — ברכת יישר כוח

אלד בע"מ, תעשית סריגה

בני-ברק, ת.ד. 1, טלפון: 722214

לצה"ל עטור הנצחון — יישר כוחכם

המטוויות המאוחדות בישראל בע"מ

תל-אביב, רח' מוהליבר 12, טל: 51787

לממשלת ישראל ולצה"ל
על הנצחון המפואר
ברכת חזק ואמץ!

התאחדות האכרים

לצה"ל עטור הנצחון
יישר כוחכם!

טלרד,

חברה מאוחדת לטלפון ורדיו בע"מ

לצה"ל עטור הנצחון
ברכה ותודה

מפעלי טקסטיל בית-שאן בע"מ

תל-אביב, ת.ד. 658

לצה"ל עטור הנצחון ולמדינת ישראל
ברכת חזק ואמץ!

פרמה שרפ ישראל בע"מ

לצבא הגנה לישראל עטור הנצחון
למפקדיו וחייליו
כל הכבוד

"אלרון", תעשייה אלקטרונית בע"מ
רח' הגבורים 88, ת.ד. 5390, חיפה

לממשלת ישראל ולצה"ל
ברכת חזק ואמץ

הבונה, תעשיית מתכת

לחיילינו — עובדינו באשר הם שם —
ולצה"ל כולו —
שאו ברכה לנצחון המזהיר —
על כל אלה שקמו להשמידנו.

מפעלי דפוס פלאי פי.אי.סי גבעתיים

ברכת חזק ואמץ לצה"ל עטור הנצחון

במה, ביח"ר לגרביים
ת"א, רח' אבולעפיה 23, טלפון: 822040

לצה"ל הבלתי מנוצח — יישר כוחכם!

ועד עובדי הסנה

לצבא הגנה לישראל
על מפקדיו וחייליו,
לממשלת ישראל ולכל בית ישראל,
ברכות מקרב לב על הנצחון המפואר
ועד העובדים החדשיים

ב.א. אילין תעשיות בע"מ, חיפה

"אות"

דפוס קואופרטיבי בע"מ
מפעלי אופסט חיפה, רח' הרצל 61,
ת.ד. 5395, טל: 67718
מברך את צה"ל
בברכת הנצחון והשלום

כמיטריד בע"מ

קופל' ושות' בע"מ, חיפה

שולח ברכה לצה"ל ולכל לקוחותיו

לצבא הגנה לישראל עטור התהילה
שאו ברכת חזק ואמץ!
למגויסי ביח"ר אתא קורדנא
בשובכם מהחזית שאו ברכה
לפצועים החלמה מהירה וברכת ברוך הבא

ועד עובדי ופקידי

ביח"ר אתא קורדנא

קואופרטיב "בגד" בע"מ

חיפה, דרך נצרת 3, טל: 67335—521700

מברך את צה"ל ואת כל בית ישראל
בברכת הנצחון והשלום

לצה"ל עטור הנצחון
יישר כוחכם!

סולתם בע"מ, חיפה

לחיילי צה"ל — ולמפקדיו
תרועת נצחון וברכת יישר כוח!
קואופרטיב להובלת משאות עמק-חפר

לצה"ל הבלתי מנוצח — ברכת חזק ואמץ

מרכבים, מפעלי מתכת בע"מ
פתח-תקוה, טל: 5—913044, ת.ד. 825 ת"א

לצה"ל — ברכות לנצחון

חב' תעוש אזורי פתוח בע"מ,
עובדיה ומפעליה

לצה"ל עטור הנצחון ולמדינת ישראל
ברכת חזק ואמץ!
הסתדרות העובדים הלאומית,
הועד הפועל
תל-אביב, רח' הפטמן 4, טל: 258351

על הנצחון הגדול,
תודה וברכה לצבא הגנה לישראל
ולכל מגויסים
חזקו ואמצו!

מפעלי פלדה ישראליים

בע"מ

ע כ ו

לצה"ל, לחברינו המגויסים,
לממשלת ישראל
לכל אלה שתורמו לנצחון המזהיר
כ ה ל ח י !

ועד הפועלים,
ועד העובדים החודשים,
ועד המהנדסים

במפעלי פלדה ישראליים

ע כ ו

ההנהלה והעובדים של בתי הקולנוע
אורה — אמפיתיאטרון חיפה
מברכים את צה"ל על כל שלוחותיו

בברכת חזק ואמץ
ומודיעים על רכישת אגרות „מלוה בטחון”
בסך 10,000 ל"י

לכל מגויסי מפעלנו
באשר הם שם ולכל חיילי צה"ל
שלוחה ברכתנו
כה לחי וחזק ואמץ
אסקר בע"מ, תעשית צבעים

לצה"ל הבלתי מנוצח — ברכת חזק ואמץ
סיפולוקס,
תל-אביב, גבורי ישראל 106, טל: 36011

לחיילי צה"ל ולמפקדיו
תרועת נצחון וברכת ישר כוח
בתי זקוק חיפה בע"מ
ת.ד. 4, טלפון: 73221, חיפה

אלקטרו חב"ש בע"מ
בתי מסחר לחומרי חשמל
חיפה, רח' הנמל 53,
טל: 522550, 67308, ת.ד. 1576
באר-שבע, רח' הרצל 69, טל: 2420, ת.ד. 90
מברך את צה"ל ואת כל בית ישראל
בברכת הנצחון והשלום

ל צ ה " ל
ולכל חברינו המגויסים
חזקו ואמצו!

ועד עובדי מחלקת עבודות צבוריות

מחוז חיפה

התהילה והברכה
לצבא הגנה לישראל
ולכל בית ישראל,
על הנצחון המפואר

בתי יציקה וולקו בע"מ

חיפה

לצבא הגנה לישראל
ולכל העומדים על משמר בטחון ישראל
תשואות הידד ועטרת נצחון

סוגת — מפעלי סוכר בע"מ
קרית-גת

לצה"ל הבלתי מנוצח — ישר כוחכם

דוידוביץ משה בע"מ,
מהנדס, קבלן כללי
חיפה, רח' ירושלים 24,
ת.ד. 5369, טל: 60505

ברכות לצה"ל עטור הנצחון

ההנהלה והעובדים של
החברה לעבודות חוץ ונמלים
מיסודו של סולל בונה בע"מ

חברות בת:

1. Cyprus Building & Road Construction, Nicosia.
2. Cyprus Building & Road Construction (U.K.), Gibraltar.
3. National Construcion Company (Nepal), Kathmandu.
4. "Sonitra" Societe Nationale Ivorienne de Travaux, Cote D'ivoire Abidjan.
5. Nigersol Construction Co. (Nigeria) Ibadan.
6. National Construction Co. (S.L.) Freetown.
7. Societe Djiboutienne de Construction, Djibouti.
8. Trade & Maritime Services, London.

סניפים:

1. סולל בונה — חבש — אדיס אבבה
2. סולל בונה — פרס — טהרן
3. סולל בונה — תאילנד — בנגקוק
4. סולל בונה — קניה — ניירובי
5. סולל בונה — טנזניה — דראס-סלם
6. סולל בונה — זמביה — לוסקה
7. סולל בונה — ניגריה — איבדן.

שותפויות:

1. Reynolds Construction Co. Istanbul (Turcey), Asmara (Ethiopia) Calabar (Nigeria), Rota (Spain).
2. International Housing Association de Venezuela C.A. Pnerto — Ordaz (Venezuela).

משרדים:

1. New York, 635 Madison Ave.
2. London, 135 Oxford Street.

לצה"ל הבלתי מנוצח — חזק ואמץ!

גד כימיקלים בע"מ
כרמל כימיקלים בע"מ

יצרני: פורמלהייד
פרה — פורמלהייד
אוריאה פורמלהייד ומלמין פורמלהייד
אבקות יציקה פלסטיקות ושרפים
עת לית

המועצה המקומית קרית-ביאליק

מ ב ר כ ת

את צה"ל ואת כל בית ישראל
בברכת הנצחון והשלום

לצה"ל — חזק ואמץ

בנק אגוד לישראל בע"מ
תל-אביב, אחוזת בית 6, טל: 51011

לצה"ל, לממשלת ישראל,
לעובדינו המגוייסים, לסוכנינו
ולכל בית ישראל —

ברכת הנצחון והשלום

סנוול ישראל בע"מ
ח י פ ה

לחיילינו האמיצים
ברכות ותודה על הצלת המולדת

פניציה בע"מ, חיפה

לצה"ל הבלתי מנוצח, חזק ואמץ
אנגלו אפריקן אסושיאטד ישראל

בע"מ

ת"א, אבן גבירול 68,
ת.ד. 16177, טל: 245196

לחיילי צה"ל ולמפקדיו —
תרועת נצחון וברכת ישר כוח
„כביר" בע"מ, ביח"ר לבירה
בתיים, רח' בלפור 12, טל: 828131

לצה"ל עטור הנצחון

ישר כוחכם!

חב' בטוח בנין בע"מ

גליל כוערבי

קואופ' להובלת משאות
נהריה, ת.ד. 113

שולחת ברכת חזק לצה"ל

לצה"ל ולמדינת ישראל — כה לחי!

אוצר הקבלנים בע"מ

תל-אביב, רח' מקוה ישראל 18

לצה"ל הבלתי מנוצח — יישר כוחכם!

בנק אדנים

לצה"ל עטור הנצחון — כה לחי!

מועצה אזורית עמק בית שאן

לצה"ל הבלתי מנוצח — ברכת יישר כוח

המועצה האזורית מעלה-הגליל

לצה"ל ולמדינת ישראל — ברכה נאמנה

מועצה אזורית באר טוביה

לראש הממשלה, לשר הבטחון ולכל השרים
לרמטכ"ל הנצחון ומטהו
לצה"ל על חילותיו ומפקדיו
וחייליו אמיצי הרוח
למגויסי, "נשר" ממפעלינו
בחיפה וברמלה
המשרתים אי-שם
מהתעלה ועד הרמה
ברכת שלום
עידוד ובריאות,
מהחברים בעורף
הגאים ושמחים.

ח ז ק ו א מ ץ !

מפעלי מלט פורטלנד

ישראלים "נשר" בע"מ

ההנהלה וחבר העובדים

רמלה

חיפה

ברכת חזק ואמץ לצה"ל

א מ י ש ר א ג ז

תל-אביב, אבן גבירול 70, טל: 229223

לצה"ל, חייליו ומפקדיו

שאו ברכה לנצחונכם-נצחוננו

"צלום קופמן בע"מ"

סוכנים בלעדיים:

"ישיקה", "גא", "פאנסקו", "ליזגוז", "סילמה"
ואחרות

לצה"ל הבלתי מנוצח — חזק ואמץ!

חב' לויסון בע"מ

תל-אביב, שד' רוטשילד 67,

ת.ד. 131, טל: 623485

באי כוח בתי חרושת תאית, נייר וקרטון

לצה"ל טור הנצחון — יישר כוחכם

מפעלי צמנט פורטלנד

נשר רמלה

לצה"ל ולמדינת ישראל — ברכות נאמנות

מחצבות ירושלים

ירושלים, רח' הכורש 12

לצה"ל ולמדינת ישראל — יישר כוח!

תחנת ירושלים

ירושלים, רח' י. פרבשטיין 9

לצה"ל עטור הנצחון — כה לחי!

חולה טקסטיל בע"מ

לצה"ל הבלתי מנוצח

ח ז ק ו א מ ץ

ד ו פ ל ו בע"מ

הופיע

דואר רשמי

